

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

35. ISTUNGJÄRK

25.–28. märts 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 35. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

25. märts 1991	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõust	10
Omandi- ja maareformi ettevalmistamise kohta.....	11
Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teine lugemine	44

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 35. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

26. märts 1991	57
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	57
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu teine lugemine	80
Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine	81

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 35. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

27. märts 1991	87
5. aprilli tööpäeva üleviimise kohta laupäevale, 13. arillile	87
Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine	91
Eesti Vabariigi seaduse eelnõu Lahemaa Rahvuspargi kohta teine lugemine.....	99
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse kohta" eelnõust ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitsejõudude (kaitseteenistuse) loomise kohta" projektist....	109
Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee moodustamise kohta" teine lugemine	115

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 35. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

28. märts 1991	144
Töögrupi moodustamine riigiõiguslike aluste väljatöötamiseks	144
Eesti Vabariigi kohtunike valimine	149
Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise seaduse kehtestamise kohta" projekti teise lugemise jätkamine	155

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" eelnõu teine lugemine	164
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu esimene lugemine	170
Raha eraldamise kohta soojusenergia kallinemise osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale	181

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

35. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

25. märts 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Alustagem 35. istungjärgu tööga! Kontrollime kohalolekut.

Kohal on 69 saadikut, puudub 35.

Head kolleegid, võtke palun ette päevakorra projekt. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Arvestades sellega, et eelmisel nädalal töötas Ülemnõukogu väga suure pingega ja komisjonides töötamiseks jäi väga vähe aega, teen ettepaneku lükata edasi 7. päevakorrapunkti arutamine, mis on seotud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Väärismetalli ja Vääriskivide Fondi moodustamisest" projektiga. Vahepeal käis eelarve-majanduskomisjon Riias kohtumas sealse majanduskomisjoniga. Nendel on fondi moodustamise kogemus olemas. Seetõttu tahaks eelarve-majanduskomisjon projekti veel komisjonis arutada ja ülejärgmisel istungjärgul selle Ülemnõukogusse tuua. Täna peame nentima, et ka sellel nädalal ei ole komisjonil töötamiseks aega ette nähtud, samal ajal kui eelarve-majanduskomisjonil on väga tõsiseid probleeme, aga ma usun, arvestades härra Luti neljapäevast ettepanekut, et maaelukomisjonil on palju ettevalmistatud projekte. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Reglement ütleb sellise probleemi kohta niimoodi: kui juhataja nõustub päevakorraprojekti kohta esitatud protestiga, siis loetakse protest rahuldatuks hääletamata. Antud juhul on tegemist komisjoni ettepanekuga, millega võiksin küll nõustuda. Kas Ülemnõukogul on teistsugune seisukoht? Kas ollakse nõus, et me lükkame edasi selle päevakorrapunkti arutelu ja ei kinnita käesolevas projektis päevakorda koos selle punktiga? Suur tänu. Läheb 37. istungjärgule. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Aitäh! Palun lubada mul esineda samasuguse ettepanekuga 3. punkti kohta. Kuna ka maaelukomisjonil on kuhjunud eelmisest nädalast materjale ja on ette näha, et ka selle nädalaga, siis paluks ka kolmas punkt edasi nihutada. Näiteks ühe nädala võrra, see on 36. istungjärgule.

Juhataja

Juhan Telgmaa, kas on mingit lootust see asi käesoleval istungjärgul ažuuri viia?

J. Telgmaa

Me saime äsja kätte maaseaduse projekti. Me peame projekti kiiresti oma menetlusse võtma, et see jõuaks ruttu kõikide rahvasaadikute teadvusse, sest enne kevadkülvi on vaja mingisugune seisukoht võtta ka maaseaduse küsimuses. See ei luba midagi vahele võtta.

Juhataja

Mis siis, 36-ndale?

J. Telgmaa

Kas 36-ndale või 37-ndale, kuhu ta paremini sobib. Võib-olla juhatuses saab seda täpsemalt otsustada.

Juhataja

Seep see ongi, et tegemist on keeruka küsimusega, nii Jõgeval kui ka Hiiumaal käib praktiline tegevus vastuvõetud otsuse järgi. Ja kui jõuame ühisele seisukohale hilinemisega, siis võivad sellel olla teatud juhul vägagi sobimatud tagajärjed. Loomulikult ei saa juhatus praegu hakata avaldama survet komisjonile, kui komisjonil on küsimus ette valmistamata, siis ta on ette valmistamata. Jääte oma arvamuse juurde, 36-ndale?

J. Telgmaa

Jah, selle asja kohta ei ole meile seni veel antud ühtegi materjali. Meil ei olegi olnud alust arutada.

Juhataja

36-ndale istungjärgule.

J. Telgmaa

Ma tänan!

A. Sirendi

Austatud spiiker, mulle tundub, et ma segan ennast teiste tarkade siseasjadesse, aga ma paluksin ka 11. küsimus edasi lükata, kuna tegemist on selgelt poliitilise küsimusega ja oleks hea, kui me ei läheks riidu, enne kui maaseadus, omandiseadus ja elamufondi erastamise probleemid on lahendatud.

Juhataja

Nüüd olen mina küll kimbatuses. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra Sirendi! 11. punktist me ühel eelmisel istungjärgul rääkisime ja minu arvates me pärast seda tülli ei läinud. Ma sain isegi mõnelt sõltumatult demokraadilt kiita, küllap me ka seekord ei lähe tülli. Võiks ikka arutada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kui meil tekib vaidlus ühe või teise päevakorrapunkti projekti sisse jätmise üle ja mina sattun n.-ö. kimbatusse, siis ma panen ta lihtsalt hääletusele. See ei ole kogu päevakorra hääletus, vaid on ühe konkreetse punkti suhtes seisukohavõtmine. Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Päevakorra 3. punkt on minu arupärimine presiidiumile. Härra Peterson endise presiidiumi koosseisust peab sellele küsimusele vastama. Ma ei tea, mis seos on siin maaelukomisjoniga, arupärimisele on vaja presiidiumi vastust.

J. Telgmaa

Päevakorda on kirjutatud niimoodi: ettekandja Ülemnõukogu maaelukomisjoni liige Heldur Peterson, mitte presiidiumi liige ega ka mitte rahvasaadik, vaid maaelukomisjoni liige Peterson. Siit järeldub, et maaelukomisjon peab oma seisukoha ütleva, kui üks tema liige tuleb seisukohta väljendama. Tänan!

Juhataja

Kui asjaosalised nõuavad Ülemnõukogu seisukohta otsuse näol, siis ma panen hääletusele. Et seda küsimust saaks sisuliselt ja kvaliteetselt arutada, oleksin valmis seda edasi lükkama ühe istungjärgu võrra.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Mul on väga kurb, aga mul on sellest päevakorrapunktist sootuks omamoodi arusaamine. Nimelt reglemendi § 19 ei sätesta mingit arupärimise esitamist presiidiumile. Loomulikult me võiksime jätta asja niisama ja pärida ja vastata, aga järelepärimine ise on esitatud täht-tähele seaduse järgimise nõudest lähtudes. Kalju Koha järelepärimise kohta võiks esitada nõude, et ta täht-tähele järgiks seadust. Ma ei näriks selle kallal, aga nüüd on üks teine punkt tulnud mängu. Nimelt on meil küll uus kvaliteedimärgiga presiidium, kuid Ülemnõukogu puhkuse ajal on tal ikkagi võimalus midagi samasugust kokku keeta, järelikult peaksime tegema reglemendiparanduse, et saadikutel oleks presiidiumi töö kohta järelepärimise või arupärimise õigus.

Juhataja

Jah, Andres Tarand, ma tutvusin selle viite põhjal põhjalikult asjaoludega ning ka õigus- ja reglemendikomisjon aitasid mind selle probleemi lahtiharutamisel. Mul jääb üle ainult nõustuda Andres Tarandiga. Mul ei sobi teha sellist ettepanekut, aga kõige targem oleks, kui Kalju Koha võtaks oma arupärimise tagasi. See on üks selline sasipundar, mis tegelikult annab igasuguse lahenduse puhul võimaluse kummalgi poolel protestida ja mis midagi tarka juurde ei anna. Et viga juhtus, see on fakt, kuid praegu selle lahendamiseks mõistlikke teid ei ole. Mina arvan, et selle päevakorrapunkti võiks edasi lükata 36. istungjärgule, kui asjaosalised ei nõua eraldi hääletusele panekut. Kuid ma rõhutan veel, et tegemist on ühe sassiläinud asjaga, millele korralikku lahendust me ei leia.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleegid! On veel üks sassiläinud asi. Minu meelest ei ole ju komisjonide ülesanne seaduseelnõusid välja töötada, vaid seda peab tegema valitsus või mõni teine institutsioon. Komisjonid annavad selle kohta hinnangu ja siis arutatakse seaduseelnõu Ülemnõukogus. Aga nüüd on majandus-eelarvekomisjon võtnud endale liiga suure ülesande – töötada välja seaduseelnõusid. Ma saan loomulikult härra Veetõusmest aru, et nad ei jõua. Ma arvan, et ei ole mõtet pingutada. Valitsuse esitatud seaduseelnõude kohta ütlete oma arvamuse

ja siis me arutame neid. Kui me tahaksime oma istungil põhirõhu panna majandusküsimustele, siis ma arvan, et siin peaks olema härra peaminister, kes meile ütleks, mida me peaksime esimeses, teises ja kolmandas järjekorras läbi vaatama, mis on tähtsad. Praegu me siin ainult improviseerime ja arvame. Oleks äärmiselt meeldiv, kui peaminister oma tarkusega meid suunaks. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma ütlesin siiski niimoodi, et praegune projekt on kokku pandud reglemendist lähtuvalt ja selles osas koostajatele pretensioone olla ei tohiks. Milline on praegu arutelu, see on juba iseküsimus. Kuid ma rõhutan veel kord, et mina endale seda kohustust täitmiseks ei võta. Lähtun praegu ainult reglemendist.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Härra Made eksib sügavalt, kui ta arvab, et me töötame välja seaduseelnõusid. Me tõesti ei ole seda teinud ja ei ole seadnud ka eesmärgiks. Küsimus on selles, et tihti esitatakse meile kaks varianti ja nende vahel me peame tõesti vahet tegema. Oleks muidugi hea, kui härra Made oma õla alla paneks ja lööks kaasa mitte ainult väliskomisjonis, vaid ka majanduskomisjonis, kus, ma arvan, läheks töö sel juhul palju paremini ja kiiremini. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma tahan anda sõna Nikolai Zahharovile, aga me peame dialoogi lõpetama. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleeg Veetõusme! Muidugi võib neid häid õlgu ja jalgasid jagada siia- ja sinna poole, kuid mulle tundub, et eelarve- ja majanduskomisjon võiks Ülemnõukogu usaldada ja need kaks või kolm varianti jagada saadikutele läbivaatamiseks ja läbimõtlemiseks. Siis me jõuaksime resultaadini palju rutem. Ja on tõesti hea meel, kui nende variantide juurde kuulub eelarve- ja majanduskomisjoni ja mitte üksi ainult selle komisjoni arvamus. Aitäh!

N. Zahharov

Härra spiiker, kolleegid! Tahaksin juhtida teie tähelepanu Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse seaduse 5. punktile. Paljudes selle seaduseelnõu paragrahvides viidatakse riigikaitseseadusele. Istungjärgule esitatud redaktsioonis aga lükati see seaduseelnõu möödunud istungjärgul tagasi. Seepärast pean õigeks võtta täna 5. punkt päevakorrast maha ja arutada seda pärast riigikaitseseaduse vastuvõtmist. Tänan!

Juhataja

Jaa, Nikolai Zahharov, jutt ei ole mitte küsimuse arutamisest, vaid arvamusest. Nii et siin ei ole niisugust vahetut seost. Loomulikult on Rein Tammel oma sõna öelda. Rein Tamme, viienda punkti kohta.

R. Tamme

Lugupeetud kolleegid, härra juhataja! Ma arvan, et riigikaitsekomisjon avaldab oma arvamust 5. punkti kohta sellel istungil.

Juhataja

Suur tänu! Ma usun, et Nikolai Zahharov on nõus, et see ei ole mitte arutamine, vaid arvamuse väljendamine. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Ma tahaksin öelda, et kui me härra Madega mõistame asju, siis me mõistame üheselt. Ma olen nõus ka kõikide projektide Ülemnõukogusse toomisega, kuid ma tahaksin ka sellel juhul, et majanduskomisjon oleks vaid kaasettekandja, kuna ettekandjad oleksid sel juhul valitsuse ja Eesti Panga esindajad. Ma tahaksin teha ettepaneku: et vaidlust edaspidi vältida, teha sellel nädalal tavaline töönaädal, et komisjonid saaksid normaalselt oma istungeid pidada, vähemalt homme. Teisipäev oleks kahe komisjoni istungipäev. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Selle kohta peab Ülemnõukogu vastu võtma otsuse, sest praegu kehtib otsus teha tööd n.-ö. pikendatud päevakorraga. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Palun vabandust, spiiker, aga tahaksin saada selgust möödunud nädalal edasilükatud korteriküsimuse kohta. Nii palju kui ma mäletan, oli juttu sellest, et seda arutatakse käesoleval nädalal, aga päevakorras seda millegipärast pole. Ma ei ole selle poolt, et seda päevakorda võtta, seda võiks ju teatud aja peale edasi lükata, aga tahaks selles küsimuses selgust saada.

Juhataja

Aleksei Zõbin, võtke palun ette päevakorra 12. punkt. Kolleegid, asugem otsustama. Ma panen päevakorraprojekti hääletamisele selliselt, et välja on lülitatud 3. ja 7. päevakorrapunkt. 11. punkti kohta ma siiski ei julgeks seda pakkumist teha, sest mul on olnud töökorras kõnelusi ka Eesti Panga presidendiga ja ka tema on arvestanud, et see teema tuleb arutusele käesoleval istungjärgul. Projekt on ilma 3. ja 7. päevakorrapunktita. 3. punkti arutamiseks 36. istungjärgul ja 7. punkti 37. istungjärgul. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on 35. istungjärgu päevakorra kinnitamise poolt, arvesse võttes eespool toodud informatsiooni? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 10. Päevakord on kinnitatud.

Kolleegid! 25. märts on Eesti rahvale üks kurb päev. Me kõik teame, mis juhtus sellel päeval 1949. aastal. Mälestagem hetkelise leinaseisakuga kõiki neid, kes langesid selle kuriteo ohvriks. Tänan!

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõust

Juhataja

Kolleegid, alustame tööd vastavalt kinnitatud päevakorrale. On ettepanek alustada 2. päevakorrapunktist: Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõust. Arvamuse seaduseelnõu kohta esitab Ülemnõukogu õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Vastavalt teie otsusele jäid eelmisel nädalal nii õiguskomisjoni kui ka paljude teiste alatiste komisjonide istungid ära. Paraku jääb enamik istungeid ära ka sellel nädalal. Vähemalt õiguskomisjon pole selle tõttu suutnud talle pandud ülesandeid täita ja ka antud juhul ei saa ma vastata teie küsimusele, härra juhataja.

Juhataja

Ma eeldan, et küsimusele saab vastata istungjärgu jooksul. Suur tänu! Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker! Meil on tõlkesse sattunud viga – meil on valijate register, mitte rahvastikuregister. Seepärast me suhtusimegi nii küsimusse.

Juhataja

Kas kirjalikus tõlkes?

P. Grigorjev

Jah, päevakorra tõlgitud tekstis. See viga tuleb parandada.

Juhataja

See tuleb parandada. Tänan!

Kolleegid, me tuleme selle päevakorrapunkti juurde tagasi käesoleval istungjärgul.

Omandi- ja maareformi ettevalmistamise kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, on laekunud dokumendid päevakorra täiendamiseks kiireloomulise küsimusega vastavalt §-le 15. Eesti Maa-Keskerakonna, kristlike demokraatide, liberaaldemokraatide ja sotsiaaldemokraatide saadikugrupi poolt on esitatud otsuseprojekt omandi- ja maareformi ettevalmistamise kohta. Meil on vaja otsustada, kas täiendada päevakorda pakutud otsuseprojekti aruteluga. Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 saadikut, puudub 27. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et lisada käesoleva istungjärgu päevakorda punkt, mis käsitleb omandi- ja maareformi ettevalmistamisega seonduvat otsuseprojekti? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on 8. Päevakord on täiendatud.

Ettekandeks palume kõnetooli maa-keskerakonna saadikurühma poolt Ivar Raigi.

I. Raig

Austatud spiiker, austatud rahvasaadikud! Esimesel neljapäeval ütles Eesti Vabariigi Kommunaalameti peadirektor hr. Lippmaa, vastates rahvasaadikute küsimustele, et riiklikus ja munitsipaalomanduses olevate korterite ja elamute erastamise juhendis ei ole arvestatud omandiõiguse järjepidevuse taastamisega. Ja lisas, et seda pole tehtud mittetahtlikult. Ta ütles veel, et Kommunaalametil puudub informatsioon selle kohta, kui suur osa ja milline osa elamufondist kuulub endistele omanikele. Seega pole täidetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1990. aasta 19. detsembri otsust "Omandiõiguse järjepidevuse taastamise kohta". Nimelt otsustas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, et Eesti Vabariigi Valitsusel tuleb esitada hiljemalt 1991. aasta 1. märtsiks ettepanekud võõrandatud vara endiste omanike ja nende pärijate ringi kindlaksmääramiseks. Nagu selgus küsimusest Kommunaalameti direktorile, oli see küsimus teile täiesti uudne, valitsus pole sellega tegelnud ja Ülemnõukogus pole ka informatsiooni selle kohta, kuidas meie otsust täidetakse. Otsuse täitmise viimasest tähtajast on tänaseks möödunud juba 25 päeva.

Korterite erastamisega ilmnes veel teinegi asjaolu, mis tekitas muret nelja saadikugrupi liikmetele. Korterite valdajad on leidnud, et nad on oma tööga maksnud kinni oma korterite maksumuse ning nad ei ole nõus korteri omanikuks saama korteri väljaostmise teel.

On isegi moodustatud Eesti Korterivaldajate Liit, kelle üheks nõudmiseks on, et töötataks välja meetodika Eesti Vabariigi elanike tööpanuse arvestamiseks, mille alusel saaks korterite erastamise protsessis kasutada nn. kinnisraha. Ja olgu veel nimetatud, et samasugustele seisukohtadele on jõudnud ka Eesti Erakondade Nõukoda oma ühisavalduses möödunud aasta lõpul. Möödunud nädalal jagati seisukohta, et peamiseks erastamise mehhanismiks peab olema omandi tagastamine või kompenseerimine rahaliste ekvivalentide või rahvakapitali osakute kaudu ja müümist tuleb pidada alles teisejärguliseks erastamise mehhanismiks. Rahval ei ole raha ostmiseks sellisel hulgal, et eraomandus võiks kujuneda lähitulevikus määravaks, mis on aga omakorda turumajanduse eeltingimus. Vabariigi valitsuse istungitelt meieni jõudnud informatsiooni kohaselt on vabariigi valitsus kaldunud üha rohkem nn. nullvariandi poole ning levitatakse arusaama, et tänasel põlvkonnal ei ole vaja kinni maksta viiskümmend aastat tagasi tehtud rumalusi. Sellega jäetakse kõrvale osakute ideoloogiast tulenev tõsiasi, et uuel põlvkonnal pole vaja kinni maksta viiskümmend aastat tagasi tehtud lollusi. Erastamise mehhanism näeb ette seda, et varade kompenseerimiste tagatisena on Eesti Vabariigis olevad varad, et mingisugust täiendavat raha selleks ei ole vaja maksumaksjatelt võtta. On küll meeldiv, et omandireformi aluste seaduseelnõu jõudis valitsusse juba teisel lugemisel ja et peagi võib see jõuda meie lauale. Kuid ma leian, et meil oleks vaja aidata

valitsusel jõuda selgemate seisukohtadeni omandireformi aluste seaduseelnõu ettevalmistamisel ning et Ülemnõukogu peaks omalt poolt andma valitsusele veel mingeid ülesandeid, et ta suudaks paremini järgida omandiõiguse järjepidevuse taastamise nõuet ning ka Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsust maareformi kohta. Ja olgu meelde tuletatud, et viimatinimetatud otsuses on Eesti Vabariigi Valitsusel nõue esitada Ülemnõukogule maaseaduse projekt samuti 1. märtsiks. Ka see nõue on täitmata. Ukraina võttis vastu otsuse viia läbi privatiseerimisprotsess osakute n.-õ. rahaliste ekvivalentide kaudu. Analoogiline otsus on vastu võetud ka Leedu Vabariigis. Peame tõdema, et Leedu Vabariik on küll loobunud õiguslikust järjepidevusest riikliku iseseisvuse taastamisel, kuid on jõudnud tagasi õigusliku järjepidevuse juurde omandi puhul. Sellepärast on viimane aeg, et Ülemnõukogu võtaks siin oma seisukoha, sest tuleb kiirendada omandi- ja maareformi ettevalmistamist. Tahaksingi teile veel kord tutvustada ja kommenteerida teie käes olevat otsuseprojekti: lähtudes Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1990. aasta 19. detsembri otsusest omandiõiguse järjepidevuse taastamise kohta ja 20. detsembri otsusest "Maareformist" ning vajadusest muuta omandisuhteid, Ülemnõukogu otsustab: teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks alustada 1991. aasta 1. aprillist omanike registri koostamist, võttes aluseks isikute avaldused. Olgu öeldud, et Läti Vabariigis on sellise nõude täitmisega juba alustatud ning omanike registreerimine on kavandatud lõpetada juba 1. juuliks k.a. Nii et me oleme selles küsimuses isegi Lätist maha jäänud. Punkt 2: Eesti Vabariigi Valitsusel töötada välja 1. maiks metoodika sundvõõrandatud varade omaaegse ja praeguse väärtuse ühismoodustamiseks ja Eestis nõukogude võimu ajal akumulieeritud varade osaliseks erastamiseks rahaliste ekvivalentide kaudu. Ma leian, et me võiksime sellise otsuse heaks kiita, seda enam, et eelmise nädala lõpus pöördus minu poole Eesti Vabariigi Valitsuse esindaja, kes tegi ettepaneku moodustada töörühm sellise metoodika välja töötamiseks, pakuti välja isegi raha. Nii et valitsus ootab sellist otsust. Nad on pärast kolmekuulist viivitamist jõudnud arusaamisele, et sellise metoodika väljatöötamine on vajalik.

Kolmas ettepanek moodustada Ülemnõukogu alatine omandi- ja maareformi komisjon, mille liikmed võivad kuuluda ka teistesse alatistesse komisjonidesse, johtub sellest, et omandi- ja maareformiga tuleb meil tegelda veel mitu aastat, et on vaja pidevalt jälgida, millega valitsus tegeleb. Praegune ajutine komisjon tuleks minu arvates ümber formeerida, muuta alatiseks komisjoniks. Kuid paluksin, et selles küsimuses avaldaksid arvamust ka praeguse ajutise maareformi komisjoni esindajad. Ja viimane punkt – teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks töötada välja organisatsioonilised tagatised omandisuhete reformi ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks ning esitada need Ülemnõukogule 1991. aasta 15.

aprilliks. Saadikurühmad, kes esitasid eelnõu, lähtusid sellest, et valitsuse loodud Riigivaraamet ei ole piisava aktiivsusega tegelnud omandi- ja maareformi ettevalmistamisega. Vabariigis on alanud omaalgatuslik privatiseerimine, seepärast on vaja organisatsiooniliselt tugevdada vabariigi valitsuse neid lülisid, mis tegelevad omandi- ja maareformiga. Paljudes teistes totalitaarsüsteemist vabanenud Ida-Euroopa riikides on moodustatud omandi- ja maareformi läbiviimiseks ka portfelli ministrite ametikohad või isegi peaministri asetäitja ametikoht omandisuhete muutmiseks. Ja ma arvan, et midagi sellist on vaja kutsuda ellu ka meil, sest ilma majandusprobleemide lahendamiseta, ilma turumajandusele üleminekuta ei ole meil oodata ei demokraatlikke tootmissuhteid ega võrdset partnerlust arenenud maadega. Ma tänan tähelepanu eest ja kutsun üles kõiki rahvasaadikuid toetama nimetatud otsuseprojekti. See oleks alus majandusküsimuste diskussioonidele, mida me nii kaua oleme oodanud, selle kaudu me saaksime omandi- ja maareformiga kiiremini edasi minna. Tänan!

Juhataja

Saadikutel on küsimusi. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleeg Ivar Raig! Kas ma sain õigesti aru, et täna me oleme oma Ülemnõukoguga jõudnud kvalitatiivselt uude seisu? Need saadikute rühmad, poliitilised erakonnad, mis seni on olnud valitsusele toeks, avaldavad selle seaduseelnõu või otsuseprojekti kaudu valitsusele sügavat usaldamatust sellepärast, et valitsus ei tegele piisavalt aktiivselt meie majanduselu ümberkorraldamisega. Kas ma võin teha niisuguse järelduse? Teine küsimus. Mitu kuud töötas ja tegutses omandi- ja maareformi komisjon, see oli juba saadikugruppidevaheline komisjon. Kas see tähendab veel mingi kolmanda institutsiooni loomist või võiks tulla kõne alla, et juba varem töötanud omandi- ja maareformi komisjon jätkaks oma tegevust? Aitäh!

I. Raig

Kui tohib, ma vastan kohe härra Madele. Ma arvan, et valitsuse kritiseerimisel ei ole tekkinud kvalitatiivselt uut olukorda. Ma arvan, et need, kes tavaliselt valitsust kritiseerivad, ei leidnud midagi kritiseerida. Siin on tegemist lihtsalt hea tahtega aidata valitsusele kaasa, sest me saame aru, et omandi- ja maareformi küsimus on äärmiselt keeruline. Maa-keskerakond esitas valitsusele ka selles küsimuses järelepärimise, tõenäoliselt vastab valitsus homme ise sellele küsimusele ja selgitab paremini oma seisukohti omandi- ja maareformi küsimustes, kuid meie

valijad soovivad, et omandi- ja maareformiga tegeldaks, ja loodan, et sellist suhtumist toetavad ka teised saadikud. Me saame päevas kümneid kirju, milles päritakse omandi- ja maareformiga venitamise põhjuste kohta: kevad on käes, maareformi läbi viia ei saa. Sellepärast leidsime, et see on konstruktiivne ettepanek, mis peaks aitama valitsusel oma tegevust kiirendada. Mis puutub komisjoni, siis võiks selle komisjoni koosseisu muuta, lisada sinna ka mitmeid eksperte väljastpoolt Ülemnõukogu, teadlasi ja praktikuid ning muuta komisjon lahtiseks. Ja siis kaotame ajutise komisjoni, sest praegu on see küsimus jõudnud n.-ö. poliitiliselt tasandilt spetsialistide tasandile. Poliitilised otsused oleme põhiliselt vastu võtnud, võib-olla oleks täna vaja veel täiendada neid poliitilisi otsuseid ja siis minna juba selliste otsuste juurde, mis aitaksid välja töötada või mis juba töötaksid välja konkreetsed erastamise mehhanismid.

Ü. Uluots

Lugupeetud härra Raig! Kas teile ei tundu, et teie ettepanek on enneaegne ja see tuleks kohe reanimatsiooni saata, seepärast, et see on tegelikult maareformi ja omandiseaduse rakendamise otsus, aga me pole seda seaduseelnõu näinud, me pole seda arutanud, me pole seda vastu võtnud. Mis seal saab teie ettepanekust siis (oletame teoreetiliselt), kui me neid seadusi vastu ei võta. Nii et mulle tundub, et teie otsuse ettepanekuga tuleb oodata, kuni me oleme seadused läbi arutanud, alles siis hakkame valitsusele ülesandeid andma et ole pai mees, palun rakenda neid seadusi. Igatahes mina hääletan selle vastu.

I. Raig

Härra Uluots, kõigepealt ma juhin saali tähelepanu sellele, et teie olite tol korral saalisolijatest, kes hääletas omandiõiguse järjepidevuse vastu, ja teie ettepanek läheb selle tõttu loomulikult vana rada pidi edasi. On loomulik, et te olete selle uue otsuse vastu, sest uus otsus kajastab juba järgmisi samme sel teel, mida meie Ülemnõukogu enamus valis. Ma arvan, et see otsus on mitte enneaegne, vaid pigem pisut hiljaks jäänud, arvestades neid tähtaegu, mis anti valitsusele omanike ringi ja nende pärijate ringi kindlaksmääramiseks. Me oleks selle otsuse võinud teha ka näiteks 2. märtsil, kui meil ei olnud valitsuse ettepanekuid käes, sellepärast ma leian, et on paras aeg selline otsus vastu võtta, seda enam, et valitsuses on omandiõiguse aluste ning maaseadust puudutavate eelnõude variantide valimisega raskusi. Me aitaksime valitsusel oma otsusega just nimelt neid variante veel paremini leida.

T. Mets

Lugupeetuid härra Raig! Sundvõõrandatud varade omaaegse ja praeguse väärtuse ühismõõdustamine on igati keeruline ja aeganõudev protseduur, kus liigne kiirustamine toob kaasa uusi eksimusi. Kas on reaalne arvata, et valitsus suudab juba 1. maiks vastava metoodika välja töötada?

I. Raig

Ma mõistan seda muret, loomulikult on ühismõõdustamine raske. Ma viitan veel kord sellele, et valitsus on hakanud sellele probleemile mõtlema. Ühismõõdustamine ei tohiks nii raske olla, me võiksime sellele läheneda lihtsustatult. Võin tuua ainult ühe näite, kuidas Ameerika Ühendriikides kompenseeriti alles hiljaaegu need kahjud, mis tekitati II maailmasõja alguses jaapanlastele, kes saadeti Ameerika Ühendriikidest välja ilma varata. Leiti, et rahas on seda ühismõõdustamist võimalik võrdlemisi lihtsalt teha, kui võrrelda tolleaegsete hindade mastaapi praeguste hindade mastaabiga antud vara suhtes. Ma arvan, et ühismõõdustamine ei ole kõige raskem küsimus. Pigem on raske ekvivalentide leidmine, sest seda on vaja teha erinevate töötajate kategooriate puhul, erineva vanusega ja erineva tööstaažiga inimeste puhul.

A. Ristkok

Lugupeetud ettekandja! Tunnistan, et mina ja arvatavasti ka paljud kolleegid ei saa otsust langetada enne, kui me ei tea, kas selle otsuse täitmine on ressursidega kindlustatud, milliseid institutsioone see nõuab, kas need tuleb luua või on nad olemas. Millist, kui palju, millise kvalifikatsiooniga kaadrit on vaja, kas vastav tehnika on olemas? Kas on tõepoolest ka võrdsustamistööde metodoloogia ja kui palju see maksma läheb? Kust tulevad need vahendid ja kelle arvelt need ümber kanditakse? Kui me seda ei saa teada, siis võtame taas vastu otsuse, millega me üritame hüpata üle oma varju. Ja pärast on hea kritiseerides, aga süüdi oleme olnud ikkagi ise.

I. Raig

Oma eelmises sõnavõtus või eelmises vastuses juba viitasin valitsuse valmisolekule selles küsimuses ja ma võin ütelda, et majandusministeeriumi osakonnajuhataja proua Liina Tõnisson, kes tegeleb nende küsimustega, pakkus ka valitsusepoolset raha metoodika väljatöötamiseks. Ilmselt juba sellel nädalal toimuvad läbirääkimised teadlastega, osaliselt on need juba toimunud. Metoodika väljatöötamiseks eraldatav summa pole suur. Raskem on raha

leida, millega finantseerida omanike registreerimist. Arhiividele on vaja eraldada lisatööjõudu, sest praegu ei suuda need töötada läbi üle viie vastava toimiku päevas, nii et on vaja mitte kahekordistada, aga võib-olla kümnekordistada arhiivide töö tulemuslikkust. See on nii tähtis küsimus, et valitsus peaks raha leidma omaenda reservfondist, mille me kinnitasime eelmise aasta lõpuks võrdlemisi suurena. See, et neil toimub praegu n.-ö. omaalgatuslik erastamine, isegi anarhia, toob kaasa võrreldamatult suuremaid kahjusid, miljonitesse ulatuvaid kahjusid võrreldes sellega, mis kuluks meil selle töö läbiviimiseks, omanike registreerimiseks ja osakute väljatöötamiseks.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, austatud ettekandja! Millise õigusliku hinnangu peaks andma sellele faktile, et valitsus ei ole täitnud Ülemnõukogu otsust esitada meile 1. märtsiks maareformi ja ka omandireformi puudutavad eelnõud? Palun sellele teie hinnangut. Teiseks – otsuseprojekti esimeses punktis on öeldud, et võetakse aluseks isikute avaldused. Kas ma saan õigesti aru, et siin on mõeldud mitte ainult füüsilisi isikuid, vaid ka juriidilisi isikuid? Aitäh!

I. Raig

Ma võiksin teha sellise ettepaneku, et Ülemnõukogu juhiks valitsuse tähelepanu Ülemnõukogu otsuse täitmata jätmisele. Ma arvan, et kaugemale ei ole vaja minna, kui juhtida sellele valitsuse tähelepanu, sundida teda kiirendama reformikavade ettevalmistamist ja elluviimist. Teine punkt: kas kirikud on juriidilised isikud, kes ka saavad taastada oma varasid. Ma arvan, et võtame aluseks ikkagi isikud. Siin on välditud sõna "kodanikud". Aluseks jäävad nende isikute avaldused, kes langesid repressioonide ohvriks selles mõttes, et neilt võeti ära omandiõigused. Sellega piirati nende isikuõigusi või inimõigusi. Nii et praegu jäävad aluseks isikute avaldused ja mitte juriidilised isikud, sest muidu läheb asi tunduvalt keerulisemaks. Aga ma olen nõus, et kirikutele tuleks tagasi anda juriidilise isiku õigused. Võib-olla nähakse seda ette eraldi seaduses omandireformi aluste kohta. Ma arvan, et tänases otsuses me peaksime vastu võtma põhimõttelise poliitilise otsuse ja mitte detailidesse langema.

U. Anton

Lugupeetud ettekandja! Seaduseelnõu esitajate initsiatiiviga tuleb minu meelest igati nõus olla, sest nii Ülemnõukogu kui ka valitsus on viimase aasta jooksul (ja osa poliitikuid veel kauem) sõna tõsisel mõttel julmalt ekspluateerinud eesti rahva püha iseseisvuspüüdu ja teinud

n.-ö. puhast poliitikat. Igaüks, kes vähegi kauemaks tahab poliitikasse jääda, peab paratamatult majandusse ümber lülituma, nii et seaduseelnõu esitajad on igal juhul õige aja ära tabanud. Rahva rahulolematus on praegu juba nii kaugel, et teisiti lihtsalt ei ole enam võimalik. Nüüd üks konkreetne küsimus. Mismoodi teha endistele omanikele selgeks, et kui me praeguse vene raha, mille kurss iga päevaga sõna tõsiselt mõttes muutub, võtame ekvivalendiks, kas siis meil ei kordu midagi taolist? Represseeritutele vara kompenseerimise mehhanism on meil välja töötatud, aga see ju ei toimi. Mitte keegi ei ole selle kompensatsiooniga nõus, me oleme üle terve Eestimaa kohtuotsuste ja protsesside laine lahti päästnud. See on mõneski piirkonnas suhteid teravdanud, kuidas me saame seda vältida? Kas te suudate seda mulle selgitada?

I. Raig

Nii ta on. Pinged on tekkinud n.-ö. selle ebaseadusliku erastamise pinnal, kus iga majand ja iga ettevõtte töötab välja oma metoodika oma osaku määramiseks. Kui me nii edasi läheme, siis võivadki tekkida kas või tollibarjäärid ning majanduspiirid ka majandite, valdade ja maakondade vahel. Igaühel on oma metoodika. Sellepärast rõhutan, et on vaja ühtset riiklikku metoodikat, mis kehtiks kogu Eesti Vabariigi territooriumil, ja et seda on vaja teha seaduslikul alusel. Riikliku metoodika väljatöötamisel on vaja võtta aluseks need metoodikad, mis on juba välja töötatud ja rakendatud, ning leida kompromissid, et sotsiaalset ebaõiglust oleks võimalikult vähe ja et oleks heastatud see ebaõiglus, mis tekkis 40–50-ndatel aastatel. Mis puutub Eesti rahasse, siis siin on öeldud, et erastamine toimub rahaliste ekvivalentide kaudu, aga pole öeldud, millises rahas, kas rublades või Eesti kroonides. Ma kujutasin ette, et kui registrid on koostatud ja metoodikad on olemas ja kui me hakkame nende ekvivalentide alusel, mis kehtivad üle kogu vabariigi, erastama, siis selleks ajaks on meil olemas ka Eesti raha. Siis võib asetada küsimuse teistmoodi. Ja ma vastaksin just niimoodi, et osaku määramiseks on meil kõigepealt vaja ikkagi kokkulepet ja korralikku ülevabariigilist metoodikat.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Täna päevakorra arutamisel avaldati arvamust, et Ülemnõukogul pole vaja koostada seaduse-eelnõusid, seda tehku valitsus või eksperdid. Olgu sellega kuidas on, aga ma küsin järgmist. Kas ei peaks (see on 3. punktis) moodustama valitsuse ja Ülemnõukogu vahelise omandi- ja maareformi alatise ühiskomisjoni, seda enam,

et need on kiired asjad ja on vaja hoida informatsiooni koos. Seda enam, nagu mul on rõõm tunnistada, saab see Ülemnõukogu koosseis töötada koos just selle valitsusega.

I. Raig

Mulle tundub, et see ettepanek on täiesti õige ja ma ka vihjasin, et selles komisjonis peaksid olema ka eksperdid ja praktikud. Nii et kui pidada valitsuse nõunikke näiteks ekspertideks ja praktikuteks, siis võiks see komisjon olla ühine. Kuid ilmselt saame meie võtta vastu otsuse, et Ülemnõukogus moodustataks selline komisjon. Valitsus peab ise võtma oma otsusega vastu sellise seisukoha, et ta töötab Ülemnõukogu komisjoniga koos ja teeb oma komisjoni siis n.-ö. meie komisjonile vastu. Aga kui juristid ütlevad, et me võiksime kohe valitsusele ette öelda, et ka nemad peavad vastava komisjoni tegema, siis 3. punkti tuleb ka niimoodi täiendada.

A. Käärma

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas ei peaks siin otsuseprojekti veidi rohkem lahti rääkima need dokumendid ja seadused, mida oleks vaja maareformi ja omandireformi käivitamiseks ette valmistada, näiteks maareformi puhul maareformi seaduse või midagi sellist, sest võib-olla jääb hiljem üks osa lihtsalt ette valmistamata, kuna sellele ei ole viidatud.

Teine küsimus. Kuivõrd ettekandes seostasite omandi- ja maareformi vastuvõtmise kiiret vajadust saabuva kevadega, kas see tähendab, et peaks kevadkülviks need asjad juba käima saama? Kas see toimub siis järsku ja korraga või on ette nähtud pikema perioodi peale? Võib-olla peaks seda seostama hoopiski sügisega, kui põllutööd on korralikult tehtud, siis on aega hakata ümber korraldama. Aitäh!

I. Raig

Ma olen küsijaga täiesti nõus, et kevadeks me enam ei jõua – kõigepealt seaduseelnõude arutamine valitsuses, siis komisjonides, siis Ülemnõukogus esimene, teine ja kolmas lugemine. Meil on vaja viivitamatult alustada sellega, et me jõuaksime valmis enne puhkusele minekut. Sügiseks tuleb välja töötada nendele seadustele rakenduslikud otsused, määrused valitsuse tasemel, et nende reformidega saaks sügisel alustada. Ma olen täiesti nõus, ega me enne ei jõuagi. See aasta on jälle tänu venitamistele kaotatud, omandi- ja maareformi ideed olid üleval juba mitu aastat tagasi. Mis puutub teistesse seaduseelnõudesse, siis vabariigi Ülemnõukogu 20. detsembri otsuses on öeldud, et teiste maareformide läbiviimiseks esmaselt vajalike seaduseelnõude esitamine Eesti Vabariigi Ülemnõukogule peab olema lõpetatud

hiljemalt 31. märtsiks 1991. Kuivõrd 31. märts ei ole veel käes, siis on veel vara neid valitsuse käest küsida. Võib-olla on valitsusel teisi maareformiga seotud dokumente, olgugi et seda on raske loota, arvestades isegi seda, et maaseaduse projekti ei ole meil laual. Nii et valitsusel on sellele küsimusele vastamiseks veel 6 päeva aega.

K. Sergij

Lugupeetud Ivar Raig! Ma ei saa aru, millest on tingitud selle otsuse esimene punkt, sest mainitud küsimust arutas juba omandireformi ajutine komisjon ja valitsusele tehti ülesandeks koostada omanike register 31. detsembriks 1991. Valitsus peab juba olema asunud endiste omanike registrit koostama.

I. Raig

Küsimus selles seisnebki, et tegelikult ei ole valitsus selle küsimuse lahendamise juurde asunud ning ei ole esitanud Ülemnõukogule ettepanekuid omanike ja nende pärijate ringi kindlaksmääramiseks. Võiks olla kas või pärimisseaduse eelnõu, seda ei ole meile esitatud. Omanike registreerimist pole alustatud, sellepärast ongi 1. punkt siia sisse võetud, et Ülemnõukogu otsust pole täidetud ja selle probleemiga pole hakatud tegelema.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra Raig! Minu teada on Ülemnõukogu ajutine omandi- ja maareformi komisjon oma tegevuse lõpetanud. See oli moodustatud selleks, et töötada välja omandi- ja maareformi alused, mis on vastu võetud Ülemnõukogu poolt. Toetan ettepanekut, et alatises komisjonis oleksid ka eksperdid. Küsimus puudutab 2. punkti. Härra Ü. Uluots ütles, et osa sellest projektist on enneaegne, kuna omandireform on vastu võtmata. Võib-olla jätaks siis välja "osaliseks erastamiseks" või lõpetaks selle punkti sõnaga "ühismõõdistamiseks" ja kõik. Kui me hakkame siin rääkima osalisest erastamisest, siis sellist seadust meil ei ole veel vastu võetud, aga neid dokumente võiks tõesti hakata ette valmistama, et me saaksime omandireformi seaduse vastu võtta. Termin "osaline erastamine" tähendab, et erastamisele ei kuulu kogu Eesti Vabariigi territooriumil olev vara, mis on riiklikus või kooperatiivses omanduses, vaid osa. Oleks vaja välja töötada kriteeriumid ja piiritleda erastamisele kuuluv vara ning riigi omandusse jääv vara. Seepärast jäi "osaliseks erastamiseks" sisse, aga rahaliste ekvivalentide kaudu. Maa-keskerakond on välja pakkunud termini "rahvakapitali osak", kuid see ei ole veel toetust ja levikut leidnud. Jäi üldisem mõiste "rahalised ekvivalendid", millest me ei pääse. Leedus on sisuliselt juba otsus vastu võetud ja

seda terminit on kasutatud paljudes teistes endistes Ida- ja Kesk-Euroopa sotsialistlikes maades.

A. Zõbin

Vastates Klavdia Sergijle ühe teie otsuseprojekti punkti kohta, te ütlesite, et see on sisse võetud sellepärast, et valitsus on jätnud midagi tegemata. Järelikult te ei vastanud küsimusele, miks valitsus ei ole täitnud talle antud ülesannet.

Kas te pöördusite enne selle projekti koostamist valitsuse poole, et teada saada, mis põhjusel ta ei ole otsust täitnud? Võib-olla poleks siis olnud vaja esitada Ülemnõukogule seda otsuseprojekti ja kaotada aega ebamäärase olukorra tõttu?

I. Raig

Olukord ei ole meil ebamäärane. Tõin esile need põhjused, miks otsuseprojekt on esitatud, ja nimelt sellepärast, et vabariigi valitsus ei ole täitnud Ülemnõukogu hiljutist otsust. Ütlesin ka veel, et selle kohta on esitatud valitsusele järelepärimine. Ma arvan, et me peame selles küsimuses valitsust toetama, et edasi minna. See on üks valitsuse vaidlusküsimusi, kas põhiline on erastamine raha kaudu, mida rahval ei ole, või siis rahaliste ekvivalentide, osakute kaudu. Küsimus on ka omandiõiguste taastamises ning sel puhul on vaja osakut. Ei ole võimalik taastada omandit, mis on hävinud või mida teistel põhjustel ei saa tagasi anda. Selleks on ka vaja välja töötada kompensatsiooni mehhanism. Ma leian, et meie otsus aitab lihtsalt valitsust edasi nende probleemide lahendamisel. Ja siis me saaksime juba kindlamalt arutada omandi- ja maareformi seadusi puudutavaid akte. Sest praegu, nagu mind on informeeritud, tahab valitsus Ülemnõukogusse tulla mitme variandiga. Aga kui me jõuame nendes küsimustes ühise otsuseni, siis seda kergem on valitsusel esitada meile juba seadusakte.

A. Mölder

Austatud spiiker, austatud ettekandja! Ma puudutaksin ikka selle 2. punkti 2. poolt. Kas praegu on olemas mõni täpsem analüüs, kuidas need protsessid mõjutavad tulevikus meie ettevõtlust, sest kui analüüs puudub, pole ju prognoosi ega argumenteeritust, ja võivad tekkida emotsioonidel põhinevad erakondlikud tülid.

I. Raig

Ma tänan selle küsimuse eest. Ma juhtisin tähelepanu sellele, et selle punktiga tahame metoodika väljatöötamist ja et koos metoodika väljatöötamisega tehakse läbi ka arvutamine. Kui on üks metoodika, siis on teistsugused tulemused. Ma arvan, et kui see metoodika on olemas, siis saab sellele küsimusele vastata, ja ma loodan, et see metoodika viib sotsiaalsed pinged miinimumini. Praegu on need pinged tekkinud just selle tõttu, et seda metoodikat ei ole.

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig! Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun kõnetooli Arvo Junti.

A. Junti

Austatud juhataja, austatud Ülemnõukogu liikmed! Kui tuletame meelde, siis pärast jõulupühi algas ajakirjanduses kummaline kampaania selle üle, kas me ikka tõesti peame hakkama endistele omanikele vara tagasi andma ja kui me tagasi andma, ei pea, kas me siis peame hakkama kompenseerima. Ja kuidas me kompenseerima hakkame, kui meil raha ei ole, ja kui me ei kompenseeri, siis mispärast ei kompenseeri, miks me peame jätma selle oma lastelastele maksta jne., jne. Nüüd tuleks rahulikult analüüsida, kas tagastada või kompenseerida. Õigemini on küsimus selles, kuidas kompenseerida, s.t. kas kohe maksta vastavalt vara väärtusele või leida mingi osakute ideoloogia või pikaajalise tagastamise vorm. Selle asemel et küsimusega tegelema hakata, maaliti hoopis tonte ja sellega viidi kogu arutelu emotsionaalsele pinnale.

Ma ei ole nõus, et valitsus oli kohustatud 1. märtsiks esitama omandireformi aluste seaduse, sest meie 19. detsembri otsuses nimetatud nõuet ei olnud. Selles suhtes valitsusele etteheiteid ei saa teha. Küll sisaldus seal nõue esitada 1. märtsiks omanike ja pärimise korra seadus. Seda tõepoolest ei olnud, kuid ilmselt on valitsus selle korra ette näinud omandireformi aluste seaduses.

Ma toetan esitatud otsuseprojekti põhimõtteliselt igas konkreetses sättes ja punktis. Me teame ise, millises seisus on korterite müügi eelnõu, me teame üksikuid näiteid väikeprivatiseerimise kohta, kus mõningad direktorid, juhatajad on sisuliselt saanud riigi vara omanikeks, näiteks Tartu Ehitustrusti jaoskonnad ja mõningad Tallinna kauplused. Teiseks ei ole meil selge, kuidas peaks see asi organisatsiooniliselt toimuma. Olen nõus, et sisuliselt privatiseerimisprotsess käib, kuid käib selliselt, et kellelgi n.-ö. tõmmatakse nahk üle kõrvade.

Ajutine omandireformi komisjon tegi ettepaneku, mille ma ka kirjalikult presiidiumile esitasin, et moodustataks töögrupp Ülemnõukogu saadikutest, vabariigi valitsuse liikmetest ja ekspertidest ning et see töögrupp asuks koordineerima kogu omandireformialast tegevust. Kahjuks on praegu seis selline, et ajakirjanduses käib kollide maalimine, valitsus aga on omandireformi seaduse eelnõu arutamisel raskustes, sest see teema on tõepoolest äärmiselt raske. Samal ajal meie istume ja ootame, millal see jõuab Ülemnõukogusse. Ilmselt siis, kui see meie laudadele jõuab, hakkab arutelu nullist peale ja me hakkame neidsamu probleeme läbi hakkima, millega praegu maadleb valitsus. Kõige selgem ja kõige kindlam lahendus seisneb selles (see oli ajutise komisjoni ettepanek), et nimetatud töögrupp hakkaks algusest peale koordineerima kogu omandireformialase seadusandluse väljatöötamist ja viiks järjepidevalt Ülemnõukogusse kõik need ideed, mõtted, et Ülemnõukogu suudaks kaasa minna ühiskonna ja ka valitsuse poolt pakutavaga. Praegu on see niit katki lõigatud ja me võime küll sügisel jõuda selle otsuse või seaduse vastuvõtmiseni, aga me võime seda seadust ka üldse mitte vastu võtta. Minu meelest on see täiesti reaalne. Ma kujutan endale ette situatsiooni, kui seaduses on 4 küsimust, milles iga Ülemnõukogu fraktsioon on erimeelsusel. Järelikult, kui me ei suuda kas või ühes punktis kokku leppida, jääbki kogu seadus, mis on omavahel üksikute sätetega väga tihedalt seotud, vastu võtmata. Peame alustama pärijate ringi kindlaksmääramist vastava seadusandliku akti vastuvõtmisega. See töögrupp, mis on praegu sotstöö 3. projekti juures, peakski niisuguste küsimustega tegelema. Kuid see töögrupp ei tohiks koosneda mitte ainult Ülemnõukogu liikmetest, vaid sinna peaksid kuuluma ka valitsuse liikmed ja eksperdid.

Toetan seda otsuseprojekti, kuid järgmiste parandustega: 1. punktis peaks täpselt määratlema, kas on tegemist füüsiliste isikutega või juriidiliste isikutega või mõlemaga. Praegune tekst annab võimaluse avalduse esitamiseks mõlemate isikute puhul. Ma arvan, et seda peab täpsustama. Samuti tuleks 1. punkti viimane lause lühendada ja lõpetada see niimoodi: "määratakse kindlaks Eesti Vabariigi seadusega". Väljavõte omandireformi alustest. Seda ühel lihtsal põhjusel: omandireformi aluste seadus on äärmiselt mahukas, eraisikust kuni juriidilise isikuni, munitsipaalomandist riigiomandini välja. Me võime selle asja juures jäädagi toppama, suutmata otsustada, sellega me torpedeerime kogu seaduse vastuvõtmise. Seetõttu ma ei välista võimalust, et peale omandireformi aluste seaduse peaksime eelnimetatud põhjusel veel mingisuguse seaduse vastu võtma. Seetõttu oleks vaja see punkt teha üldistatumaks.

Teise punkti juures on mul märkus nendele küsijatele, kes näevad metoodikas mingit ohtu. Paar päeva tagasi lugesite professor Mereste artiklit. Tema, kes nende probleemidega on

tegelnud juba aastaid, ilmselt tunneb seda valdkonda. Ma arvan, et seal on välja pakutud reaalne tähtaeg, see on väga mõistlik lahendus.

Kolmanda punkti juurde peaks lisama, kuidas kaasata valitsuse esindajat ja eksperte. See tagaks, et Ülemnõukogu ei hakkaks üksinda arutelu läbi viima, vaid järgiks ikka 19. detsembri ja 20. detsembri otsust.

J. Reinson

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud kolleegid! Meie laual on otsuse projekt, mida oleks tõepoolest juba ammu vaja olnud. Eriti juhiksin ma tähelepanu teise punkti viimasele osale, mida siin küll juba kaks korda taheti maha võtta, mis aga minu jaoks on selle otsuse peamine osa. Nii kaua kui ma olen töötanud eelarve-majanduskomisjonis, on meil tulnud pidevalt kokku puutuda osalise osakute rakendamisega. Seda tehakse nii elamu privatiseerimise seaduses kui ka väikeprivatiseerimise seaduse raames ettevõtete ja suurettevõtete privatiseerimisel, millega seoses tulevad neile dokumendid, kus on ette nähtud soodustused, kas siis teatud elanikegruppide või oma ettevõtte töötajatele. See sõltub paraku ametnike tahtest ja pole üldrahvalik probleem. Tähendab kellelegi kuskil midagi antakse, aga mitte kõigile. Nimetagem seda rahvakapitali osakuks või ükskõik kuidas, ma arvan, et kõik saalisviibijad saavad ühtmoodi aru, millest me räägime. Ma peatuksin kahel enamlevinud vastuväitel rahvakapitali osaku rakendamisel. Räägitakse, et me teeme oma riigist kerjuse, me vaesustame riigi. Kui rääkida riigi vaesusest või riigi rikkusest, siis üldiselt on niimoodi, et riigi privileege ei kindlustata tema omandiga või piiramatult omandiga, vaid õigusega selle omanikelt makse kasseerida ja seeläbi rikkaks saada. Ja vaatamata meie haridusele, mis on sotsialistlikku päritolu ja sotsialistlikust ökonoomiast läbi imbunud, käsitab ta paraku rahvuslikku rikkust umbes samamoodi nagu enne Marxi, tähendab, riigi ja rahva rikkuse vahetõrja klaarimisel oleks meile seesama poliitökonoomia ilmselt ikkagi kõige kättesaadavam ja me saaksime ka asjast kõik ühtmoodi aru. Põhimõtteliselt hõlmab ju rahvuslik rikkus kõiki teatud momendil selle riigi territooriumil asuvaid materiaalseid varasid. Mõnedes poliitökonoomia käsitlustes lisatakse siia loodusvarad, mõnedes mitte. Olulisim on kahtlemata tööjõud, mis on selle rikkuse komponent. Ja üldse ei räägita riigi käsutuses olevatest materiaalistest väärtustest, vaid räägitakse ühiskonna käsutuses olevatest materiaalistest väärtustest. Ajakirjanduses võrreldakse maailma riike tavaliselt rahvusliku koguprodukti või rahvatulu järgi ühe hinge kohta. Aga ka need näitajad ei lähtu omanikust, vaid selle riigi territooriumil loodud rikkustest. See paraku ei nõua üldse selle vara riigi käes olemist, vaid nõuab selle kapitali ja töö efektiivset kasutamist. Ma julgen öelda, et see, et meil

ta riigi käes ei olnud, on meid ainult vaesemaks teinud, kõik need 50 aastat. Ükski normaalne peremees pole sellega nõus, kui neid samu materiaalseid väärtusi ja ressursse kasutatakse 1,5 kuni 2 korda rohkem, kui normaalses majandamises oleks vaja, kui töö ajal 40–50% töölisi ei täida tööülesandeid, vaid tegeleb kõige muuga. Ja kõik selle peame meie ja meie valijad maksumaksjatena oma taskust kinni maksma. Me oleme seda rahumeeli teinud, ilma et see meid oleks häirinud. Kas me ei võiks siis nüüd loota, et suurem osa sellest nimetust riigivarast saaks omaniku ka selle rahvakapitali osaku läbi, et seda hakataks normaalselt kasutama. Selle kasutamise efektiivsuse ja raiskamiste lõpetamise läbi saab rikkaks meie riik ja seeläbi ka meie ise.

Teine probleem on väide, et kapital ehk vara ei satu ettevõtlike inimeste kätte. Mulle assotsieerub see ettevõtlike inimeste kätte vara andmine teatud negatiivsete mõtetega. Mulle tulevad millegipärast meelde need kunagi eksisteerinud kuulsad troikad, kes määrasid, kellele kuul, kellele asumisele saatmine, kellele veel midagi muud. Ka praegu on paraku situatsioon selline, et ei siin saalis ega ka ümberringi pole meile kellelegi otsaette kirjutatud, kes on ettevõtlik või kes mitte. Keegi peab hakkama otsustama, kas mind määratakse ettevõtjaks või mitte. Kas ükskõik millist Ülemnõukogu liiget siit saalist võib ettevõtlikuks pidada või mitte? Kas tuleb siis moodustada troikad, komisjonid, kes hakkavad määrama ettevõtlikke inimesi? Kõige parem lahendus praegu suurele osale tüüri juures olevatele töötajatele oleks muidugi, kui seda saaksid määrata ametnikud, nii nagu ta praegu projektis enam-vähem kajastub. Ametnikud määravad ära, kes on ettevõtlik, kes ei ole. Ametnik on meie riigi alustala ja laskem temal otsustada. Kui me aga teeme niimoodi, et anname üldistel alustel igale meie riigis tööpanuse andnud kodanikule proportsionaalse rahvakapitali osa, vabastame ta sellega ametniku omavolist ja eestkoste alt, viime erastamise otsustamise üldrahalikuks, millega tagamegi raskele privatiseerimisprotsessile rahva toetuse, sest ilma töötajate aktiivse kaasamiseta eluõigust võitvat ja edasiviivat protsessi ilmselt ei sünni. Las igaüks ise otsustab, pole kellegi asi ette kirjutada, kuidas ta selle omandiga talitama peab. Seaduseandja ülesanne on luua majandusliku regulatsiooni mehhanism, mis sunnib kodanikku igal juhul otsustama saadud osaku efektiivse ja intensiivse kasutamise kasuks. Kui ta seda ei suuda, siis ta ise annab selle omandi temale teadaolevatelt ettevõtliku inimese käsutusse, rentides seda või veel mingil muul moel. Osastamisele järgneval perioodil kerkivad esile ettevõtlikud inimesed, kelle ettevõtlikkus rajaneb energiale ja teadmistele, mitte aga ametnike soodsatele otsustele. Vähem tähtis pole asjaolu, et sellise omanikustamisega oleme tõstnud kodaniku vabadusmäära. Vabadusastmete suurendamine iseotsustamisel on minu jaoks omandusvormi teine tähtsaim eesmärk majandusliku efektiivsuse tõusu kõrval. Peale selle on täiesti reaalne,

et tuginedes ainult müügile, ei ole me võimelised Eesti Vabariigi rahvamajandust olulisel määral erastama. Meil on teada, kui palju on rahva käes raha. Hoiuste summa on statistiline, täpne. Me võime eeldada, et sama palju on veel "sukasääres", aga seda vara, mida me tahame erastada, võib olla 20 ja enam miljardit rubla. Ainult elamuid oleks vaja erastada sellesama projektiga, mis meil siin mitu aega on ringelnud, 23 miljonit ruutmeetrit. Kui me võtame ka selle tagasihoidliku 150 rubla, mis võib-olla oleks keskmine valitsuse kõige esimese projekti järgi, ka siis on selleks vaja 3,5 miljardit rubla. Rahvamajanduses me võime arvutada, et põhifond on 20 miljardit, aga tegelikult erastamise käigus ei tarvitse see 20 miljardit olla enam 20 miljardit, sest vaadake, üks meie komisjoni lauale tulnud projekte, mis käsitles õmblusvabriku erastamist, on selline, kus erastatav vara on ainult miljon rubla, aga ettevõtte saab kasumit aastas 4 miljonit. Kas te arvate, et ettevõtet oleks võimalik erastada miljoni rubla eest? Tähendab, kõigepealt need põhifondid on normaalse majandamise puhul kapitaliks, mis toovad sisse palju rohkem, kui nad praegu toovad, tähendab, sellest hakkab sõltuma ka nende hind, see summa läheb veel suuremaks. Nii lihtsalt seda raha ei ole. Ei ole ka krediidiressurssi, seda on kogu aeg vähemaks jäänud ja seepärast enne, kui valitsus esitab meile järgmisi erastamise seaduseelnõusid, tuleb anda meie poliitiline otsus, et me näeme peamise vahendina rahvakapitali. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mida arvatakse ettepanekust läbirääkimiste lõpetamise kohta? (Paus.)

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35. Kolleegid, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised tingimusel, et viimane kõnepidaja on Jaak Jõerüüt, viimane sõnavõtja Mart Laar? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 3 on erapooletud. Läbirääkimised lõpetatakse eespool esitatud tingimustel.

Jätkame läbirääkimisi. Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahaksin rääkida konkreetsemalt käesolevast otsusest. Härra Junti juba ütles, et valitsusel on tekkinud tõsiseid raskusi ja käib küllaltki põhimõtteline vaidlus paljude väga tähtsate küsimuste, sealhulgas ka selle üle, keda pidada omanikuks, kuidas määrata kindlaks omanike ring, kellele tagastatakse omand ja kui suures ulatuses. Teine küsimuste ring puudutab seda, kuidas me hakkame praegust riiklikku omandit privatiseerima: kas hakkame seda müüma või, nagu härra Reinson meid agiteeris, privatiseerima osakute abil. Need on põhimõttelise tähtsusega küsimused, milles tuleb

täielikult selgusele jõuda. Ent vaadake nüüd selle otsuse 1. ja 2. punkti. Mulle näib, et see on katse suruda ilma sügava aruteluta üks kaalukauss üles ja otsustada asi juba enne, kui oleme seda arutama hakanud. Näiteks 1. punktis on öeldud, et registri koostamisel võetakse aluseks isikute avaldused. Oma otsustes 19. ja 20. detsembrist soovitasime valitsusel määrata 1. märtsiks kindlaks nende isikute ring, kes lülitatakse omanike registrisse. See tähendab töötada välja seisukohad selle ringi kindlaksmääramiseks. Siin on aga juba konkreetselt öeldud, et seda tehakse isikute endi avalduse põhjal. Jätan siin hoopis kõrvale küsimuse, millistest isikutest on jutt – kas füüsilistest või juriidilistest, ehkki see on väga tähtis probleem. Näiteks teate ju arvatavasti kõik, et 1939. aastal, kui Saksamaa kutsus Eestist ära baltisakslased, jäi Eesti neile võlgu teatud rahasummad, mida ei makstud 1940. aastaks välja. Seal käib nüüd umbes samasugune töö, et omalt poolt sellised registrid koostada. Me peame endale juba praegu ette kujutama, millega meil tulevikus tuleb tegemist teha. Meil tuleb tegemist teha Saksamaal elavate füüsiliste isikute pretensioonidega. Nüüd siis teisest punktist. Härra Reinson agiteeris meid väga osakute rakendamise ja praeguse riigivara jagamise poolt. Ta rõhutas mitu korda, et see on temale kõige tähtsam otsuse osa. Tõepoolest, selles otsuses on see kõige tähtsam. See näeb juba enne omandireformi seaduse põhjalikku väljatöötamist ette, et toimime just nii ja mitte teisiti. Ainult rahaliste ekvivalentide kaudu. Me juba kirjutame valitsusele ette, kuidas ta peab toimima. Kahe tunniga kavatsime lahendada sellise tähtsa põhimõttelise küsimuse. Seepärast näib mulle, et pole õige, kui me nii kiiresti, käigu pealt tahame asja otsustada. Seda on vaja põhjalikult analüüsida. Seetõttu tuleb minu arvates käesoleva otsuse 1. ja 2. punkti tingimata tagasi lükata. Võib jätta alles 3. ja 4. punkti, kuid need ümber sõnastada ja nõuda, et valitsus esitaks meile 8. aprilliks, kui me järgmisele istungjärgule tuleme, ettepanekud omandi- ja maareformi kohta. Alles siis saab alustada tõsist arutelu. Täna tähelepanu eest!

J. Jõeriüt

Härra esindaja ja head kolleegid! Ma ei taha hakata eelkõnelejaga lausa vaidlema, ehkki meie seisukohad erinevad, küll aga üks mõte, millega ta lõpetas, nõuab tõsist kaalumist. Samal ajal tahan ma meelde tuletada, et just nende küsimuste tõsise ja printsiipiaalse kaalumise oleme ju sügise läbi tegelnud nii siin saalis kui ka mujal. Küll aga on meeldiv, et juba küsimuste esitamise käigus selgus mitmete mitte nendesse saadikugruppidesse kuuluvate inimeste tahe sellele asjale uuesti kallale minna. Minu arvates on see kahtlemata valitsusele surve avaldamine, kuivõrd valitsus peab tegelema meie igapäevase eluga. Ja selles mõttes see on surve avaldamine niivõrd, kuivõrd ma ise enda elust hoolin, kui tahan siin Eestis edasi elada.

Ma ei saa aga jätta rääkimata ühte väikest mõistujuttu. Võtke seda nii, nagu keegi soovib. Olukord nii omandiasjade kui ka mõne teise põhiküsimuse puhul Eestis tuletab meelde olukorda, kui perekond kavatseb osta autot, asub siis aga ägedasti vaidlema, kas kõigepealt tuleks sõita Riia taha või pörutada otse Nizzasse. Loomulikult ütlevad pereisa ja pereema lastele, et kulla sõbrad, te ei tea, et seal on viisasid tarvis, on erinevad rahad, erinevad rahakursid, kust me võtame raha? Rääkimata sellest, kas auto üldse vastu peab, enne kui me kohale jõuame, aga üldiselt oleks magus küll. Samal ajal Riiaga on jälle sihuke lugu, et siis peab ju süüa kaasa võtma ja kuidas majanduspiir käitub, kui meil on pagasiruumis rohkem toitu kaasas, kui eeskiri ette näeb, ja kuidas nende metsateedega ka lugu on. Nii et vist ei tasukski autot osta. Edasi on kaks võimalust. Mõned perekonnaliikmed ütlevad, et tuleb osta nii traktor kui ka lennuk, pääseb igale poole ja igalt poolt läbi. Aga peretütar toetab helikopteri ja tanki ostmist. Lõpuks otsustavad vanemad ja rahulikumat perekonda haldavad inimesed, et üldiselt tuleb alustada küsimuse käsitlemist järgmisel kevadel. Eks elu näitab. Elu on siis see, mis kõik paika paneb. Nüüd te muidugi küsite, kas ma toon nii võimsa kahuri käiku selle otsuse puhul. Oh ei, sugugi mitte. Otsus ei ole see auto praegu. Asi on palju tõsisem. Auto, mida Eestis selle loogika järgi osta tahetakse ja sõitma panna kavatsetakse, on turumajandus. Seda on lubanud igasugused liikumised, igasugused jõud, igasugused isikud. Selle käikulaskmise üle Eestis suurt vaidlust ei ole. Kõik tahavad seda. Aga kõigil, kes seda sõna pruugivad, tuleks omale täiesti selgelt aru anda, mida selle sõna sisu tähendab, ja vastata ka ühele väga lihtsale küsimusele: kas turumajandust on võimalik mingilgi moel rakendada ilma omandi- ja maareformita. Vastus on absoluutselt ühene: ei ole. Ja ongi kõik. Sellega on otsad kokku sõlmitud. Sest härra Uluotsa küsimusele, kas see otsus on enneaegne, vastan, et ei ole enneaegne, mitte mingil juhul, just sellesama loogika järgi, et turumajanduse loosung on meil ju absoluutselt kõigi poolt ohus.

Tahan öelda, et rääkides rahast, materiaalsest väärtusest Eestis, on täiesti võimatu minna mööda inimlik-moraalsest tegurist, mis ühiskonna kas käivitab või ei käivita. Mitte mingil juhul ei tohi unustada seda, et peale materiaalse rikkuse käivitab riiki või ei käivita see, kas inimesed tunnevad ennast kindlalt või mitte. Ja ennekõike omaniku. Ma hindan väga härra Jüri Reinsoni selleteemalist inimlikku moraali ja väga sügavale vaatavat, asja puudutavat kõnet siitsamast puldist. Kutsun häid kolleege seda otsust põhimõtteliselt toetama. Ma ei väida, et see tuleks vastu võtta, eriti 7 minuti jooksul või 3 tunni ja 20 sekundi jooksul, selles ei ole küsimus. Küll aga väidan, et auto ostmist ei saa järgmisesse kevadesse lükata, see on võimatu. Toetan Arvo Junti tehtud parandusi, need olid väga mõistlikud. Need Ülemnõukogu ajutise omandi- ja maareformi komisjoni liikmed, kes said juba sügisel asjaga kurssi, peaksid

loomulikult selles alatises komisjonis oma tööd jätkama. Ma olen veendunud, et see on väga konkreetsetele punktidele keskendunud otsus, see on ühteaegu nii poliitiline kui ka äärmiselt konkreetne. Täna tähelepanu eest!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Olen seisukohal, et meil on vaja lahendada mõned väga tsentraalsed teemad käsikäes valitsusega. Nimelt meil ei ole aega ja ma ei leia ka, et meil oleks õigustust oodata nende poolt valmis projekte, me peaksime seal ka ise osalema. Teiselt poolt on teada, et omandi- ja maareformi küsimusega valitsus tegeleb ja meie oleme nagu ooteseisundis. Seepärast ma teen ettepaneku, et 3. punkt oleks sõnastatud järgmiselt: "Moodustada Ülemnõukogu ja valitsuse ühine omandi- ja maareformi komisjon." See võimaldaks selle asja arutamise nii valitsuses kui ka Ülemnõukogus viia ühe laua taha ja sel juhul on ka tulemuseni jõudmine kiirem. Panen selle muudatuseettepaneku hääletamisele. Aitäh!

M. Laar

Austatud Ülemnõukogu juhataja, austatud kolleegid! Arutelu on pikaks läinud ja paraku on paljud kolleegid kõik selle, mida ma ütelda tahaksin, juba ära ütelnud. Ma tahan ainult üles kutsuda hääletama selle eelnõu poolt, sest nagu Jaak Jõerüüt ütles, kui me tahame üldse turumajandusele üle minna, siis me peame kõigepealt ära lahendama omandiga seotud küsimused, see on häbematult veninud ja ma tahaksin tõesti loota, et ükskord me hakkame ometi tegelema mitte tühjade sõnade ja deklaratsioonide vastuvõtmisega Ülemnõukogus, vaid nende asjade otsustamisega, mis Eestimaa elu tõesti muudavad. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Sellega on läbirääkimised lõppenud. Mul on palve esitada kõik parandusettepanekud Ivar Raigile. Tõenäoliselt vaheajal vastavad saadikurühmad peavad omavahel nõu ja kui lõppsõna aeg tuleb, siis Ivar Raig ütleb, mida võeti arvesse ja mida pannakse hääletamisele. Kas Ivar Raig soovib kohe lõppsõna? Ivar Raig.

I. Raig

Aitäh, austatud juhataja! Ma tahaksin teha ettepaneku, et kõik saadikurühmade esindajad, kes aitasid välja töötada käesolevat otsuse eelnõu, saaksid kokku peale istungi lõppemist sööklas ühise laua taga, et arutada läbi kõik saabunud eelnõu parandused ning kõik, kes soovivad

lisada parandusi, paluks seda teha. Praegu on laekunud 4–5 parandusettepanekut lisaks sellele, mida on suuliselt tehtud.

Juhataja

Suur tänu, nii et Ivar Raigi lauda. Kolleegid, mul on mõned teadaanded. Juhan Telgmaa palub teatada, et maaelukomisjoni liikmed tuleksid komisjoni istungile täna kell 15.30 nendele teadaolevasse kohta. Samas palub Lembit Arro teatada, et Maaliidu erakonna liikmeid palutakse tulla nõupidamisele kell 15.00 tuppa 262. Veel üks teadaanne. Ma lihtsalt teen Ülemnõukogule teatavaks, et ma panen selle hääletusele kohe õhtuse istungi alguses. Lühidalt on lugu niimoodi, et see on küll Kalju Koha ettepanek, aga päevakorra arutelu käigus on selgunud, et selline režiim, mille järgi me teist nädalat töötame, ei soodusta komisjonide tööd. Seoses sellega tehakse ettepanek jätta homme ära täiskogu istung 12.20 kuni 14.00-ni. See tähendab, et homse päeva kohta ei laieneks n.-ö. forsseeritud režiim, vaid et homme töötaksime reglemendi järgi, mis eeldaks 2-tunnist hommikupoolset istungit. Praktiliselt läheb see meil alati ära valitsuse ja panga infotunni peale. Selleks on vaja Ülemnõukogu otsust, seekord küll lihthäälteenamusega, ja ma panen ta hääletusele kohe õhtuse istungi alguses. Praegu katkestame arutelu seoses vaheajaga. Õhtune istung on kell 16.00.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, enne kui me jätkame päevakorraga, oleks vaja võtta vastu otsus selle ettepaneku kohta, mis puudutab homset päevarežiimi. Meil on otsustatud, et homme toimuvad istungid 10.00–12.00-ni, siis on 20 minutit vaheajaga, ja siis edasi kuni kella 2-ni. On tehtud ettepanek, et homme istung oleks reglemendijärgne, see tähendab 10.00–12.00-ni. Selleks peab olema Ülemnõukogu otsus. Kas panen hääletusele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 saadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et homme, 26. märtsil toimuks täiskogu istung vaatavalt reglemendis ettenähtud ajale, see tähendab kella 10-st 12-ni? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid on 4. Ettepanek on vastu võetud, istung toimub vastavalt reglemendile.

Kolleeg Ants Paju, nüüd on juba riskantne kutsuda ettekandjat Lahemaa Rahvusparki käsitlema. Võib oletada, et homme 2 tundi läheb infotunni peale ära. Jätkame katkestatud küsimusega. Palun kõnetooli Ivar Raigi.

I. Raig

...ja austatud rahvasaadikud, kellelt ma sain palju täiendusettepanekuid kõnesoleva otsuseprojekti juurde. Lubage mul teid tutvustada selle töö tulemustega, mis tänasel lõunavaheajal tehti Eesti Maa-Keskerakonna, kristlike demokraatide, liberaaldemokraatide ja sotsiaaldemokraatide saadikugruppide esindajatega. Kõigepealt leiti, et sellise otsuse võiks täna põhimõtteliselt vastu võtta, ja siis arutati läbi täiendusettepanekud. Kõigepealt herra Junti täiendusettepanek lisada 1. punkti 3. ritta, et omandiregistri koostamisel tuleks võtta aluseks füüsiliste isikute avaldused, lisada sõnad "füüsilised isikud". Siis redaktsioonikomisjon või erakondade esindajad leidsid, et pole vaja piirata, kas on füüsilised või juriidilised isikud, kes võivad avaldusi esitada, et see on nagunii omanike registri koostamine, mitte omandiõiguse taastamine. Vaatame ära, milline pilt kujuneb, ja siis võtame otsuse vastu, kelle omandiõiguse taastame, kellele mitte ja millise mehhanismi kaudu. Edasi me võtsime vastu herra Junti täiendusettepaneku jätta välja esimese punkti lõpust sõnad "omandireformi alustest seadus" ja et avalduste rahuldamise kord määratakse kindlaks Eesti Vabariigi seadustega. Neid võib tulla mitmeid, võib-olla kuulub ka pärimisseadus nende hulka ja sellepärast võtsime vastu herra Junti parandusettepaneku.

Teine punkt tõi kaasa mitu parandusettepanekut. Näiteks hr. Kama tegi ettepaneku, et Eesti Vabariigi Valitsus töötaks välja sundvõõrandatavate varade omaaegse ja praeguse väärtuse ühismõõdustamise metoodika. Kuid lisaks sellele veel ka piiritleda sundvõõrandatud vara suurus ning ka praegu vabariigis olevate varade suurused ja näha seal ette, kui suur osa varast kuulub erastamisele. Me arvasime, et võiksime 2. punktis asendada sõna "ühismõõdustamiseks" sõnaga "hindamiseks", mis sisaldaks nii ühismõõdustamist kui ka varade inventariseerimist. Eraldi punktina riigivarade inventuuri läbiviimist poleks vaja siia sisse panna, sest Riigivaraamet peab niikuinii sellega tegelema. Ja kui ta sellega ei tegele, siis me võiksime teha järelepärimise. Nii et 2. punkt jäi sõnastuses: "Eesti Vabariigi Valitsusel töötada välja 1. maiks 1991 metoodika sundvõõrandatud varade omaaegse ja praeguse väärtuse hindamiseks ja Eestis Nõukogude võimu ajal akumuleeritud varade osaliseks erastamiseks rahaliste ekvivalentide kaudu." See oli nii nagu enne, muutus ainult üks sõna. Kolmanda lause puhul võtsime arvesse ettepanekud, mida tegid hr. Fjuk ja ka hr. Telgmaa. Nende ettepanekute mõte seisnes selles, et moodustada Ülemnõukogu alatine omandi- ja

maareformi komisjon, mille liikmed võivad kuuluda ka teistesse ajutistesse komisjonidesse. Ning lisada sinna juurde, et kaasata komisjoni valitsuse esindajaid ja sõltumatuid eksperte. Nii et 3. punkti tuli teine lause juurde: "Kaasata komisjoni liikmetena valitsuse esindajaid ja sõltumatuid eksperte."

Oli ka teise redaktsiooniga parandus, mis kõlas hr. Fjuki poolt formuleerituna: "Moodustada Ülemnõukogu ja valitsuse ühine omandi- ja maareformi komisjon." Kuid me leidsime, et sellise ühise komisjoni moodustamine ei ole juriidiliselt võib-olla päris korrektne. Võib-olla ei ole juriidiliselt päris korrektne, kui valitsuse esindajad on Ülemnõukogu komisjonis. Meiepoolne ettepanek on jääda loetud formuleeringu juurde ning Ülemnõukogu järgmisel istungjärgul moodustada vastav komisjon, kus valitsus esitaks omad kandidaadid ja Ülemnõukogu kinnitaks sellise komisjoni koosseisu, kus oleks nii Ülemnõukogu liikmed kui ka valitsuse esindajad, me peame silmas, et selles võiksid olla ministrid ja ministri asetäitjad ning sõltumatud eksperdid, et hoida lahus seadusandlik ja täidesaatev võim. Neljanda punkti kohta parandusi ei olnud. Oli veel parandusettepanek proua Sergijlt, kes tegi ettepaneku, et 1. punktis võiks ära nimetada ka tähtaja, kunas peaks omanike registreerimine lõppema. Kuid omanike registreerimise lõppemise kuupäev on fikseeritud juba möödunud aasta 19. detsembril vastu võetud otsuses omandi õigusjärgpidevuse taastamisest, s.o. 27. detsember. Iseasi, kui Ülemnõukogu liikmed soovivad seda tähtaega lühendada või pikendada, siis võiks see küsimus arutuse alla tulla. Kui mitte, siis võiks see jääda nii, nagu on.

Parandusettepanek härra Reinsonilt lisada 2. punkti, et määrata kindlaks rahvaosaku kaudu erastatava riigivara hulk, mis ei tohiks olla väiksem kui 50% kogu erastatavast riigivarast. Kuid siin võib ka mõelda niimoodi (selles punktis, kus tehti parandus, et töötada välja metoodika varade hindamiseks), et alles varade hindamise käigus on võimalik piiritleda, kui palju maksavad need objektid, mis erastamisele ei kuulu. Pean silmas kaevandusi, teid, side- ja mõningaid transpordiobjekte sellise printsiibina, et 50% sisse panna, see on põhimõtteliselt õige, sest see lähtub ideest, et tõelist turgu ei teki varem, kui eraomand on valdav. Kuid võib-olla on see protsent näiteks 60 või isegi 70 või ka 49, selle 50%-ga võib-olla me liialt piiraksime valitsust. See ei lisa seaduseelnõule sisuliselt midagi juurde. See on aktsepteeritav seisukoht, et valdava osa varadest on vaja erastada.

Sellega on kõik mulle laekunud täiendus- ja parandusettepanekud teile teatavaks tehtud ja ka öeldud, millised on arvesse võetud ja millised mitte. Valdav osa on arvesse võetud ja kahe kohta võiks öelda, et on tagasi lükatud. Sellega ongi praegu kõik. Ma tahaksin panna kas iga

parandusettepaneku eraldi hääletusele või hääletada, kui ei ole proteste parandusettepanekute tegijatelt, nende mitteametustamise kohta, et siis panna otsuse projekt tervikuna hääletamisele.

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig. Pool minu tööd on juba tehtud. Kuid ikkagi ei maksa veel ära minna, täpsustame asjaolusid. Kelle parandusettepanekud ei leidnud toetust, küsime üle, kas keegi on äkki valmis loobuma?

I. Raig

Pr. Sergij parandusettepanek tähtaja määramise kohta.

See on määratud varasemate otsustega ja selleks on praegu 27. detsember.

Juhataja

Ja teine parandusettepanek?

I. Raig

Teine oli hr. Reinsoni ettepanek lisada 2. punkti järgmine lause: "Määrata kindlaks rahvaosakute kaudu erastatavad riigivara hulk, mis ei tohiks olla väiksem kui 50% kogu erastatavast riigivarast."

Juhataja

Selge. Kaks ettepanekut. Nüüd ma pean dialoogid ära. Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja, mul oleks ettekandjale küsimus.

Juhataja

Ei, see on juba lõppsõna. Ettekanne on läbi. Mulle saab küsimust esitada. Teile kirjalikult.

J. Reinson

Ma lihtsalt tundsin huvi, kas komisjon, kui ta arutas parandusettepanekuid, ei arvanud, et 2. punkt praeguses sõnastuses jääb äkki liiga deklaratiivseks, et teda oleks vaja konkretiseerida? Sellepärast on tegin selle parandusettepaneku.

Juhataja

Tähendab, küsimus on parandusettepaneku täpsustamiseks, kas niimoodi, Jüri Reinson? Parandusettepanekut võib täpsustada. Sellisel juhul me lubame dialoogi. Ivar Raig.

I. Raig

Kuid teine punkt ei sisalda veel otsustavat osa, see puudutab metoodika väljatöötamist. Alles siis, kui metoodika on välja töötatud, on esitatud arvutused, kui palju maksavad ühte või teist liiki objektid Eesti Vabariigi territooriumil, alles seejärel saaksime otsustada, kui suur osa Eesti Vabariigi territooriumil olevatest varadest kuulub kindlasti erastamisele ja kui suur osa ja millised objektid peaksid kindlasti jääma riigi omandusse. Aga kui meil seda metoodikat ei ole, siis ma leian, et see oleks liiga detailne, see on järgmise etapi küsimus. Me võime otsustada siis, kui meil on metoodika olemas, kui meil on hinnatud nii need varad, mis meil praegu on, kui ka need varad, mis on sundvõõrandatud. See on järgmine otsus, kui suur protsent nendest varadest kuulub tõepoolest erastamisele. Sest erastamisele mineva vara suuruse alusel me saame hakata välja arvutama osaku suurust iga konkreetse Eesti Vabariigi kodaniku jaoks. Anname endale aru, et see summa on vaja täpselt kindlaks määrata, aga kas see on praegu 50, 51 või 49, ma selles väga kahtlen, võib-olla on see hoopis 60–70 protsendi vahel.

Juhataja

Ma küsin uuesti Jüri Reinsoni käest üle, kas selgitus rahuldab niipalju, et võib parandusettepaneku tagasi võtta, või läheb see hääletamisele?

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, ei rahuldanud. Siin, selles osas ei räägita üldse nendest varadest, millest Ivar Raig praegu räägib. Viimane lõik räägib Eestis Nõukogude võimu ajal akumulieeritud varade osalisest erastamisest ja öelda, et nendest akumulieeritud varadest erastatakse osa, et see oleks vähemalt 50 protsenti erastamisele kuuluvast varast, mitte kõigist, vaid ainult nendest, mis kuuluvad erastamisele, ja mitte lihtsalt 50 või vähemalt 50, need on iseasjad.

Juhataja

Nii et parandusettepanek läheb hääletamisele.

I. Raig

Ma võiksin formuleerida härra Reinsoni ettepaneku selliselt, et "Eesti Vabariigi Valitsusel töötada välja 1. maiks 1991. aastal metoodika sundvõõrandatud varade omaaegse ja praeguse väärtuse hindamiseks ja Eestis Nõukogude võimu ajal akumuleeritud varade osaliseks heastamiseks rahaliste ekvivalentide kaudu", ja nüüd siis formuleeriksin omalt poolt: "... kusjuures rahaosakute kaudu erastatava riigivara hulk ei tohiks olla väiksem kui 50% kogu erastatavast riigivarast". See on nüüd siis härra Reinsoni parandusettepanek, kuid siin tekib ka kohe küsimus, sest me ei ole määranud kindlaks erastatava riigivara hulga. Sellest ma enne rääkisin, et siinjuures me peame tegema kõigepealt riigivara inventuuri, siis määrama erastamisele mineva riigivara suuruse ja sellest omakorda, kui palju erastatavast riigivarast läheks rahvaosaku kaudu. Nii et ma arvan, et see on ikkagi järgmise etapi küsimus.

Juhataja

Suur tänu! Ma küsin veel kord, Jüri Reinson, kas võtate tagasi parandusettepaneku või läheb hääletamisele?

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja, ma võtan parandusettepaneku tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Nüüd me peame dialoogi Klavdia Sergijga. Kas Klavdia Sergij on valmis tagasi võtma oma parandusettepaneku või nõuab hääletusele panekut?

K. Sergij

Minu ettepanek on selline, et selle punkti suhtes peab valitsema selgus. Muidu on nii, et ühe otsusega me määrame lõpetamise kuupäeva, selles otsuses aga alguse. Siis tuleks viidata eelmisele otsusele 19. detsembrist 1990 tähtaegade suhtes, sest antud otsusest ei saa selgust.

I. Raig

Austatud proua Sergij, selle otsuseprojekti preambulas ongi see viide olemas. Seal on see kuupäev kirjas, nii et ma arvan, et teist korda seda viidet ei ole vaja enam sinna panna, sest me ei pea oma otsuseid, mis me oleme vastu võtnud, mitu korda otsustama.

Juhataja

Kuidas on, Klavdia Sergij, kas võtame tagasi või paneme hääletusele?

K. Sergij

Ma võin selle ettepaneku tagasi võtta, aga otsus ei rahulda mind põrmugi. Nii palju ettepanekuid on tehtud, et seda on vaja uuesti revideerida ja arutada.

Juhataja

Aga praegu võtate tagasi?

K. Sergij

Jah.

Juhataja

Suur tänu! Kas meil on veel, Ivar Raig?

I. Raig

Äsja saabus härra Koisi ettepanek võtta üldse 2. punkt otsuse projektist välja.

Juhataja

Mis Ivar Raig ise arvab?

I. Raig

Ma arvan, et see punkt, mis teeb valitsusele ülesandeks töötada välja metoodika, ei kohusta ju veel midagi selles suunas tegema, et hakatakse varasid tagasi andma. Ma arvan, et praegu peab andma valitsusele võimaluse metoodika välja töötada, see on selle otsuse üks otsustatavamaid punkte.

Juhataja

Suur tänu! Läheb hääletusele. Ivar Raig, kas peale Valeri Koisi on veel lahkarvamusi?

I. Raig

Ei ole.

Juhataja

Tundub siiski niimoodi, et teine pool arvab, et on. Arvo Junti.

A. Junti

Täna väga, juhataja! Tegelikult ma teeksin 2. punkti juurde ühe täpsustuse. Me oleme kogu aeg rääkinud ebaseaduslikult võõrandatud varast, millele juhtis tähelepanu ka proua Hänni. Sundvõõrandatud vara on laiem mõiste ja sinna võib kuuluda ka seaduspäraselt võõrandatud vara, nii et paneme õige sõna, me kasutame kogu aeg "ebaseaduslikult võõrandatud vara". Ja teiseks. Nagu ma sain ettekandjast aru, jäeti 1. punkti puhul arvestamata parandusettepanek lisada 1. punkti esimeses lauses "isikute avaldused" ette "füüsiliste isikute avaldused". Kui see nii oli, siis ma siiski palun veidi tähelepanu ja panna see hääletusele järgmise põhjusega, või võeti see vastu? Ma tahaksin natuke selgitada ja seda põhjendada. Esiteks on küsimus selles, et me oleme kogu aeg rääkinud privatiseerimisest, erastamisest, see eeldab füüsiliste isikute arvestamist kogu protsessi juures. Teiseks, kui me hakkame koostama isikute registrit, mis ei piiritle, kas on tegemist füüsiliste isikutega või kõigiga, tähendab see, et me võime esile kutsuda kunstliku, kuni 1940. aastani esinenud juriidiliste isikute taastekke, mis on senini niikuinii olemas ja mis on loomulikku rada käinud. Ma arvan, et me kutsume Eestis esile küllaltki suure niisuguste ettevõtete tekke, kes deklareerivad oma õigusjärglust. Aga seda ma ei pea suureks hädahuks, ma pean suurimaks hädaks seda, et me kutsume esile ka välismaiste juriidiliste isikute avalduste tulva. Kuna omandisuhted on omavahel tihedalt seotud eriti juriidiliste isikute puhul, siis me ilmselt tekitaksime nii valitsusele kui ka ühiskonnale äärmiselt keerulise probleemi. Kui me oleme nad juba registrisse kandnud, siis on äärmiselt raske kedagi sealt registrist välja arvata või kedagi mingist taotlusest ilma jätta. See on väga keeruline protsess, jaotuse protsess on palju lihtsam kui ehituse protsess. Kui me arvame, et kirik saab kannatada, siis tegelikult on vastupidi – sugugi ei saa, sest olen veendunud, et igasuguste juriidiliste isikute omandiprobleemid peaksime lahendama eri aktidega, eri seadustega. Ma palun siiski panna hääletusele, kui ettekandja ei pea võimalikuks lisada.

Juhataja

Ivar Raig, kas seda ei saanud töö korras lahendada?

I. Raig

Ma arvan, et see on uus redaktsiooniline ettepanek, mille Arvo Junti tegi ja mille ta ka ilmselt alles äsja avastas. Tõepoolest on parem "ebaseaduslikult võõrandatud varad", see on juriidiliselt täpsem. Kuid mis puudutab füüsiliste isikute küsimust, siis siin me leidsime, et on parem, kui ta jääb niisamuti, kuid kui nüüd panna sisse "füüsiliste isikute", siis tuleks lisada ka "kiriku". Et kiriku omandiõiguse aktsepteerime eelisjärjekorras, siis võiks panna (kui Arvo Junti nõuab, et panna sisse "füüsiliste isikute"), siis peaks olema "ja kiriku (suure tähega) avaldused". Või jäävad mõlemad välja, nii et aluseks oleksid lihtsalt isikute avaldused. Nagu on öeldud, võivad siis kiriku koguduse liikmed kui isikud pöörduda kiriku omandiõiguse taastamisse.

Juhataja

Suur tänu! Ivar Raig, lepime kokku, kuidas me seda protseduuri siin veame. Täpsustame praegu parandusettepanekuid. Läbirääkimised on läbi. Ja üldse ei ole asja nendel isikutel, kes pole parandusettepanekuid esitanud. Nüüd me, Ivar Raig, selekteerisime ettepanekud ära, tuli juurde veel üks ettepanek, mis läheb hääletusele. Oleks piisanud nõudmisest panna parandusettepanek hääletusele ja kogu lugu. Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, ma esitasin 3. punkti kohta parandusettepaneku. Vaheajal seda arutades leidsime, et kui taoliselt talitada, peaks valitsusega enne kokku leppima. Kas selline kokkulepe saavutati või mitte? Kui mitte, siis ma võtan oma ettepaneku tagasi. Kui saavutati, siis soovitatakse ikkagi oma ettepanek panna hääletamisele.

I. Raig

Sellist kokkulepet ei olnud võimalik valitsuse tasemel saavutada. Ignar Fjuki ettepanek on moodustada Ülemnõukogu ja valitsuse ühine omandi- ja maareformi komisjon. Nii et see on redaktsioonilist laadi. Meie ettepanek on selline, et kui komisjon kinnitatakse Ülemnõukogu poolt, oleks tagatud, et valitsuse poolt oleks seal ka vastava tasemega esindaja, ja kui ei ole, siis jätaksime valitsusele nädal aega mõtlemiseks. Me oleme ise järgmisel nädalal plenaaristungil. Järgmisel plenaaristungil toimuks komisjoni kinnitamine. Nii et selle tunniga ei olnud võimalust lõplikult selgust saada.

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig. On laekunud ettepanek, mida tuleb meil arvesse võtta: "Plenaaristung pole koht, kus teha musta redaktsioonikomisjoni tööd. Ettepanek on toores, palun katkestada. Uluots."

Ma panen selle kõige esimesena hääletusele ja juhin tähelepanu sellele, et täpsustame veel Koisi ettepanekut. Kas Petersonil oli parandusettepanek? Täpsustame kiiresti, kedagi ei ole vaja pikalt veenda, Ivar Raig, ja siis asume hääletama. Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus, milles tuleb selgusele jõuda. Härra Raig, te ütlesite, et 2. punktiga võimaldame valitsusel selle variandi, privatiseerimise osakuvariandi läbi töötada. Ent valitsusel on see võimalus niigi. Kas 2. punkti vastuvõtmine teie redaktsioonis tähendab seda, et valitsus ja meie ei tohi enam mitte mingisugust muud varianti arutada ja see otsus on lõplik? Tänan!

I. Raig

Vastaksin küsimusele, et loomulikult mitte. Kui me töötame osaku metoodika välja, ei tähenda see, et omandireformi aluste seaduses võetakse tingimata see metoodika vastu ja kogu erastamise protsess toimub siis nende osakute kaudu. Kuid praegu küsimus selles seisnebki, et üks võimalik variant on osakuvariant, aga pole selget pilti, mida see endaga kaasa toob, ja selle tõttu on raskendatud ka omandireformi aluste seaduse esitamine Ülemnõukogus.

Juhataja

Suur tänu! Praegu on parandusettepanekute täpsustamine. Kolleegid, mida te tegite sellel ajal, kui peeti kõnesid ja ettekandja esines teie ees? Praegu peetakse kahekõne ainult selle üle, kas on õieti mõistetud 1. punkti kohta käiva parandusettepaneku ja kas see pannakse hääletusele või aktsepteeritakse. Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Ma pakuksin panna parandus hääletusele, kui ei ole võimalik asja käigus arvestada, kus on sõnad "füüsilise isiku ja kiriku", ja lisada ka "kutseorganisatsioonid". Mul on siin käes terve rida Tartu arhiivist välja võetud põllumeeste seltsi varanduse nimestikke, kõik on täpselt fikseeritud. On veel teisi kutseorganisatsioone, kes oleksid huvitatud, et õiglus taastataks. Aitäh!

Juhataja

Kas Ivar Raig aktsepteerib või paneme hääletusele?

I. Raig

Kui hääletamisega läheb läbi see variant, mis oli pakutud, s.t. lihtsalt isikute avaldused, siis on seal sees nii kirikud kui ka kutseorganisatsioonid. Selles on Petersoni parandustega sisuliselt arvestatud. Kui hääletamisele läheb härra Junti ettepanek ("füüsilised isikud"), siis on vaja lisada juurde ka "kirikud ja kutseorganisatsioonid". Nii et ma soovitaksin hääletada esimese variandi poolt, nii nagu alguses teile ette kanti.

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig! Nüüd palun minna oma kohale, ma panen katkestuse hääletamisele ja pärast seda otsustame, kuidas me edasi käitume.

Kohaloleku kontroll. Kohal 83 saadikut, puudub 21.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu? Palun hääletada! Kui katkestame, siis pärast täpsustame, millisel istungjärgul jätkame. Praegu on vaja põhimõtteliselt otsustada, kas katkestada. Lihthäälteenamus. Poolt 28, vastu 42, erapooletuid 10. Ettepanek ei leidnud toetust.

Nüüd ma palun uuesti siia Ivar Raigi. Paneme parandusettepanekud hääletamisele loogilises järjekorras. Kas Ignar Fjuk täpsustab oma ettepanekut? Ei täpsusta.

Palun siis esimene parandusettepanek.

I. Raig

Ma arvan, et seda hr. Junti ettepanekut ei ole enam vaja hääletada (viimasest lausest võtta välja sõnad "omandireformi alused" ja et avalduste rahuldamise kord määratakse kindlaks Eesti Vabariigi seadusega). See jääks uueks variandiks.

Juhataja

Kõike seda, millega Ivar Raig on nõus, ei ole enam vaja kommenteerida.

I. Raig

Siis on vaja panna hääletamisele härra Junti ettepanek lisada 3. ritta sõnad "füüsiliste isikute avaldused".

Juhataja

Suur tänu! Kas Ülemnõukogu sai härra Junti parandusettepanekust aru? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Arvo Junti parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Ivar Raig, näita näpuga – poolt või vastu. Selle ettepaneku poolt on 17 rahvasaadikut, vastu 38, erapooletuid on 15. Arvo Junti parandusettepanek ei leidnud toetust.

I. Raig

Kas hr. Fjuk võttis oma ettepaneku tagasi või mitte?

Juhataja

Võttis.

I. Raig

Siis rohkem ettepanekuid minu arusaamise järgi ei ole. Kuid ...

Juhataja

Valeri Koisi oma.

I. Raig

Hr. Koisi ettepanek on jätta 2. punkt tervikuna välja.

Juhataja

Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Valeri Koisi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 14 rahvasaadikut, vastu 47, erapooletuid on 15. Ettepanek ei leidnud toetust.

I. Raig

Rohkem ei ole parandusettepanekuid, mida oleks vaja hääletamisele panna. Sest Petersoni parandus langeb välja, kui esimene redaktsioon läks läbi.

Juhataja

Kolleevid, kas kellegi parandusettepanek on jäänud tähelepanuta? Ei ole jäänud. Suur tänu, Ivar Raig. Panen otsuseprojekti tervikuna hääletusele. Enne vaheajale minekut kuulame ära ka Rein Veidemanni täpsustuse või on see fraktsiooni soov?

R. Veidemann

Hr. juhataja, see on hääletuse motiivide suhtes. Kuna 19. detsembri otsus "Omandiõiguse järjepidevuse taastamisest" võeti vastu nimelisel hääletamisel, siis fraktsiooni nimel teen ettepaneku seegi otsus panna nimelisele hääletusele.

Juhataja

Eks ole, kirjalikult? Kas Ignar Fjuk ka fraktsiooni nimel?

I. Fjuk

Paluksin fraktsiooni liikmeid üles vanasse ruumi vaheajale.

Juhataja

Selge, Pavel Jermoškin. Ainult fraktsiooni nimel.

P. Jermoškin

Lugupeetud juhataja! Enne seda, kui see dokument tervikuna vastu võtta, on minul ja meie fraktsioonil tekkinud küsimus 3. punkti kohta – moodustada alatine reformikomisjon, kelle liikmed võivad kuuluda ka teistesse alatistesse komisjonidesse. Seal on ilmselt vaja teha tekstimuudatusi, sest see on vastuolus meie Ülemnõukogu töö reglemendiga, kui jätta nii, nagu seal on kirjutatud. Tänan!

Juhataja

Pavel Jermoškin, kui Ülemnõukogu võtab selle otsuse vastu, siis otsustame, mis saab edasi. Kui palju Uluotsa fraktsioon soovib vaheaega? 12 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, istungjärgu töö jätkub. Ivar Raig palub jätkata oma lõppsõna.

I. Raig

Austatud rahvasaadikud! Seda väikest vaheaega oli võimalik kasutada ka nende küsimuste arutamiseks, mille kohta tehtud märkustele polnud redaktsiooni töögrupp piisavalt tähelepanu

pööranud. Ma pean silmas härra Jermoškini märkust 3. punkti kohta, kus on tehtud ettepanek moodustada Ülemnõukogu alatine omandi- ja maareformi komisjon. Kooskõlastades küsimust reglemendikomisjoni esimehe härra Allikuga jõudsime seisukohale, et ei ole põhjust moodustada alatist omandi- ja maareformi komisjoni ja minna sellega reglemendiga vastuollu. Teen ettepaneku redigeerida 3. punkt selliselt, et "moodustada Ülemnõukogu omandi- ja maareformi komisjon", siis ei ole vaja lisada enam "mille liikmed võivad kuuluda teistesse alatistesse komisjonidesse". Selle komisjoni staatus jääb loogiliselt samasuguseks, nagu on reglemendikomisjonil. Ainult lisame juurde, et "kaasata komisjoni liikmeteks valitsuse esindajaid ja sõltumatuid eksperte", siis oleks 3. punkt juriidiliselt korrektsem. Ma ei tea, kas ma rääkisin piisavalt selgelt, et 3. punkt ei sisalda nõuet moodustada alatine omandi- ja maareformi komisjon, mille liikmed võivad kuuluda teistesse komisjonidesse, vaid tuleks moodustada Ülemnõukogu omandi- ja maareformi komisjon.

Juhataja

Suur tänu! Ülemnõukogu liikmed mõistsid. Kolleegid, mulle on laekunud kaks ettepanekut hääletamise protseduuri kohta. Rein Veidemanni nimelise hääletuse ettepanek, Uluotsa ettepanek hääletada salaja. Vastavalt reglemendile on salajasel hääletusel nimelise ees eelis. Loomulikult kui Ülemnõukogu toetab. Selleks on vaja, nagu teada, kolmandiku kohalolevate saadikute nõusolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal 82 saadikut, puudub 22. Nii ühe kui ka teise hääletusviisi toetamiseks vähemasti 27 saadiku nõusolekut. Täpselt 27,3, ikka 27 saadiku nõusolekut on vaja. Kui me arvame, et kolmandik pole saadik, siis paneme 28. 28 saadikut peavad toetama ühte või teist nõuet.

Kui 28 saadikut on poolt, siis tähendab see seda, et on salajane hääletamine. Kui 28 ei toeta salajast hääletamist, paneme teist korda hääletamisele, ja kui 28 toetab, on nimeline hääletus. Kas Ülemnõukogu mõistab? Mõistab.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et käesolev otsus võetakse vastu salajasel hääletamisel? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 30 rahvasaadikut, vastu 37, erapooletuid on 9. Hääletamine on salajane. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus omandi- ja maareformi ettevalmistamise kohta, võttes arvesse parandusettepanekuid? Palun hääletada! 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu 19, erapooletuid 5. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, jätkame päevakorraga. On ettepanek arutada päevakorras olevat viimast punkti – Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduseelnõu teine lugemine. Ettekandega esineb Marju Lauristin.

M. Lauristin

Ülemnõukogu liikmed, valijate registri seaduse eelnõu on olnud teie käes tutvumiseks ja täiendamiseks nüüd juba kuu aega. Ma tahaksin kõigepealt kogu komisjoni poolt südamest tänada neid kolme rahvasaadikut, kes nägid suurt vaeva ja esitasid meile hästi läbimõeldud paranduste projekti. Need on Alar Maarend, Kaido Kama ja Valeri Kois. Teistelt rahvasaadikutelt olulisi märkusi ja parandusi ei tulnud. Teie käes olev tabel näitab ka, missugune oli komisjoni suhtumine meile saabunud parandustesse. Niipalju tabeli täpsustuseks, et kui tabelis on öeldud "arvestatud", siis see ei tähenda, et vastav parandus on sõna-sõnalt sisse viidud, vaid et komisjon on uue variandi redigeerimisel arvestanud selle paranduse põhimõtteid. Kui on öeldud "vastuvõetud", siis sel juhul on tegemist tõesti vastuvõtmisega, tähendab vastava sõnastuse sisseviimisega. Sisuliselt kõige olulisem probleem, mis tõstatati parandusettepanekutes ja mida ka komisjon põhimõtteliselt arutas, oli küsimus valijate registrist kui omalaadsest protsessist – kuidas seda uuendatakse, kas on võimalik seda täiendada ka veel enne valimisi jne. Nii hr. Kama kui ka hr. Maarend tegid ettepaneku anda võimalus muuta valijate registrit veel vahetult enne valimisi, tähendab, tuua sisse uusi nimesid, jätta ta n.-ö. avatuks kuni valimiste päevani. Sedalaadi lähenemist aga komisjon põhimõtteliselt ei aktsepteerinud, kuna meie kujutluses annab just nimelt fikseeritud valijate register aluse täpsustada valimisjaoskondi ja -ringkondi niiviisi, et vältida seda probleemi, mida on mitmeid kordi tõstatatud eelmiste valimiste ajal – et ringkonnad ei ole n.-ö. võrdväärsed jne. Alles siis, kui meil on tõesti kindlalt fikseeritud valijate register, saame tagada ringkondade struktuuri kujunemise valijaskonnale vastavaks. Me lähtume sellest, et valimisprotsess algab juba valimiste väljakuulutamisega, sisuliselt algab sellega ju valimiskampaania ja selleks hetkeks peaks olema selge ka valijate ring selle valijate vooru jaoks. Niisiis me jäime ikkagi oma seisukoha juurde, et valimiste register on pidev protsess, mida katkestatakse kaks korda aastas, fikseeritakse seis: täiendusi ja täpsustusi viiakse küll sisse, kuid rangelt ainult selles registriseaduses ettenähtud juhtudel: kui registrisse kantud

isiku andmed muutuvad, kui ta vahetab elukohta, nime jne. On veel mõni erand. Me arvestasime härra Koisi ja ka härra Maarendi poolt esiletoodud üsna tõsist probleemi, mis on seotud 18-aastaseks saamisega. Teile esitatud eelnõu järgi said 18-aastaseks saanud ennast registreerida järgmisteks valimisteks. Me viisime nüüd sisse sellise paranduse, et niipea, kui noor inimene saab 16-aastaseks, võib ta anda avalduse valijate registrisse, kusjuures tema 18-aastaseks saamise päeval kantakse ta automaatselt registrisse. Peale selle on muidugi erandjuhtumeid. On inimesi, kes objektiivsetel põhjustel ei saa anda avaldust, kuigi nad tahaksid, kas on haiglas niisuguses seisundis, kus nad ei saa seda teha, või on komandeeringus, kuskil kaugel teaduslikul ekspeditsioonil. Selliste juhtumite puhuks me jättsime võimaluse pärast valijate registri sulgemist erandkorras uute nimede sisseviimist valijate registrisse, aga seda saab teha mitte kohalik valimiskomisjon, vaid ainult keskvallimiskomisjon. See oli üks põhiprobleem, millega me kokku puutusime. Teine probleemide ring oli seotud sellega, kes, kuidas ja mil viisil viib sisse neid täiendusi, mis on seotud isikuandmete muutustega. Esialgse eelnõu järgi vastutab selle eest isik ise. Tema peab avaldama, tema peab kandma hoolt, et tema muudetud andmed jõuaksid registrisse. Mitmed paranduste tegijad juhtisid tähelepanu, et siit tekib vastuolulisi või raskesti realiseeritavaid situatsioone ja seetõttu võtsime aluseks teise põhimõtte: asutus, mis fikseerib, kas see isik kolib ära või vahetab abiellumisel nime või registreerib surmajuhtumid jne., on kohustatud esitama registrile õiendi tekkinud situatsiooni kohta.

Niisiis isiku jaoks peab olema see protseduur võimalikult lihtne, ametiasutused peavad regulaarselt kandma hoolt, et register täpsustub.

Kolmas probleemide ring, mida me ka arutasime, lähtudes Kaido Kama ja Valeri Koisi parandustest, on seotud registri ja kodanikuks olemise vahekorraga. Kaido Kama ettepanekutest me aktsepteerisime selle, et mõiste "Eesti Vabariigi kodanik", mis eelmises eelnõus oli määratlemata, oleks määratletud. Uues variandis on selgesti öeldud (lähtudes sellest, mida ma esimese lugemise puhul juba ütlesin), et me vaatame praegust Eesti elanikkonda ja samuti ka inimesi, kes võiksid potentsiaalselt olla registris, kes elavad väljaspool Eestit, jagatuna nelja kindlasse kategooriasse, kusjuures üks neist on kindlalt Eesti Vabariigi kodanikud, kes olid seda 16. juunil 1940, ja nende seaduslikud järglased. Nii me määratleme Eesti Vabariigi kodaniku, kusjuures ütleme kas §-s 1 – kuni kodakondsuse seaduse vastuvõtmiseni. Kui kodakondsuseadusega ei ole Eesti Vabariigi kodanik sätestatud kuidagi teisiti. Seega me lahutame ka siin registri ja kodakondsuseaduse selles mõttes, et ei too selle registriga kodakondsusesse uusi momente. Kuid samal ajal me ei pidanud õigeks teist Kaido Kama lähenemisviisi, et eristada nii-öelda õigusjärgseid kodanikke ja neid, kes

taotlevad enda lülitamist Riigivolikogu valijate registrisse, esitades samal ajal ka selle kohta vastava esildise. Kui juba see esildis on tehtud ja kodanik või kodakondsuse taotleja on registrisse võetud, siis mõlema suhtes kehtivad täpselt samad mängureeglid.

Härra Kois esitas meile küsimuse, mis on omamoodi õigustatud. Kuivõrd ei ole kodakondsusseadust ja kuivõrd ei ole ametkonda, mis võtab kodakondsusse, kas siis on mõtet kodakondsuse taotlustki registrisse vastuvõtmisel arvestada. Seda arutades jäi meie komisjon siiski selle printsiibi juurde, kusjuures me viisime sisse mõningase täpsustuse, lähtudes ka härra Kama tehtud ettepanekutest. Nimelt me eristame registris kolm alaosa: kohalike volikogude register, Ülemnõukogu register ja Riigivolikogu register, kusjuures kõik, mis puudutab taotlust ja seost Eesti Vabariigiga, on määratlev ainult Riigivolikogu valimiste puhuks. Mis puudutab Ülemnõukogu ja kohaliku volikogu valimisi, siis lähtudes tehtud ettepanekutest viisime mängureeglid üheks ja samaks, s.t. register on põhimõtteliselt samalaadne, tingimused on põhimõtteliselt samalaadsed, ainult vahe on selles, et kui volikogu registrisse kantakse isikud, kes selle volikogu territooriumil alaliselt elavad, siis Ülemnõukogu valimiste puhul on aluseks loomulikult vabariigi valitsuse haldusterritoorium. Seega küsimus paiksustsensusest registrisse kandmise puhul on seotud ainult Riigivolikogu valimisega, kõikidel muudel valimistel sätestatakse see valimisseadusega. Hr. Kama tegi ettepaneku, et viia juba valijate registrisse sisse tsensusi, siin on küsimus eeskätt keeleoskusest, samuti oli ettepanek sisse viia ka lisaandmeid, nagu rahvuse ja Eestis elatud aja kohta, lisaks sellele kolmele aastale, mis Riigivolikogu valimise puhul on avalduse andmise eelduseks. Meie komisjon ei pidanud vajalikuks registri puhul selliste andmete fikseerimist, jättes need tulevaste seaduste määrata. Töö käigus me rääkisime ka sellest, mis viisil me peaksime välja töötama avalduste vormi ja kuidas peaks registri koostamine tehniliselt kulgema. Kui te vaatate uue projekti 2. alalõiku, kus on § 7 – isiklikud avaldused valijate registreerimisel valijate registri muudatuse kohta, siis meil on välja töötatud selle avalduse näidisvorm või projekt, kuid me ei pidanud õigeaks hakata seda praegu siin levitama. Kui see kedagi huvitab, siis see on olemas ja me võime arutada, miks me ei tahtnud seda praegu teile pakkuda. Esiteks sellepärast, et see, nagu me siin ka sätestame, on juba valimiskomisjoni ja seaduse rakendamise probleem. Ja me ei pidanud seda Ülemnõukogu poolt tähtsaks, et Ülemnõukogu selle vastu võtab. Kuid samal ajal me peame ka arvestama, et praegu oleme esimese eelnõu juures, mis puudutab registrit. Nagu te täna hommikul, kui me päevakorda kinnitasime, kuulsite, on meil juba ka sisendis rahvastikuregistri eelnõu. On täiesti selge, et valijate register on rahvastikuregistri üks alaosa oma printsiibiliste tunnustega.

Sellega koos tuleb lahendada ka väga palju tehnilisi probleeme. Ei ole mingisugust mõtet teha näiteks rahvastikuregistri ja valijate registri esialgne avaldus ja vorm mingites põhipunktides. Selle registri koostamise tempo on ilmselt kiirem kui täisrahvastiku registri koostamise tempo, sest rahvastikuregistrisse tuleb palju rohkem andmeid. Meie n.-ö. paneme selle seemne kasvama. See on algus, kuid ometi peame vaatama, et see läheks õiges suunas ja et see vorm oleks algusest peale. Selletõttu me praegu täpselt ei fikseerinud ega ka jaganud teile seda projekti. Me arutasime ühe inimesega Statistika Keskvalitsusest, kes hakkab tegelema rahvastikuregistriga, missugused vormid on seal kavas, vaatasime, kas meie lähenemine ja nende lähenemine sobivad omavahel, leidsime mõningaid erinevusi mida nad saaksid hõlpsasti likvideerida. Nii et me oleme juba alustanud ka sedalaadi tehnilist ettevalmistust.

Härra Kois esitas veel ühe küllalt olulise küsimuse. Me teame, et inimesed suhtuvad igasugustesse registritesse ettevaatlikult. Nad ei taha, et registrisse nõutaks või fikseeritaks nende kohta andmeid, mis nagu ei puutu asjasse. Ja tõesti, meie eelmisel eelnõul oli see viga, et seal, kus oli juttu andmetest ja komisjonist, oli öeldud, et komisjon võib küsida lisaandmeid isiku kohta, ei olnud aga täpsustatud, mis andmed need on. Loomulikult võib selline punkt tekitada hulga küsimusi. Ja härra Kois juhtis õigesti sellele tähelepanu, mis on fikseeritud selles registris – nõuda neid andmeid, mis on vajalikud andmete täpsustamiseks. Mitte mingeid muid laadi andmeid ei saa registri koostaja ei valimisjaoskonnas ega mitte kuskil mujal nõuda.

Võib-olla tundub teile, et on ära kadunud endine § 13, kuid see ei ole kadunud, see on liidetud §-ga 15 ja selletõttu on alates §-st 13 paragrahvide järjestus muutunud.

Nüüd veel üks küsimus, mis samuti puudutab registri koostamise tehnoloogiat ja on põhimõttelise tähtsusega. Nagu te mäletate, oli esimeses projektis registri esimeseks koostamise tähtjaks alates seaduse kehtestamise ajast pakutud välja 8 nädalat. Arutades tehnoloogilisi momente ja lähtudes ka kogemustest, mis on valimiskomisjonil, leidsime valimiskomisjoni liikmetega, et 8 nädalat on veidi napp. Nii et praegu on siin 10 nädalat. Pluss veel 2 nädalat kontrollimiseks. Nii et kogu esimene etapp on 12 nädalat. Me peame muidugi arutama, missugune on lähtepunkt, millest see 12 nädalat algab. Sest me ei saa seda seadust kehtestada kindlasti mitte vastuvõtmise hetkest. Meil peab olema juba teada, kuidas kogu see süsteem hakkab toimima. Meil on praegu värsked referendumi läbiviimise kogemused. Me näeme, et see süsteem võib käivituda küllalt operatiivselt, kui on vaja. Kuid ometigi on selge, registri koostamine on mõneti erinev töö ja ka valimiskomisjonide koosseisu on ilmselt vaja uuendada ja nähtavasti on vaja neid ka mõnevõrra tugevdada kohaliku personaliga, sellepärast vähemasti esimesel etapil, esimesel kolmel kuul on ikkagi küllalt

palju tegemist. Selletõttu kehtestamisaja otsustamine nõuab mõttevahetust. Ootaksin ka teiepoolseid mõtteid, eriti nendelt, kes on olnud seotud valimistega jne. Siis on täiesti selge, et need kaks kuupäeva aastas, millal register suletakse, peavad meil tulevikus klappima valimisseadustega ja kui register on juba koostatud ja asi muutub väga rutiinseks, siis ka seadusandja, olene need meie või on see järgmine koosseis, saab sellest lähtuda kas või valimiskuupäeva määramisel. Võib juhtuda, et valimised on välja kuulutatud, aga registri sulgemise aeg langeb n.-ö. valimiste väljakuulutamise järgsesse aega. Sel juhul me peame vajalikuks pikendada registri sulgemist, järjekordset sulgemist, et need kaks asja ei läheks kokku. Olengi põhimõttelised muudatused teile lühidalt ette kandnud. Redaktsioonilisi muudatusi on veel, aga nad ei ole niivõrd põhimõttelist, kuivõrd täpsustavat laadi, sest meil oli aega vaadata kogu see tekst normitehniliselt üle ja muuta see korrektseks, näiteks § 4 kirjutasime täiesti ümber, lähtudes ka ettepanekutest, aga ka esitusloogikast ja selgusest, nii ma loodan, et uues variandis on seadus täpsem ja täitmiseks küpsem. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! On hulgaliselt küsimusi. Kaido Kama.

K. Kama

Austatud proua Lauristin! Mul on kolm küsimust. Esimene puudutab § 7, kus on räägitud andmetest kodakondsuse kohta. Punktis A on need õigusjärgsed vabariigi kodanikud, kes on samal ajal Nõukogude Liidu kodanikud, punktis B on need õigusjärgsed kodanikud, kes on samal ajal mingi kolmanda riigi kodanikud. Aga on olemas ka selliseid Eesti Vabariigi õigusjärgseid kodanikke, kes ei ole ei emba ega kumba. Kas ei oleks neid vaja eraldi alalõiku sisse viia?

Teine küsimus on § 8 2. alalõike kohta. Mujal on järjekindlalt läbi viidud see printsiip, et asutus, kes viib läbi mingi muudatuse, on ise kohustatud sellest valimiskomisjonile teada andma. Kas ei oleks ka elukoha muutuse puhul õige, et see initsiatiiv tuleks asutuse poolt, kes teeb sisse- ja väljakirjutuse, mitte inimene ei peaks ise hakkama uuesti uut avaldust esitama?

Kolmas küsimus. § 19 kohta oli mul esitatud parandus, mis seisneb selles, et isik, kes esitab teadvalt valeandmeid, ei kannu mitte ainult karistust seadusega ettenähtud korras, vaid ta ka kustutatakse valijate nimekirjast. Siin on öeldud, et see ettepanek on vastu võetud, aga § 19 viimases redaktsioonis seda ei ole. Kas see on näpuviga või on see mingil põhjusel niimoodi? Tänan!

M. Lauristin

Ma ei saanud hästi aru, milline on see kategooria, kes ei ole ei emba ega kumba, kelle kohta peab tegema ühe eraldi punkti? Kui Kaido Kamal on selle kohta täpsustus, siis mul oleks heameel näha seda kirjalikult. Mis puudutab uue avalduse andmist elukoha muutuse puhul, siis me arvestasime olukorda, kus inimene näiteks kolib ära ja ta ei tahagi uues elukohas olla registris. Tema kohta saab andmeid see elukoha asutus, kust ta ära kolib, seal läheb veel aega jne. Ta hakkab ise oma asju ajama. Meelsamini ajab ta niikuinii uues kohas ise oma asju ja tal on siis ka võimalus ise kohe uues elukohas fikseerida, et ta uues elukohas tahab valijate registris olla. Uue elukoha n.-ö. valimisregistri pidaja võtab enda peale selle, et ta kannab ta sisse. Ja kui ta oli eelmises registris, kontrollib, kas ta sealt kantakse välja. See on natuke erandlik olukord, mida me ei saa jätta lihtsalt automaatseks üleandmiseks. Mis puudutab § 19, siis registrist väljajätmine on ühtlasi valimisõigusest ilmajätmine ja me arvasime, et see peab olema öeldud eraldi seadusega, aga mitte valimisregistri seadusega. Me ei arvanud, et see peab siia kuuluma.

V. Jermolajev

Lugupeetud kolleegid! Mul on ettekandjale järgmine küsimus. Palun vaadata 4. paragrahvi 5. punkti alapunkti "b" ja võrrelda seda 7. paragrahvi 2. punktiga. 7. paragrahvi 2. punktis on juttu sellest, et on vaja esitada andmed selle kohta, kas avaldusele lisatakse taotlus saada Eesti Vabariigi kodanikuks. Kui see on õige tõlge ja tekstis pole mingit tehnilist viga, siis kaotab see üldse mõtte, sest 4. paragrahvi 5. punkti alapunkti "b" alusel võib öelda, et selle avalduse puudumise korral pole tegelikult mõtet dokumente esitada. Kes ma sain tekstist õigesti aru või on siin mingi viga?

M. Lauristin

Register on hõlmav, üks register on nii kohaliku volikogu kui ka Ülemnõukogu ja Riigivolikogu kohta. Ja ainult ühe selle alaosa kohta, mis puudutab Riigivolikogu, nõutakse vastavat avaldust. Selle avalduse olemasolu puhul n.-ö. see alahulk selles registris on Riigivolikogu valijad, kui me kujutame ette arvutis olevat registrit, sest tal on eri rekvisiidid ja avalduse olemasolu on rekvisiit, mille alusel ta on selles Riigivolikogu registris. Kui tal seda ei ole, siis on ta kohalikus või siis Ülemnõukogu registris.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja, mul on kaks küsimust, § 1 punkt 1 "a" ja "b" lähtub järjepidevusest ja osaliselt ka kodakondsusest, aga mis klassi kuuluvad leidlapsed, vanemateta orvud? Nad on siin kasvanud ja saanud valimisealisteks. Kas nemad ei peaks automaatselt punktina "c" sinna sisse minema? Sest Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse järgi olid nad kodakondsuses.

M. Lauristin

Me arvestame neid, kes olid Eesti Vabariigi kodakondsuse järgi Eesti kodakondsed 16. juunil 1940 ja kes on nende otsesed järglased. Pärast seda ei ole Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse järgi inimesi, kes ei ole nende kahele tunnusele vastavalt võetud Eesti Vabariigi kodakondsusesse.

J. Kass

Selge tähendab, et nad on siis kodakondsuseta isikud.

M. Lauristin

Nad on kodakondsuseta isikud.

J. Kass

Ajalise tsensuse juures on mõiste kolm aastat. Kas ei peaks olema: kolm viimast aastat. Mina tean, et Venemaal on kindlasti kümneid tuhandeid inimesi, kes on elanud kolm aastat Eestis.

M. Lauristin

Jah, kindlasti kolm viimast aastat.

J. Kass

Aga samal ajal tuleb seda kohe ka täpsustama hakata – välja arvatud need, kes on õpingutel ...

M. Lauristin

Härra Kass, palun tehke see kirjalikult, teil on õigus.

J. Kass

Mul on veel üks asi, ma tahaksin, et kolm viimast aastat ka tsiviilisikutena, sest kujutage ette sellist situatsiooni: kümned tuhanded ohvitserid, kes on siin kolm aastat elanud, muutuvad vahetult enne seda tsiviilisikuteks ja saavad ...

M. Lauristin

Härra Kass, ma mõistan teid täielikult, palun esitage oma ettepanek kirjalikult ja me vaatame selle komisjonis läbi.

E. Leisson

Lugupeetud Marju Lauristin! Komisjonis me loobusime § 1 punktis 3 sõnast "tegev", aga ohvitseridel on ikka see "tegev" ette jäänud, seda ei ole tarvis, sest kui ta pole tegev, on ta kas reserv- või eruohvitser.

Paragrahv 1 punkt 1 lõige "b". Ta põlvneb kas ema või isa liini pidi ühest või mitmest isikust, kes 16. juunil 1940. aastal oli Eesti Vabariigi kodanik. Oli küll, aga praegu on mõne teise riigi kodanik. Meil oli juttu, et me seda punkti täpsustame: "juhul kui ta praegu ei ole mõne teise riigi kodanik".

M. Lauristin

See ettepanek puudutab avalduse andmist jne. Kodaniku mõistesse ta sisse ei lähe.

A. Kõo

Lugupeetud ettekandja! Minu jaoks on veidi kahemõtteline kogu § 4 ja veel mõni punkt, sest teatavasti senini on kogu bürokraatiamehhanism meil ja vist mujalgi lugenud avalduste vastuvõtmist puhttehniliseks toiminguks. § 4 sätestab selle aga sisuliselt avalduse rahuldamisega. Kas ei oleks otstarbekohane kogu paragrahv ümber kirjutada nii, et mõte jääks selline – avaldus tuleb vastu võtta igatühtl, kes seda vaevub esitama, aga rahuldamine, s.t. registrisse kandmine sõltub nendest punktidest, mis siin on.

M. Lauristin

Küsimus on selles, et avalduses peavad kõik need punktid sees olema. Avalduse järgi ja isikul endal on vajalik tõendada, et need kõik on olemas, siis ta saab olla avaldaja.

A. Kõo

Aga selleks, et kontrollida, kas need punktid on sees, peaks igalt isikult avalduse vastu võtma puhtfüüsiliselt.

M. Lauristin

Ta füüsiliselt võtabki osa. Avaldus tuleb isiklikult tuua. See on sama, mis abiellumise avaldus.

A. Kõo

Aga siin on öeldud, et avaldusi vastu ei võta.

M. Lauristin

Siis, kui ta tuleb selle avaldusega ja see on sama, kui tal ei ole neid omadusi. Lihtsalt see avaldus ei lähe töösse. Ikka nagu abiellumise puhul. Kui tuleb peigmees ja pruuti pole, siis ei saa ju avaldust vastu võtta.

V. Kois

Mul on küsimus 16 paragrahvi 3. alapunkti kohta. Seal on öeldud, et registrist võib välja jätta need, kes tegelikult ei ela näidatud elukohas. Kui ma olen pikaajalises komandeeringus ja tullakse kontrollima ning leitakse, et mind pole kohal, siis võidakse mind sellest registrist välja jätta. Kui ma olen saadik, elan Tallinnas ja mind pole kolm päeva kodus, siis mind võidakse ka nimekirjast välja jätta. Mida tähendab see "tegelikult"? Seda peab täpsustama. Mul on veel teine küsimus, aga selle ma esitan hiljem, kui lubate.

M. Lauristin

Minu meelest on igal külanõukogul selge, mis see tähendab, selle kohta on ka seaduses öeldud, kui pikk aeg peab olema näiteks kas või korteri säilitamise puhul. See on ikkagi vastavalt üldisele seadusandlusele. Me võime seda muidugi ka täpsustada, aga selle kohta on antud kindel formuleering, millal inimene võib kas või alata seda, et tegelikult ta ei ela oma korteris.

V. Kois

Nüüd teine küsimus. See on 4. paragrahvi 5 punkti "a" ja "b" kohta. Kui jutt on NSV Liidu kodanikest, siis avalduses valijate registrisse lülitamise kohta peavad nad loobuma teise riigi kodakondsusest. Ent kõigil siinviibijatel on NSV Liidu kodakondsus. Punktis "a" räägitakse

Eesti kodanikest. Kas see tähendab, et ka nemad loobuvad NSV Liidu kodakondsusest või jääb neile kahekordne kodakondsus?

M. Lauristin

Ei ole, see on kõikide kohta täpselt ühtemoodi. Seal on öeldud – kinnituse loobumisest teise maa kodakondsusest.

V. Kois

Punktis "a" sellest ei räägita. Seepärast peab selle sinna lülitama.

M. Lauristin

Minu teada on küll sees. See printsiip on kogu aeg olnud, et see on kõikide kohta üks ja sama.

V. Kois

No siis on vaja kirjutada.

N. Zahharov

Lugupeetud proua Lauristin! Seadusetähest lähtudes ma mõistsin, et kahe registri olemasolu eeldab kaht sorti valijaid – esimesse sorti kuuluvad need, kes võivad valida Riigivolikogu, ja teise sorti need, kes võivad valida kohalikud nõukogud ja Ülemnõukogu. Seoses sellega on mul järgmine küsimus. Kas seaduseelnõu eesmärk on jagada valijad kaheks sordiks? Teine küsimus on seotud sellega, et 7. paragrahvi 5. punktis on antud mitu gradatsiooni, mida registri koostamise komisjon nõuab igalt valijalt. Mis eesmärgil tahetakse saada nii täpset teavet iga kodaniku endise ja praeguse kodakondsuse kohta? Täna tähelepanu eest!

M. Lauristin

Küsimus ei ole mitte selles mõttes sortidest, nagu teie mõistate, püüdes sisse tuua teatud hinnangulise ja politiseeriva käsitluse. Küsimus on puhtjuriidiline ja vastab muide ka väga paljude maade praktikale, kus munitsipaalvalimistel ei tõstata üldse kodakondsusküsimust, vaid ainult elunemise küsimust. Nii on see Ameerikas, nii on see Rootsis ja paljudes teistes demokraatlikes maades, kus kodakondsusküsimus tekib ainult kõrgema seadusandliku kogu valimisel. See ei ole mingi sortideks jagamine, vaid on tõepoolest kaks erinevat delektoraati. Ja küsimus on ainult selles, et need kaks erinevat delektoraati mahuvad registris teineteise sisse, neid on võimalik puhttehniliselt ühendada ühte registrisse. Ja on võimalik sujuvalt üle

minna ühest registrist teise, näiteks esitades vastava taotluse kodakondsuse kohta. Ja sellega on võimalik inimesel, olles ühes registris, ilma mingite pikemate protseduurideta liikuda ühest registrist teise. Mis puudutab aga seda, miks on alapunktides niivõrd detailselt määratletud suhe kodakondsusega, siis see on seotud just nimelt Riigivolikogu valimiste registriga, kus kodakondsus on üheks aluseks selle registri koostamisel. Taotlemisel ja avaldamisel omab see tähtsust juba kas või selle valimisjaoskonna praktilises töös. Mida selgem on siin see n.-ö. loend, seda lihtsam on vastaval ametnikul ka tööd teha. Muidu hakkab ta iga kord meie käest küsima, mis te selle all mõtlesite.

P. Jermoškin

Lugupeetud Marju Lauristin! Tahaksin, et täpsustate 1. ja 4. paragrahvi.

1. paragrahvi kohta on mul järgmine küsimus. 1. punkti alapunktis "b" on juttu kodakondsuse saamise õigusest ema liini pidi jne. Aga kujutame endale ette, et Eesti Vabariigi kodaniku järeltulija on antud hetkel Ameerika Ühendriikide kodanik. Kas selline küsimuse asetus ei meenuta kurikuulsat teesi, et näiteks kõik juudi rahvusest kodanikud on automaatselt Iisraeli kodanikud, s.t. kas me sellise Eesti Vabariigi kodaniku mõiste puhul ei lülita inimesi Eesti Vabariigi kodanike nimekirja vastu nende tahtmist? See on minu esimene küsimus.

M. Lauristin

Ei, ei, hr. Jermoškin, me ei lülita kedagi sellesse kodakondsusse, vaid vastavalt Eesti Vabariigi kodakondsusseadusele tunnistavad sedalaadi põlvnemise järgset kodakondsust need inimesed ise. Ja kui nad ei ole sellest loobunud, astudes näiteks mõne teise maa kodakondsusesse, siis on see neil olemas. Ja see on alus n.-ö. selle mõiste piiritlemiseks. Juba registrisse kandmisel peavad need inimesed, kes on Ameerika või Rootsi või muu maa kodanikud, ise valiku tegema. Sest ka neilt nõutakse sel juhul taotlust Rootsi, Ameerika või mingi muu teise maa kodakondsusest loobumise kohta.

P. Jermoškin

Palun vabandust, ma ei ole veel lõpetanud. Nüüd tahaksin, et täpsustatakse 4. paragrahvi punkte "a" ja "b". Punktis "a" on ette nähtud ainult nende dokumentide esitamine, mis kinnitavad järjepidevust, punktis "b" aga on nõutud kinnitust selle kohta, et ollakse valmis loobuma kahe riigi kodakondsusest. Ma kahtlen selles sügavalt ja lõpetuseks tahan veel küsida, kas see projekt on läbi teinud juriidilise ekspertiisi rahvusvahelise õiguse seisukohast lähtudes.

M. Lauristin

Inimestel, kes olid nii vanad, et nad olid ise kodanikud (nad on sündinud enne 16. juunit 1940), on sama situatsioon kui nendel, kes on järglased, siin ei ole mingit vahet.

K. Sergij

Lugupeetud Marju Lauristin, tahaksin täpsustada 7. paragrahvi 6. ja 7. alapunkti. Kas see käib avalduses esitatud andmete kohta või on vaja esitada eraldi dokumendid? Näiteks tunnistuse selle kohta, et avaldaja on Eestis sõjaväelane, ja selle kohta, et avalduse esitaja ei kannu mingit karistust?

M. Lauristin

Ei, meie printsiip on, võiks öelda, aususe printsiip. Need on lihtsalt avalduse formulari punktid. Ainult juhul, kui tehakse kindlaks, et ta on n.-ö. valetunnistuse andnud, on vajalikud dokumendid, aga määrav on siiski aususe presumpatsioon.

Ü. Aaskivi

Paragrahvi 16 lg. 3 väidetakse, et isikud, kes tegelikult ei ela näidatud elukohas, arvatakse valimiskomisjoni akti alusel registrist välja. Juristina, kes on osa võtnud kohtuistungitest väljatõstmise asjades motiivil, et inimene ei ela pikemat aega oma elukohas, võin ma kinnitada, et isegi kohtuistungi käigus, kus on võimalik üle kuulata tunnistajaid, on selle kindlakstegemine, kas inimene tegelikult elab või ei ela selles korteris, väga keeruline küsimus ja see, et õigus elamispinnale on võrreldav või vähemalt vähema tähtsusega kui inimese valimisõigus, ühesõnaga, et need õigused on võrreldavad, siis ma arvan, et siia sellist lihtsustatud korda kehtestada ei saa. Anda valimiskomisjonile õigus kedagi sisse või välja arvata on siiski väga vaieldav küsimus ja siin peaks leidma mingi teise lahenduse. Ma praegu käigupealt ei oska ise pakkuda, aga ehk on ikkagi vaja mõelda selle üle?

M. Lauristin

Aitäh selle märkuse eest, see ei olnud küsimus, ma jätan selle meelde. See läheb kokku küsimusega, mis esitati. Ilmselt me peame tõesti seda punkti veel täpsustama ja vaatama.

P. Grigorjev

Lugupeetud proua Lauristin! Tahaksin pöörduda tagasi 10. paragrahvi 1. osa juurde, kus on öeldud, et valija nimi kantakse registrisse sobivas järjekorras. See on väga udune

väljendusviis. Mida tähendab "sobivas järjekorras"? Kõikjal kehtib kindel kord, et nimekirjad koostatakse tähestiku järgi. Huvitav oleks teada, kes on esimene ja kes viimane selles sobivas järjekorras.

M. Lauristin

Härra Grigorjev, see küsimus on seotud sellega, kas me tehniliselt saame teha keskregistrit või peame alustama, nagu praegu tundub, siiski alaregistritest valimisjaoskondade kaupa ja siis viima nad suurde registrisse. Kui ta suures registris on arvutiregistris, siis sobivam järjekord ei ole mitte suures registris tähestiku järgi, vaid ikkagi jaoskondade järgi, sest muidu muutub selle registri väljatrükk väga tülikaks. Tähendab küsimus on tehniline, määrav on tehniline sobivus. Ega see, kas ta on suures registris alfabeetiliselt või muus järjekorras, ei määra seda, kuidas ta on selles registris, kuhu valija ise tuleb. Me teame, et põhimõtteliselt on võimalik alfabeetiliselt või koha järgi. Ühes ja samas majas elavad inimesed on kõik järjest, see tähendabki seda, et praktiliselt sobivas järjekorras. See on arvutiregister, mis saab järjekorda muuta suvaliselt, nagu meil vaja on.

Juhataja

Suur tänu, Marju Lauristin! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, peame nõu, meil on ainult viis minutit ametliku tööaja lõpuni. Kas me avame kohe läbirääkimised või jätkame peale katkestamist? Tundub olevat otstarbekas avada läbirääkimised siis, kui me peale katkestamist jätkame selle päevakorrapunkti aruteluga. Isegi üks sõnavõtt ei loo õiget meeleolu. Mul on palve kõnesoovijatele kirjutada endale üles, et teaksite täpselt järjekorda.

Kuna vastavalt reglemendile on kohe infotund, siis me peaksime praegu katkestama Ülemnõukogu otsusega. Kohaloleku kontroll. Kohal 73 saadikut, puudub 31.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada päevakorra küsimuse arutelu ja jätkata seda käesoleval istungjärgul? Palun hääletada! Poolt 64, vastu 1, erapooletuid 2. Arutelu on katkestatud.

Lugupeetud kolleegid, teadaanne. Nagu meil on kokku lepitud, algab homme plenaaristung tavalisel ajal, kell 10. Kuid kell 12 toimub taas 105 presiidiumi istung. Kell 14 me jõuame ka lõunat süüa, kell 15 on juhatuse koosolek. Tänaseks head õhtut!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

35. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

26. märts 1991

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Jätkame 35. istungjärku. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27. Head kolleegid, nagu on kõikidele teada, on täna vastavalt reglemendile Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund. Meil on juba kogemusi, kuidas me kõrgetele valitsuse liikmetele küsimusi esitame. Kuid ma värskendan siiski teie mälu. Arutelu tuleb ikkagi kirjaliku küsimuse teemal. Ja kõigepealt esitavad küsimused need Ülemnõukogu liikmed, kes on esitanud järelepärimise ja alles pärast seda teised kolleegid. Oleme kokku leppinud.

Head kolleegid! Eelmisest infotunnist jäi meil käsitlemata kaks esitatud küsimust. Ülemnõukogu liige Ants Käärma on esitanud küsimuse tulumaksu laekumise kohta. Palume selle kohta selgitust rahandusministrilt hr. Millerilt.

R. Miller

Lugupeetud rahvasaadikud! Rahvasaadik hr. Ants Käärma tundis huvi üksikisiku tulumaksu laekumise kohta kohaliku eelarvesse. Tal on kaks küsimust. Kas vabariigi valitsuse poolt kehtestatud kord on tingitud usaldamatusest esmatasandi kohalike omavalitsuste vastu või on see mugavam laekumise mehhanism? Teine küsimus: kas valitsus kavatses nimetatud korda muuta? Kui jah, siis millal ja kuidas. Küsimus on nimelt selles, et valitsuse poolt kehtestatud korra kohaselt arvutatakse nimetatud maks haldusterritooriumil elavate isikute või töötajate arvu järgi. Vaataksime seadusandlust. Kõigepealt 28. detsembril 1989. aastal vastuvõetud maksukorralduse seaduse § 42, mis täna on veel muutmata, et üksikisiku tulumaksu makstakse kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Siin ei ole öeldud – kas esmatasandi omavalitsuse või teise tasandi eelarvesse. Järgmine dokument on üksikisiku tulumaksu seadus. 31. oktoobril 1990. aastal vastuvõetud tulumaksu seaduse § 2 lg. 1 sätestab nii, et tulumaks laekub üksikisiku elukoha järgse esmatasandi kohaliku omavalitsusüksuse eelarvesse. Täpsustatakse, et üksikisiku tulumaks peaks laekuma esmatasandi eelarvesse ja

elukohajärgsesse. 10. novembril 1989. aastal vastu võetud kohalike omavalitsuste aluste seaduse § 22 sätestab järgmise: "Teise tasandi kohalik omavalitsusüksus täidab esmatasandi kohaliku omavalitsuse üksuse funktsioone käesoleva seaduse § 21 lg. 1 toodud normatiivaktidega sätestatud ulatuses kuni vastava esmatasandi haldusüksuse omavalitsuse juriidilise tunnustamiseni eelnimetatud normatiivaktidega määratud korras."

See on n.-ö. seadusandlik baas, millest lähtuti, kui töötati välja 1991. aasta kohalike eelarvete koostamise kord, mis on kinnitatud vabariigi valitsuse korraldusega 5. oktoobrist 1990 nr. 300. Põhimõtteline küsimus on selles, kas tulumaks laekub esmatasandi või teise tasandi eelarvesse. Viimasena märgitud seadus kohalike omavalitsuste aluste kohta võimaldab seda teha nii või teisiti. Juhul, kui kohaliku omavalitsuse esmane tasand tõesti on viidud üle tööle n.-ö. valla põhimõttel ning tema eelarvest finantseeritakse täielikult tema territooriumil asuvaid asutusi ja ettevõtteid, kasvavad kohalike eelarvete mahud võrreldes eelnevaga märgatavalt. Näiteks Kose küla eelarve oli varem 10 tuhat rubla, seejuures vabariigi keskmine küla eelarve oli 1989. aastal umbes 8 tuhat rubla. Siis Kose küla eelarve maht kasvas 700 tuhande rublani. Järelikult eelmine tulude baas ei rahuldanud teda. Ja nendele küladele, alevitele või maakonna alluvusega linnadele, mis on hakanud tööle omaette haldusüksustena, täites esmatasandi funktsioone, on antud üksikisiku tulumaks üle täies ulatuses. Need kohalikud omavalitsusüksused, mis ei tööta sellel põhimõttel ega finantseeri kõiki asutusi täies ulatuses, vaid nende asutuste finantseerimine toimub maakondade eelarvetest, nende eelarvete mahud ei ole oluliselt kasvanud ja on umbes 10 000–30 000 rubla vahel. Järelikult nende tulude baasiks ei ole vajalik anda nii palju tulusid. Nende puhul laekuks üksikisiku tulumaks vastavalt maakonna volikogu otsusele maakonna eelarvesse. Kuidas on küsimus teoreetiliselt lahendatud? Asi on meie juhendiga paika pandud sellisalt, et arvestatakse välja tulumaksu keskmine ühe töötaja või siis ühe elaniku kohta. Enamik kasutab töötajate arvu, ma tean seda oma praktikast. Vastavalt töötajate arvule ühes või teises külas, alevis või maakonna alluvusega linnas arvestatakse välja tulumaksu summa ja selle osatähtsus kogu maakonna laekumiste üldsummast. Vastavalt sellele toimub üksikisiku tulumaksu plaaniline jaotamine. Selle metoodika puuduseks on see, et ei arvestata tegelikke tulusid jooksva aastal. Kui 1991. aasta lõpeb, esitavad kodanikud ja üksikisikud, kes on saanud tulusid väljastpoolt põhitöökohta, maksuametile deklaratsioonid. Nende puhul tehakse ümberarvestus ja juurde arvestatud summa kantakse täiendavalt esmatasandi kohalikkude eelarvesse. Või kui need ei ole üle läinud tööle küla põhimõttel, siis maakonna eelarvesse. Selline on süsteem. Millal me ükskord jõuame selleni, et kogu vabariigi ulatuses hakkaks üksikisiku tulumaks laekuma elukoha järgi? Seda on võimalik teha siis kui meil on olemas elanikkonna register ja kui

maksuamet on täielikult suutnud üle minna kaasaegsele arvutustehnikale. Minu arvates jõutakse nii kaugemale mitte varem kui 1993. aastal.

A. Käärma

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Miller! Seda küsimust ajendas mind esitama selline asi. Kui tegelikult arvutada isiku tulumaks maksumaksjate järgi, siis tuleb vahe ühe kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumil isegi kuni 2 korda elanike arvu järgi arvutatava meetoodikaga võrreldes. Kas see ei ole maksuseaduse vaimu, kuigi me sellist mõistet siin ei kasuta, sellise vaimu ja põhimõtte rikkumine? Kas see ei pärsi mitte kohalike omavalitsuste initsiatiivi ja peremehetunnet ja sellega ka vastutust? Sest praegu arvutatakse talle seda raha mingi ühtlustava meetoodika järgi. Tema territooriumil elavate inimeste ettevõtlikkus ei kajastugi selle maksu või õigemini eelarve kujunemisel.

R. Miller

Tõepoolest, ilmselt tulevad vahed sisse. Kuid ma nimetasin ka, et nendele inimestele, kes saavad tulusid väljaspool põhitöökohta, tehakse järgmise aasta alguses tuludeklaratsioonid ja nende maksud arvutatakse ümber. See peaks vahesid tunduvalt tasandama. Aga ma tahan veel kord rõhutada, et täielikult ja lõplikult me suudame üle minna sellele ideaalsele süsteemile, kus kõik kodanikud esitavad tuludeklaratsiooni, nagu see on arenenud maailmas, alles pärast seda, kui meil on olemas kodanike register ja maksuamet on oma töö täielikult mehhaniseerinud.

Selline tulude eeljaotussüsteem on välja töötatud Soome järgi. Seal toimub täpselt ka tulude eeljaotamine, aga lõplikult pannakse kõik paika tuludeklaratsioonidega. Sest Soomes esitavad kõik kodanikud, kes on tulusid saanud, oma tuludeklaratsioonid.

T. Mets

Hr. minister, minu küsimus puudutab põllumajandusettevõtete sotsiaalmaksu. Ülemnõukogus vastuvõetud seaduses on öeldud, et 50% ettevõtetele määratud sotsiaalmaksust jääb koha peal olevate koolide, lasteaedade ja teiste olmeobjektide finantseerimiseks. Majanditest tulevad aga teated, et seda korda eiratakse, majanditest kasseeritakse sotsiaalmaksu täies ulatuses. Seekord on löögi alla seatud seni majandi abistamisel olnud olmelised asutused. Kas hr. minister võiks lühidalt kommenteerida segadust põllumajandusettevõtetelt sotsiaalmaksu kasseerimisel?

R. Miller

Maaelukomisjoniga on meil koos läbi vaadatud terve rida sotsiaalmaksu võtmise juhendi muudatusi. Lõpliku kuju saab juhend arvatavasti juba sellel nädalal. Sotsiaalmaksu võtmine sotsiaalkultuuriliste asutustele tehtavatelt kuludelt jääb mängust välja. Mis puutub sotsiaalmaksu 100%-lisse võtmisse, siis sotsiaalmaksu ei võta mitte keegi, ettevõtted, asutused ja organisatsioonid kannavad seda ise üle. Ja kui nad on 100% ise üle kandnud, jättes täitmata Ülemnõukogu seaduse sotsiaalmaksu kohta, siis on see nende oma süü. Seda tuleb selgitada ka ettevõtetele ja majanditele, et nendel on õigus 50%-lisele soodustusele.

K. Koha

Lugupeetud hr. Miller! Kas piisab ainult maksuameti nii-öelda tehnilisest ümberformeerimisest? Kuna see probleem puudutab külasid ja valdu ja aleveid, tuleks kaasata siia pangandus, sest põhiline maksude laekumine käib ju läbi pangandussüsteemi. Kas ainult maksuametist piisab? Aitäh!

R. Miller

Kahtlemata on vaja kaasata ka pangandust, selles suhtes olen teiega nõus.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. minister! Kas on ikka võimalik minna tulumaksu jaotamisele või täielikult valla tulude endale jätmisele? Tavaliselt asuvad maal sellised asutused nagu keskkoolid, haiglad jne. alevites, või peab siis vald vastavalt laste arvu järgi kandma nende ülalpidamiseks raha sinna, kus nad käivad või asuvad?

Teiseks. Kui palju võib vald teha soodustusi üksikisiku tulumaksu kohta? Seaduses on öeldud, et vabastada individuaaltootjad teraviljast, kartulist, piimast ja lihast saadava tulu maksustamisest, kuid sealt jäi välja söödajuurvili. Praegu on tekkinud maal probleem söödajuurvilja kasvatamisega, kuna need summad, mida inimesed saavad söödajuurvilja majandile müümise eest, lähevad tulumaksu alla. Majandid on seatud piimatootmise probleemi ette. Kas maakonna volikogu võib ajada soodustust maakonna elanikele, vabastades ta juurvilja eest saadud tulu maksustamisest?

R. Miller

Käesoleval ajal on olukord selline, et kõik maakonnad saavad riigieelarvest dotatsiooni ligi 200 miljonit. See aga tähendab, et ei jätku oma rahalisi vahendeid ka valdadel, alevitel ja

maakonna alluvusega linnadel ning paratamatult tuleb anda neile ka valdade dotatsiooni. Vaatamata sellele, et üksikisiku tulumaks täies ulatuses laekuks kohalikesse eelarvetesse.

Rahandusministeeriumil on kavatsus esitada valitsusele ettepanek mõnevõrra muuta finantseerimise korda 1992. aastal ja võtta mitme sotsiaalsfääri asutuse kulutused riigieelarve kanda, nagu see on Soomes, Rootsis, kus õpetajate palgad makstakse riigieelarve vahenditest, mis on aga tunduv osa kohalike eelarvete kuludest. See küsimus on meil praegu läbitöötamisel ja lähipäevadel sõidab kaks rahandusministeeriumi töötajat Soome, et uurida, kuidas see süsteem seal toimib. Meil on need küsimused põhimõtteliselt läbi räägitud linnapeade ja maavanematega ning nad toetavad meid. Nii et siin on probleem kohalikust eelarvest eraldatavate kulutuste vähendamises, võttes rida sotsiaalseid kulutusi, mis on riikliku tähtsusega kulutused, nagu õpetajate ja meditsiinitöötajate palgad, riigieelarvele, garanteerides nendele seaduses ettenähtud miinimumpalgad.

Tuleb vaadata läbi kohalike eelarvete tulude baasi tugevdamise küsimus. Kõik tulud, mis laekuvad munitsipaalomandist, ma pean silmas nimelt ettevõtte tulumaksu, peaksid jääma täies ulatuses kohalikesse eelarvetesse. Need kaks probleemi tahaksime ära lahendada 1992. aasta eelarve projekti koostamisel, mis kõige vahetumalt puudutavad kohalikke eelarveid.

Kiri söödajuurvilja müügist saadud tulu maksustamise probleemist jõudis nüüd neil päevil ka rahandusministeeriumisse, aga minu arvates kuulub see küsimus Ülemnõukogu kompetentsi, sest üksikisiku tulumaksu seaduses oli soodustuste andmine paika pandud. Lisasoodustuste andmine saab kuuluda Ülemnõukogu kompetentsi. Me vaatame selle küsimuse veel selle nädala jooksul läbi ja arvatavasti peame maaelukomisjoniga ja põllumeestega nõu. Siis esitame ühise seisukoha Ülemnõukogule.

P. Lutt

Lugupeetud härra Miller! Ma pöördusin veel korra tagasi sotsiaalmaksu kulutuste juurde, kuna seda Ülemnõukogu seadust ei ole siiamaani veel täitma hakatud. Vabariigi valitsuse esindaja, kes käis Pärnumaal instrueerimas majandite pearaamatupidajaid, kuidas arvutada kõiki makse, ütles selge sõnaga, et sotsiaalmaksu soodustusi ei rakendata. Sellepärast ongi mul teile küsimus: kuna on olemas seadus, mille alusel sotsiaalmaksu soodustus põllumajanduses on ette nähtud 50% ulatuses, millal hakatakse rakendama neid maksusoodustusi ja kuidas see mehhanism hakkab käima. Kes ja kuidas peab seda siis taotlema?

R. Miller

Härä Lutt, kes oli see valitsuse esindaja, kes käis Pärnumaal?

P. Lutt

Kui te tahate, võin ma selle inimese nime välja selgitada, aga ma usun, et teil oma ametkonnas on seda lihtsam teha. Vastust ootan ma ikka.

R. Miller

Jaa, selge. Vastavalt kehtivale korrale arvutavad ja kannavad sotsiaalmaksu üle ettevõtted ise. Seadus näeb ette 50%-list soodustust põllumajandusettevõtetele. Sama näeb ette ka rahandusministeeriumi juhend ja ühelgi töötajal ei ole olnud õigust ei seadust ega juhendit muuta, seda tuleb lihtsalt täita.

P. Lutt

Kuidas konkreetselt see protseduur peaks välja nägema?

R. Miller

Arvutatud summast kannab vastav põllumajandusettevõte 50% üle sotsiaalfondi.

P. Lutt

Ja kõik?

R. Miller

Kogu lugu.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Vastused on olnud põhjalikud. Saadikutel rohkem küsimusi ei ole. Tundub, et ikka on. Aldo Tamm.

A. Tamm

Austatud hr. Miller! Möödunud aastal võttis valitsus vastu määruse asundusalase tegevuse arendamiseks. Käesoleva aasta riigieelarves on selleks ette nähtud 8 miljonit rubla. Lähtudes sellest on mitu määrukes nimetatud piirkonda esitanud põhjendatud taotlused maaparanduse finantseerimiseks, talude ja vastava piirkondade sotsiaalobjektide rajamise krediteerimiseks.

Teadaolevalt on rahandusministeerium eraldanud põllumajandusministeeriumile asundusprogrammi raames 3,6 miljonit rubla. Kui kauaks jäävad need vahendid külmutatuks? Nende piirkondade inimesed hakkavad usku kaotama, et need summad tõesti avatakse. Ligemale pool aastat tagasi esitati taotlused, aga finantseerimist ei avata.

R. Miller

Ma ei saa küsimuse sisust aru. Kas põllumajandusministeerium keeldub 3,6 miljonit rubla üle kandmast? Või on küsimus selles, et oleks vaja otse avada kogu summa 8 miljoni rubla peale?

A. Tamm

Muidugi 8 miljoni rubla peale ja võimalikult kiiresti. Aga praegu on küsimus selles, miks need 3,6 miljonit on külmutatud, kui mitmest piirkonnast on esitatud küllaltki põhjendatud taotlused? Kes on pidurdanud nende piirkondade krediteerimised?

R. Miller

Ma ei oska seda öelda. See 3,6 miljonit, ma kordan veel kord, on avatud põllumajandusministeeriumile. Ma lasen veel täna kontrollida seda küsimust ja annan hiljem teile vastuse.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et nüüd on kõik küsimused esitatud. Aitäh! Kas Lembit Arro oli ka küsimus? Kui oli küsimus, siis tuleb ikka õigel ajal esitada. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud hr. minister! Minul on selgitus teie vastuse kohta hr. Lutile. Loomulikult ei saa minister olla kursis kõikide maksuseaduste paragrahvidega ega punktidega. Asi ei ole nõnda, et põllumajanduses arvestatakse välja 50% või 100% sotsiaalmaksu ja 50% kantakse üle. Praegu käib rahandusministeeriumis hr. Roose juhtimisel selle küsimuse arutelu. Seaduses on ka nõnda, et see, mida võib põllumajandus selle raha arvel maksta, tuleb kooskõlastada kohaliku omavalitsuse ja sotsiaalfondiga. Mis asi on põllumajandusettevõtte? Kui palju on näiteks kas või Kirovi kalurikolhoosil või mõnel linnuvabrikul põllumajandust ja kas nendel ka 50% vähendatakse? Praegu on põhimõtte selline, et kui on ettevõttel 100% põllumajandust, siis on võimalik talle anda 50% soodustust.

Kui on tal 50% põllumajandust, siis 25% soodustust jne. Need küsimused arvatavasti paneme paika neljapäeval rahandusministeeriumis ja ma palun Ülemnõukogu liikmeid asja mitte niimoodi selgitada, et põllumajandusele on antud 50% sotsiaalmaksu soodustust. Aitäh!

R. Miller

Hr. Arro, seadus näeb ette 50% soodustust ja selle me peame garanteerima.

L. Arro

Ei näe.

R. Miller

Näeb ikka.

L. Arro

Ei näe. Juhendis on loetletud, mida selle soodustuse arvel võib teha – maksta täiendavaid pensione, anda vanadele tasuta küttepuid jne. See on kuni 50% kooskõlastatult kohaliku omavalitsuse ja sotsiaalfondiga. Kui sotsiaalfond seda ei kooskõlasta, siis ei või ka soodustust teha mitte ühegi kopika eest.

R. Miller

Ja me vaatasime selle loetelu koos teiega ja maaelukomisjoniga läbi. Ja ma arvan, et neljapäeval tuleme selle asja juurde veel tagasi.

L. Arro

Jah, aga seda ei ole veel aktsepteeritud, mida me tegime.

Juhataja

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei tule. Head kolleegid, Ülemnõukogu liige Tõnis Mets tahab selgitust saada mõnede kalatoodangu artiklite hinna kohta. Kas Hinnaameti peadirektor härra Tammistu on kohal? Palume siis kõnetooli selgitust andma.

P. Tammistu

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Härra Mets tahab teada mõningate kalaliikide hinnatõusu kohta. Oma järelepärimises ütleb ta, et nii on tõusnud tavalise silgu

hind 30 kopikalt 1 rubla 20 kopikani, sama silk suitsutatult 90-lt 4.55-ni, suitsutursa hind on tõusnud 78-lt kopikalt üle 6 rubla kilo. Ta teeb Hinnaametile ettepaneku vaadata üle ebaõiglaselt kõrgelt kehtestatud hinnad. Võib tekkida küsimus eeltoodud artiklite doteerimise kohta riigieelarvest. Sellele küsimusele vastamiseks pean natuke tagasi ajas minema. Kuni möödunud aasta 16. juunini kehtis meil süsteem, kus kala hulgihinnad, s.t. tootja hinnad ületasid puhuti mitmekordselt jaehindu. Nii maksti värsketele räimele peale 24 kopikat, külmutatud tursale 1 rbl. 80 kop., suitsuräimele 1 rbl. 75 kop. ja suitsutursale 1 rbl. 68 kop. Kuna möödunud aastase "eelarvete sõja" ajal peatati Eestile kala müügihindade doteerimine, siis oli valitsus sunnitud kehtestama niinimetatud otsehinnad, s.t. kehtivad tööstus- hulgihinnad pluss hulgiturustuse juurdehindlused pluss jaejuurdehindluse ja vastavalt 15. oktoobril kehtestatud uutele toiduainetehindadele arvestati seda tõusu ka kompenseerimisel. 1. jaanuarist kehtivad Nõukogude Liidus uued hulgihinnad, mis on endistest keskmiselt kaks korda kõrgemad, neile lisandus veel paranduskoefitsient 1,4 tõusu suunas ja kuna arvestame, et me asume rubla mõjutsoonis ja oleme sellega tihedalt seotud, siis tõi see ka meil kaasa teistkordse hindade tõusu. Jah, tõesti, kalahinnad on läinud kõrgeks, kuid ma ei oska öelda, kas saatuse pilkena on just kilu ja räim olnud need kalaliigid, mille hindu me oleme alandanud, võrreldes sellise otsearvestusega, millest ma rääkisin. See tähendab, et kui meil oleks otsearvestuse järgi tulnud hulgihind 4.90 (praegu on 3.60), ehk kui jaehindadest rääkida, siis praeguse 4.75 asemel oleks see olnud 6.45. Värsketele kalale on vabad hinnad ja kalamehed on väitnud pidevalt, et vabade hindadega hooajal kalahinnad langevad. Varsti on hooaeg käes ja meil on võimalik selles veenduda, kas nad langevad või mitte. Mis puutub kalaliikide hindade edasisse langusse, siis me oleme seda analüüsinud. Praegusel momendil me ei näe võimalust edasi alandada suitsukilu või -tursa hinda, seda enam, et ettevõtted püüavad praegu sellest toodangust hoiduda, kuna tootmiskulud on endisest suurenenud. Mis puutub doteerimisse, siis ma isiklikult seda ei poolda, ja härra Metsa järelepärimises oli ka selline lõik – praegusel majanduslikul langusperioodil on tekkinud puudustkannatav elanikkonnakiht, kellel peab olema võimalus odava toidu saamiseks kala näol. Ma arvan ikkagi, et meie vaesuse juures pole õige niisugune lausdoteerimine. Sotsiaalpoliitikat tuleb ajada mitte hindade, vaid sotsiaalprogrammide kaudu ja puudustkannatavatele inimestele tuleb maksta eraldi kompensatsioone või sotsiaalprogrammide näol neid aidata.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Kas on veel küsimusi? Tõnis Mets, palun.

T. Mets

Teie kommentaar ei rahuldanud. See ei ole ju sugugi normaalne, et sealihha maksab 5 rubla kopikatega ja tursa kilo on jõudnud juba 8 rublani. Siin ei ole mitte mingit õigustust. Kas hinnakujundus vastab praegu tegelikule hinnale või mitte, see on ikkagi kunstlikult üles kruvitud, siin ei aita mitte ükski õiendus.

P. Tammistu

Ei, küsimus ei ole kunstlikult üles kruvitud hindades. Liha hind on meil praegu madal, seda enam, et riik praegu veel doteerib liha. Ma arvan, et kala hinnad ei ole üles kruvitud, need on praegu meie võimalustest lähtudes normaalsed hinnad. Kui teid huvitab mingi konkreetse kalaliigi hind, oleme alati valmis seda teiega arutama.

L. Arro

Lugupeetud istungjärgu juhataja, lugupeetav Hinnaameti direktor!

Minul on niisugune küsimus. Kas Hinnaameti kompetentsi kuulub ka kontroll hindade üle, millega kaupluses kaupu müüakse? Näiteks praegu on kauplustes niisugune olukord, et müüakse riikliku hinnaga liha, siis on veel mingisugune 20% kallim liha, mis on üle riigiplaani majanditest antud maakauplustesse, peale selle on veel vaba hinnaga liha. Kui mina olen kaupmees, siis ma ei oleks nii loll, et ma sealt ühte kilogrammi üldse riikliku hinnaga maha müüksin. Ma müüksin kõik selle kõrgema hinnaga, ülejäänud raha on võimalik ju tasku panna. Kuidas ja mismoodi on võimalik niisugust asja kontrollida?

P. Tammistu

Selliste küsimustega tegelevad Hinnaameti inspektuurid, nii meie vabariiklik inspektuur kui ka regionaalsed või piirkondlikud inspektuurid. Kui teil on konkreetseid signaale, siis me läheme kohe kohale. Käivad ka pistelised kontrollid.

L. Arro

Siis on juba hilja, liha on müüdud. Kas ei ole võimalik teha spetsialiseeritud kauplus, näiteks Tallinnas 4–5 kauplust, kuhu viiakse ainult lihakombinaadist riikliku hinnaga liha, ülejäänud on siis vaba hinnaga. Ainult niimoodi on võimalik seda asja lahendada, nagu vanasti olid viinapoed ja monopolid jne.

P. Tammistu

See on kaubanduse organiseerimise küsimus. Ma toetan sellist asja.

A. Gussev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on ka pisut aimu majandusest. Sel ajal, kui te kõnelesite, püüdsin peast kokku liita neid arve. Värske räim maksis 90 kopikat kilo, suitsuräim 1.80. Juurde maksti selleks, et see oleks rentaabel ettevõttele, seejärel ilmus pärast hinnatõusu tundmatu koefitsient 1,4 ja nii saadigi kõigega kokku 3.78. Majandusmehena ma muidugi mõistan, et iga asja hinna võib üles kruvida, arvestades tsehhi kulutusi, tehase kulutusi. Nii tuleb ka 300–400 protsenti kokku ja hinna võib kahtlemata ka 6 rublani üles kruvida.

Aga ma ei saa siiski aru, kuidas 3.78 muutus 6 rublaks. Võttes arvesse seda, et vabariigile on suitsuräim ja suitsutursk eriline toidukaup, paluksin Ülemnõukogu ja Ülemnõukogu Presiidiumi määrata hinnakujunduses orienteeruvatest saadikutest väike erigrupp, et kontrollida, kuivõrd need hinnad vastavad tegelikele kulutustele. Kas ei juhtu mitte nii, et kinnitanud kõrged hinnad, me lihtsalt võimaldame mitterentaablitel ettevõtetel välja lasta sellist kallist toodangut, kusjuures nad ei püüagi oma tootmistingimusi parandada.

P. Tammistu

Mul ei ole midagi selle vastu, kui keegi tahab uurida seda küsimust. Kui hulgihind on praegu 3.60, siis ...

Juhataja

Vabandage.

P. Tammistu

Me võiksime pärast lihtsalt vaadata, kuidas see asi kokku jookseb. Seda on vaja otse kalkulatsioonidest vaadata, kuidas see kokku tuleb.

A. Novohatski

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on kaks küsimust ettekandjale.

Esiteks. Kas teie arvates pole mitte viga lasta kalahinnad vabaks praegu, kui meil pole monopolivastast seadust? Teiseks. Tahaksin teada, milline on praegu Eestis kalatoodangu

rentaabluse tase ja kui suure kasumiprotsendi on kalatoodang saanud aastas alates 1990. aastast. Tänan!

P. Tammistu

Kahjuks meil praegu monopolivastast või konkurentsiseadust ei ole. Arvestades seda, et meil on küllaltki suur hulk majandeid, kes tegelevad püügi ja realisatsiooniga, peale selle on tekkinud ka juba artelle, ma ei arva, et seal on tegemist monopoolse seisundiga. Mis puutub rentaablusesse, siis ma ei oska teile praegu seda öelda, aga vaatame järele.

S. Volkov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas te peate õiglaseks 7-protsendilist käibemaksu nendele tööstus- ja toidukaupadele, mida ei toodeta Eestis, vaid veetakse sisse teistest vabariikidest ja müüakse siin. Kuidas teie inspektor seda kontrollib?

P. Tammistu

Arvestades meie maksuseadust, pean ma seda täiesti seaduslikuks ja mul ei ole selle kohta rohkem kommentaare.

A. Mölder

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Oma ettekandes ütlesite, et meil siiski doteeritakse riigieelarvest liha. Kui me võtsime vastu riigieelarve seaduse, siis me vastavalt valitsuse ettepanekule kaotasime dotatsioonid. Hinnaamet ei rakenda siis õigeid hindu, võib-olla see sunnib meid kõiki kiiremini analüüsima, kas meie vabariigis piima- ja lihasaadused vajavad doteerimist või mitte.

P. Tammistu

Mul on sellele küsimusele raske vastata, see on rohkem rahanduse ja finantside küsimus. Aga liha- ja piimahinnad tuleb meil lähemal ajal vaatluse alla võtta. Selles ei ole üldse kahtlust.

A. Mölder

Ma küsisin sellepärast, kas Hinnaamet ei rakendaks neid õigeid hindu kiiremini.

P. Tammistu

Mida te mõtlete õigete hindade all?

A. Mölder

Uusi, tegelikke hindu, kui dotatsioon ära võtta.

P. Tammistu

Peale dotatsiooni äravõtmise on küsimus ka selles, et põllumehed taotlevad uute kokkuostuhindade läbivaatamist. Nii et ma leian, et see on kompleksne küsimus, ja selleni, kui me räägime jaehindadest, võime jõuda kõige varem aprilli lõpuks, töö tehniliste põhjuste tõttu.

V. Jermolajev

Tänan! Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja, lugupeetud kolleegid! Ma ei taha esitada küsimust, vaid pigem anda informatsiooni. Tahaksin teile teatavaks teha, et hankivad kalatööstusharud ei saa kopikatki kasu kalahindade tõusust. Hindade üleskrüvimine toimub töötleva tööstuse huvides, nagu ütles saadik Gussev. Seepärast toetan Gussevi ettepanekut moodustada komisjon, kes kontrolliks, kuivõrd reaalsed on need uued hinnad ja kuivõrd reaalsed on need kulutused, mida väidetakse tehtavat lihtsate valijate vajaduste rahuldamiseks. Kordan veel kord, et hankivad kalatööstusharud ei saa hinnatõusust mingit kasu. Kui rääkida koondisest "Eesti Kalatööstus", siis käesoleval aastal tarnime 47 000 tonni kala – turska ja räime – vabariigile ainult meie, sest Liit on hoolitsuse vabariigi eest meie õlule veeretanud. Seepärast toetan saadik Gussevi ettepanekut moodustada komisjon selle küsimuse arutamiseks. Tänan!

K. Sergij

Mul on küsimus härra Tammistule. Öelge, palun, mis saab hindadest pärast 2. aprilli. Mingit infot ei ole, valijad aga esitavad selle kohta kogu aeg küsimusi.

P. Tammistu

Nõukogude Liidus on vastu võetud otsus viia 2. aprillist läbi hindade reform. Eile vaatas valitsus läbi meie variandid ja 2. aprillist lastakse meil samuti hinnad vabaks ning viiakse läbi hindade reform. Kui rääkida Liidu tasemest, siis toiduainete hinnad kasvavad 259% ja tööstuskaupade hinnad 235%. Kuna toidukaupade hindu on meil tõstetud, siis Eestis toodetud toiduainete hindu 2. aprillist ei tõsteta, küll aga tõstetakse sisseveetavate toidukaupade hindu. Ja nagu ma enne juba vastasin, mõjutab see tugevalt ka meie oma tootmist, nii et koos kokkuostuhindade läbivaatusega tuleb meil aprilli lõpul üle vaadata toidukaupade hinnad.

Juhataja

Täna, härra Tammistu, teile enam küsimusi ei ole. Järgmisena tuleb küsimustele vastama justiitsminister härra Raidla. Hr. Raidlale on esitatud kaks küsimuste ringi, EMKE saadikute grupi poolt ebaseaduslikult võõrandatud vara kohta ja hr. Alliku poolt litsentsiseaduse rikkumise kohta.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Küsimus omandi- ja maareformi kohta kõlab järgmiselt: miks ei ole valitsus õigeaegselt täitnud Ülemnõukogu otsuseid? Milline on valitsuse seisukoht ebaseaduslikult võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise kohta? Mõistagi oleks vähe öelda, et on viivitatud probleemi keerulisuse tõttu. Põhjus on selles, et valitsus arutas omandireformi kuus korda erinevates töövormides, neist kolmel-neljal korral nii kinnisel kui ka lahtisel ametlikul istungil. Valitsuses läbiviidud omandireformi arutelude eesmärk oli jõuda taolise projektini, mille kontseptuaalsete seisukohtadega nõustuksid valitsuse liikmed. Sellise tulemuseni eile ka jõuti ning omandireformi aluste normatiivne kontseptsioon on küps Ülemnõukogule esitamiseks. Maaseaduse eelnõu vormistati lõplikult ja esitati allakirjutamiseks peaministrile möödunud neljapäeval. Valitsus tunnistab tagastamiste ja kompenseerimiste vajalikkust lähtuvalt Ülemnõukogu 19. detsembri ja 20. detsembri 1990. aasta otsusest. Tehakse ettepanek tingimuste suhtes, millal tagastamine ja kompenseerimine läbi viia.

Kui veel kommenteerida esitatud dokumenti, siis valitsus lähtus sellest, toetudes valitsuse õigusloome komitee 22. jaanuari otsusele, et pelgalt ettepanekute esitamine endiste omanike ja nende pärijate ringi piiritlemiseks on ülesande poolik lahendamine või isegi tegelikult ülesandest kõrvalehiilimine. Lõppkokkuvõttes saab Ülemnõukogu langetada otsuse omandireformi õigustatud subjektide ringi kohta, arvestades nii kompenseerimisele kui ka tagastamisele tulevate varade koosseisu, see tähendab objektide ringi, samuti tagastamise tingimusi. Seetõttu on ka esitatud dokumendi projektis ettepanek vastavalt Ülemnõukogu 19. detsembri otsusele endiste omanike ja pärijate ringi kohta, samuti ülejäänud probleemide lahendamise normatiivne kontseptsioon ehk teisisõnu vormi keeles antud võimalus otsustuste langetamiseks täiendavalt subjektide ringile.

Juhataja

Aitäh! Palun selle probleemideringi kohta veel küsimusi ja siis läheme edasi härra Alliku küsimuste-vastuste juurde. Palun, Ivar Raig.

I. Raig

Härja Raidla, mul on kaks küsimust. Te ütlesite, et eile jõudis valitsus seisukohale, kuid ma ei saanud ikkagi vastust, millisele seisukohale valitsus siis jõudis, ma pean silmas mehhanismi, kuidas endistele omanikele vara kompenseeritakse või tagastatakse. Kas jäi n.-ö. nullvarianti nagu ajakirjandusest võis välja lugeda, või jäädigi nende põhimõtete juurde, mille kohta võttis Ülemnõukogu möödunud aasta lõpus vastu otsuse. Kas eilne Ülemnõukogu otsus aitab valitsusel otsustavamalt tegutseda omandi- ja maareformi läbiviimisel?

J. Raidla

Teisele küsimusele saaksin ma vastata sel juhul, kui ma oleksin enne või pärast vastuvõetava otsuse teksti näinud. Ma loodan, et Ülemnõukogus vastuvõetavad otsused aitavad kaasa probleemi lahendamisele. Nüüd vastus esimesele küsimusele. Valitsus jõudis eile seisukohale selle dokumendi projekti suhtes, mida Ülemnõukogule üle anda. Nagu ka ajakirjanduses on öeldud, sisalduvad poliitiliste otsuste seisukohalt selles dokumendiprojektis alternatiivid ja alternatiivide üle otsustamise puhul on mis tahes alternatiivi valik sobitav õigus-normitehniliselt ja juriidiliselt seaduseelnõu sisse. Nii et ka nendes küsimustes jõudis valitsus konsensusse. Mis puutub dokumendi iseloomu, siis ma pean ütlema, et otsustuseks on välja pakutud mõlemad variandid. Dokumendi sisuks on nii 19.–20. detsembri otsusest lähtuv alternatiivne tsentristlik variant kui ka variant, mis on läinud nullvariandi poole.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja, lugupeetud ettekandja! Eelmisel aastal valitsuse esitatud omandireformi aluste kontseptsioonis räägitakse osakutest. Mitmes dokumendis on sellest juttu olnud, aga samas ei ole midagi konkreetset tehtud või me lihtsalt ei tea seda, kuidas valitsus suhtub osastamisse.

J. Raidla

Omandireformi kontseptsiooni ei ole valitsus Ülemnõukogule esitanud, tegemist oli dokumendiga, milles oli arutuse all privatiseerimiskontseptsioon. Osa küsimusi oli selles kajastamata. Omandireform on tunduvalt laiem. Osakute põhimõte on praegu seaduseelnõus, kui ma ei eksin, § 35-s. Sellist varianti peetakse omandireformi läbiviimisel täiesti otstarbekaks ja vajalikuks. Osakute kasutamise maht peab selguma pärast seda, kui on faktiliselt kindlaks määratud subjektide ring, see tähendab, et vastavalt 19. detsembri otsusele tuleb kindlaks teha subjektide ring ja vara koosseis, mis tagastatakse kas naturaalselt, kompenseerimiste või

osakute kaudu. Nii et sellist võimalust on selles dokumendis arvestatud. Konkreetset osakute väljaarvutamise metoodikad, metodoloogiat ma kahjuks praegu näinud ei ole ja seega teid sellega tutvustada ei saa.

L. Hänni

Härra minister, praegu on Ülemnõukogu otsusega peatatud represseeritutele kahjude hüvitamine ja elamute tagastamine. Kas nüüd valminud omandireformi eelnõu pakub välja mingi lahenduse? Kas on lootust, et lähemal ajal saavad need inimesed mingisuguse seisukoha?

J. Raidla

Kui Ülemnõukogu nõustub kahjude hüvitamise jätkamisega, siis kahtlemata on see nii. Selline võimalus on eelnõu § 11 alternatiivides ette nähtud. Mitte keegi peale Ülemnõukogu enda ei saa eelmist otsust muuta, see võimalus on olemas.

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama.

K. Kama

Härra minister, kas valitsus on endiselt seisukohal, mida veel mõni aeg tagasi väljendas hr. Terk, et omandiõiguse taastamine ja riigivarade privatiseerimine on kaks eri protsessi, mida tuleb käsitada teineteisest lahus, või nüüd uues seaduseelnõus käsitatakse seda kui ühtset protsessi?

J. Raidla

Valitsus ei ole kollektiivselt sellist seisukohta avaldanud. Ülemnõukogule üleantav omandireformi aluste dokument lähtub protsesside ühtse reguleerimise vajadusest, millest annab tunnistust ka dokumendi struktuur: esimene osa – üldsätted, teine osa – õigusvastaselt sundvõõrandatud varade tagastamine või kompenseerimine, kolmas osa – munitsipaliseerimine, neljas osa – erastamine. Nii et nagu te näete, kõneleb seaduseelnõu enda struktuur sellest, et protsessi vaadeldakse ühtsena.

Juhataja

Ülemnõukogu liige Jaak Allik esitab järelepärimise "Rahva Hääles" 3. märtsil k.a. ilmunud artikli "Julgeolek on volitatud teatama" kohta. Palume selgitust, justiitsminister hr. Raidla.

J. Raidla

Täpne küsimus kõlab järgmiselt: "Mida Eesti valitsus on ette võtnud või kavatseb ette võtta nende asutuste juhtide suhtes, kellest oli juttu "Rahva Hääle" 3. märtsi 1991. aasta artiklis "Julgeolek on volitatud teatama"?" Konkreetsetele faktidele õigusliku hinnangu andmisega ja sellest tulenevate õiguslike järelduste tegemisega valitsus põhimõtteliselt tegelda ei saa, kuivõrd see on õiguskaitseorganite, eeskätt prokuratuuri ülesanne. Kui konkreetsete õigusrikkumiste uurimisega, juurdlusega ja õigusliku hinnangu andmisega hakkaks tegelema valitsus, oleks see üsna tõsine pretsedent möödunud aastakümnete pärsitud praktika poole liikumisel. Teine tasand on nende tingimuste likvideerimine, mis annavad võimaluse Eesti siseturu kahjustavateks õiguserikkumisteks või on isegi formaal-juriidiliselt õigusjärgsed, kuid siseturgu kahjustavad tehingud. Selle probleemiga valitsus tegeleb, ka konkreetsel juhul. Nagu te teate, on valitsusel olemas alaline nn. spekulatsioonikomisjon, mida juhib peaminister ja mille esimehe asetäitjaks on prokurör Leo Urge. See komisjon moodustas töögrupi, mida juhib hr. Tammerik. Töögrupp lülitas oma koosseisu mitmete ametkondade esindajaid, kes selle probleemiga tegelevad, ja töötab praegu läbi ettepanekuid, mida esitatakse spekulatsioonikomisjonile ja selle vahendusel valitsusele. Täna hommikuse informatsiooni kohaselt valmistub see töögrupp lähemate päevade jooksul oma tööd lõpetama ja omapoolseid ettepanekuid üle andma. See töögrupp teeb ettepaneku läbi vaadata kogu vastav normatiivmaterjal ja viia sisse vajalikud täiendused. Tuleb uuesti läbi vaadata ja piiritleda kvootide kehtestamise lähtealuseid Eestis. Kolmandaks – litsentseerimise tingimused, sealhulgas ka need litsentseerimise tingimused, mis käsitlevad erinevate regioonide vahelist kaubavahetust.

See oleks tehtava töö lühike ülevaade. Probleemi ei ole kahe silma vahele jäetud.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik soovib täpsustada.

J. Allik

Lugupeetud hr. Raidla, ma saan suurepäraselt aru täitevvõimu ja kohtuvõimu vahekorra. Aga kas teie, vabariigi justiitsminister, oskate meile öelda, kas vabariigi prokuratuur tegeleb

selle küsimusega ja kas teie kui kompetentne jurist oskate öelda, kas üldse oli tegemist õigusrikkumisega, kas prokuratuuril on üldse millegagi tegelda? Vastuse teisest poolest sain aru, et kogu see kupatus on toimunud siis n.-ö. ametlikult väljaantud litsentside alusel, et tuleks litsentside väljaandmist muuta või kontrollida. Mina sain aru, et see kraam on sinna Togliattisse sattunud vaatamata igasugusele litsentsiametile ja suletud riigipiirile. Või olen ma valesti aru saanud?

J. Raidla

Informatsioon on selline, et prokuratuur tegeleb sellega. Kui justiitsminister või lihtsalt jurist pean ma järgima õiguslikke põhimõtteid, sealhulgas üldtunnustatud inimõigusi – kedagi ei saa tunnistada süüdlaseks enne, kui on seadusjõus kohtuotsus selle kohta olemas. Seetõttu ka enneaegsete hinnangute andmine võimalike kriminaalkoosseisude kohta ei oleks minu poolt korrektne. Iga üksikjuhtumi puhul vajab õigusrikkumine tõestamist. Nii palju kui on teada, on tegemist nii litsentseeritud kauba kui ka litsentseerimata kaubaga. Seetõttu ma siiski jääksin sellele seisukohale, et enne kui õiguskaitseorganite poolt lõplikku hinnangut anda, tuleb iga konkreetne kaasus, juhtum lõplikult välja selgitada, vastasel korral võivad hinnangud olla väga ekslikud.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et teised rahvasaadikud ei taha teemat täpsustada. Ülemnõukogu liikmed Küllö Arjakas, Hillar Eller, Jüri Reinson ja Toomas Kork tahavad täpsemat teavet Eesti, Leedu ja Läti vabariikide vahelisest majanduskoostööst. Sellel teemal on kokku lepitud, et me anname teabe järgmisel infotunnil. Majandusminister hr. Leimann ei saanud täna osa võtta ja ta tahab isiklikult sellele küsimusele vastata. Ülemnõukogu liikmed Hanno Schotter ja Andrus Ristkok tahavad aga selgitust selle kohta, kuidas on lood suhkrupeedi kasvatamisega ja sellega seoses ka suhkru tootmisega Eestis. Selles küsimuses annab meile selgitust põllumajandusministri asetäitja hr. Roland Nymann.

R. Nymann

Austatud Ülemnõukogu, austatud juhataja! Selle järelepärimise eel on antud väike ülevaade, mis meil siin on toimunud, ma ei hakka seda aja kokkuhoiu mõttes üle lugema ja loen ette küsimuse. On räägitud, et meil on samad tingimused kui Lätis ja Soomes, meie naaberriikides, miks siis meie ei ole võimelised suhkrupeedi kasvatama? Ja küsimused on järgmised: kas on kaalutud elanike suhkruka varustamiseks taolist varianti? Kui ei, siis mil moel ja kui suurel

määral garanteeritakse talongisuhkru kättesaamine kauplustest 1991. aastal? Kui jah, siis milliseid samme on astunud ja milline võiks olla selle suhkru müügihind? Meie kompetentsi kuuluks vastamine küsimuse esimesele poolele, mis puudutab suhkrupeedi kasvatamise võimalust Eestis. Ma pean kohe märkima, et see küsimus on valitsusele juba pikka aega muret teinud, ka siin saalis on seda küsimust varem esitatud. Järelepärimine on õigeaegne, kui me Liidust eraldume, siis kahtlemata mingil moel eraldume ka senisaadud ressurssidest, eriti impordi ressurssidest, mida osteti Nõukogude Liidu valuuta eest. Meil on praegu valitsuse moodustatud töögrupp, see töögrupp peab andma 1. aprilliks majandusministeeriumile materjalid selle koondkontseptsiooni väljatöötamiseks. Nii et lähipäevadel saab see töö valmis. Meie lähematel naabritel Lätis, Leedus ja Soomes on selle kultuuri all umbes 1–1,2% kogu külvipinnast, ja ka need riigid ei varusta ennast täielikult omatoodetud suhkruga. Meil võib see pind olla umbes 10 000 hektarit, arvestades praegust reaalset külvipinda. Arvutused näitavad, et sellest on võimalik toota umbes 22–23 000 tonni suhkrut. Teatavasti meie kogu aastane tarbimise maht Eestis on olnud 90 000 tonni (härja Laos on seda ka varem rääkinud ja meil on käesolevaks aastaks sõlmitud kaubanduskokkulepe Nõukogude Liiduga selle koguse peale), nii et oma suhkrut ei saaks isegi kolmandikku, vaid veerand. Probleem on esialgu küllalt keeruline kõigepealt kahest aspektist. Esiteks suhkrutehaste probleem. See probleem ei ole muidugi põllumajandusministeeriumi kompetentsis ja selle peaks lahendama tööstusministeerium ja tema koondis "Asto", kuna ta on ikkagi toiduainetööstus. Kuidas seda teha ja millal teha ja milliste vahenditega, sest põllumeestel kõik need vahendid puuduvad. Arenema hakkavas ettevõtluses peaksid kahtlemata aktsiaseltsid olema need õiged ettevõtjad. Meil on peetud läbirääkimisi Leedu ja Lätiga. Lätist on viimased andmed, et enne 1. aprilli me sealt midagi teada ei saa. Nad saavad teada aprilli alguseks, kui palju neil õnnestub sõlmida lepinguid oma vabariigi tootjatega. Keerukus on selles, et vabu võimsusi on igal suhkrutööstusel. Suhkrutööstuse hooaeg kestab umbes kolm kuud ja kui võimsus on kaetud neil oma toorainega kolme kuu ulatuses, siis meid lohutab see vähe, et meile pakutakse sinna oma suhkrupeedi vedamise võimalust jaanuaris-veebruaris-märtsis. Selleks ajaks on suhkrupeed juba ära mädanenud või on suhkrusisaldus märgatavalt langenud. Igal juhul ei ole see meie jaoks mingi lõplik lahendus ja selle tõttu tuleb meil suhkrutööstuse väljaarendamine vabariigis ilmselt ette võtta. On ka teine variant. Suhkrut toodetakse mitte ainult suhkrupeedist, vaid ka kartuli ja tärklise baasil. Praegu on paljud arenenud riigid väga suures ulatuses üle läinud (eriti just kondiitritööstuses) sahharoos-fruktoosi tootmisel baseeruvale siirupile, mis suures osas katab ära magusa tarbe kondiitritööstuses ja jookide valmistamisel.

Nüüd tasuvusest ja suhkrupeedi tootmisest. Väga paljud teavad, et suhkrupeedi on Eestis kasvatatud alati, aga maailmas kasvatatakse juba teisi sorte. Ukrainast toodud sordid kipuvad meil ennakõidumisele, mis on tingitud kevadistest öökülmadest. Nad teevad läbi jaroviseerimisperioodi ja hakkavad enne õitsemist ja ei annagi juurikaid, mis toimub tavaliselt 2-aastase taime puhul talvitumise tagajärjel. Saaki ei tule ja kasvatatakse mitte liitseemnest, vaid monoseemnest. Kui me kasvatame umbes 10 000 hektaril, siis see vajaks tehnoloogiat, masinaid oleks vaja osta umbes 8 milj. rbl. eest. Kemikaalide ostmiseks, mis on vajalikud taimekaitseks, oleks vaja umbes 1,7 valuutarubla. Praegune suhkrupeedi kasvab teatavasti seemnest, ühest seemnest annab ta mitu taime. Tehnoloogia keerukus seisneb harvendamise protsessis, mida vanasti ja igal pool on tehtud siiaamaani käsitsi. Selleks meil kahjuks enam jõudu ei ole. Ja selle tõttu on olemas ka monoseemned, monoseemne suhkrupeedi, kus seeme annab ühe taime ja tehnoloogia on märksa lihtsam. Selle ostmiseks kulub veel üks miljon. Ka soomlased ostavad omal seemne sisse, nad ei kasvata seda ise.

Käesolevaks aastaks on meil praegu 6 tonni suhkrupeedi seemet, juurde on tellitud veel 2 tonni. Suhkru omahind läheb muidugi märksa kõrgemaks, kui ta seni oli, aga ega seda seni ka omahinnaga ei müüdnud, meil oli ju dotatsiooniga, nagu hr. Tammiste siin enne rääkis. Kui me praegu oleme lahendanud põllumajanduses oma söödapeedi ja söödakaalika tootmise lepingu alusel ja tootjale-kasvatajale makstakse kilo eest 6–10 kopikat, siis arvestades hinnatõusu tuleb meil kilo eest maksta 20 kopika ümber, aga suhkrukilo meie umbmääraste kalkulatsioonide alusel võib tõusta praeguse taseme juures tõenäoliselt 4–5 rublani. Aga vähemalt on midagi olemas, on midagi anda. Meie arvates tuleb selle asjaga edasi tegelda. Nagu ma ütlesin, lõpetab vastav töögrupp lähipäevil töö, sellele antakse hinnang ja esitatakse valitsusele.

Nüüd küsimuse teine pool. See 90 000 tonni, mille kohta on sõlmitud leping Nõukogude Liiduga, sellest oli minu mälu järgi umbes pool Ukrainast. Sealt on lootust see kaubavahetuse korras kätte saada. Aga pool oli import. Kuidas selle impordiga üldse on, seda ma ei oska praegu öelda, see oleneb meie poliitilisest situatsioonist ja Nõukogude Liidu majanduse olukorrast. Selle kohta on tõesti väga raske mingit garantiid anda. Aga Ukrainast saadav kogus tagab (kui toiduainetööstus välja jätta) suhkru jaemüügi elanikele. Suhkru hind, kui me seda ise tootma hakkame, on umbes 5 rubla. Täna!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimuste esitajad ei soovi asjaolusid täpsustada. Soovivad. Hanno Schotter.

H. Schotter

Lugupeetud hr. Nymann, kas ma sain nüüd õigesti aru, et on plaanis siiski käesoleval kevadel alustada suhkrupeedi kasvatamist lepingute alusel? Kui see nii on, siis millal teatatakse, kui palju hakatakse inimestele maksma suhkrupeedi eest sügisel ja kui suurtes kogustes seda ostetakse ja kellega tuleks need lepingud sellisel juhul sõlmida? Aitäh!

R. Nymann

Arvestades praegust põllumajanduse juhtimist ja seda olukorda ja meie funktsioone, siis tegelikult meie ju ei valda praegu enam käsumeetodeid. Nagu ma ütlesin, hind määrab ja tekib huvi. Hind tuleb varakult teatavaks teha. Aga nüüd on kõige raskem probleem minu meelest selles, milline organisatsioon vabariigis võtab endale riski suhkrupeedi kokkuostmiseks, kes sõlmib lepingu ja kes selle siis Läti veab, laseb suhkruks teha ja toob tagasi? Müügiga saavad paljud hakkama, aga see vahepealne operatsioon ... Praegu on veel selgusetu, millisel määral ja mis ajal on Läti või Leedu nõus töötleva meie peeti. See tuleb kindlalt paika panna ja mitte ootama jääda. Põllumeeste ja põllumajandusministeeriumi osa on tagada seeme, nii palju kui võimalik saada kemikaale, tehnoloogiat. Aga mis edasi saab, kes kokku ostab – selleks meie ametkonnal enam jõudu ei ole. Siin on ainult kaks võimalust või õieti kolm – ETKVL, kaubandusministeerium, ressursiministeerium, kellel on mingid süsteemid ja kokkuostu võimalused. Seni on taimekasvatussaadusi, kartulit kokku ostnud ETKVL-i süsteem. Ma arvan, et suhkrupeedi kokkuostu süsteem peaks olema analoogne kartuli kokkuostuga.

Juhataja

Suur tänu! Ja nüüd teiste rahvasaadikute küsimused.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja hr. Nymann! Sama küsimus oli esitatud põllumajandusministeeriumile ka maaelukomisjoni poolt. Nimelt suhkrupeedi ja õlikultuuride kasvatamise kohta. Ma sain hr. Nymannilt väga põhjaliku kirjaliku vastuse. Sealt selgus, et tollaste hindade juures pidi meil toodetava suhkru kilo hind tulema umbes 4 rubla. Nüüd on arvata, et tuleb 5 rubla. Kuid ma arvan, et seoses hindade tõusuga tuleks omahind veelgi kõrgem. Ma sain vahepeal andmeid, et maailmaturul on suhkru, toorsuhkru hind viimasel ajal langenud. Kas vastab see tõele ning kas just selle tõttu ei taha Skandinaaviamaad meile maha müüa suhkrupeedi töötlemise vananenud tehnoloogiat? Ja teine küsimus. Hr. Jaagomägi käis

kartulikasvatuse probleemidega valitsuse istungil, kus seda arutati. Kas valitsuse seisukohad selles küsimuses rahuldavad põllumajandusministeeriumi või mitte?

R. Nymann

Jah, kahjuks on Skandinaaviamaad tõesti hakanud oma suhkrutööstust likvideerima. Kõigepealt seepärast, et minnakse suures osas üle sahharoos-fruktoossiirupi tootmisele, kuna tema tarbimine annab vähem kaloreid. Ja teiseks tahavad põhjamaad üldse loobuda dotatsioonist. Nad maksid väga palju oma suhkrule juurde. Ja kui kaubavahetuses on positiivne bilanss, siis ei tasu ka meil seda endal toota. See on täiesti kindel. Ei maksa arvata, et me sellega mingit kasu saame. On hädavajalik suhkrut lihtsalt saada, aga rikkaks me sellega talitlemata ei lähe. Ja teine küsimus. Ma ei olnud sellel valitsuse istungil. Kartulikasvatus on meil lihtsalt käest ära, ei ole organiseeritud õiget turgu. Arvestades praegusi hindu võiks meie vabariik ainuüksi kartuliga uuesti rikkaks minna, kui asja tõsiselt võtta, sest meil on piiramatud idaturg. Me ei ole kartulit õigesti hinnanud. Ideed luua kartuliühistu ja aktsiaselts, mis muide hakkab ka sedasama siirupit tegema, tuleb ainult tervitada.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Härra aseminister, kuulates teie selgitust oma suhkru kohta, rõhutate tihti tema tulevast kõrget omahinda, kuid seda võiks oluliselt alandada, kui suhkru tootmine tulevikus ühitada tärgklise tootmisega. Tärgklise tootmist meil ka ei ole, tärgklis on tuluartikkel. Kuna mitmed protsessid on ühised, sealhulgas pesemine ja purustamine ja kui suhkrupeet ajaliselt vähe säilib, siis tuleks ta enne ära purustada. Hiljem seesama ettevõtte läheb täie käiguga tärgklise tootmisele. Kui me tahame oma rahvast varustada selle defitsiitse toiduainega, siis ükskord me peame tingimata suhkru tootmise päevakorda võtma.

R. Nymann

Ühinen teie ettepanekuga, kahtlemata need tulebki ühitada. Ega me nii rikkad pole, et üks teeb tärgklis ja teine suhkrut, neid protsesse on teatud määral täielikult võimalik ühitada. See on õige ettepanek.

P. Lutt

Lugupeetud hr. Nymann, räägime siin magusast, see tähendab suhkrust, aga jätame mesinduse kahe silma vahele. Tänavu kevadel on esimene aasta, kus Eesti Vabariigis ei anta mesinikele suhkrut kevadiseks mesilaste söötmiseks. Võib-olla on suhkur tõesti nii suur defitsiit, aga kui me mõtleme kuu või kaks ettepoole, siis minu meelest on põllumajandusministeeriumil viimane aeg lahendada mesinike suhkruga varustamise probleem. Milline on teie seisukoht?

R. Nymann

Vastus peitus juba selles küsimuses. Selge, loomulikult peame meie muretsema. Meie jaoks on suhkur ka üks söödakultuur. Ja tõesti, me võime suhkru puudumise tõttu jääda ilma meest, mis on muidugi märksa tervislikum kui suhkur. See on väga tõsine probleem, me püüame seda jõudumööda lahendada, aga kahjuks meie ei valda neid ressursse, mida sisse tuuakse. Me oleme seda korduvalt taotlenud ja taotleme kahtlemata ka edasi, et mesilasi säilitada.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Nymann! Minu küsimus ei ole otseselt seotud suhkruga, kuid siiski toidulauaga ja asi on kiire. Vastavalt vabariigi valitsuse määrusele 22. märtsist põllumajandussaaduste tootmise languse pidurdamiseks rakendatavate abinõude kohta räägitakse p. 1 teravilja kokkuostuhindade tõusust või korrigeerimisest või muust. Ettepanek tuleb põllumajandusministeeriumil esitada valitsusele 2 nädala jooksul. Probleem on selles, et meie maaelukomisjonis arutasime küsimust ja arutame täna veel kohe pärast seda istungit edasi. Teravilja hindade tõstmine võib mõjuda halvasti vabariigi loomakasvatusele, kuna teravilja hinnad on praegu küllaltki kõrged. Võib-olla on mõttekas tõsta ainult toiduteravilja hinda? Kui tõstame söödateravilja hinda, müüvad majandid, kellel on loomakasvatussaaduste omahinnad kõrged, teravilja maha, samuti ei ole ka talupidajad huvitatud loomakasvatussaaduste tootmisest ja müüvad otse vilja.

Ettepanek oleks selline. Toiduteravilja hinda võiks tõsta sellise tingimusega, et neile majanditele, kes müüvad toiduteravilja, müüdaks riiklikest ressurssidest teatud hindadega söödateravilja tagasi loomakasvatussaaduste tootmiseks.

R. Nymann

Jaa, ettepaneku me peame tegema, nagu meil kirjas on. Söödateravilja me ju ei tahagi majanditest kokku osta, see on täitsa mahamaetud lugu. Omal ajal seda lollust vana inertsiga tehti, kuna Liidust määrati meile riiklik kokkuostuülesanne. Pärast arvati ka see osa riiklikest

ressurssidest saadud teravilja, söödateravilja hulka, mida me ise kohapeal riigile müüsimise. Sellest me peame ikka üle saama ja oleme saamas ka. Ja meil ongi kavas läbi vaadata need rukki ja nisu hinnad, kruubikaera ja kruubiodra hinnad, mis läheb inimestidele. Me ei saa loota, et kui me Venemaalt ostame vilja sisse juba umbes 70–80 kopikaga, siis omale saaksime 45 kopikaga kruubikaera ja kruubiodra kätte. Nii ta oligi põhimõtteliselt mõeldud. Ja ka rukki, sest juba praegu on signaale, et rukis söödetakse suure näljaga ära ja kuna ta on ikkagi oma käest veel odavam kui riigi poolt ostetu, siis kahtlemata tuleb läheneda sellele diferentseeritult, mitte kõiki hindu tõsta. Siin on meie koostöö väga vajalik ja ettepanekuid arvestame igal juhul.

Juhataja

Suur tänu, härra Nymann! Tundub, et vastus oli ammendav. Lugupeetud kolleegid, loeme sellega Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotunni lõppenuks.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, eelmisel istungjärgul me arutasime kiireloomulise küsimusena ühte seaduseelnõu, mis käsitleb muudatuste tegemist Eesti Vabariigi politseiseaduses. Nagu öeldud, on küsimus kiireloomuline ja põhiline arutelu oleks pidanud toimuma esimesel lugemisel. On ettepanek, kolleegid, arutada täna teist lugemist ja selleks palume kõnetooli Ülemnõukogu õiguskomisjoni esimehe Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Seaduseelnõu "Muudatuste tegemise kohta 1990. aasta 20. septembril vastuvõetud Eesti Vabariigi politseiseaduses" esimese ja teise lugemise vahel ei ole ettepanekuid ja kriitilisi märkusi õiguskomisjonile kui juhtivkomisjonile laekunud. Seoses sellega teen teile ettepaneku võtta teisel lugemisel nimetatud seaduseelnõu vastu.

Juhataja

Suur tänu! Kas on ettekandjale küsimusi? Ei ole. Suur tänu, Tõnu Anton. Avan

läbirääkimised. Ei ole sõnasoovijaid? Kolleegid, kas me oleme valmis teisel lugemisel vastu võtma Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta 1990. aasta 20. septembril vastuvõetud Eesti Vabariigi politseiseaduses"? Ilmselt oleme. Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus "Muudatuste tegemise kohta 1990. aasta 20. septembril vastu võetud Eesti Vabariigi politseiseaduses"? Palun hääletada! 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 64 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 4. Seadus on vastu võetud.

Kolleegid, ma paluksin hetkeks oma laua juurde Tõnu Antoni.

Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Meil on jäänud paarkümmend minutit ametliku tööaja lõpuni. Oleks ettepanek, et me jätkame ühe katkestatud päevakorrapunktiga. Nimelt Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu. Eile me kuulasime ära ettekande ja andsime vastused saadikute küsimustele. On juba registreeritud kolm sõnasoovijat ja võib-olla meil olekski kõige õigem praegu alustada läbirääkimisi selles päevakorrapunktis. Kõigepealt palume kõnetooli Vitali Menšikovi.

V. Menšikov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! 1990. aasta 23. mail moodustasime komisjoni kodakondsuse aluste väljatöötamiseks. Vastavalt Ülemnõukogu poolt antud ülesandele pidi see komisjon koostama vastava dokumendi. Ent meile esitati dokument, mis on vaid üsna kaudselt seotud antud ülesandega. Otsuses oli öeldud, et tuleb moodustada 15-liikmeline komisjon selleks, et välja töötada õigusaktid Eesti Vabariigi elanike poliitiliste õiguste ja garantiide ning Eesti Vabariigi kodakondsuse kohta.

Komisjon aga esitas meile tegelikult mitmesse kategooriasse jagatud valijate nimekirja. Selgituskirjas ja komisjoni esimehe sõnavõtus põhjendati seda asjaoluga, et ühiskonnas valitsev olukord ei võimalda selles küsimuses konsensust saavutada. Ent hinnakem olukorda kainelt. See seaduseelnõu puudutab põhiliselt neid Eesti elanikke, kes on siia elama asunud pärast 1940. aastat. Ma arvan, et sellega on kõik nõus. Korraldades riiki ümber mis tahes positsioonidelt lähtudes – olgu see siis uue riigi moodustamine või NSV Liidu koosseisust

välja astumine – ei saa me üheski olukorras jagada vabariigi elanikke kategooriatesse. Seda me oleme juba läbi elanud. Nii juhtus pärast 1917. ja 1940. aastat kuni 1950. aastate keskpaigani. Alles siis loobuti sellest. Milleni selline jagamine viib, teame kõik. Nendele, kes pärast kodakondsuseaduse vastuvõtmist vabariiki elama tulevad, võib teha mis tahes mõistlikke piiranguid ja esitada tingimusi, mis on inimesele, kes tahab vabariiki elama tulla ja kodakondsust saada, juba ette teada. See tähendab, et ta teeb täiesti teadliku valiku. Praegu on meil olukord selline, et meil on just selline ühiskond, nagu ta on. Need inimesed, kes tulid siia elama pärast 1940. aastat, tegid seda täiesti kindlatel tingimustel. Nad vahetasid elukohta ühe riigi piires. Kui öeldakse, et me ei saa anda kodakondsuse garantiid, sest meil pole riiki, siis on see õige. Aga riiki, mida praegu rajatakse, rajatakse nende inimestega, kes siin elavad, ning andes neile võimaluse võtta osa kohalike nõukogude ja Ülemnõukogu valimistest ülemineku perioodil või Riigivolikogu valimistest, võimaldatakse neil ühelt poolt osaleda selle uue riigi rajamises, teiselt poolt aga öeldakse selles seaduses, et me veel vaatame, kes te niisugused olete.

Ja veel üks aspekt. See, et registri järgi tuleb loobuda olemasolevast kodakondsusest, seab inimese mitte valiku ette, vaid väljapääsmatusse olukorda. Miks? Sellepärast, et ta loobub sellest, mis tal on, ja ei tea, kas ta saab selle, mida talle lubatakse. See pole valik, inimene lihtsalt surutakse vastu seinale. Valijate nimekirjad on vajalikud, need on meil olemas, neid võib uuendada. Nende nimekirjade alusel korraldati kohalike nõukogude valimised ja ka meie Ülemnõukogu valimised, kes praegu püüab meie elu parandada, nagu ma loodan. Nende nimekirjade alusel korraldati vabariigis referendum, mõnel pool ka kohalikud küsitlused ning paiguti üleliiduline referendum. Nüüd on valitsus esitanud Ülemnõukogule elanike registri. See dokument võib minu arvates olla aluseks kõigi nende nimekirjade täpsustamisel ning statistikaorganite ja kõigi meie juhtimisstruktuuride töös ning selle alusel saab edasi töötada. Tahaksin teha veel ühe märkuse. Poliitika on reaalse elu kunst, mis arvestab reaalselt olukorda ühiskonnas. Reaalsus on aga selline, et viimase 50 aasta jooksul on vabariigis välja kujunenud täiesti kindlapiiriline ühiskond ja katse seda jõuvõtetega muuta ei too endaga midagi head. Eesti elanike jagamine kategooriatesse olenevalt nende päritolust meenutab mulle kurbi kogemusi meie riigi elust 73 aasta jooksul. Milleni see kõik on viinud, teame hästi. Seepärast on mul järgmine ettepanek. "Ülemnõukogu otsuse projekt kodakondsuse aluste komisjoni poolt esitatud valijate registri seaduseelnõu kohta.

Ülemnõukogu otsustab: lükata kodakondsuse aluste komisjoni poolt esitatud valijate registri seaduseelnõu tagasi, sest see ei ole kooskõlas Ülemnõukogu otsusega 23. maist 1990." Miks selline formuleering – ei ole kooskõlas Ülemnõukogu seadusega? Ülemnõukogu moodustas

maikuu komisjoni kodakondsuse aluste väljatöötamiseks. Meile esitati tegelikult ettepanekud valijate nimekirja koostamise kohta. Minu arvates ei täitnud komisjon Ülemnõukogu ülesannet ja ületas talle antud volitused. Esitati hoopis teine dokument Ülemnõukoguga konsulteerimata ja tema korralduseta. Täna tähelepanu eest!

V. Jermolajev

Lugupeetud presiidium, lugupeetud kolleegid! Võtan sõna rahvussuhete komisjoni ja isiklikult enda nimel sellele projektile üldhinnangu andmiseks. Kui projektist rääkida, siis on mul järgmised konkreetsed ettepanekud: 1. paragrahvi 2. punkti alapunktis "b" tuleb sõnade "antud isik on kolm aastat legaalselt Eestis elanud" asemel kirjutada: "antud isik elab Eestis alates 16. novembrist 1988". Samasugune parandus tuleb teha. 4. ja 5. paragrahvi alapunktis "b". 7. paragrahvi 4. punktis tuleb sõnad "kolm aastat" asendada sõnadega "pärast 16. novembrit 1938 ja kuni avalduse esitamiseni". 3. paragrahvis tuleb 2. ja 3. punkt ühendada, sõnastades need järgmiselt: "Kohalike nõukogude ja Eesti Vabariigi Riigivolikogu valimistest on õigus osa võtta isikutel, kes valimiste läbiviimise hetkel on kandud Ülemnõukogu või Riigivolikogu valijate nimekirja." Loomulikult muutub siis 4. punkt 3. punktiks. 7. paragrahvis jätta ära 7. punkt, mis riivab valijate väärikust. Pealegi dubleerib seda 4. paragrahvi 3. punkt. Viide Eesti Vabariigi kodakondsusele 1., 4. ja 7. paragrahvis kinnitab veenvalt mõtet, et kõigepealt tuleb vastu võtta Eesti Vabariigi kodakondsusseadus ja alles seejärel seadus Eesti Vabariigi valijate registri kohta. Seda räägin ma komisjoni nimel.

Lugupeetud kolleegid! Tahaksin märkida, et esitatud projektis, mis on arvult juba kolmas, on tõsisemid muutusi, võrreldes esimese projektiga. On silutud teravaid seisukohti, millele potentsiaalsed valijad tormiliselt reageerisid. Nii näiteks on loobutud piirangutest sõjaväeosades töötavate vabapalgaliste, kaitseministeeriumi ettevõtetes töötavate inimeste ja sõjaväelaste perekonnaliikmete suhtes, paiksustsensust lühendati kolmele aastale. Loodan, et see kõik muudab paljuskki selle dokumendi tonaalsust. Loodan, et see kõik näitab, et seaduseelnõu väljatöötajad soovivad siiralt leida kokkupuutepunkti ja minna kompromissile. Minu arvates tuleb seda tervitada, ehkki aeg läheb, kõik muutub ja kolmas projekt on minu meelest halvem kui see, mis meile esitati eelmisel istungjärgul. Kuid olen kindel, et ka edaspidi tuleb püüda erinevaid seisukohti üksteisele lähendada. Seoses sellega tahaks teha mõned märkused. Esiteks, komisjon, kes selle dokumendi ette valmistas, moodustati tõepoolest kodakondsusseaduse eelnõu väljatöötamiseks. Praegu räägitakse palju sellest, et omal ajal tehti viga, kui taheti jagada Eesti elanikud põlis- ja mittepõliselanikeks ning rõhutati rahvuse prioriteeti. Piisavalt ei arvestatud nn. vene küsimust ja edasiliikumise asemel

tammusime paigal, mõnes asjas aga tuli hoopis tagasilöök. Sellest on juba olnud juttu nii Eesti Televisiooni saadetes kui ka teistes massiteabevahendites. Omalt poolt tervitan eesti haritlaskonna ja ajakirjanike selliseid minu meelest kaugelenägelikke samme ja kiidan need heaks. Meil on nüüd võimalik teha järeldusi meie ajaloost ja püüda kogemuste najal ühendada kõik Eestis elavad inimesed, mitte aga jälle hakata otsima uusi vastaseid ja Eesti rahvast lõhestada. Siis saaks edukamalt edasi liikuda. Arvan, et paljud probleemid peab lahendama kodakondsuseaduse vastuvõtmine. Mina isiklikult pakuksin välja nullvariandi. Praegu ei sea enam inimesi paljasõnaliste lubadustega midagi uskuma panna, on vaja konkreetseid tegusid. Üks tähtsamaid asju, mis suurendaks vastastikust usaldust, olekski kodakondsuseaduse vastuvõtmine.

Kui ei teki usaldust inimeste vahel, siis ei tasu ka ilmselt loota, et meie ühine tegevus oleks efektiivne. Sellest tuleneb ka minu ettepanek. Kui ei võeta vastu otsust Menšikovi paranduse kohta, siis soovitan järgmise variandi: jätkata tööd valijate registri projekti kallal, kuid katkestada selle arutelu ja võtta enne vastu kodakondsuseadus. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastava otsuse projekti tekst võiks olla järgmine. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Katkestada kodakondsuse aluste väljatöötamise komisjoni esitatud valijate registri seaduseelnõu arutamine kuni Eesti Vabariigi kodakondsuseaduse vastuvõtmiseni.
2. Teha kodakondsuse aluste väljatöötamise komisjonile ülesandeks valmistada ette Eesti Vabariigi kodakondsuseaduse eelnõu ja esitada see Ülemnõukogu 40. istungjärgule. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Me jõuame ära kuulata veel ühe sõnavõtu ja palume kõnetooli Anatoli Novohatski. Illar Hallaste ma panen järjekorda.

A. Novohatski

Lugupeetud kolleegid ja lugupeetud presiidium! Tahaksin toetada kolleeg Vitali Menšikovi sõnavõttu mõnevõrra ebatavalisel viisil. Loen teile ette raadiojaama "Vabadus" kahe korrespondendi ja Gruusia Ülemnõukogu esimehe Gamsahurdia vestluse stenogrammi. Raadiojaam "Vabadus" kandis selle vestluse üle 19. märtsil 1991. Ma loen ette osa vestlusest, mis puudutab küsimust, mida meie praegu käsitleme. Kuid annan ausõna, et kärbete tõttu ei muutu selle vestluse sisu ja mõte. Võin vaheajal või pärast istungi lõppu tutvustada igaühele, kes soovib, vestluse täielikku stenogrammi. Korrespondendid: "Härra esimees, me rääkisime kodakondsuse probleemist. Tsiviliseeritud maailmas, demokraatlikus maailmas antakse

kodakondsus mitmesugustel tingimustel. Mis põhimõttel antakse Gruusia kodakondsus?" Gamsahurdia: "Meil parajasti vaieldakse selle üle, aga ilmselt saavad välismaalased tulevikus kodakondsuse samasugustel tingimustel nagu demokraatlikes riikides. Esimene tingimus on keeleoskus, seda nõutakse alati, seejärel paiksustsensus, ka lojaalsus on vajalik, sest riik on tegelikult sõjaolukorras. Tuleb selgeks teha üks asi: lääneriikidel pole neid probleeme, mis on meil. Näiteks ei püüdnud keegi assimileerida inglise rahvast, asustades sinna vägivaldselt ümber mitteinglastest elanikke. Mis toimus aga meil? Nõukogude Liit asustas siia massiliselt ümber teistest rahvustest elanikke, et assimileerida gruusia rahvast, s.t. et kunstlikult suurendada mittepõliselanikkonda ja praegu tehakse seda samade seaduste alusel edasi. Me peame sellele midagi vastu panema, meie jäiga kodakondsusseaduse." Korrespondent: "Vabandage, palun, aga siin põrkuvad siiski kokku kaks probleemi: kodakondsuse andmine välismaalastele ja taasloodava riigi kodakondsus. Kui selline probleem tekib Euroopa demokraatlikes riikides, siis lahendatakse see tavaliselt kooptatsiooni põhimõtteid rakendades, s.t. uue riigi kodakondsuse saavad automaatselt selle riigi alalised elanikud rahvusest sõltumata." Gamsahurdia: "Just alalised elanikud." Korrespondent: "Täiesti õige, just alalised elanikud, s.t. need, kellel on praegu alaline sissekirjutus Gruusias ja kes seal elavad." Gamsahurdia: "Aga on vaja diferentseerida, kehtestada paiksustsensus. Me teeme seda." Korrespondent: "Aga Euroopas ei tehta nii." Gamsahurdia: "Saage aru, et meil on teistsugused probleemid." Korrespondent: "See on demokraatlik lahendus. Miks mitte kasutada sellist varianti Gruusias?" Gamsahurdia: "Gruusia on kohutava impeeriumi haardes ja teda ähvardab demograafiline ekspansioon, mida keskus kunstlikult õhutab, et assimileerida meie rahvas ja muuta ta vähemusrahvuseks omaenda maal. Seda tuleb teil Läänes mõista. Kas meil pole siis õigust end kaitsta?" Korrespondent: "Teiste sõnadega, tuleb nii välja, et praegu Moskva surve, impeeriumi surve tõttu ei saa Gruusia demokraatlikult lahendada vähemusrahvaste probleemi?" Gamsahurdia: "Gruusia lahendab selle tingimata nii pea, kui ta sellest impeeriumist eraldub." Korrespondent: "Aga seni mitte?" Gamsahurdia: "Me ei tea üldse, kas me võtame kodakondsusseaduse vastu, sest väga paljud tegurid takistavad seda, võib-olla me jääme praeguse formaalse seaduse juurde." Korrespondent: "Paar nädalat tagasi vestlesin Pariisis ühe prantsuse sovetoloogiga ja ta ütles, et kummalisel kombel kristlik Gruusia kasutab sõltumatuse saavutamiseks araabia teed, see viib aga teatavasti selleni, et pärast sõltumatuse väljakuulutamist kehtestatakse riigis julm totalitaarne üheparteisüsteem, see aga omakorda põhjustab majandusliku kaose. Kas te ei karda, et see ajutine demokraatlike põhimõtete rikkumine, mille kohta te ütlesite, et see on pealesunnitud ...?" Gamsahurdia ütleb vahele: "Neid ei rikuta." Korrespondent: "Kuidas ei rikuta? Te just äsja rääkisite sellest, milliste

põhimõtete järgi te annate või ei anna Gruusia kodakondsuse, ja te ütlesite, et nii nagu demokraatlikes riikides antakse kodakondsus näiteks inimestele, kes oskavad keelt." Gamsahurdia: "Näiteks Prantsuse kodakondsuse saamiseks peab oskama prantsuse keelt." Korrespondent: "Sugugi mitte. Te ütlesite, et järgmine tingimus on lojaalsus ja et kodakondsus antakse ainult usaldusväärsetele inimestele. Sõnad "usaldusväärne" ja "mitteusaldusväärne" kõlavad küll kummaliselt endise dissidendi suus. Härra Gamsahurdia, te rääkisite keeleoskusest. Tõepoolest, Saksamaal on mõned aastad siin elanud välismaalasel kodakondsuse saamiseks vaja osata keelt ja sooritada vastav eksam. Sama moodi on lugu Ameerikas. Aga see puudutab välismaalasi, kes on teise riiki elama asunud. Meil aga räägime loodavast riigist. Teil on praegu veel üleminekuperiood, nagu te ise rääkisite. Miks mitte anda õigused absoluutselt kõigile alaliselt Gruusias elavatele kodanikele, olenemata nende poliitilisest veendumusest? Ent peamine on muu. Kahtlemata on Gruusia huvitatud, et teda kui sõltumatut riiki rahvusvaheliselt tunnustatakse – see on väga vajalik. Aga praegu ei saa Gruusia mitmesuguste asjaolude, Moskva vastasseisu jne. tõttu näidata maailmale, et kõik probleemid lahendatakse liberaalselt. Kas te ei karda, et läänemaailm, kogu demokraatlik maailm ei ole nendes tingimustes valmis Gruusia sõltumatust tunnustama?" Gamsahurdia: "See küsimus laheneb siis, kui me tegelikult saavutame iseseisvuse. Seni oleme aga niisuguses seisundis, et sellest ei saa juttugi olla. See on minu meelest veel kauge probleem." Korrespondent: "Seega ei ole te lähemal ajal huvitatud Gruusia sõltumatuse tunnustamisest." Gamsahurdia: "Oleme huvitatud, kui võimalus avaneb, aga see on tulevikuprobleem."

Juhataja

Presiidiumi istung on ruumis 105. Kell kaks, kell 14.00, on juhatuse istung ruumis 115.

Homme ja ülehomm juhatab Ülemnõukogu tööd Marju Lauristin. Seniks head nägemist!

Homme on plenaaristung kell 12.00.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

35. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

27. märts 1991

Juhataja (M. Lauristin)

Tere päevast, lugupeetud saadikud! Katsume leida oma kohad ja alustame tööd. Meil on täna pikk tööpäev, nii et keskendume. Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 saadikut, puudub 34.

Täna päeva kava võiks olla niisugune, kui te nõus olete, et me jätkaksime eile pooleli jäänud arutlust valijate registri ümber. Meil jäid sõnavõttud pooleli, praegu on registreeritud arvuti mälus veel 4 sõnavõtjat, võib-olla neid tuleb veel juurde. Siis on meil siin ootamas järge Lahemaa Rahvuspark ja veel mõned väikesed küsimused. Nii et me õhtupoole, kella neljast jõuaksime panganduse probleemide juurde.

5. aprilli tööpäeva üleviimise kohta laupäevale, 13. arillile

Juhataja

Enne kui me saame jätkata valijate registri seaduseelnõu arutelu, on saabunud rahvussuhete komisjoni poolt ettepanek kiireloomulise küsimuse arutamiseks. Kas härra Sovetnikov tahaks selgitada seda ettepanekut? Palun, härra Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eesti piiskopkond pöördus rahvussuhete komisjoni ja Ülemnõukogu Presiidiumi poole taotlusega, millele on alla kirjutanud Tallinna piiskop Kornelius. Meie poole pöördus vene kultuurikeskus palvega arutada võimalust tähistada Eesti õigeusklike kõige suuremaid pühasid vabal päeval. Seoses sellega paluti vastu võtta otsus. Eile arutati seda küsimust Ülemnõukogu Presiidiumis ja me jõudsime järeldusele, et täna võib esitada Ülemnõukogu istungjärgule järgmise projekti.

Juhataja

Vabandage, härra Sovetnikov, projekti me veel ei aruta. Me peame otsustama, kas me tuleme

vastu rahvussuhete komisjoni ettepanekule arutada kiireloomulise küsimusena lihavõttepühadega seotud probleeme.

S. Sovetnikov

Kogu eesti rahvas pühitseb ülehommest suurt reedet ja ma õnnitlen teid kõiki selle puhul. Õigeusklikele on suur reede 5. aprillil. Järgmisel nädalal aga ei ole meil plenaaristungeid ja me ei tööta oma valimisringkondades. Seepärast on ainus võimalus panna see projekt arutusele täna või homme. Te peate otsustama, kas lülitada see projekt päevakorda või mitte. Ma palun väga võtta see päevakorda.

Juhataja

Lugupeetud saadikud, otsuseprojekt on teile välja jagatud. Kõigepealt paluksin hääletada, kes on selle poolt, et võtta antud projekt arutusele kiireloomulise küsimusena. Palun hääletada! Poolt on 50, vastu 3, erapooletuid 4, otsus on vastu võetud. Niisiis asume teie ees oleva projekti arutamisele. Küsimus on 5. aprillis, kas härra Sovetnikov ei hakkaks projekti sisuliselt tutvustama?

S. Sovetnikov

Seda usupühadega seotud küsimust on arutatud Ülemnõukogu Presiidiumis. 2. oktoobril me hääletasime. Saadikurühma "Virumaa" ettepanekul esitati 3. punkt, milles oli öeldud, et maakondade ja linnade omavalitsusorganite ning ettevõtete juhtide nõusolekul võib tööpäevad üle viia ning pühitseda õigeusupühi ja üksikuid pidupäevi. Ent seda punkti ei võetud vastu, ehkki see oli esitatud Ülemnõukogu Presiidiumile. Aga ma arvan, et tänase küsimuse lahendamine ei ole keeruline. Paluksin teid õigeusklikele vastu tulla. Rääkisin täna hommikul piiskop Korneliusega. Ta on nõus selle variandiga, et usklikud töötavad laupäeval. Täna!

Juhataja

Aitäh! On küsimusi. Palun, hr. Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud härra Sovetnikov! Põhimõtteliselt ma toetan väga seda otsuseprojekti, aga mul on välja pakkuda kaks parandust ja seejärel on mul ka ettepanek panna see kohe hääletusele, mitte alustada sel teemal sõnavõtte. Kui te olete nõus ära jätma sõnad "paljude", "seoses õigeusklike sooviga pühitseda" ja "lubada töökollektiividel

kooskõlastatult linnade omavalitsustega viia 5. aprilli tööpäev üle", siis niisuguses redaktsioonis oleks ta nagu arukam. Tänan!

S. Sovetnikov

Jah, seal ei ole vaja öelda, et seoses paljude sooviga. Kõik soovivad. Olen nõus, et sõnastataks järgmiselt: "seoses õigeusulike sooviga".

V. Jürjo

Austatud pr. juhataja, austatud hr. Sovetnikov! Saadik Enn Leisson ütles ära täpselt selle, mida ma ka ise tahtsin ette panna. Kas te nõustute sellega, et mitte maakondade ja linnade omavalitsusorganid ei kooskõlasta töökollektiiviga, vaid töökollektiivid maakondade ja linnade omavalitsusorganitega. See tähendab, et vaevalt Tallinna linn on huvitatud sellest üleviimisest, aga võib-olla näiteks tehas "Dvigatel" on. Tehas "Dvigatel" saaks sel juhul taotleda Tallinna linnavalitsuselt, sest muidu venekeelse töökollektiiviga tehased nendes linnades, kus võimul ei ole mitte vene elanikkonna esindajad, ei saaks tööpäeva üle viia. Aga üldiselt on otsuseprojekt täiesti vastuvõetav, nii et kui see parandus teile sobib, siis ma paneksin ette ka see hääletusele panna. Aitäh!

S. Sovetnikov

Selle märkuse tegi hommikul hr. Propst, aga pärast me leppisime, et jätame nii, nagu oli. Oli projektis, aga ma olen nõus. Ja meie venekeelsed saadikud on ka vist nõus, jah? Nii.

V. Jermolajev

Lugupeetud kolleegid! Asi on selles, et kui me lihtsalt muudame sõnade järjekorda, siis võib mõte muutuda, võib välja tulla nii, et mõni töötab, mõni aga mitte. Me peame vastu võtma üldise otsuse, sest see on seotud transpordi ja lasteasutuste tööga. Üks linna töökollektiiv ei saa kuulutada tööpäevaks päeva, mil teised puhkavad. On vaja ühesugust käsitlust, sest see on seotud transpordi, laste- ja õppeasutuste, sööklate tööga. Tänan!

Juhataja

Härra Jermolajevil ei olnud see enam küsimus. Ma arvan, et küsimused on lõppenud. Aitäh, härra Sovetnikov, tegemist on juba arvamuste avaldamisega. Ma paluksin kõik ettepanekud ka kirjalikult saata, nagu meil on kombeks. Kui härra Sovetnikov ei ole nõus ...

S. Sovetnikov

Ma ei usu, et see probleem tekiks Kirde-Eesti linnades, aga Tallinnas võib see tekkida. Minu arvates on vastuvõetav redaktsioon nende parandustega, mille suhtes me praegu lõplikult kokku leppisime. Eksperimenti korras vaatame, kuidas see 5. aprillil välja tuleb, sest edaspidi me arvatavasti puutume selliste otsuseprojektidega kokku ka teiste pühade puhul.

Juhataja

Härra Fjuk, palun.

I. Fjuk

Mul ei olegi küsimus. Lugupeetud juhataja, ma tahtsin pärast viimast lugupeetud vene saadiku sõnavõttu lihtsalt üle seletada, et see kooskõlastamine tähendab seda, et linna või maakonna omavalitsus viib kõik need transpordi ja muud küsimused vastavusse, see ei ole lihtsalt mingi linnukese tegemise pärast, vaid seda tuleb täpselt reguleerida. Ma arvan, et Jürjo parandusettepanekut tuleb toetada.

Juhataja

Kas kõik on nõus hr. Jürjo ja hr. Leissoni parandusettepanekutega? On nõus. Aitäh!

S. Sovetnikov

Nõus, nõus.

Juhataja

Aitäh, hr. Sovetnikov!

Ma arvan, et asi on selge ja me võime panna kogu selle ettepaneku muudetud redaktsioonis hääletusele. See kõlas siis selliselt: "Seoses õigeusuliste sooviga pühitseda lihavõttepühi lubada töökollektiividel kooskõlastatult maakondade ja linnade omavalitsustega viia käesoleva aasta 5. aprilli tööpäev üle 13. aprillile." Palun, kes on sellises redaktsioonis otsuse poolt? Palun hääletada!

Poolt on 58, erapooletuid 3, vastu 1. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Jätkame nüüd eile pooleli jäänud 15. päevakorrapunkti, Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu arutelu. Eile olid sõnavõtjatena registreerunud saadikud Hallaste, Priks, Hänni ja Kama. Kui te täna samuti olete sellel seisukohal, siis palun registreerige ennast. Ja sõna saab hr. Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Valijate registri seaduseelnõu, mis on ette valmistatud kodakondsuse töörühma poolt, on väga oluline dokument, mis peaks aitama jõuda konsensusele nii eestikeelsete jõudude vahel kui ka olema rahuldav vene saadikutele ja vene elanikkonnale. Eile, kui seda küsimust arutati, tõstsid hr. Menšikov ja teised saadikud üles küsimuse, miks ei ole kodakondsusseadust ette valmistatud ja tegid ettepaneku katkestada selle seaduseelnõu arutamine kuni kodakondsusseaduse esitamiseni. Tõepoolest, kodakondsusseadust ei ole ette valmistatud ja meie ei saagi seda praegu teha. Kodakondsus, see on väga tõsine asi, millega kaasnevad nii isiku kohustused riigi ees kui ka riigi kohustused isiku ees. Teatavasti ei ole Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus ja sõltumatus veel taastatud, see tähendab: Eesti Vabariik kui riik ei saa hetkel võtta endale neid kohustusi, mis tal oleksid rahvusvahelise õiguse kohaselt oma kodanike vastu, kui kodakondsus praegu kätte anda. See on põhjuseks, miks kodakondsuse küsimust ei saa praegu ära lahendada. Küll aga tuleb hakata selleks ettevalmistusi tegema. Kui te loete tähelepanelikult valijate registri seaduseelnõu, siis seal on öeldud, et need isikud, kes tahavad end kanda Riigikogu valijate registrisse, esitavad taotluse Eesti Vabariigi kodakondsusse astumise kohta ning avaldavad valmisolekut keelduda kõigist võimalikest teiste riikide kodakondsustest, mida nad hetkel omavad. See on ettevalmistav töö, mis tuleb igal juhul ära teha seoses kodakondsusseadusega. Inimesed peavad kirjutama avalduse, avaldama oma soovi olla Eesti Vabariigi kodanik. Kodakondsuse nullvariant ei ole mõeldav, sest see oleks vastuolus inimõigustega, nende isikute õigustega, kes tahaksid olla Vene või Nõukogude Liidu või Ukraina või mõne muu riigi kodanikud. Mitte kellelegi ei saa Eesti Vabariigi kodakondsust peale sundida. Ja kuna on väga suur tõenäosus, et Eesti Vabariigis ei tule topelt kodakondsust, s.t. seda, et ei saa olla üheaegselt Nõukogude Liidu ja Eesti Vabariigi kodanik, siis inimesed ise peavad tegema valiku. See kolmeaastane elamistsensus, paiksustsensus on rohkem sümboolne. Eraviisilistes vestlustes

vene saadikurühmade esindajatega on seda ka tunnistanud, et kolm aastat on rohkem sümbolne. Oluline selle seaduseelnõu puhul on, et mitte mingi riigiorgan, ka mitte Ülemnõukogu ei otsusta inimeste eest, kes neist tulevikus saab Eesti Vabariigi kodakondsuse, kes mitte. Otsuse langetamine on pandud inimestele endile. Muidugi, me ei ole harjunud otsustama või me kardame, et suur osa meie inimestest ei ole harjunud iseseisvalt otsustama. Kuid siin peavad inimesed siiski ise otsuse langetama, sest need, kes kirjutavad end Riigikogu valijate registrisse (ma olen praktiliselt kindel, et see nii läheb), saavad väga suure tõenäosusega tulevikus Eesti Vabariigi kodakondsuse niipea, kui kodakondsust andma hakatakse. Kuid selleks peavad nad avaldama soovi juba praegu. Kuna praegu kodakondsusküsimust lahendada ei saa, siis sellepärast ongi selline lahendus läbi valijate registri seaduseelnõus ka omamoodi pingete maandamine. Inimene, kes on kandnud end Riigikogu valijate registrisse, saab ülima tõenäosusega Eesti Vabariigi kodakondsuse. Järelikult need etteheited, mis vene saadikud tegid eile selle küsimuse arutamisel, ei ole põhjendatud. Siin on püütud leida konsensust, lahendust, mis võtaks Eestis pingeid maha ja annaks inimestele kindlustunnet. Võib-olla tuleks Ülemnõukogul võtta vastu ka omapoolne otsus koos valijate registri seaduseelnõuga, et Ülemnõukogu on seisukohal, et need, kes end valijate registrisse kannavad, saavad tulevikus kodakondsuse. Kuid kodakondsust siin lähemate kuude jooksul lahendada ei saa. See küsimus jääb järgmise Eesti Vabariigi parlamendi lahendada. Kuid inimestel on kindlust vaja ja selle võib neile anda just seesama valijate registri seaduseelnõu. Ma palun väga tõsiselt vene saadikurühmi järele mõelda ja analüüsida, mida see seaduseelnõu endaga kaasa toob, ning leida üles eelnõu head küljed. Tuleb mõista, et kodakondsus on inimese suhe riigiga, mis ei anna ainult õigust valida ja olla valitud, vaid toob ka endaga kaasa kohustusi, näiteks pärast kaitseseaduse vastuvõtmist kohustuse teenida Eesti Vabariigi sõjaväes. Inimene peab ise langetama otsuse, kas ta tahab olla Eesti Vabariigi kodanik või mitte. Seda küsimust ei saa meie tema eest ära otsustada ja selle võimaluse pakub välja just valijate registri seaduseelnõu. Kutsun üles veel kord seda eelnõu analüüsima ning selle poolt hääletama.

L. Hänni

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Paljugi sellest, mida ma öelda tahtsin, ütles hr. Hallaste juba ära. Aga öeldakse, et kordamine on tarkuse ema. Kodakondsuskomisjoni ühe liikmena tundsin ka mina end puudutatuna nendest eile kõlanud süüdistustest, et me ei ole saanud hakkama oma ülesandega ja ei ole esitanud Ülemnõukogule kodakondsuseaduse eelnõu. Tõepoolest, kodakondsuse küsimus on Eesti ühiskonda hoidnud pinge all juba pikka

aega ja meil tuleb endale aru anda nendest põhjustest, miks me ei ole saanud seda probleemi lahendada. Siin juba öeldi, mida tähendab kodakondsus. Kodakondsus on püsiv, õiguslik side riigi ja kodaniku vahel, mis määrab kindlaks mõlemapoolsed kohustused ja õigused. Riik on vastutav oma kodaniku ees ja kodanik omakorda riigi ees. Mõlemad osapooled, nii riik kui ka kodanik, peavad olema valmis neid kohustusi kandma. Seadusandjana tuleb meil praegu tõdeda, et Eesti Vabariigi riigivõimu suveräänsus ei ole piisav, et garanteerida kodakondsuslikud õigused nendele inimestele, kes tahaksid saada Eesti Vabariigi kodakondsust.

Nõukogude Liidu kodaniku vastuvõtmine Eesti Vabariigi kodakondsusesse eeldab seda, et ta lahkub oma senise kodumaa kodakondsusest. On päris loomulik, et kodanik, kes austab oma kodumaa seadusi, ei saa seda teha ühepoolselt. Nõukogude Liidu kodakondsusseadusega on sätestatud, et Nõukogude Liidu kodakondsusest vabastamine toimub inimese isikliku avalduse alusel.

Praegusel hetkel on Nõukogude Liidu riigivõim vaevalt nõus rahuldama sellist avaldust, millega inimene soovib loobuda Nõukogude Liidu kodakondsusest Eesti Vabariigi kodakondsuse kasuks. See eeldab, et Nõukogude Liit tunnustaks Eesti Vabariigi riiklikku iseseisvust ja sõltumatust. Seega me jõuame järeldusele, et kodakondsuse vahetamine ei saa mingil juhul olla automaatne protseduur ega sõltuda ainuüksi Eesti Vabariigi seadusest.

Muidugi on selline võimalus, et Eesti Vabariik, kui ta ei anna endale piisavalt aru, mida ta teeb, kuulutab ühepoolses korras kõik enda territooriumil elavad elanikud enda kodanikeks. Aga sellel aktil oleks mõtet vaid siis, kui Nõukogude Liit ja Eesti Vabariigis elavad inimesed seda tunnustaks. Vaevalt et seda juhtub.

Eelöeldu põhjal võib teha kaks järeldust. Kõigepealt, Nõukogude Liidu kodaniku vastuvõtmine Eesti Vabariigi kodakondsusesse ei sõltu ainult Eesti Vabariigi seadustest, vaid kolme subjekti – Eesti Vabariigi, kodaniku enda ja Nõukogude Liidu tahtest. Ja teiseks, kodakondsusprobleemi tegelik lahendamine saab alata siis, kui NSV Liit tunnustab Eesti Vabariigi iseseisvust ja sõltumatust või vähemalt aktsepteerib selle edaspidist saavutamist kui reaalsust.

Tervikuna tuleks Nõukogude Liidu kodanike staatus ja optsiooni tingimused lahendada kahepoolsete lepete teel. Seejuures tuleb arvestada neid rahvusvahelisi konventsioone, mis on vastu võetud kahekordse kodakondsuse vältimiseks ja mis sätestavad, et oma kodanikuks võetakse ainult neid teise lepinguosalise kodanikke, kel on luba endisest kodakondsusest lahkumiseks. Seni aga, kuni Nõukogude Liit jõuab selgusele oma edasises poliitikas Balti vabariikide suhtes, Eesti Vabariigi suhtes, tuleb meil edasi minna seal, kus see on võimalik.

Valijate register annab selleks demokraatliku võimaluse. Ta annab inimestele õiguse valida, kas kantuna valijate registrisse osaleda demokraatliku ja iseseisva Eesti Vabariigi ehitamisel. Aitäh!

P. Priks

Lugupeetud juhataja! Austatud rahvasaadikud! Viimaste referendumite tulemused Eestis näitasid, et enamik Sillamäe ja Narva elanikke ja rõõmustavalt ainult pooled Kohtla-Järve elanikud ei soovi näha Eesti Vabariigi kui iseseisvat riiki. Järelikult see oli õnnelik juhust, et rahvastiku suhe on Eestis selline, nagu ta täna on.

Kujutagem ette, mis oleks võinud juhtuda, kui see suhe oleks olnud teistsugune. Siis poleks olnud vajadust läbi viia referendumit Eesti iseseisvuse kohta. Peame omale teadvustama, et me ei või jätta juhuse otsustada, milline riigikord Eestis kehtib. Need, kes siia on saabunud pärast sõda, räägivad, et nemad on siia sattunud mitmesuguste asjaolude kokkusattumise tõttu, et nemad pole süüdi selles, et nad nüüd siin elavad jne.

See kõik on õige. Muidugi ei ole nemad milleski süüdi, aga keegi ei panegi neile süüks seda, et nad siin elavad. Aga see on tõesti juhust, et nad ikkagi siia elama asusid. Mõnele on see meeldiv saatuse ettekirjutus, mõnele ebameeldiv, aga see on ikkagi juhust. Kuid me ei tohi toetada juhusest tingitud olukorrale, kui otsustatakse meie riigi, Eesti saatust. Riigi saatust võivad ja peavad otsustama ainult need isikud, kes ei ole siin juhuslikult.

Referendumid Kirde-Eesti linnades andsid Eesti jaoks päris positiivse tulemuse või kogemuse. Nad näitasid ära, kui palju on neid isikuid, kes ei taha mitte midagi teada Eestist kui suveräänsest riigist. Näiteks 17. märtsi referendumi andmete põhjal, ja ma usun, et need andmed on enam-vähem õiged, on umbes 200 000 ringis neid inimesi, kes tahavad ka edaspidi olla Nõukogude Liidu alamad. Ja palun väga, keegi ei sunni neid sellest loobuma. Aga anda Eesti riigi eksistentsi ja valitsemise vormi küsimuse üle otsustamine täna ja lähitulevikus nende inimeste kätte, kes on siia tõesti hiljuti tulnud (ajalooliselt võttes), kes ise käivad referendumitel oma käega tõendamas, et tahavad olla teise riigi alamad, kes tahavad, et iseseisvat Eesti Vabariiki üldse ei oleks – see on mõeldamatu. Sellepärast, arvestades referendumilt saadud näitlikke andmeid, peame omale teadvustama, et tulevase riigi kõrgeima võimuorgani valijad võivad olla ainult isikud, kes ei ole siia juhuslikult sattunud. Samal moel ei oma mingit moraalselt sõnaõigust Eesti inimesed teistes praegustes liiduvabariikides sealsete kõrgeimate riigi võimuorganite valimistel. Olgu need Eesti inimesed siis kas Lätis, Valgevenes või Usbekistanis. Olgu Lätis kas või 1000 lätlast ja miljon teist inimest, need tuhat lätlast peavad otsustama Läti riigi saatuse, aga ainult nii, et teised üldtunnustatud

inimõigused ja vabadused oleksid garanteeritud ka ülejäänud miljonile. Kui maailmas viimasel poolsajandil ei oleks seda printsiipi rakendatud, siis ei oleks maailma kaardil pooli iseseisvaid riike, näiteks endisi Hollandi ja Inglise kolooniaid. Terve maailm aktsepteeris seda, et mõne riigi saatuse määras ära paarsada tuhat põhielanikku, vaatamata sellele, et suurem hulk hollandlaste või inglaste järeltulijaid oli sellel maal elanud juba 400–500 aastat. Mis siis rääkida siin Eestis 40 või 50 aastast! Seega arvan, et Eesti Vabariigi Riigikogu valijaks saab registreerida ainult isikut, kes on nõus loobuma teiste riikide kodakondsusest. Sellega see isik näitab, et tulevikus on ta nõus looma õiguslikku lepingut enda ja iseseisva Eesti Vabariigi vahel koos sellest tulenevate õiguste ja kohustuste omaksvõtmisega. Teiste Eesti elanike inimõigused garanteeriks Eesti riik ise, sest teisiti tegutsemine viiks teda hävingule rahvusvahelise isolatsiooni tõttu. Praegu elavad sajad tuhanded endised Nõukogude Liidu alamad teistes riikides ilma riigivalitsemisorganite valimise õigusest ja keegi ei nuta selle üle. Absurdne oleks arvata, et just Eestist võiks kujuneda riik endise Lõuna-Aafrika Vabariigi eeskujul. Täna tähelepanu eest!

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Väga meeldib, et me oleme lõpuks hakanud rääkima tõsistel teemadel, mis puudutavad kodakondsust ja teevad muret Eesti elanikkonnale. Mulle pakkus tänastest sõnavõttudest kõige rohkem huvi Liia Hänni esinemine. See sisaldas küllaltki tõsiseid mõtisklusi, mille alusel saab edasi töötada. Ometi pean ütlema, et ka tema sõnavõttus jäi mõni seisukoht lõpuni avamata. Me peame leidma võimaluse arutada see probleem põhjalikult läbi. Mitte nii, nagu me praegu teeme – ülepeakaela, juhuslikes koridorivestlustes. Seda ei tuleks arutada mitte eesti ja vene kogukonnas eraldi, vaid ühiselt. Võib-olla saab seda teha Ülemnõukogu raames. Kahju, et seda ei suudetud teha kodakondsuseaduse ettevalmistamise komisjonis. Meil tuleb see asi korraldada. Võib-olla moodustada komisjon või esitada see probleem arutamiseks Ülemnõukogu istungile ja läbi viia poliitiline diskussioon selles küsimuses. See asi tuleb käsile võtta, olenemata sellest, kas me täna võtame vastu seaduse registri kohta või mitte. Poliitilised diskussioonid sellel teemal on vajalikud, et need probleemid kõigile selged oleksid. Nüüd aga mõni sõna käesoleva seaduseelnõu kohta. Mulle näib, et selle arutelu meenutab pisut möödunud aasta juulis vastuvõetud immigratsiooniseaduse arutamist. Tookord ei teinud me ka mõnele Ülemnõukogu alatisele komisjonile ülesandeks seda seaduseelnõu välja töötada ja kõik märkused, ettepanekud ja alternatiivsed variandid läbi arutada. Seda kõike tegi härra Kollist ise, tema otsustas kõigi ettepanekute saatuse, ühtedega nõustudes ja teisi tagasi lükates. Me ei teinud

tookord näiteks rahvussuhete komisjonile ülesandeks seda tööd kureerida. Nüüd me kordame sama viga. Uued inimesed, kes selle seaduseelnõu esitasid, otsustavad praegu ka kõigi ettepanekute üle. Tahaksin ette lugeda lühikese väljavõtte härra Jüri Põllu artiklist, kus on juttu immigratsiooniseaduse kvaliteedist: "On selge, et immigratsiooniseadus on äpardunud. Ent see seadus ei ole ainukene omasugune. Viimase aasta jooksul on seadustes tehtud palju vusserdusi. Niisugustel imeseadustel on mitu tekkepõhjust. Esiteks projekti koostajate ja seaduste poolt hääletanud saadikute viitsimatus asjasse süveneda. Teiseks põhjuseks pean raevukat ja kultuuritut võimuvõitlust. Kes sõandab kehvale projektile vastu hääletada, see riskib rahvavaenlase tiitli ja poliitilise karjääri lõpuga."

Kahjuks on praegu minu meelest välja kujunemas samasugune olukord. Tuletan teile meelde, et Ülemnõukogu oli sunnitud immigratsiooniseadust detsembri lõpus muutma. Te muutsite seda just nii, nagu mina tookord soovitasin. Ja täpselt sama lugu kordub valijate registriga. Seadus iseenesest ei ole eriti kvaliteetne. Mul on väga kahju, et selle seaduseelnõu ettevalmistamise ja läbiarutamise komisjon ei kutsunud oma istungile näiteks mind neid ettepanekuid läbi vaatama, mis ma esitasin. Ja väga kahju, et selles dokumendis, mis meil praegu laual on, pole minu ettepanekud täielikult sees. Näiteks ma märkisin, et kui me võtame vastu praeguse projekti, kus on öeldud, et valijate registrit uuendatakse ainult üks kord kuue kuu jooksul, siis võib kujuneda selline olukord, et Ülemnõukogu ja Riigivolikogu valimistest ei saa osa võtta inimesed, kes valijate registri viimase uuendamise ja valimiste päeva vahel said 18-aastaseks, vabanesid vanglast või vahetasid elukohta. See tähendab, et rikutakse nende inimeste konstitutsioonilisi põhiõigusi, mis on tagatud Eesti Vabariigi, NSV Liidu ja Eesti NSV põhiseadusega, ÜRO deklaratsiooniga kodaniku- ja poliitiliste õiguste kohta jne., jne.

Viimases variandis, mis meile välja jagati, on tehtud teatud muudatused, kuid ma juhin teie tähelepanu veel kord sellele, et 15. paragrahvi 2. punkti on jäänud ikkagi säte, et pärast seda, kui Ülemnõukogu on valimised välja kuulutanud, ei tohi kuni valimisteni registris mingeid muudatusi teha. Ja see kategooria inimesi, keda ma loetlesin, ei saa ikkagi hääletada. Sellega piiratakse nende põhiseaduslikke õigusi. Mulle isiklikult näib, et see oleks tulnud panna hääletusele kvalifitseeritud, 2/3 häälteenamusega.

Tahaksin juhtida teie tähelepanu ka 4. paragrahvi punktile 5 a ja b, kus on juttu kahest valijate kategooriast: Eesti Vabariigi kodanikest ja mittekodanikest. Tekib paradoksaalne olukord. Kui sõna-sõnalt käesoleva seaduseelnõu kohaselt toimida, siis näiteks härra Taagepera ei pea loobuma USA kodakondsusest ja proua Lauristin ei pea loobuma NSV Liidu kodakondsusest, aga härra Lebedev peab loobuma NSV Liidu kodakondsusest. See ei ole ilmselt päris õige.

Ja lõpuks mõni sõna registri süsteemist. See on küllaltki keeruline, nõuab mahukat paberimajandust ja teatud bürokratismi.

Esitagem endale nüüd küsimus, kas seda süsteemi on vaja Ülemnõukogu ja kohalike nõukogude valimisteks? See on tunduvalt keerulisem ja ei kätke endas mitte midagi põhimõtteliselt uut, ainult komplitseerib kogu asja. See tähendab, et kohalikeks ja Ülemnõukogu valimisteks seda vaja ei ole. Seega on küsimus ainult Riigivolikogu valimistes. Mõelge, mis siis lõpuks välja tuleb. Esiteks võetakse meid arvele passilauas. Kui me elanike registri kinnitame, siis võetakse meid ka seal arvele ja lõpuks veel valijate registris. Seega pannakse meid kolm või koguni neli korda kirja. Minu meelest viib see tee otse sotsialismi. Juba Lenin ütles, et sotsialism tähendab arvelevõtmist. Me hakkame üksteist mitu korda arvele võtma ja kes teab, kui hästi see meie poliitilisele ja majanduselule mõjub.

Mis puutub Riigikogu valimistesse, siis tegelikult on kaks alternatiivi. Esimene võimalus on koostada valijate register, mida kogu aeg uuendatakse. See nõuab palju paberit, suuri koosseise jne. Teine võimalus on määrata see kindlaks vahetult Riigivolikogu valimiste eel Riigivolikogu valimiste seaduses. Need on kaks seisukohta, mida tuleks põhjalikult analüüsida. Ausalt öeldes tahaksin peale komisjoniliikmete seisukohtade kuulda selles küsimuses ka praktiliste kogemustega inimese, s.t. vabariikliku valimiskomisjoni esimehe arvamust. Kas tema arvates on otstarbekas koostada valijate register? Tahaks väga ära kuulata ka Ülemnõukogu Presiidiumi juures oleva ekspertkomisjoni arvamuse.

Ja lõpuks tahaksin teada saada ka meie Ülemnõukogu õiguskomisjoni seisukoha. Mulle näib, et kuni me pole teada saanud neid kolme seisukohta, peaksime selle küsimuse arutamise edasi lükkama. Seepärast teen sellise ettepaneku. Tänan!

T. Mets

Lugupeetud kolleegid ja lugupeetud eesistuja! Minu küsimus oli adresseeritud härra Hallastele, aga kuna Hallastet ei ole, siis loodan, et võib-olla proua Lauristin vastab ise sellele küsimusele. See puudutab nimelt kodakondsust. Kas kodakondsusseaduse projekti tuleb ka kodanikuvanne, nagu see oli sisuliselt omariikluse perioodil? Pean kodanikuvande kehtestamist kodakondsuse saamisel üheks põhiliseks komponendiks, mis võtab kodakondsuse saajalt ära võimaluse legaalseks riigivastaseks tegevuseks, nagu seda täna avalikult harrastab terve rida siin olevaid vene rahvusest saadikuid. Kodanikuvannet sunnib sisse seadma ka suure grupi mitte-eesti rahvusest elanikkonna vastuseis omariikluse püüetele viimasel referendumil.

Juhataja

Aitäh! Lõpusõnas ma vastan sellele. Härra Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud Marju Lauristin, lugupeetud kolleegid! Mul pole põhimõtteliselt projekti ja registriseaduse kohta erilisi märkusi. Tõsi, eile esitasin kirjalikult märkused ja ühel neist tahaksin praegu peatuda, sest pean seda meile solvavaks. See puudutab 7. paragrahvi 7. punkti, milles on öeldud, et valijate registreerimise avaldusega tuleb esitada tõend selle kohta, et valijale ei ole määratud kohtu korras vähem kui 12 kuu pikkust vabadusekaotust. Lühidalt öeldes, ma pean tõestama, et ma ei ole kaamel. Ometi on 4. paragrahvi 3. punktis valijate registreerimise avalduste kohta öeldud, et nimekirjadesse ei kanta karistust kandvate isikute avaldusi. Lühidalt öeldes on tegemist dubleerimise või vasturääkivusega. Ja üldse on 7. paragrahvis 13 punkti, minu meelest on seda liiga palju. Justkui tahaksime registri koostamisel konkureerida KGB või LKA-ga toimikute kokkuseadmisel. Puudub veel see, et hakkaksime nõudma silmade värvi või eriliste tunnusmärkide kirjapanemist. Ülejäänud märkused on esitatud kirjalikult. Ent põhimõtteliselt jään oma arvamuse juurde ja ehkki olen kodakondsuskomisjoni liige, olen seisukohal, et kuna 1., 4. ja 7. paragrahvis mainitakse selliseid termineid nagu Eesti Vabariigi kodakondsus, siis alustada tuleb Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse vastuvõtmisega ning seejärel asuda taas arutama valijate registri seadust. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Lugupeetud saadikud, on tulnud ettepanek härra Koisilt. Samuti saatis proua Aaskivi ettepaneku katkestada täna teine lugemine. Ja ma nõustun ka härra Koisi ettepanekuga. Tõepoolest, me peame ära kuulama nii õiguskomisjoni arvamuse teise lugemise jooksul kui ka juristide arvamuse. Ma võin ütelda, et mul on härra Truuväljaga kokku lepitud, aga ta oli ära, siis haige ja ta ei saanud tulla täna arutama, nii et see on meie arutelu ette nähtud. Ma vastaksin, enne kui me hääletame katkestamist, härra Metsale seoses kodanikuvandega. Valijate registri puhul mingisugust kodanikuvannet siia seadusesse lülitada ei ole muidugi mõeldav. Mis puutub kodakondsusseadusesse, siis nagu te teate, kodakondsusseadust me ei ole veel teile praegu esitanud, küll võin ütelda, et kodakondsuskomisjonis on seoses valijate registriga kodakondsuse alused või põhimõtted loomulikult olnud arutusel ja nendest on lähtunud juba selle seaduseelnõu koostamisel. Me kavatsime (ma võin öelda lihtsalt meie hea kavatsuse) välja töötada kodakondsuse alused, printsiibid, mida me võiksime esitada

Ülemnõukogule arutamiseks. Küll mitte kodakondsusseaduse projekti lõplikul kujul, kuid alused me peaksime läbi arutama. Ja ma nõustun ka sellega, et tõepoolest, nagu ütles härra Kois, on vajalik ka juba praegu välja öeldud mõtete arutamine võib-olla ka laiemas ringis kui ainult meie komisjonis. Kuigi härra Koisile ma võiksin öelda seda, et komisjoni koosolekud on olnud kõik lahtised, me oleme siin saalis neist teatanud. Teiste ettepanekute tegijad on meil olnud komisjoni koosolekul. Me vabandame, et me eraldi personaalselt ei kutsunud härra Koisi. Nii et ma usun, et meie komisjon, nüüd, kui me oletatavasti katkestame teise lugemise, leiab võimaluse teha ühe komisjoni lahtise istungi, kuhu me kutsume fraktsioonide esindajad ja arutame küsimusi, mis siin tekitasid kõige rohkem probleeme, natuke põhjalikumalt. Praegu panen hääletusele teise lugemise katkestamise. Enne seda kohaloleku kontroll, palun. Kohal on 68 saadikut, puudub 37.

Lugupeetud Ülemnõukogu, panen hääletusele saadikute Koisi ja Aaskivi ettepaneku teise lugemise katkestamise kohta, kusjuures me jätkaksime seda järgmisel istungjärgul. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Katkestamise poolt on 54 saadikut, 11 on erapooletud, vastu ei olda. See otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse eelnõu Lahemaa Rahvuspargi kohta teine lugemine

Juhataja

Meie tänases päevakorras läheksime edasi küsimuse juurde, mida meil on olnud ammu kavatsus edasi arutada, see on Lahemaa Rahvuspargi probleemid. Ettekandeks palume proua Kraavi.

Eesti Vabariigi seadus Lahemaa Rahvuspargist.

E. Kraav

Lugupeetud juhataja, austatud rahvasaadikud! Mul on au esitada teisele lugemisele Eesti Vabariigi seaduseelnõu Lahemaa Rahvuspargi kohta. Saadikutele on tekst välja jagatud. Muutused võrreldes esimese tekstiga on nii eesti- kui ka venekeelses tekstis alla kriipsutatud. Kõikidele on välja jaotatud ka Lahemaa Rahvuspargi skeem. Rahvuspargi kaart mõõdus 1 : 10 000 asub keskkonnakomisjoni toas 261, kus on võimalik piiri, territooriumi ja muu huvitavaga tutvuda. Kuna tegemist on ligemale 10 cm paksuse kaardimapiga, pole olnud tehnilistel põhjustel võimalik seda paljundada. Lubage tänada kõiki, kes vaevusid seaduseelnõu esimese lugemise tekstiga tutvuma ja kes tegid ettepanekuid selle paremaks

muutmiseks. Eriti tahaks tänada, härrasid Ristkokki ja Juntit, kelle asjatundlikud märkused aitasid seaduseelnõu tunduvalt parandada. Kõik märkused on praktiliselt arvesse võetud. Peab märkima, et seaduseelnõu koostaja ja Ülemnõukogu keskkonnakomisjoni vahel lahkkelisid ei olnud.

Konkreetselt märkustest ja ettepanekutest. Esimene märkus puudutas seaduseelnõu nimetust. Varem oli "Eesti Vabariigi seadus Lahemaa rahvuspargist". Võeti arvesse härra Junti ettepanek ning muudeti seaduseelnõu pealkirja, see on nüüd "Eesti Vabariigi seadus Lahemaa rahvusparki kohta". Teine märkus. Puudub seos Eesti Vabariigi teiste halduslülidega. Seda ettepanekut on arvestatud ning vastav parandus § 1 sisse viidud. Veel kord tuletan meelde, et parandused ja muudatused on alla tõmmatud. On märgitud: "Lahemaa Rahvuspark on riiklikku looduskaitse süsteemi kuuluv kaitseala." Järgnev ettepanek seisneb selles, et oleks vaja konkreetse akti nimetust, mille alusel on rahvuspark moodustatud. Seda märkust on arvestatud ja § 1 on sisse viidud vastav täiendus. Lahemaa Rahvuspark on moodustatud Rahvusvahelise Looduskaitse liidu Peaassamblee istungjärgul 1969. aastal vastuvõetud seisukohti arvestades. Järgmine märkus seisneb selles, et tekstis polnud selge, kas Lahemaa Rahvusparkis elu konserveerub või on areng lubatud. Seda märkust on arvestatud ja § 2 on täiendatud uue lõiguga. See kõlab järgmiselt: "Lahemaa Rahvusparki piires on inimtegevus, välja arvatud teadustöö, keelatud ainult reservaatides. Lahemaa Rahvusparki muul maa- ja veealal on inimtegevus lubatud Lahemaa Rahvusparki eesmärkidest lähtuvatel tingimustel, kusjuures eelised antakse antud piirkonnale traditsiooniliste ja ökosüsteemide stabiilsust tagavatele tegevusaladele." Viies parandusettepanek puudutab Lahemaa Rahvusparki juhtimise korraldust. Esitatud variandis oli see ebamäärane. Seda on arvestatud ja seaduseelnõu § 3 on konkretiseeritud ja see kõlab järgmiselt: "Lahemaa Rahvuspark on juriidiline isik, kelle tööd juhib direktor. Lahemaa Rahvusparki arenguga seotud põhimõtetlike küsimuste lahendamiseks moodustatakse Eesti Vabariigi Valitsuse otsusega Eesti Vabariigi Keskkonnaministeeriumi, Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi ning Harju Maavalitsuse ja Lääne-Viru Maavalitsuse ettepaneku alusel nõuandva organina Lahemaa Rahvusparki nõukogu."

Järgmine märkus seisneb selles, et eri paragrahvides olid segi Lahemaa Rahvusparki eesmärgid, põhiülesanded ja tegevuse korraldamine. Seda seisukohta on arvestatud ning erineva olemusega asjad on ära jagatud järgmiselt: põhieesmärgid on antud §-s 1, põhiülesanded §-s 6 ja tegevuse korraldamine §-s 4. Seitsmes märkus. Lahemaa Rahvusparki tegevust reguleerivad õigusaktid ei olnud konkreetselt märgitud. Märkust on arvestatud ja nüüd nimetab § 5 konkreetsed õigusaktid, mille järgi Lahemaa Rahvuspark tegutseb. Need on

käesolev seadus, Lahemaa Rahvusparki põhimäärus ja vastavad rahvusvahelised lepingud. Järgmiseks märkuseks oli see, et eelmises variandis kasutati sellist ebamäära tegevuse mõistet nagu kooskõlastamine. Märkust on arvestatud ja § 7 on lülitatud tingimuste esitamine konkreetsetele tegevustele, see on §-s 7 viie allpunkti all. Üheksas märkus sisaldab tähelepanekut, et Lahemaa Rahvuspark ei saanud sekkuda loodusvarade kasutamise tehnoloogilistesse küsimustesse. Seda märkust arvestati ja § 7 toodi sisse uus lõige, mille järgi Lahemaa Rahvuspark esitab tingimused metsade, maade, maapõue- ja kalavarude majandamise kavadele, nende tehnoloogilistele skeemidele ja projektidele. Esimese lugemise tekstis ei olnud kohustust ega garantiid Lahemaa Rahvusparki esitatud tingimuste täitmiseks. Vastavat märkust arvestati. Seaduseelnõu on täiendatud uue paragrahvi, see on § 8, mille järgi Lahemaa Rahvusparki esitatud tingimuste täitmine on kohustuslik. Esimese lugemise variandis oli redaktsiooniline ebatäpsus Lahemaa Rahvusparki õiguste ja võimaluste vahel. Seda märkust on arvestatud ja § 9 on vastav redaktsiooniline parandus sisse viidud. Kaheteistkümnendal ettepanek seisneb selles, et Lahemaa Rahvusparki funktsioonid looduskaitsealase kontrolli osas olid sõnastatud ebamääraselt. Ettepanekut on arvestatud ja §-s 10 on märgitud, et Lahemaa Rahvusparkil on oma piires riikliku looduskaitseorgani õigused ja volitused. Need on antud Eesti NSV seaduse "Eesti looduse kaitse kohta" §-s 11 ja see on looduskaitse tegevusprogrammide väljatöötamine ja elluviimine, loodusvarade arvestus ja looduskasutuse hindamine, looduse seisundi jälgimine, kontroll looduskasutuse ja loodusobjektide kaitse üle. Kolmeteistkümnendaks märkuseks oli see, et esimese lugemise tekstis puudusid Lahemaa Rahvusparki kohustused ja vastutus. Märkus on arvesse võetud. Seaduseelnõu on täiendatud §-ga 11, mille järgi Lahemaa Rahvuspark on kohustatud tagama rahvusparki eesmärkide realiseerimise ja temale pandud ülesannete täitmise, pidama oma tegevuse kohta arvestust ja andma aru vastavalt kehtestatud korrale. Lahemaa Rahvuspark vastutab oma tegevuse eest Eesti Vabariigi seadustes ettenähtud korras. Neljateistkümnenda märkuse järgi ei ole õige piirata Lahemaa Rahvusparki tegevust reservaatide ja looduskaitsealade erirežiimiga aladega. Märkust on arvestatud §-s 12, mille järgi Lahemaa Rahvusparki põhimaakasutuses olevatele reservuaaridele ja looduskaitsealade erirežiimiga aladele on lisatud muu Lahemaa Rahvusparki põhitegevuseks vajalik maa.

Järgmise märkusena oli põhimõte, et pole õige seaduses ära näidata Lahemaa Rahvusparki pindala, kuna see võib olla muutuv, kui asja täpsustatakse. See on seotud objektiivsete põhjustega meie kaardisüsteemis, seda on arvestatud. Numbrid antakse rahvusparki põhimääruses. Viimaseks märkuseks oli, et piirikirjeldus ei fikseeri täpselt Lahemaa Rahvusparki piiri. Seda märkust arvestati samuti. Piiri kinnitamine on viidud seaduse

rakendamise otsusesse ja sellele on lisatud piiriga kaart mõõdus 1 : 10 000. See ongi see kaart, millega on võimalik toas 261 tänase päeva jooksul tutvuda. Nii et praktiliselt kõik märkused, mis tehti selle seaduseelnõu esimese variandiga tutvumisel, oleme arvesse võtnud, kusjuures täielikus kooskõlas keskkonnakomisjoniga. Tänan teid!

Juhataja

Aitäh, proua Kraav! Teile on küsimus Tõnis Metsalt. Palun!

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Esimesel lugemisel tegin ettepaneku rahvuspargi üldpinnast välja jätta akvatooriumi pind ja siduda see varsti valmiva kalastusseadusega. Ettekandja sõnavõtt ei selgunud akvatooriumi kasutamise kord. Öeldi, et seda reguleeritakse rahvuspargi kasutust korraldava eeskirjaga. See selgitav osa on ebamäärane ja mittemidagiütlev. Tekib sama olukord kui Matsalu märgalal, kus kasseeritakse märgalal elavalt inimeselt kalapüügiloa saamiseks 70 rbl. Tähendab, asi on selles, et kord peab muidugi olema, see on selge, kuid siin peab olema fikseeritud selline klausel, et on lubatud mittetööstuslik kalapüük. See aga ei ole teil fikseeritud. Sellega me ka hakkame represseerima. Varsti tekivad kalurikülad, mis peaksid elu edasi viima.

E. Kraav

Lahemaa Rahvuspark ei korralda kalapüüki, sellega tegelevad kohaliku omavalitsuse organid. Lahemaa Rahvuspark määrab ära vaid kalapüügi kvoodid ja piirab tööstusliku kalapüügi üldmahtusid. Kõik load, samuti ka maksustamine, on kohalike omavalitsusorganite pädevuses.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi rohkem ei ole. Proua Kraav, siin härra Ants Paju saadab kirjalikult veel ühe paranduse, kas te võtaksite? Tänan väga. Keskkonnakomisjoni poolt saab kaasettekandeks sõna härra Paju.

A. Paju

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Saatus on tahtnud, et esimese ja teise lugemise vahel oli teil igaljuhul võimalus seda dokumenti käes hoides mõttes pöörduda oma esimesele sattumisele Lahemaale, tuletada meelde need küsimused, mis siis tekkisid, ja tajuda nüüd

avatavasse maailma siirdumisel ennast uhkelt kandmas eestlase nime, et sellel väiksel rahval on olemas rahvuseepos, on olemas oma rahvuspark kõige sellest johtuvaga.

Head kolleegid! Mul on hea meel, et tänasel päeval on juba hommikustel tundidel kolm väga eripalgelist küsimust rahvasaadikute pilgu ees ja nad peavad langetama oma otsuse. Ma usun, et otsuse langetamisel ei suuda igäühte mõjutada meenutus kohtumisest Põhja maalilisusega, esimese metskuukressi nägemine. Ma usun, et siin ei aita seda otsust langetada ka teadmine, et selle 20 aasta jooksul on püütud unistusi võimalustpidi reaalseks pöörata ja säilitada see maastik nõndasugusena, et ta oleks meie kultuuri väärtus. Samal ajal aga Loobu ja Valgejõgi on ikka nii nagu nad on.

Kolleegid! Keskkonnakaitsekomisjoni poolt ma ei lisaks paranduste loetelule enam, kui täiendaks aseminister proua Kraavi ütlust § 1 kohta. See ei ole siin küll kirjas, aga teadmiseks, sest lõppeks täna me ju ühiselt püüame vormistada seaduseks toda, mis oli moodustatud 1. juunil 1971 tolelaegse Ministrite Nõukogu määrusega nr. 300 – Lahemaa ei ole keelanud kalapüüki, kuid ta on vastu seisnud traaliga kalapüügile, et mitte ära lõhkuda koolmekohti. Aga rannaküla, kus elab ikkagi pool Lahemaa territooriumil elavatest inimestest, umbes 5000 inimese ligi. Ega sellel territooriumil nende külade hääbumine ei ole tõesti, nagu härra Mets ütles, Lahemaa Rahvuspargi väärtus. Ma usun, et selle seaduseelnõuga tutvudes tekkis teil ääretult palju küsimusi. Siin saalis istub ka Lahemaa Rahvuspargi direktor härra Aarne Kaasik, kes oma EPA lõpetamise järgsed kaks aastakümnet on pühendanud sellele pargile. Tema käest võiks lisaks küsida, milline koht on Lahemaa Rahvuspargil Euroopa Rahvusparkide Assotsiatsiooni koosseisus. Ma julgen omalt poolt teha ettepaneku, austatud kolleegid, et täna teise lugemise järel eelnõu seadusena vastu võtta, kuid lisan viimase paranduse, mis tegelikult siin ei ole arvestamist leidnud. See oli kolleeg Peet Kase tähelepanek praeguse § 13 kohta, et rahvuspargi reorganiseerimise ja tegevuse lõpetamise otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu. Arvan, et tolleks hetkeks, kui niisugune vajadus tuleb, siis Ülemnõukogu ei ole. Kui § 13 siit maha hääletada, võib panna siia sisse Peet Kase paranduse, aga seda peaks saal hääletama, seda otsustate teie, pr. juhataja.

Ma olen oma mõtted praegu välja öelnud ja kui on saalil soov, siis võiks hr. Kaasikule anda küsimustele vastamiseks või lühiinformatsiooniks sõna.

Juhataja

Aitäh! Hr. Kaasik on meil kaasettekandjana päevakorras kirjas. Täna väga!

Nüüd see kõnealune parandusettepanek, mida minu meelest peaks eraldi hääletama. Kas Peet Kask nõuab seda ja kas oleks võimalik ettekandjaga selles osas enne konsulteerida?

P. Kask

Austatud pr. juhataja! Ma arvan, et ma andsin ettepaneku üle ja ettepanek oli (minu mälu järgi) muuta mõiste "Ülemnõukogu" üldisemaks ja rääkida kõrgemast seadusandlikust organist Eestis. Üleminekuperioodil täidab seda kohta Ülemnõukogu ja tulevikus iseseisva riigi parlament, ükskõik mis nimetuse all ta tegutsema hakkaks. Selline oli minu ettepaneku sisu. Tänan!

Juhataja

Hr. Kask, ma usun, et te suudate ettekandjaga selles kokku leppida, see parandus, ma usun, on niivõrd ratsionaalne, et ...

A. Paju

Kolleeg, ma usun, et me ei hakka siin hääletama, ma nõustun sellega.

A. Kaasik

Lugupeetud proua juhataja, lugupeetud saadikud! Rahvuspark on maailmas kõige levinum kaitseala kategooria ja rahvuspargid on olemas ka kõige väiksematel Aafrika või Lõuna-Ameerika riikidel, nii et ka see näitab, et rahvuspark on ühtlasi riigi taseme näitaja ja ka nii-öelda selle maa või riigi esindusala.

Kui Lahemaa Rahvuspargi juurde tagasi tulla, siis ma ütlen, et Lahemaa üheks eesmärgiks ei ole mitte üksi kaitsta loodust inimese eest, vaid kasutada loodust inimese jaoks ja anda tagasi kohalikule maakülale, kohalikule rannakülale normaalne elu. Ja kui siin kardeti, et Lahemaa piirab kohalike kalurite õigusi, hakkab sisse kasseerima raha, siis vastupidi, Lahemaa on paaril viimasel aastal teinud kõik, et uuesti anda kohalikule rannakalurile võimalus merel käia ja kala püüda. Vastavad kokkulepped on meil maavalitsusega olemas. Lahemaal ei ole mingit huvi hakata selle pealt raha teenima. Jääb kohaliku omavalitsuse otsustada, kuidas kalapüüki korraldada ja kui suurt tasu selle eest võtta või mitte võtta. Aga üldiste kvootide määramine ja üldine keskkonnakaitse jääb Lahemaa Rahvuspargi ülesandeks. On küllalt palju küsitud, kas praegusel momendil on üldse vaja Lahemaa seadust vastu võtta. Praktikuna ütlen kindlalt seda, et see on väga kiire küsimus. Üldine looduskaitseadustik ei ole meil veel välja töötatud, kuid igapäevane elu nõuab, et meil oleks seaduslikult reguleeritud suhted nii omavalitsuste ja maakonnaga kui ka kõikide rahvuspargi territooriumil elavate inimeste ja looduskasutajatega. See on tõesti meile väga vajalik küsimus ja suur tänu kõigile, kes on kaasa aidanud selle seaduse ettevalmistamisel ja eriti siin Ülemnõukogus, kus seadus sai

saadikutelt juurde väga olulisi täiendusi ja täpsustusi. Suur tänu kõigile Lahemaa seaduse ettevalmistajatele. Aitäh teile!

Juhataja

Aitäh, härra Kaasik. Tundub, et küsimusi ei ole. Härra Liimil on küsimus härra Kaasikule? Härra Kaasik, palun korra tagasi.

J. Liim

Täna. Härra Kaasik, mida te oskate öelda teie naabruses Tapa-Aegviidu vahel oleva maalapi kohta? Millist informatsiooni te oskate pakkuda nende tuhandete hektarite kohta? Ja veel, kuna teil on seal üks punkt: "... palutakse mitte lugeda rahvusparkiks ala, mida kõrgem pädev võimuorgan ei kontrolli". Kas te ei täpsustaks nii esimest kui ka teist. Täna!

A. Kaasik

1980. aastal valmis Lahemaa Rahvusparki arengukava. Juba selles dokumendis on tulevikku silmas pidades öeldud, et tulevikus peaks Lahemaa Rahvusparki territoorium laienema Põhja-Kõrvemaa arvel, s.t. praeguse sõjaväepolügooni arvel kuni Aegviiduni. Oleme siamaani samal seisukohal. 1989. aastal arutati seda küsimust esimest korda. Sellest võtsid osa tollaegne keskkonnaminister, mõlema maakonna vanemad, tollased täitevkomiteede esimehed. Jõuti ühisele otsusele, mis fikseeriti ka protokollis, et asuda küsimuse lahendamisele praeguse sõjaväepolügooni maade üleandmiseks Lahemaa Rahvusparkile. See küsimus oli Harju maavalitsuses möödunud aastal ka päevakorral, kusjuures jõuti samale otsusele. On täiesti loomulik, et sõjaväepolügooni likvideerimise korral liidetakse enamik sellest alast Lahemaa Rahvusparkiga. Aga küsimus polügoonist ei ole meie ametkonna pädevuses.

Vabandust, mis oli küsimuse teine pool, ma ei saanud hästi aru?

J. Liim

Kuna seal täpsustavates punktides on kirjas niimoodi: "Palutakse mitte lugeda rahvusparkiks ala, mida kõrgem pädev riigivõimuorgan ei kontrolli."

A. Kaasik

Jaa, aga Lahemaa Rahvusparki territooriumi kontrollib kõrgem pädev võimuorgan. Ja selle kohta ma ei oska muud öelda.

Juhataja

Kas härra Liim on rahul? Aitäh, härra Kaasik. Avame läbirääkimised. Palun, härra Liim.

J. Liim

Selle küsimuse ma esitasin kindla tagamõttega, et ilmselt tuleb neid läbirääkimisi ja nõudmisi kiirendada. Kahjuks ei ole meil siin just meie saadikuid-sõjaväelasi, kellele kuluks ära selline informatsioon, kuid teistele saadikutele vast meeldetuletuseks: see maa-ala hõlmab ligemale 37 000 ha, seal oli üle 15 küla, üle 300 talu. Suurimad külad olid: Nahe, kus oli oma koolimaja; Pala – 30 talu; Suru – üle 60 talu; mõis, kool, raamatukogu, meierei, kultuuriselts, ühesõnaga täisvereline Eesti taluelu. Siiaamaani korraldavad inimesed näiteks Surus ja Järves oma küla kokkutulekuid nendel maa-aladel, mis ei kuulu enam neile. Ja eelkõige Koitjärve küla, mis on neile kultuuriajalooliselt äärmiselt oluline. Sellest külast on väga palju pilte maalinud Kuusalust pärit kunstnik Ludvig Oskar. Kõige tuntum nendest on kunstnik Eerik Haamer, kes leidis oma kodumaa Kanadas. Laane talus elas kirjastaja Jakob Ploompuu, kes on kirjastanud üle 600 nimetuse raamatuid. Tema tütar Leeni Ploompuu on Soome-Eesti kultuurivahendaja, Leeni Ploompuu metsateadlasest abikaasa Emil Vesterinen oli Soome konsul Eestis. Suvitajatest on käinud seal väga kuulsaid inimesi, nagu Anna Raudkats, Aleksander Arder, nimekiri on väga pikk. Eelkõige aga meie rahvuskirjanik Anton Hansen Tammsaare, kes käis seal venna talus suvitamas ja oma tervist parandamas. Koitjärve külast on ka "Kõrboja peremehe" prototüübid. Kogu romaani tegevustik toimub Paukjärve ääres.

Paukjärve tahaks veel eriti meenutada, sest seal asus Eesti ajal kaua aega Noorte Meeste Kristliku Ühingu ja skautide laager, mis hävitati samuti 50-ndatel aastatel. 1989. aastal me korraldasime seal esimese skautide kokkutuleku 50 aasta jooksul, läbi kõikide hädade see siiski meil õnnestus. Jussi järvesid juba mainiti, võib öelda, et kogu sealne loodus on äärmiselt kaunis. Ega asjatult ei nimetatud seda Eestimaa Helveetsiaks – Eestimaa Šveitsiks.

Kõige imelikum on, et selle nii kauni maa-ala võttis oma valdusse sõjavägi, et õppida seal märki laskma. On tõsi, et nüüdseks on märklauad koristatud, kuid märklaudadeks olid pandud Eesti talutare, kooguga kaev, kirik jne.

Väga kaunis on ka Kõnnu suursoo, nüüd on leitud, et ta sobib hästi lennukipommide märklauaks.

Oli ka proteste nimede kohta. Nende kaardi peal on Paukjärv "Pionerskoje ozero", kogu seda ümbruskonda nimetatakse "Pavlovskiks". Paistis, et sellest nimest oli veel vähe, nüüd on ta nimetatud Primorskiks. Ja selline on üks tükike Eestimaad.

Väga palju on selle kohta tulnud kirju ja avaldusi. Protesteeriti, miks ei ole eestikeelseid silte, ainult "Stoi, streljat budu", siis pandi üles leedukeelsed sildid. Kui me rääkisime, et leedu keelt meil hästi ei tunta, siis vahetati sildid lätikeelsete vastu. Eestikeelseid silte ei ole siiamaani.

Ma tahaksin teieni tuua veel mõned väljavõtted inimeste kirjadest, et saaksite ülevaate, kuidas see hävitamine toimus. Meie külas oli 13 talu keskmise suurusega 30–40 ha, igas peres oli 4–5 lüpsilehma, noorloomi, 2 tööhobust, noorhobused, lambad, sead, kodulinnud. Piima veeti Läsna koorejaama. Niimoodi elas üks vaene eesti talu. Siis tuli 1953. aasta kevad, mis iial ei unune, majad lõhuti maha juunikuus, kui oli maha pandud kartul ja juurvili oma kolhoosi hingemaale. Tulid sõdurid ja hakkasid lõhkuma. Reede õhtul olid õues ja laupäeva hommikul läksid katusele. Ema ja isa tassisid alt kraami välja õue peale. Ometi oli kevadtalvel öeldud, et järgmise sügiseni võite sees olla. Meil oli isa ehitatud uus palkmaja, laut, 2 aita, saun ja rehealune. Saime 1600 rubla nüüdses vääringus.

Kellel oli vana maja, sai 300–400 rubla. Meie maja nummerdati palkhaaval ära, ukсед, aknad ning veranda klaasaknad pakiti auto peale. Isale ütles autojuht, et meie maja viiakse Kloogale, üks ülemus olevat lubanud endale üles ehitada. Vanemad majad müüdi tee ääres viinapudeli eest küttepudeks.

Ja nii edasi ja nii edasi. Suru külas hakati koolimaja lammutama siis, kui lapsed olid alles tunnis, sõdurid läksid katusele. Seda rääkisin ma selleks, et Lahemaa rahvale südamele panna see küsimus kiiremas korras üles tõsta selle piirkonna liitmiseks Lahemaaga. Vastavad võimuorganid peavad tegema kõik, et seda kiirendada. Tänan!

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma pööraksin saalisolijate tähelepanu ühele teemale, see tulen meil tänavu mitmesugustes seostes veel korduvalt arutusele. See on põhiline vastuolu, mis tuleb ületada looduskaitse või siis keskkonnakaitse riikliku süsteemi loomisel ja selleks tuleb meil vastu võtta veel terve rida uusi seadusi, et tekiks süsteem. Tähendab, me kõik oleme harjunud sellega, et meie põhilised keskkonnahädad tulevad kas monopolsetest tööstushiiglastest või monopolsest armeest, nagu siin eelkõneleja tõi kujukaid näiteid. Või monopolsest parteivõimust. Nad on seni olnud meie põhimurede lätend. Aga edaspidi see nihkub ja ilmselt omandiõigusele, eeskätt tuleb siin silmas pidada maaomandit. Aga ka võimalikud kinnisvarad, mis asuvad looduskaitsemaadel ja milleks me oleme teatud tööd teinud, peaksid tagasi saama oma endised omanikud. Või siis ka uued. Looduskaitse süsteem, kaasa arvatud looduskaitse maa-alad, on praegu ja peab jääma ka

tulevikus riiklikuks. Ja sellel on lihtne põhjus: looduskaitse ja keskkonnakaitse töötavad kõigi elanike huvides. Vastuolu tekib, kui omanik soovib saada rikkamaks nendesamade ressursside kaudu, mis on looduskaitse all.

Enamik nii-ütelda kapitalistlikke riike või siis nagu praegu viisakam nimi kõlab, turumajanduse riike, sealhulgas meile lähedased Skandinaaviamaad, on nende probleemidega igal aastal hädas, sest seal peab riik välja maksma küllalt suuri summasid, kui ta soovib suurendada riiklikku looduskaitseterritooriumi. Et neid suuri summasid omanikele, näiteks maaomanikele mitte välja maksta, püütakse kõrvale hiilida isegi põhiseadusest ja eriti sellest osast põhiseaduses, mis kaitseb omaniku õigusi. Omaniku õiguste rikkumist võib käsitleda ka inimõiguste rikkumisena ja selle koha pealt on needsamad arenenud turumajanduse maad eriti õrnad, kui neid keegi süüdistab inimõiguste rikkumises. Niisuguseid pahanduste servade peal olevaid küsimusi on praegu Skandinaaviamaades mitmeid.

Meil on suurepärane ajalooline võimalus neid raskusi ennetada, kui rakendada looduskaitse riiklikust süsteemist tulenevaid põhimõtteid ja enne, kui kõik potentsiaalsed omanikud oma pretensioonidega omandi kaitse asjus välja tulevad. See ei tähenda muidugi mingit üldriiklikku kõikide maade anastamist looduskaitse alla, vaid toetumist sellele olemasolevale süsteemile, mis meil juba on, ja võib-olla siis selle mõningat laiendamist, aga üldiselt ei ole Eesti mahajäänud maade hulgas kui me võtame kokku kõik kaitsealused territooriumid ja nende protsendi. Nii et selles mõttes me ei näe ette tohutu suurt looduskaitsemaade laienemist, mis edaspidi kõik omanikud nurka ajaks.

Niisiis on meie ülesanne ka edaspidi jälgida seniseid piiranguid omanikele ja omandile, mis ei tekitaks veel hiljem kroonule või riigile suuri rahalisi ja moraalseid raskusi nende looduskaitsemaade ja -objektide tagasilunastamisel.

Käesolevas seaduses ei ole see asi sugugi detailideni välja töötatud, kuid printsiipi on meie arvates rakendatud nii §-s 2 kui ka §-s 7, kuigi need printsiibid iseenesest konkreetsetel juhtudel ilmselt kõiki vaidlusi, eriti Lahemaa puhul, mis on ilmatu suur maalarakas ja muistset omandit täis, päris ei kõrvalda.

Ma sooviksin nendele asjaoludele tähelepanu juhtida seepärast, et niipea, kui me nüüd omandi- ja maaseadusega edasi liigume, siis ilmselt võib meie komisjoni poolt oodata ka mõningaid piiranguid, mis praeguses nii-öelda noores omandivaimustuses olevale rahvale ei meeldi, aga nad ei ole kantud mitte sellest turumajanduse mootori pidurdamise tahtest, vaid ühest üldrahvalikust huvist, mis väärtusskaalas võib olla isegi kõrgem kui omandihuvi.

Ettekandjate tähelepanu alt väljajäänud otsuseprojekt, mis on siia lisatud, sätestab täpsemalt Lahemaa Rahvusparki piiri, lisade nr.-d 1–31 on toodud ja nagu teile viidati, on toas 261

võimalik sellega detailselt tutvuda. Muud kavalat selles otsuseprojektis ei ole. Nii et ma teeksin ettepaneku otsuseprojekt heaks kiita. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimus on selge, võime asuda otsustama. Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 70 saadikut, puudub 35.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ettekandja ja keskkonnakomisjon teevad ettepaneku võtta seadus vastu teisel lugemisel. Palun, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus Lahemaa Rahvuspargi kohta? Poolt on 70, vastu ja erapooletuid ei ole. Otsus Lahemaa Rahvuspargi kohta on üksmeelselt vastu võetud.

Nüüd on meil vaja vastu võtta otsus (vaadake, teile on projekt antud) Lahemaa Rahvusparki käsitleva Eesti Vabariigi seaduse rakendamise kohta. Kes on selle poolt, et nimetatud otsus vastu võtta? Palun hääletada! Poolt on 66, üks on erapooletu, vastu ei olda. Otsus on vastu võetud.

Õnnitleme otsuse ja seaduse ettevalmistajaid nii eduka lõpu puhul.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse kohta" eelnõust ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitsejõudude (kaitseteenistuse) loomise kohta" projektist

Juhataja

Läheme nüüd, veel enne lõunavaheaega, 5. päevakorrapunkti juurde: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Jaan Lippmaa esitatud seaduseelnõu Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse kohta ja Eesti Vabariigi kaitsejõudude (kaitseteenistuse) loomist käsitleva Ülemnõukogu otsuse projekt. Sõna on riigikaitsekomisjoni esimehel härra Rein Tammel.

R. Tamme

Lugupeetud juhataja, auväärased kolleegid! Kolleeg Jaan Lippmaa on esitanud seaduseelnõu Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse kohta. Ja Ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Vabariigi kaitsejõudude (kaitseteenistuse) loomise kohta. Riigikaitsekomisjonile on tehtud ülesandeks esitada arvamus nimetatud seaduseelnõu ja otsuseprojekti kohta. Komisjon arutas oma koosolekul nende dokumentidega seonduvat, leidis, et nende dokumentide näol on tegemist

alternatiivsete lahendustega, ja võttis arvesse ka seda, et eelmisel istungjärgul moodustas Ülemnõukogu oma otsusega alatiste komisjonide vahelise töögrupi kaitseseaduse eelnõu läbitöötamiseks. See Ülemnõukogu seitsme alatise komisjoni esindajatest moodustatud töögrupp saab viljakalt töötada, kui temale on läbitöötamiseks suunatud kõik lisa- ja alternatiivettepanekud kaitseseaduse valdkonnast. Seetõttu esitab riigikaitsekomisjon Ülemnõukogule vastuvõtmiseks otsuseprojekti nimetatud seaduseelnõu ja nimetatud otsuseprojekti andmiseks alternatiivsete dokumentidena alatiste komisjonide vahelisele töögrupile läbitöötamiseks. Selline otsus võeti riigikaitsekomisjonis vastu 5 poolthäälega, 1 vastu ja 1 erapooletuks jäämisega. Lugupeetud kolleegid, riigikaitsekomisjoni pakutud otsuseprojekt käesoleva istungjärgu 5. päevakorrapunkti küsimuses on teie töölaudadele ka saadetud.

Juhataja

Aitäh! On küsimusi? Palun, härra Kass.

J. Kass

Mul ei ole niivõrd küsimus, kui ettepanek, kuna Tamme sealt ära ei jõudnud, siis ma teen kohe. Selles otsuses on see viga, et ta on ajatu, ta ei räägi midagi ajast, aga samal ajal on kaitseseadus lubamatult veninud. Ma teen ettepaneku lisada punkt 2, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatusel korraldada ekspertiis ja määrata tähtaeg läbitöötatud eelnõude esitamiseks Ülemnõukogule. Juhatus on kõige pädevam organ tähtaega määrama.

Juhataja

Härra Kass, palun see ettepanek kirjalikult, kuigi ma peaksin tegema lihtsalt selgitava märkuse, et see kuulub juhataja tööülesannete hulka. Kas me peame igas otsuses märkima seda, mida tuleb niikuinii teha? Härra Mölder, palun!

A. Mölder

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Ma olen natuke segaduses. Ma saan aru, et alternatiivsed projektid on esitanud inimesed, kes on vist ühes komisjonis. Kas komisjon ei ole siis lihtsalt leidnud komisjonisisest ühest arvanust, et seda siis nüüd Ülemnõukogusse tullakse arutama?

R. Tamme

Nii nagu ma väljendasin, need dokumendid on härra Lippmaa poolt esitatud alternatiivsetena, tema kui saadiku poolt tema saadikuõigust kasutades ja ma ei näe siin midagi ebaloomulikku. Komisjon on muidugi neid arutanud, aga võttes arvesse seda, et praegu on moodustatud alatiste komisjonide vaheline töögrupp kaitseseaduse temaatika läbitöötamiseks, siis on täiesti loomulik, et taolised dokumendid suunatakse alatiste komisjonide vahelise töögrupi kätte.

A. Mölder

Aga komisjonisiselt te siis ühist keelt ei leidnud?

R. Tamme

Ma arvan, et sellele küsimusele võiks vastata Jaan Lippmaa, kui on vajalik. Komisjoni otsus on praegu esitatud ja seda ma just ette kandsin.

S. Volkov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Tamme! Te ütlesite, et hr. Lippmaa projekt oli alternatiivne, aga minu meelest ei ole ajutise ajateenistuse küsimus ja kaitseküsimus alternatiivsed. Need saavad olla kaks täiesti erinevat seadust. Kas see ei ole mitte viga, kui me need ühte otsusesse koondame, püüdes ühendada täiesti erinevaid probleeme? Kas on vaja nii teha? Ehk eraldame siiski hr. Lippmaa projekti komisjoni projektist?

R. Tamme

Ma arvan, et selle kohta saab anda täiesti ammendava vastuse komisjonidevaheline töögrupp ja kui ma avaldan isiklikku arvamust, siis selleks on väga mitmeid võimalusi, kui peame silmas seaduslikku väljundit seaduseelnõude näol.

P. Jermoškin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas teile ei näi, et kui me käsitame neid kahte projekti alternatiivsetena, siis esmajärjekorras on vaja anda Ülemnõukogule võimalus valida üks neist ning seejärel jätkata tööd väljavalitud projekti kallal? Seda hakkab siis arutama ka meie poolt moodustatud töökomisjon. Tänan!

R. Tamme

Härra Jermoškin! Meie aastasest Ülemnõukogu töö praktikast järeldan mitte ainult mina, vaid ka riigikaitsekomisjon tervikuna, et Ülemnõukogu istungile väljapakutud alternatiivsed lahendused ei leia Ülemnõukogus lõplikku lahendust, vaid nad suunatakse just nimelt läbitöötamiseks komisjoni. Antud juhul on ettepanek suunata nad alatiste komisjonide vahelisse töögruppi, et Ülemnõukogu saaks hakata otsustama juba läbitöötatud materjali üle. Riigikaitsekomisjoni eilne koosolek jõudis sellele arusaamisele, nagu ma teile ette kandsin, lugupeetud kolleegid.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra Tamme! Ma saan teie vastusest niimoodi aru, et riigikaitsekomisjonis on sügavad sisemised lahkkelid ja ei suudeta omavahel seda asja ära klaarida, sellepärast peab olema mingi kooskõlastuskomisjon teiste komisjonide liikmetest, kes teievahelisi lahkkelisid peavad hakkama klaarima või välja selgitama seda õiget ja paremat seaduseelnõu. Mul on siiski ettepanek, et riigikaitsekomisjon otsustaks kõigepealt ise ära, missuguse seaduseelnõuga Ülemnõukogu ette tulla. Ja kui te seda ei suuda teha, siis öelge, et te ei suuda seda teha ja alles siis hakkab tööle uus komisjonidevaheline komisjon. Aitäh!

R. Tamme

Härra Made, ma ei arva niimoodi, et riigikaitsekomisjon ei suuda otsustada, mida näitab suurepäraselt ka hääletustulemus viis ühe vastu. Vastus teie küsimusele tuleneb sellest samast näitajast. Ülemnõukogu tegi eelmisel istungjärgul otsuse alatiste komisjonide vahelise töögrupi moodustamise vajaduse kohta. See on fakt. Kui Ülemnõukogu otsustab ja leiab vajaliku ja põhjendatud olevat see otsus ära muuta, siis, härra Made, teie küsitlus on muidugi teises valguses ja siis tuleb teda niimoodi käsitleda.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja ja kolleegid! Küsimus on praegu selles, et riigikaitsekomisjoni eksperdid ja riigikaitsekomisjon on võib-olla lähenenud probleemile liialt ühekülgsele. Mõlemad dokumendid on teatud määral toored ja võib-olla on tõsi ka see, et need päris alternatiivsed ei ole. Üks on lihtsalt teise lisa. Ma loodan, et me kooskõlastusgrupis leiame selle lahendi kiiresti.

R. Tamme

Ma tänan, ma nõustun selle seisukohaga. See ei olnud küsimus.

Juhataja

Aitäh, härra Tamme. Üks hetk siiski veel. Siin on kirjalikult ettepanek härra Kassilt, kas te aktsepteerite selle või paneme selle hääletusele?

R. Tamme

See ettepanek on vastuvõetav. Ma loodan, et komisjoni poolt tervikuna.

Juhataja

Tähendab, et soovite lülitada selle otsuse teksti?

Lugupeetud saadikud, tundub, et küsimus siiski ei vaja enam sisulisi läbirääkimisi. Olukord on selge ja ka suhtumist hr. Made ettepanekusse on võimalik avaldada hääletamise teel. See tähendab siis lihtsalt suhtumist sellesse esitatud projekti. Kas me võime asuda otsuse vastuvõtmisele? Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 59 saadikut, puudub 46. Peet Kask, palun.

P. Kask

Rahva-keskfraktsioon palub enne hääletamist 7 minutiks vaheaega.

Juhataja

Aitäh, rahva-keskfraktsioon! Ma usun, kõigi saadikute nimel aitäh, sellepärast, et see tähendab seda, et veel 2 minutit pärast lõunavaheaega jätkub keskfraktsiooni nõupidamine. Me koguneme siia kell 16.02. Lõunavaheaeg.

L õ u n a v a h e a e g

Juhataja

Jätkame tööd. Palun kohaloleku kontroll.

Kohal on 72 saadikut, puudub 33. Palun nendel, kes hilinesid, ka ennast sisse lülitada.

Me jäime pooleli otsuse vastuvõtmisega hr. Tamme ettekande põhjal. Kas hr. Tähiste tahab selles punktis midagi ütelda? Jah, palun, Ain Tähiste.

A. Tähiste

Aitäh! Austatud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Mul on au edastada keskkonnakomisjoni seisukoht. Keskkonnakomisjon toetab riigikaitsekomisjoni esitatud otsuse eelnõu. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Ega hr. Kassil ei ole vaheajal tekkinud mingeid meele muutusi oma ettepaneku suhtes?

Kas me lülitame selle endiselt projekti, jah?

Palun lülitage hr. Kassi mikrofon sisse! Palun.

J. Kass

Jah, ma saan aru, et see oleks iseenesestmõistetavalt juhatuse tegevuse sfäär, mida ma seal punkt kahena kirja panin, kuid aastase tööga siin Ülemnõukogus olen mina muutnud selliseks bürokraadiks, et mina ei usu iseenesestmõistetavaid asju, vaid ainult seda, mis on paberil, sellepärast ma palun siiski seda punkti hääletada.

Juhataja

Ma sain aru, et hr. Tamme on nõus hr. Kassi lisandusega, nii et sel juhul ei ole hääletamine tarvilik. Aitäh!

J. Kass

Aitäh.

Juhataja

Niisiis, lugupeetud saadikud, asume otsustama. Teie käes on otsuseprojekt "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Jaan Lippmaa poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse kohta" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekt Eesti Vabariigi kaitsejõudude kaitseteenistuse loomise kohta. See on küll väga halb keel, ma pean ütlema. Nii. Kes on selle eelnõu vastuvõtmise poolt? Palun hääletada! Poolt 41, vastu 18, erapooletuid 6.

Eelnõu ei leidnud toetust. Nii et riigikaitsekomisjon peab asjaga edasi tegelema.

Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee moodustamise kohta" teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud saadikud, nüüd asume siis selle küsimuse juurde, mis hoiab meie meeli elevil juba pikemat aega, see on meie 6. päevakorrapunkt: Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee moodustamise kohta" eelnõu teine lugemine. Ja Eesti Panga poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Raha Komitee moodustamise kohta" arutelu jätkamine. Ma palun ettekandeks härra Kragh. Härra Uluots.

Ü. Uluots

Proua Lauristin, kas te mitte ei eksinud praegu reglemendi vastu, sellepärast, et see otsus, mis me tegime, ei nõua 53 häält, see on ühe dokumendi suunamine komisjonile, see ei nõua 53 häält.

Juhataja

Mina näen siin eelnõu projekti, see on otsus. Ma pean küll muidugi konsulteerima reglemendikomisjoniga, kas härra Kask saab kinnitada seda, et antud otsuse tegemisel oli vaja 53 häält?

P. Kask

Jah, juhatajal oli õigus, kui on must valgel otsus, siis selle vastuvõtmiseks on vaja 53 häält.

Juhataja

Tänan, härra. Kask. Niisiis, palun, härra Kragh.

B. Kragh

Lugupeetud proua juhataja! Austatud daamid ja härrad! Lugupeetud saadikud! Valitsuse rahareformikontseptsioon soodustab esiteks sõltumatu Eesti Vabariigi väljakujunemise protsessi, sest seal on öeldud, et rahareform on vaja ellu viia enne 1994. aasta lõppu. Teiseks aitab see kaasa turusüsteemile üleminekule, sest seal ei kardeta välja öelda kibedat tõtt majanduse, sealhulgas ka panganduse olukorra kohta, mis on väga raske. See on tõsi, et

kontseptsioonis on suhtunud poolehoiuga 1948. aasta rahareformi Saksamaa ja Berliini lääneriikide okupatsioonitsoonides, aga ma selgitasin teile kaks nädalat tagasi, et see rahareform oli esimene samm teel Lääne-Saksa majandusime poole. Valitsuskontseptsioon ei sisalda mingeid üksikasju rahareformi kohta, sest majanduse seisund poliitika suhtes muutub pidevalt. Aga selles on öeldud, millised otsused tuleb vastu võtta just nimelt selle rahareformi teostamiseks.

Valitsuse seaduseelnõu annab erakorralised volitused kolmele isikule vabariigis kõigi rahareformiga seotud küsimuste lahendamisel. Need kolm isikut peavad olema peaminister komitee esimehena, Eesti Panga president ja üks sõltumatu majandusteadlane. Meie ettepanekul peaks see olema doktor Rudolf Jalakas.

Valitsuse seaduseelnõu ei ole muutunud pärast selle avaldamist 15. novembril. See on jäänud täpselt selliseks, nagu ta oli, vaatamata sellele, et olukorrad muutuvad, nagu ma mainisin. Seevastu on aga minu arvates Eesti Panga kontseptsioon Eesti Vabariigi sõltumatuse taotluste suhtes ebaselge. Kui te vaatate eestikeelse teksti 22.–25. lehekülge või venekeelse teksti 25.–27. lehekülge, siis näete, et seal on kirjas kaks eeltingimust, mis vastavalt Eesti Panga kontseptsioonile tuleb tingimata täita enne Eesti krooni kehtestamist. Esimene eeltingimus on see, et Eesti Vabariigil peavad olema enam-vähem normaalsed kaubandussuhted mitmesuguste kaubanduspartneritega. Eesti Pank selgitab, et nendeks on NSV Liidu teised vabariigid. Aga te ju teate, lugupeetud saadikud, et vabariikide vahel ei ole senini sisse viidud horisontaalseid kaubandussidemeid, sest ühelgi vabariigil ei ole kontrolli oma raudtee, oma laevade, lennukite, telegraafi, side jne. üle. See tähendab, et peamine partner on NSV Liit. Kui NSV Liidu valitsus ei ole huvitatud selliste tingimuste loomisest, siis ei saa seda tingimust täita.

Eesti Panga teine eeltingimus on see, et peab olema enam-vähem funktsioneeriv majandus ja vastav majandusmehhanism hüperinflatsiooni vastu võitlemiseks. Ent Nõukogude rubla kehtib veel seni ja edaspidigi rahana Eesti Vabariigi territooriumil ja NSV Liidu valitsuse kaasabita ei saa seda eeltingimust täita. Kui NSV Liidu valitsus seda ei soovi, siis on võimatu neid kahte eeltingimust täita. Et aga Eesti Pank peab neid hädavajalikuks, siis jõuame loogilisele järeldusele, et Eesti Panga arvates saab rahareformi Eesti Vabariigis teostada ainult siis, kui NSV Liit seda soosib. Nii Eesti Pank kui ka Eesti valitsus on seisukohal, et rahareform on vajalik riikliku iseseisvuse saavutamiseks. See tuleneb loogikast. Aga Eesti Panga kontseptsioonis seda ei mainita. Loogiline järeldus on siis see, et ilma NSV Liidu armulikkuseta ei ole ka Eesti Vabariigi riiklikku iseseisvust. Valitsuse arvates on see vastuvõetamatu. Eesti on 50 aastat oodanud, et taastada oma riiklik iseseisvus. Ta ei ole

valmis veel 50 aastat ootama. Pealegi ei soodusta Eesti Panga kontseptsioon üleminekut turusüsteemile. Selle kohaselt vahetatakse Nõukogude raha põhimass Eesti Vabariigi territooriumil Eesti kroonide vastu kursiga 1 : 1. Seda kinnitati novembris. Jaanuaris teatas NSV Liidu valitsus 50- ja 100-rublase rahatähtede annulleerimisest, aga ma pole kuulnud, et Eesti Pank oleks selle otsuse muutnud. Lähematel kuudel, igal juhul enne aasta lõppu võime kindlasti oodata veel mingisuguseid rahandusalaseid ebameeldivusi NSV Liidu valitsuse poolt. Kas annulleeritakse raha või kasutatakse nn. Poola trikki – see tähendab tohutut hinnatõusu, kusjuures palga tase ei tõuse sugugi nii kõrgele. Tuleb välja, et see kurss 1 : 1 muutub üha ebareaalsemaks. See on juba fiktsioon – Eesti Pank lubab päästa elanike säästude, kuid ei selgita, kuidas on see võimalik. Ja seda vaatamata asjaolule, et esmapäeval teatasid Eesti Panga juhid "Aktuaalses Kaameras", et Eesti Agropanga majanduslik olukord on väga raske, ning vaatamata sellele, et teatavasti on ka NSV Liidu Hoiupanga Eesti Vabariiklikul Pangal väga raske, sest üle 90 protsendi tema aktiveest on juba ammu Moskvast ja kui NSV Liidu valitsus ei ole suuteline või ei taha seda raha tagastada, siis kannavad hoiustajad väga suurt kahju. Eesti Panga kontseptsioon on minu arvates ka sotsiaalsest seisukohast lähtudes ebaõiglane. Miks? Aga sellepärast, et see lubab põhilise privatiseerimise läbi viia veel enne Eesti Vabariigi rahareformi teostamist, s.t. Nõukogude rublade eest, mis Eesti Panga kontseptsiooni kohaselt tuleb ringlusest kõrvaldada ja ära põletada. Mis siis välja tuleb? Sellest saavad kasu väga vähesed ettevõtted ja piiratud arv eraisikuid, kelle käes on Nõukogude rublade põhimass Eesti Vabariigi territooriumil. Nende Nõukogude rublade eest, mis iga kuu ja iga päevaga üha väärtusetumaks muutuvad, saavad nad kätte riigi vara. Ja need rublad tuleb Eesti Panga kontseptsiooni kohaselt ringlusest kõrvaldada ja ära põletada. Põhimõtteliselt saavad nad riigi vara tasuta kätte. Tavalised inimesed ei saa sellest midagi kasu, sest neil pole ka Nõukogude rublasid piisavalt. Nad elavad sageli palgapäevast palgapäevani. Neid huvitab kõigepealt see, et privatiseerimise tulemusena saadud raha oleks reaalne raha, mida oleks võimalik kasutada sotsiaalsete vajaduste rahuldamiseks. Näiteks selleks, et ehitada vanadekodusid ja lasteaedu või selleks, et poleks enam vaja lõpututes järjekordades seista. Eestlane kogeb pidevalt seda, et madalakvaliteetse defitsiitkauba ostmiseks peab tundide kaupa järjekorras seisma. Selline on teie elu. Kui rahareform toimub Eesti Panga kontseptsiooni kohaselt, siis jäävad need järjekorrad püsima. Te elate nii veel 50 aastat.

Ainult siis, kui privatiseerimine toimub Eesti kroonide eest, võib päästa kas või osagi elanike säästudest näiteks NSV Liidu Hoiupangas või Eesti Agropangas, mis vastasel juhul lihtsalt

hävivad. Kui põhiline privatiseerimine toimub Nõukogude rublade eest, mis hiljem lihtsalt kaovad, siis tuleb välja, et pole raha kas või osa säästude päästmiseks.

Eesti Pank püüab minu arvates lubada kõigile just nimelt seda, mida inimesed kuulda soovivad. Kusagil mujal maailmas ei ole nii kombeks teha. Tavaliselt töötab mõne maa valitsus või selle opositsioon inimestele kõiki hüvesid, kui näiteks uued valimised on kätte jõudmas. Aga keskpanga ülesanne on rääkida ainult tõtt majanduse olukorra kohta. Ükski keskpank ei saa jõuluvana mängida. Siin on aga kõik vastupidi. Valitsus räägib ebapopulaarset tõtt, keskpank aga seda, mida inimesed kuulda tahavad. See poliitika võib ju olla populaarne, aga ta ei aita teid. Järjekorrad jäävad ikka niisama pikaks kui nad on olnud. Eesti kroonist saab samasugune raha, nagu oli vana rubla, ainult nimi on uus. Minu meelest oli Eesti Panga kontseptsioon juba novembris ebareaalne. Käesoleva aasta alguses toimunud areng ja enam-vähem 100-protsendiline areng käesoleval aastal NSV Liidu valitsuse tulevaste otsuste tõttu näitab, et see kontseptsioon on täiesti ebareaalne. Ent Eesti Panga seaduseelnõu on väga põhjalikult muutunud pärast möödunud aasta novembrit, sest selle nõukogu võttis vastu teistsuguse otsuse. Nüüd on seaduseelnõus kirjas, et 3 ametiisikut peavad määrama kindlaks Rahareformi Komitee koosseisu ja see komitee peab Ülemnõukogule esitama kontseptsiooni oma volitustele tuginedes. Olen seisukohal, et selline otsus ei ole seaduseelnõu. See on formaalne otsus ja Eesti kaotab veel vähemalt ühe aasta. Mis puutub nendesse küsimustesse, mida Eesti Panga president kaks nädalat tagasi tõstatas, siis kahele neist vastas juba hr. Veetõusme. Pean tunnistama, et Eesti Panga presidendil oli õigus selles suhtes, et vastavalt tema kontseptsioonile, tema projektilahendustele ütleb Ülemnõukogu lõpliku sõna Rahareformi Komitee volituste kohta. Mis aga puutub tähtaegadesse, siis ütles Eesti Panga president 17. novembril venekeelses telesaates, et Eesti peab oma rahareformi läbi viima enne Nõukogude Liidu rahareformi. Teisiti oleks see ebaloogiline. Miks? Sellepärast, et kui nii ei tehta, siis tuleb välja, et see kurss 1 : 1 on absurdne. Tähendab Eesti Panga rahareformi kontseptsioon oleneb sellest, kas reform toimub enne reformi Nõukogude Liidus. Vastasel juhul on kurss 1 : 1 täielik nonsenss. Eesti Panga president ütles, et see asjaolu, et valitsuse arvates tuleb rahareform läbi viia enne 1994. aasta lõppu, tähendab seda, et küsimuse lahendamine venib väga pika aja peale. Minu meelest on asi vastupidine. Asi on selles, et Eesti Panga kontseptsiooni kahe eeltingimuse tõttu võib juhtuda, et Eesti Vabariigi rahareformi ei tulegi. Tähendab, mitte valitsus, vaid Eesti Pank riskeerib sellega, et rahareform võib hiljaks jääda.

Valitsuse kontseptsioon on ainus tee Eesti Vabariigi riikliku sõltumatuse saavutamiseks ja ainus kontseptsioon, mida võib sotsiaalselt õiglaseks pidada.

Lõpuks tahan ma öelda, et eelarve-majanduskomisjonil eesotsas hr. Veetõusmega on ettepanek. Tunnen selle vastu suurt huvi. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Täna, Bo Kragh. Teiseks ettekandeks hr. Otsason.

R. Otsason

Lugupeetud rahvasaadikud! Mul ei ole kahjuks minu kaks nädalat tagasi peetud ettekande teksti kaasas ja ma olen sunnitud pidama uue ettekande, kui te olete sellega nõus.

Lugu on niimoodi, et läänemaaailma reklaamipraktikas on saanud tavaks, et oma kaupa kiidetakse niipalju kui süda lustib, aga ei tohi sellejuures partneri või võistleja kaupa laimata. Millegipärast on see praktika läbi löönud ja kasulik olnud. Nüüd olen ma sunnitud siin oponeerima, sest mulle tundub, et Eesti Panga kontseptsioonile on liiga tehtud. Ja enne, kui ma kutsun teid veel kord üles Eesti Panga kontseptsiooni poolt hääletama, toonitaksin mõningaid momente, mida minu lugupeetud või senini lugupeetud eelkäija ei ole minu arvates päris õigesti valgustanud.

Mr. Bo Kragh räägib niimoodi, et Eesti Pank kavatseb veel 50 aastaks edasi lükata oma raha juurutamise. Väga huvitav seisukoht. Meie nagu ootavat seda, et Nõukogude Liidu võimude toetusel luua eeldused oma rahale üleminekuks. See kõik ei ole muidugi tõsi.

Ma peaksin vist alustama sellest, et küsin niisugust asja. Kas te olete mõelnud, miks hr. Bo Kraghi ja valitsuse ettekandes soovitatakse oma rahale üleminek ajastada perioodile kuni 1995? Miks see nii on? Kas valitsus näeb siin mingisuguseid põhjusi? Või arvab lihtsalt subjektiivselt, et nii on hea küll? Ma arvan, et valitsus näeb mingisuguseid põhjusi, või vähemalt nii peaks loogiline olema. Ja need mingisugused põhjused ilmselt peituvad mitte selles, et meil on täna siin hr. Bo Kragh ja homme ei ole. Või et täna on pank niisugune ja homme on teistsugune. Ilmselt on need objektiivsed, majanduses peituvad põhjused. Ja kui Eesti Pank ütleb, et me peame valmistama ette teatud eeltingimused oma rahale üleminekuks, siis me mõtleme täpselt sedasama, mida pidas siin silmas valitsuse kontseptsioon, et eelistingimusi on vaja luua. Ja kui ma küsiksime täna enamikult meie Eestimaa elanikelt, kas peaks täna sisse viima Eesti raha, siis ma ei tea, kuidas kellegi kogemused on, aga minu kogemuste põhjal öeldakse täna: "Ei, täna veel mitte."

Sellepärast, et täna ei ole meil välistatud hüperinflatsiooni põhjustavad tegurid. Kujutagem nüüd ette, et meie inflatsioon läheb sama kiiresti edasi, kui ta on läinud viimase poole aasta jooksul, et raha väärtus alaneb 60, võib-olla 70% aastas. Mis see siis tähendab?

See tähendab, et me kogu aeg peame hakkama raha juurde trükkima, raha on ju rohkem vaja. Me peame endale võtma need valuutakulud. Me ei võida sellest hüperinflatsiooni tingimustes toimunud rahareformist midagi. Eesti Pank väidab, et selleks, et me kindlalt võiksime loota kasu oma rahale üleminekul, peame looma eeldused selleks, et vältida hüperinflatsiooni. Ja esimene eeldus on, et meil peavad olema normaalsed kaubavahetusvõimalused oma kaubanduspartneritega. See on juba härra Bo Kraghi väljamõeldis, et need peavad olema idas, kuigi me muidugi teame, et nad on praegu põhiliselt idas. Aga ilma selleta me seisame niisuguse olukorra ees, et pooled meie ettevõtted võivad lähema poole aasta jooksul minna pankrotti. Ja kust võtab siis eelarve oma raha? Eks muidugi uue raha trükkimisest. Kas me tõesti tahame Eestimaal hakata uut raha ainult selleks välja laskma, et Eesti valitsus võiks teha seda sama, mida senikaua on teinud Nõukogude Liidu valitsus: raha trükkimisest hakata eelarveid elatama? Me ei taha seda. Seepärast me arvame, et peab olema üks eeltingimus. Meil on olemas ettevõtete enam-vähem stabiilseks tööks normaalsed kaubavahetussuhted. Need ei tarvitse olla pikaajased, aasta tagasi me võisime oletada, et see toimub väga lühikese aja jooksul horisontaalsete kaubavahetussidemete korraldamiseks. Me arvame ka, et praegu on need horisontaalsed sidemed vabariikidega reaalne tee. Minu teada arvab seda kindlasti ka valitsus. Kuigi härra Bo Kragh ütleb, et see ei ole võimalik. Valitsus on igal pool neid lepinguid sõlminud. Selle tõttu see esimene tingimus on meile tähtis. Te saate kõik aru, mis tähendab, kui ettevõtted jäävad seisma, olete ju seotud ühel või teisel viisil ettevõtetega.

Teine eeltingimus seisneb selles, et meil peab enam või vähem olema mõistusega kooskõlas toimiv majandusmehhanism. Ei ole raske töö niisugust mehhanismi sisse viia, aga teie siin saalis näete siiski, et ka see ei ole mitte lihtne, et võiks ühe ööga võtta vastu majandusseadused, mis on vajalikud majandusmehhanismiks.

Meil on vaja, et meil siiski oleks mingisugune normaalne maksuseadus, kasumi jaotamise kord, ettevõtte seadus jne. Tähendab, see eeldus ei ole raskesti saavutatav, kuid see nõuab ka teatud aega. Vaat seda arvab Eesti Pank, niisugused kaks eeldust peavad olema, et meil ei viidaks uut raha sisse hüperinflatsiooni olukorras.

Teiseks. Ma kuulasin ääretult suure huviga niisugust väidet, et Eesti Panga kontseptsioonis ei olevat öeldud allikat, kust võiks päästa elanikkonna hoiused. Ausalt öeldes ma olen imestunud, et nii võib üldse öelda. Ma olen kogu aeg ainult sellest rääkinud, et privatiseerimine ongi selleks eelduseks, mille alusel võib inimeste säästusid päästa. Ja ma tahaksin veel korrata seda, mida ma olen nii paljude päevade jooksul mitu korda öelnud. Mis on saanud Eesti kodanike hoiustest? Nad on üle kantud Moskvasse. Hr. Bo Kragh tavatseb öelda, et nad on kadunud. See on ilus demagoogiline väide. See on tõesti demagoogia.

Tegelikult on see raha kulutatud eelarve kaudu. Ja oluliselt tootmises. Tähendab, kui meil on ehitatud viimasel aastal näiteks Tallinna Uussadam või Rakvere Lihakombinaat, siis see raha on läinud ka sinna.

Ja nüüd, needsamad hoiused, mis on inimestelt ära võetud Moskvasse viimiseks, need on nüüd ju realiseeritud nendes materiaaletes väärtustes, mis ka Eestimaal on olemas. Ja neid materiaalseid väärtusi on Eestimaal 25 miljardit, samal ajal kui inimeste hoiuste puhul me räägime praegu kahest ja poolest miljardist. Tähendab, meil on olemas materiaalne eeldus selleks, et inimeste hoiuseid päästa. Lihtsalt anname selle hoiuse asemel talle nüüd teise dokumendi, omandiõiguse tõendi nendele riiklikus omanduses olevatele ettevõtetele. Ja see ongi kõik. Muud midagi selle taga ei ole, aga sellega me anname inimestele, kes on säästnud oma raha, võimaluse omada mingit sotsiaalset kindlustunnet tuleviku turumajanduse tormilises maailmas. Ja vaat seda me peame tegema, kui meil on inimeste ees vastutus.

Räägitakse, et Eesti Pank pakub välja vahetada 1 : 1. Me ei saa täna öelda, milline on see vahekord, kuid me arvame, et mida rohkem me suudame inimeste hoiuseid päästa, seda parem see on. Konkreetsed suurused tuleb otsustada hiljem. Veel tahaksin öelda, et ma näen valitsuse kontseptsioonis kahte olulist, mitte olulist, vaid otsustavat puudust. Esimene on see, et ta käsitleb Eestimaa elanike hoiuseid nagu mingit tühja paberipahna, mitte aga kui inimeste töö tulemust. Välismaalt vaadates võib see tõesti nii olla. 1943. aasta Saksamaa vaatetornist vaadates võib see ka nii olla, sest see oli pärast Saksamaa suurt sõda, kuid meil see nii ei ole. Kuna on võimalik neid hoiuseid säästa, siis on see meie kohustus ja ma arvan, et kui Ülemnõukogu võtab vastu teistsuguse otsuse, siis vaevalt rahvas seda mõistab.

Teine valitsuse otsuseprojekti otsustav puudus seisneb selles, et selle järgi anname valitsuse juhile võimaluse määramatuks perioodiks, tõenäoliselt kuni 1995. aastani, käsutada ka Eesti Panka ja tema tegevust bilansi ja rahanduse korraldamisel. Ja see on juba erinev sellest samast panga ja valitsusvõimu lahususe printsiibist, mida Rootsi valitsus väga hästi silmas peab. Need on kaks põhjust, miks ma arvan, et valitsuse projekt ei ole vastuvõetav ja et oleks õigem toetada Eesti Panga projekti. Mitte sellepärast, et mina sellest täna räägin, vaid sellepärast, et Eesti Panga projekti poolt hääletas enamik Eesti Panga Nõukogu liikmeid ja Eesti Panga Nõukogu liikmed on need spetsialistid, keda just teie, Ülemnõukogu saadikud, valisite oma rahvuspoliitika teostamiseks. Täna tähelepanu eest!

A. Zõbin

Palun vabandust siin esinenud ettekandjate ees. Suhtun suure austusega nii Otsasonisse kui ka Bo Kraghi. Neil mõlemal on ilmselt mitmekordne rahandusalane kõrgharidus ja just

finantsistid peavadki selle asjaga tegelema. Muidugi näib mulle imelikuna, et pangatöötajad ja valitsus ei jõua omavahel kokkuleppele ning nende vaidlusi peab lahendama Ülemnõukogu, kelle liikmete hulgas – pean silmas ka ennast – ei ole palju neid, kes rahandusasjades orienteeruksid. Kas Eesti Pank ja valitsus ei saa siis tõesti istuda läbirääkimiste laua taha ja jõuda kogu vabariigi elanike huvides kokkuleppele?

R. Otsason

Jah, ma võin ainult vastata, et olekski normaalne, et need küsimused oleksid lahendatud mitte Ülemnõukogus. Selleks ju Ülemnõukogu valis Eesti Panga Nõukogu. Ja rahanduspoliitika küsimuste lahendamine on muidugi, vabandust, rahapoliitika küsimuste lahendamine on just Eesti Panga Nõukogu ülesanne. Nii et teil oleks täielik õigus loobuda sellest arutelust ja panna see küsimus Eesti Panga Nõukogule. Kuid ilmselt on ka niisuguseid inimesi ja poliitilisi rühmi, kes tahaksid, et see asi oleks kantud siia, nii et me peame sellele alluma.

N. Zahharov

Härra Otsason! Mul on mõnevõrra ebatavaline küsimus. On algamas meie komisjoni läbirääkimised keskusega Eesti Vabariigi majandusliku ja poliitilise integratsiooni üle Liiduga. Pavlov ütles ühes intervjuus, et kui läbirääkimised jooksevad ummikusse, siis jätkab Liit majandussuhteid Eesti Vabariigiga maailmaturu hindade alusel, kuid loomulikult rublades.

Seoses sellega on mul järgmine küsimus. Kas muutub Eesti Panga seisukoht oma rahale ülemineku suhtes ja kuidas see üldse võib kogu vabariigi majandust mõjutada? Tänan!

R. Otsason

Tähendab, niivõrd, kuivõrd mina tean seadusandlust, on see härra Pavlovi avaldus vastuolus Nõukogude Liidu seadustega. Tal ei ole õigust seda öelda ega seda teha. Nõukogude Liidu seadus 27. novembrist 1989. aastast kolme Balti vabariigi majandusliku iseseisvuse kohta keelab kasutamast mingisugust teist valuutat vabariikide vahel peale rubla ja kui Eesti Vabariik on väljaspool Nõukogude Liitu, siis muidugi on olukord teine.

Juhataja

Aitäh, härra Otsason. Kaasettekandeks eelarve-majanduskomisjoni poolt saab sõna Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud proua juhataja, lugupeetud saadikud, kohalviibijad! Ma tahaksin rääkida nendest kahest dokumendist, mis on esitatud Ülemnõukogule läbivaatamiseks ja otsustamiseks. Nagu ma juba eelmine kord ütlesin, siis meie põhiline jutt käis ja käib ka täna raha kontseptsioonide üle. Ja selles mõttes ma olen härra Zöbiniga ka nõus, et mitte Ülemnõukogu ei ole see koht, kus panna punkt raha kontseptsioonile, eriti arvestades muutuvat olukorda majanduses nii Eestis kui ka Eesti ümber. Kuid see ei tähenda seda, et me ei peaks vastu võtma otsust, ükskõik kumba, mille on meile esitanud Eesti Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank. Ja seetõttu ma kordan veel, et arutamise objekt ei ole mitte raha kontseptsioon, vaid ikkagi konkreetse seaduseelnõu ja otsuseprojekt. Rahareformi Komitee loomine ühe või teise variandi kohaselt ei tähenda täna ühe või teise kontseptsiooni heakskiitmist, kuigi ma saan aru, et nii härra Bo Kragh kui ka härra Otsason hea meelega seda selliselt interpreteeriksid. Ma kordan veel kord, et kui me loome rahakomitee ühel või teisel kujul, siis ju tegelikult me anname talle volitused läbi viia rahareform, see on ühesõnaga üleminek Eesti rahale. Eelarve-majanduskomisjon lähtus küll valitsuse eelnõust, kuid sinna tehti parandusi lähtudes Eesti Panga otsuseprojektist, mis oli tema kontseptsiooni juures, mitte Eesti Panga Nõukogu pakutud variandist, kuna ta on sisuliselt tõepoolest nii lühike, et ei ole midagi parandada. Täna otsuses me paneme komiteesse ühelt poolt valitsusjuhi, teiselt poolt Eesti Panga presidendi, nii et kolmas liige jääb meil täna sinna sisse panemata. Sisuliselt ma arvan, et ühe või teise kontseptsiooni kasuks me teeme otsustuse siis (kui me ikka tahame seda nii väga teha), kui me määrame komiteesse kolmanda liikme. Valitsus pakkus välja ju ka härra Rudolf Jalakase. Kuna härra Otsason ühes intervjuus ütles, et tegemist on valitsuse esindajaga, siis tõepoolest saaks valitsus komitees ülekaalu. Me leiame, et niikaua kui Eesti Pank ei ole esitanud kandidatuuri, niikaua me seda küsimust vaatluse alla ei võta.

Ja nüüd siis eelarve-majanduskomisjoni arvamus, mis on selline nagu eelmine kord välja öeldi, võtta täna teisel lugemisel vastu Eesti Rahareformi Komitee moodustamise kohta seadus, kusjuures teatud muudatustega. Kellel on eelmisest korrast need eelnõud kaasas, siis ma paluksin jälgida.

Kõigepealt p. 1 viimane lõik asendada, sinna, kus on kirjutatud: "Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee tegevus ja tema otsused komitee poolt kindlaks määratavates piirides on riiklik saladus." Me teeme ettepaneku asendada Eesti Panga poolt esitatud esialgse variandiga. See on: "Kehtestada, et Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee volitused on piiratud rahareformi ettevalmistamise, teostamise ja lõpuleviimisega. Komitee tegevus kuulub avalikustamisele niivõrd, kuivõrd see ei kahjusta riiklikke huve. Informatsioon komitee kogu tegevuse kohta

tehakse kättesaadavaks pärast komitee volituste lõppemist või Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusega." Peale selle, 2. punkt jätta samas redaktsioonis, kuna ta ühtib ka esialgse Eesti Panga poolt esitatud projekti punktiga. 3. punkt asendada lühikese tekstiga, mis on võetud Eesti Panga poolt esitatud esialgsest seaduseelnõust. Ja see oleks 3. punkt: "Panna Eesti Vabariigi Rahareformi Komiteele rahareformi juhtimine, selle tähtaja, tingimuste ja läbiviimise korra kehtestamine." Edasi, muuta 4. punkti sõnastust. Sõnastada see alljärgnevalt: "Eesti Vabariigi Rahareformi Komiteel on õigus otsustada kõiki rahareformiga seotud küsimusi, sh. hinna, pensionikindlustuse, palga, maksutoetuste ja kindlustusküsimused." Ühesõnaga, neid punkte on lühendatud. 5. punkt jääks alles, kuna ta põhimõtteliselt ühtib ka Eesti Panga esialgse redaktsiooniga ja nii, nagu ma eelmine kord ütlesin. Komisjoni liikmed toetasid 6. punkti allesjätmist. Sellega me täna otsustaksime Rahareformi Komitee loomise ja selle, et ta hakkaks tööle ja midagi tegema. Kui me seda heaks ei kiida, siis on teine võimalus hääletada Eesti Panga Nõukogu poolt esitatud projekti. Kuid ma juhiaksin ikkagi teie tähelepanu sellele, et selle projekti 2. punkt annab meile jällegi kohustuse tulla mingi aja pärast tagasi nende samade probleemide juurde. Kuigi on väga meeldiv otsustamist edasi lükata, teeksin siiski ettepaneku võtta täna vastu see seaduseelnõu koos eelarve-majanduskomisjoni poolt esitatud kolme muudatusega. Tahaksin veel ühte asja täiendada, võib-olla lõppkõnedes härra Bo Kragh ja härra Otsason ütleksid arvamuse ühe asja kohta, just arvestades härra Otsasoni sõnavõttu. Kas Eesti Pangale ja Eesti valitsusele või tegelikult konkreetselt ettekandjatele oleks see projekt vastuvõetav sellisel juhul, kui 1. punktist jätta ära need sõnad, mis on sulgudes. See tähendab, et komitee esimees ja liige pannakse paika siis, kui on teada ka kolmas liige ja lõplik koosseis. Ma arva, et me võiksime oma emotsioone, mis tekivad iga kord, kui me panga küsimusi arutame, tagasi hoida ja võtta vastu see valitsuse poolt esitatud eelnõu koos eelarve-majanduskomisjoni parandustega, mis täna veel ei tähenda seda, et me oleme ühe või teise kontseptsiooni heaks kiitnud. Aitäh!

Juhataja

Ärge minge ära, hr. Veetõusme. Meil on küsimusi. Palun, Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! See parandusettepanek, mis te tegite § 3 punkt 4 kohta, jätab esimese lugemise järel sellise mulje, et nüüd hakkab Rahareformi Komitee otsustama maksude ja hindade küsimust ja veel palju muud. Võib-olla ma ei kuulnud õigesti, ehk kordaksite seda. Aitäh!

A. Veetõusme

Võib-olla tõesti jäi selline mulje, aga siin on öeldud niimoodi, et Eesti Vabariigi Rahareformi Komiteel on õigus otsustada kõiki rahareformiga seotud küsimusi, sealhulgas hinnad, pensionikindlustuse, palga maksu, toetuste ja kindlustusküsimusi. See tähendab seda, et just vahekorrad, seesama vahetuse kord, kui palju jääb hoiustele, kui palju pensionide vahetamiseks, millises vahekorras. Kuid kui see häirib, siis ma arvan, ei juhtu midagi, kui me selle tagumise osa maha tõmbame.

I. Hallaste

Sellises redaktsioonis nagu praegu hakkab Rahareformi Komitee määrama ka hindasid ja maksusid ja kõike muud, ehk mõne redaktsioonilise parandusega saab seda parandada.

A. Veetõusme

Härra Hallaste võiks teha selle ettepaneku, ma arvan, et me aktsepteerime seda.

J. Põld

Härra Veetõusme, ma tahtsin täpsustada, kas Rudolf Jalakas on Eesti Panga Nõukogu liige või ei ole.

A. Veetõusme

On küll.

J. Põld

Aitäh!

A. Veetõusme

Ja ühtlasi on ta ka valitsuse majandussõprade klubi liige.

L. Arro

Lugupeetud istungi juhataja, lugupeetud ettekandja! 1. punkti 2. lõik räägib asendustest komitees. Meie teada ei ole me seni veel kinnitanud panga nõukogu esimeest, siin on aga märgitud, et panga nõukogu esimees hakkab asendama Eesti Panga presidenti. Kas lähemal ajal on loota esimehe nimetamist, et me tühja otsust vastu ei võta.

A. Veetõusme

Jaa, ma arvan küll. Eile (ma arvan, et ei reeda saladust) oli Eesti Panga Nõukogu koos ja seal arutati ühte kindlat kandidatuuri. Eile veel otsustuseni ei jõutud, kuid Eesti Panga Nõukogu liikmete kindel seisukoht on otsustada järgmisel panga nõukogu koosolekul, keda pakkuda välja Ülemnõukogule. Enam tagumist tähtaega ei ole.

Juhataja

Aitäh! Härra Veetõusme, kuivõrd tegemist on küllalt suurte muudatustega, siis ma paluksin ette valmistada ikkagi uus tekst. Tekstis on küllalt palju muudatusi. Ma paluksin täielikku, uut teksti, vähemalt muudatuste teksti kirjalikult, et oleks saadikutele kättesaadav. Palun avame läbirääkimised. Härra Made.

T. Made

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Meie ette on juba mitmendat korda jõudnud Eesti ühiskonnale väga oluline küsimus. Kahjuks on ta jõudnud meie ette vastuolulisena. Peame tegema poliitilise otsuse. See on kahtlemata väga ränk ettevõtmine. Ma ei tahaks mingil juhul, et nii tähtis sisuline küsimus, nagu Eesti Vabariigi rahareform, tema finantsmajanduslik süsteem, saaks täna lahendatud tuleviku jaoks emotsionaalse poliitilise otsustamise tulemusel. Mõningal määral rahaasjadega, rahvusvahelistes majandusküsimustes kokkupuutununa, olen väga hoolikalt läbi vaadanud ja analüüsinud mõlemad projektid, mis meile on esitatud. Ma ei saa kahjuks öelda seda, et üks projekt oleks teisest silmanähtavalt parem, nagu siin mõlema projekti kaitsjad on öelnud. Veelgi enam, ma pean ütlema kahjuks seda, et valitsuse poolt esitatava programmi järgi ei näe ma praegusel hetkel mingit võimalust Eestis raha ja krediidi asju ümber seada või rahareformi ellu viia.

Minu meelest on valitsuse programm küll selgelt kirja pandud, kuid selles ei ole seda tõde sees, mida meile oleks tarvis. Kui me valitsuse projekti võtame, ei oska me edasi minna. Tingimused selle programmi elluviimiseks puuduvad. Valitsuse programm on mõneti populistlik. Ma ütleksin, et umbes niisuguseid töid tuli omal ajal teha kolmanda kursuse kursusetööna, see tähendab, niisuguseid kokkuvõtteid majanduslikust olukorrast või rahanduse olukorrast. Aga ma ei saa öelda ka seda, et Eesti Panga programmi järgi etappide viisi edasi liikudes oleks võimalik Eestile mingi oma programm kehtestada. Kuid üks oluline vahe on olemas. Eesti Panga programmist loeme välja reaalsustunde. Eesti Pank teab, missuguses olukorras praegu me oma finantssüsteemiga oleme. Eesti Pank oskab hinnata, kuivõrd me sõltume Moskva otsustustest. Selle programmi järgi oleks võimalik hakata edasi

liikuma pärast seda, kui Nõukogude Liidu ja Eesti vahelistel läbirääkimistel otsustatakse, et Eesti oma riigipank on aktsepteeritav, et Eesti võib hakata ise autonoomselt arendama välismajanduslikke sidemeid, et Eesti võib ise hakata oma valuuta ja kullareserve looma, ilma et ta annaks sellest Moskvale aru või annaks sellest tolli. Kui see on paika pandud, siis on võimalik Eesti Panga programmi järgi liikuda edasi nii kaugemale, et saaks hakata valitsuse programmi ellu viima.

Valitsuse programm on selles mõttes väga õige ja asjalik, et selles on hinnatud rahvusvahelise finantsmajandusliku süsteemi seisukohalt kõige ratsionaalsemat edasiliikumise teed. Kuid selles on jäänud arvestamata meie praegune olukord. Selles on jäänud arvestamata see, kuivõrd sõltuvad Moskvast me põhimõtteliselt olemine. Meil ei ole mingit tegevusvabadust. Sellepärast ma väga paluksin teid, kallid kolleegid, ärme otsustame täna ühe või teise programmi või projekti kasuks, nagu hr. Veetõusme väga õigesti ütles.

Edasi. Sama lugu on ka sellesama Rahareformi Komiteega. Ka täna rahakomitee paikapanemisega ei võta me ära neid pingeid, mis valitsevad valitsuse ja Eesti Panga vahel. Need pinged kanduvad edasi rahakomiteesse. Seal on sees peaminister, seal on sees Eesti Panga president. Nad ei ole üksmeelele jõudnud. Rahakomitees peavad olema spetsialistid, kes rahaasju täpselt ette kujutavad. Kogu lugupidamisest hr. peaministri vastu ei ole ma kuskil tähele pannud tema fundamentaalseid töid krediidi- ja valuutaküsimuste kohta. Kuid olles Rahareformi Komitees, peab inimene teadma neid asju sügavuti. Siin ei ole mitte midagi parata. Sellepärast on mul ettepanek mitte kinnitada seda koosseisu sellisel kujul. Meil ei ole mitte kuskile kiiret. Kõige vähematki ei ole kiiret nende dokumentide vastuvõtmisega. Mul on kolmas ettepanek. Kuna rahaasjad on Ülemnõukogu ette tulnud, kuna see on Eesti tulevikule äärmiselt tähtis küsimus, kuna ei ole üksmeelt panga ja valitsuse vahel, siis Ülemnõukogu võiks asutada ekspertide-lepitajate grupi või komisjoni. Proovime lepitada, proovime teha kahest programmist ühe. Mul on konkreetne nimeline ettepanek, kes võiksid olla selles komisjonis, mis sügiseks kooskõlastaks selle küsimuse ja tuleks Ülemnõukogu ette ühe konkreetse rahareformi programmiga. Komisjoni liikmed võiksid olla majanduskomisjonist härrad Mölder, Veetõusme ja Uluots, siis Made, sest ma pakuksin oma abi Ülemnõukogu saadikute poolt. Edasi sõltumatute, väljaspool olevate spetsialistidena võiksid olla hr. Rudolf Jalakas, hr. Miller, hr. Kallas ja hr. Raudsepp. See komisjon analüüsiks kõik pool- ja vastuargumendid, kuulaks üle mõlemad pooled, püüaks analüüsida meie raha- ja finantsküsimuse hetkeseisust lähtudes olukorda ja tuleks Ülemnõukogu ette selge ühese ettepanekuga. Praegu, täna otsustame me siiski poliitiliselt. Kas me tahame või mitte. Kogu lugupidamisest Ülemnõukogu koosseisu vastu on praegu meie hulgas väga vähe kolleege, kes

suudavad seda asja sisuliselt hinnata. Seega tuleb ilmselt hinnata siis oma fraktsiooni, oma poliitilise rühmituse seisukohalt. Aga see ei ole praegu Eesti majandusele, Eesti ühiskonnale kasulik tegu. Hoidume sellest! Aitäh!

Juhataja

Hr. Made! Kas teil on projekt kirjalikult? Ma palun. Härra Reinson. Jaa, härra Uluots, ma näen teid, aga härra Reinson registreeris enne ja tal on koha pealt väike sõnavõtt. Te saate kohe kõneks sõna.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja! Ma olen mures, kuidas me saaksime kähku teada Ülemnõukogu arvamuse nii majanduskomisjoni kui ka härra Made ettepaneku kohta, sest vastasel juhul me lihtsalt raiskame aega nende kahe kontseptsiooni aruteluga, kui me niikuinii tulevikus tuleme selle juurde tagasi.

Ü. Uluots

Kolleegid, mul ei olnud täna üldse plaanis sõna võtta. Ei olnud plaanis, jumala eest, ei olnud. Kuid ma ütlen teile, et ma olen härra Bo Kraghi ja Otsasoni juttudest ausalt öeldes tüdinud, sest ma olen neid kuulnud rohkem kui teie ja nüüd ütlen teile välja ka oma arvamuse. See ei ole meie fraktsiooni arvamus. Minult on küsitud, millal me võiksime viia sisse Eesti krooni ja ma olen alati vastanud, et sellest momendist, kui mina sõidan Peterburi ja täidan Narva sillal tollideklaratsiooni, et mul on kaasas niipalju Eesti kroone ja niipalju Vene rublasid. Alles siis me tohime seda teha. Tähendab, see on umbes see sama, mida ütles siin Otsason, et krooni käikulaskmiseks tuleb luua majanduspoliitilised tingimused. Kui me teeme seda aga enne, siis ühel ilusal päeval on Odessa tolkutškal rohkem kroone kui meil siin Eestimaal. Ja siis tuleb sealt mõni maffiamees, kaks rohukotti on kroone täis, paneb need Otsasoni lauale ja ütleb: maksa välja! Otsason "Dvigateli" maha müüa ei saa, tal pole selleks õigust, ja siis müüb ta maha kas Eesti Panga või "Talleksi" või Toompea lossi. Ma ei tea, mida ta nende kroonide katteks annab, sest krooni katet tal ei ole ja sellisel juhul ka ametlikku kurssi vene rublaga. Oletame, et tal oleks siiski niipalju vene raha, et ta suudaks need kroonid kinni maksta. Kuid arvestage sellega, et meie oleme tänasel päeval andnud Otsasonile ainult 10 miljonit ja rohkem sel vaesel mehel raha ei ole. See, et ta müüs neid sertifikaate 50 miljoni eest, on teda veidi aidanud. Seega on kokku 60 miljonit ja selle on ta nüüd ka välja laenanud, et maksta oma korteriüüri, mitte oma korteri, vaid ruumi üüri (korteri, küte, valgustus), ja maksta omale

palka. Niisugune mees nagu Porfirjev, kelle käes on Balti Pank, naerab Otsasoni peale ja ütleb, sa oled poisike, sul pole üldse raha ja tegelikult see tõesti niimoodi on. Ja süüdi oleme siin selles meie, kes ei ole siinamaani suutnud täita pangaseadust, mille me oleme vastu võtnud. Mitte meie ei võtnud vastu, andke andeks, vaid eelmine koosseis. Seadus näeb ette, et Otsasonil peab olema 400 miljonit. Enne seda, kui me ei ole täis pannud tema põhikirjafondi, krooni käiku lasta ei tohi. Ma andsin Otsasonile allkirja, et ma ei lobise välja saladusi, selle eest on kriminaalvastutus, aga ma julgen teile siiski öelda, et on tekkinud praktiline võimalus trükkida valmis Eesti kroonid juba lähemal ajal. Ütelge, mis me nendega peale hakkame, kui me neid tingimusi täitnud ei ole? Me peame otsima ühe hoidla, kuhu need kroonid ära peita, ja maksma selle eest kurja raha, et neid kinni hoida nii kaua, kuni Uluots hakkab Peterburi sõites täitma tollideklaratsiooni, märkides, et tal on kaasas 25 krooni ja 70 senti. Sellepärast leian ka mina praegu, nagu ütles kallis kolleeg, väga tark kolleeg Tiit Made, et ei maksa selle asjaga rutata. Meil ei ole praegu galopis kihutada mitte kuskile, sellele asjale tuleb läheneda rahulikult, vaikselt, soome-ugriliku ettenägelikkuse ja tarkusega. Ma olen rääkinud.

N. Zahharov

Lugupeetud härrad! Ma ei esitanud mitte juhuslikult küsimust härra: Otsasonile ja minu arvates ei vastanud ta üldse minu küsimusele. Seadus vabariikide rahandusalase ja majandusliku iseseisvuse kohta võeti vastu veebruaris, 30. märtsil aga võtsime meie vastu iseseisvusdeklaratsiooni ja astusime tegelikult uude ajastusse. Seepärast on minu meelest alusetu viidata täna sellele, et Pavlov hakkab pidama läbirääkimisi selle seaduse alusel. Ma usun rohkem Pavlovi kinnitust, et kui meie delegatsioon ei saavuta Liiduga kokkulepet rahandusalase ja majandusliku integratsiooni kohta, siis hakatakse vabariigiga kaupleva maailmaturu hindade alusel rubladesse ümberarvestatuna. Nii ka öeldi. See mõjutab muidugi väga suurel määral vabariigi finants- ja majanduslikku olukorda. Et Eesti Pank ei suutnud sellele küsimusele vastata, siis ei ole ta minu arvates ette valmistunud kooperatsiooniks, mis on seotud kroonile üleminekuga. Seoses sellega toetan eelkõnelejate ettepanekut lükata käesoleva seaduseelnõu ja otsuse arutelu edasi, kuni on läbi arutatud kõik Eesti Vabariigi kroonile üleminekuga seotud võimalikud variandid. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Ivar Raig, palun.

I. Raig

Austatud spiiker, austatud rahvasaadikud! Täna arutame siin järjekordselt Eesti Panga ja valitsuse vastuolusid ja meil on kaks konkreetset otsuseprojekti. Üks on Eesti Vabariigi seadus ja teine Ülemnõukogu otsus. Kaks viimast kõnelejat tegid korduvalt ettepaneku veel põhjalikult mõelda, et meil on vaja lükata sügiseks need otsused edasi, et aeg polevat selleks veel küps. Ka mul on juba villand pidevalt kuulda, kuidas ei tehta koostööd ja kuidas meil ikkagi puuduvad eeldused üleminekuks turumajandusele. Nüüd puuduvad veel ka eeldused üleminekuks Eesti rahale, mis omakorda on üks turumajanduse eeldusi. Ja sellepärast ma ei saa mitte kuidagi nõus olla seisukohaga lükata need asjad veel kord edasi. Vastupidi, me jõudsime põhimõtteliselt ühisele seisukohale, hääletades selle poolt, et omandireformi on vaja kiiresti edasi viia, see tähendab ka seda, et me peame kiiresti edasi viima rahareformi ettevalmistamist, sest muidu võib tekkida selline olukord, et poliitiliselt on meil aeg küps (ma pean silmas Eesti Vabariigi taastamist, rahvusvahelisi suhteid, selles kontekstis ollakse meid varsti juba valmis tunnustama, jätame siinkohal vaidluse katki, kas see toimub õigusliku järjepidevuse alusel, loodame, et ka sellel alusel on võimalik Eesti riik taastada).

Me oleme peatselt situatsiooni ees, et meid ollakse rahvusvaheliselt valmis tunnustama, kuid me ei ole suutelised oma majandust käima panema turureeglite kohaselt, sest meil ei ole selleks paljusid eeltingimusi – ei ole läbi viidud omandi- ja maareform, ei ole oma raha- ja krediidisüsteemi jms. Me oleme endiselt NSV Liidu majanduse ripats. Selles mõttes ma kutsun üles rahvasaadikuid hääletama selle otsuseprojekti poolt, mille on esitanud valitsus, mille kohta tegi parandusi majanduskomisjon ja mille kohta tegi sõnavõtu härra Veetõusme. Ma toaksin selle toetuseks veel kaks täiendavat argumenti. Meil on vaja, ja Ülemnõukogu on kohustatud seda tegema, panna koos tööle valitsus ja Eesti Pank. Minu arvates ei ole see argument, millele vihjas härra Made, et vabariigi peaminister ja Eesti Panga president ei suuda Rahareformi Komitee koosseisus koos töötada. Otsuses ei ole nimetatud härra Savisaart isiklikult, me ei tea, kui kaua praegune peaminister töötab, võib-olla järgmine peaminister on juba Made ja võib-olla härra Made suudab väga hästi härra Otsasoniga töötada koos. Sellepärast ei ole korrektne tuua siin seda näidet. Küsimus on printsiibis, et üleminekuperioodil me peaksime suutma otsustada selle poolt, et valitsus ja Eesti Pank töötaksid koos. Samas ma olen täiesti nõus põhimõttega, et kui meil on Eesti riik üles ehitatud, siis Eesti Pank ja Eesti valitsus töötavad lahus, et need on omaette võimud. Sellest rääkis eile väga kenasti härra Otsason Eesti Televisioonis. Kuid praegu rahareformi perioodil peab olema koostöö. Siin on tegemist mitte niivõrd spetsialistidega, kuivõrd just poliitiliste otsustega. Eesti rahale üleminek, turumajandusele eelduste loomine peab toimuma Eesti

Vabariigis ühtse valitsuse kontseptsiooni alusel. Me oleme selle valitsuse Ülemnõukogus kinnitanud ja kui me sellist valitsust ei taha, siis me võime ta erru saata.

Praegu me ei saa lubada seda, et eri jõudude seisukohad lahkneksid, selletõttu jääb meie majandus kiratsema, vastavaid näiteid ei ole vaja enam tuua. Me saime hiljuti teada, et Eesti Pangal on kaks lehekülge fakte süüdistustega Eesti valitsuse aadressil, kes on rikkunud Eesti Vabariigi või Eesti NSV pangaseadust. Me arvan, et kui me moodustame sellise Rahareformi Komitee, kus on esindatud Eesti Vabariigi Valitsus peaministri näol ja Eesti Panga president ning sõltumatu ekspertteadlane, siis neil on lootust, et selliseid seaduserikkumisi enam ei tule. Kui me ei suuda valitsust ja panka panna koos töötama, siis sügiseks on meil täpselt samad probleemid. Hr. Uluots peab veel kuulama neid samu juttusid uuesti otsast peale, sest sügiseks on meil need asjad juba ära ununenud. Ja sellepärast, et seda ei juhtuks, teen ettepaneku, et pärast kõigile saadikutele uue redaktsiooni esitamist võtaksime otsuse vastu ja jätkaksime seda teemat. Tänan!

A. Ristkok

Lugupeetud pr. juhataja! Mulle meenus, et kaks nädalat tagasi süüdistati mind siin saalis venitamistaktikas. Mulle tundub, et nüüd on hr. Made ise valinud selle taktika. Me ei leia küll, et rahandusküsimused oleksid vähem pakilised kui näiteks maa- ja omandireformi küsimused, pigem vastupidi. Eesti kaotab iga päev miljoneid selletõttu, et meil on rahandussüsteem korrastamata, meil pole suveräänset rahandussüsteemi ja seetõttu on see minu arvates väga kiire küsimus ja me peaksime sellega hoopis intensiivsemalt tegelema. Venitamine oleks siin küll kuritahtlik. Hr. Made vihjas, et ta ei tea peaministri fundamentaalseid kirjutisi pangandusest. Ma küsiksin temalt vastu, kas ta teab majandusdoktor Otsasoni fundamentaalseid uuringuid pangandussüsteemide ja rahandussüsteemide kohta? Ma ka ei tea neid. Ma ei mõtle kirjutisi panga presidendina pangandusest, mis on täiesti loomulik. Kolmandaks – meie päevakorrapunkti objektiks on kaks eelnõu. Puhtkorralduslikust küljest vaadates rahuldab valitsuse seaduseelnõu enam-vähem regulatsioonimehhanismi nõudeid. Ta on suhteliselt hästi koostatud. Seal on tõepoolest fikseeritud selle uue loodava institutsiooni kohustused, funktsioonid, vastutused ja õigused. Ja nii edasi. Kahjuks ei vasta nendele tingimustele Eesti Panga poolt esitatud otsuseprojekt, mis selletõttu ei kehtesta mitte midagi. Ta loob organi, mille staatus on täielikult määratlemata ja ma ei pea seda õigeks hääletamise alla võttagi. Aitäh!

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma lihtsalt tuletaksin meelde meie möödunud aastasi töövilju. 23. juunil 1990. aastal võttis Ülemnõukogu vastu otsuse, kus ta 2. punktis määrab niimoodi: koostöös Eesti Pangaga, kus on valitsusel ülesanded antud, valmistada ette ja esitada Ülemnõukogu Presiidiumile 15. novembriks Eesti rahale ülemineku kontseptsioon, programm, tähtajad ja vastutajad. Praegu on minu meelest juba aprillikuu lähenemas. Me peaksime ära otsustama, et asi saaks sedasi liikuda, mitte edasi lükata. Me võime uue otsuse vastu võtta ja jõuda järgmise aasta aprillis samale järeldusele, et on vaja edasi lükata. Aitäh!

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Kuulates kolleeg Ristkoki sõnavõttu ... õieti on kommentaarid ju liigsed, siin polegi midagi öelda. Siin ei ole midagi kommenteerida. Ma tahtsin ainult seda meenutada, et Aleksander Matrossovi kangelas tegu kordas ka seltsimees Kunder. Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Tundub, et rohkem arvamusaavaldusi ei ole. Püüame nüüd selgusele jõuda, mis on sõnavõttudest välja koorunud. Te olete nähtavasti juba saanud kätte majanduskomisjoni parandused, te olete jõudnud nendega põgusalt tutvuda. Eesti Panga otsuseprojekti kohta konkreetseid parandusi laekunud ei ole. Peale ettepaneku, mille tegi härra Ristkok – seda otsuseprojekti üldse mitte hääletusele panna. Sellega oleme vist natuke hiljaks jäänud. Peale selle on laekunud ka kirjalikult härra Made ettepanek, mis kõlab järgmiselt: mitte otsustada täna rahakomitee moodustamist ja moodustada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu lepituskomisjon Eesti Vabariigi rahareformi kontseptsiooni väljatöötamiseks järgmises koosseisus. Selle teise punkti koosseisu te kuulsite. Need on sisuliselt kaks erinevat ettepanekut, sellepärast et teine punkt tuleb arvesse alles siis, kui esimene punkt on n.-ö. hääletusega leidnud toetust.

Mulle tundub, et põhiküsimus, see küsimus, mida me peame täna otsustama vastavalt päevakorrale – kas ja mil viisil moodustada rahakomitee –, on küll seotud kontseptsioonide probleemiga. Kuid nagu ka majanduskomisjon meile tõestas, ta ei ole siiski vahetult üks ja seesama küsimus. Nii et kõigepealt ma paneksin hääletusele hr. Made ettepaneku selle kohta, et mitte otsustada komitee moodustamist sellel istungjärgul või sellel istungil. Sest nähtavasti küsimus, kas me teeme seda täna või homme, pole sellest seisukohast põhimõtteline. Niisiis

ma panen hääletusele ettepaneku mitte otsustada sellel istungjärgul, s.t. täna ega homme rahakomitee moodustamise küsimust. Ja võtta küsimus sellega n.-ö. päevakorrast maha. Kes on hr. Made ettepaneku poolt? Kõigepealt kohalolekut kontroll, palun. Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 saadikut puudub 32. Niisiis hääletame ettepanekut mitte otsustada rahakomitee küsimust üldse, s.t. võtta ta sisuliselt praegu päevakorrast maha. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Hr. Fjuk, palun. Palun sisse lülitada hr. Fjuki pult. Hr. Made ettepaneku poolt oli 16 saadikut, vastu 36, erapooletuid 10. Ettepanek ei leidnud toetust. Seega me peame otsustama kahe projekti üle. Palun, hr. Fjuk.

I. Fjuk

Ma tahtsin enne hääletamist täpsustada, mida hääletama panna, sest lugupeetud juhataja nimetas, et mitte otsustada seda sel istungjärgul, teine kord ütles, et võtta maha, ja kolmandal korral, et hääletada Made ettepanekut. Nii et kolm täitsa erinevat asja. Ma tahtsingi täpsustada, mida me hääletasime eelmine kord?

Juhataja

Me hääletasime täpselt seda, mida hr. Made ette pani, see tähendab mitte otsustada rahakomitee küsimust, vaid selle asemel moodustada lepituskomisjon, kes sügiseks esitaks hoopis teise probleemi, nii nagu härra Made esitaski.

I. Fjuk

See on tõesti see, mida ma võisin kolmandana arvata.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja! Ma julgen teha Ülemnõukogule ettepaneku katkestada teine lugemine niikauaks, kuni on rahakomitee terves koosseisus, sest vastasel juhul ta tööle niikuinii ei hakka.

Juhataja

Härra Reinson, ma ei saanud teie ettepanekust aru. Meil on kaks projekti, millest ainult ühes on rahakomitee koosseis, kusjuures üks liige on lahtine. Teine aga näeb ette, et me üldse ei moodusta lõplikku koosseisu, vaid et see on kaheastmeline protsess. Eesti Panga projektis on öeldud: teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehele, Eesti Vabariigi Valitsuse esimehele ja Eesti Panga presidendile ülesandeks moodustada Eesti Raha Komitee.

J. Reinson

Ma selgitan. Ma lähtusin majanduskomisjoni tehtud muudatusettepanekutest ja valitsuse seaduseelnõust.

Juhataja

Jaa, aga me ei ole veel jõudnud otsusele, kumma järgi me toimime.

J. Reinson

Aga ettepanek jääb jõusse.

Juhataja

Kindlasti. Härra Arro, palun.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Ma ei saa aru ühest momendist. Võib-olla härra Veetõusme seletaks enne hääletamist. Küsimus on selles: vastavalt 4. punktile antakse Rahareformi Komiteele kõik õigused rahareformi läbiviimiseks. Kas siia kuuluvad ka reformi kontseptsioonid või tuleb veel Ülemnõukogus arutada, kumma kontseptsiooniga või millise kontseptsiooniga rahareformile minnakse? Aitäh!

A. Veetõusme

Lugupeetud proua Lauristin, kolleegid! Ma tahaksingi kõigepealt täpsustada. 4. punkti. Ma olen nõus härra Hallaste ettepanekuga panna punkt pärast sõna "küsimus", välja jätta "sealhulgas". Mis puutub härra Arro küsimusse, siis selle otsusega me tõepoolest annaksime kõik õigused sellele Rahareformi Komiteele ja enam Ülemnõukogusse ilma saadikute arupärimiseta või ilma eri otsuseta neid küsimusi ei tooks. Aitäh!

P. Priks

Lugupeetud juhataja! See paber, mis meile lisaks anti, selle neljas punkt on eriti vene keeles nii segane, et sealt ei loe keegi mitte midagi välja. See juhib inimeste mõtted täitsa valele teele.

Juhataja

Mul ei ole kahjuks venekeelset teksti, võib-olla vene saadikud vaatavad seda uuesti, kusjuures härra Veetõusme võttis neljandast punktist, nagu te nägite, välja selle punkti lõpu.

P. Priks

Ma ei tea seda veel.

Juhataja

Jääb ainult: Eesti Vabariigi Rahareformi Komiteel on õigus otsustada kõiki rahareformiga seotud küsimusi. Härra Zahharov. Ei ole.

Sellega ma oleme nende projektide arutelu praeguses staadiumis ilmselt ammendanud ja nüüd, vastavalt meie kodukorrale, enne kui me asume otsustama, kuulaksime ära lõppsõnad, kuna oli härra Veetõusme küsimus ja samuti tehti siin muidki ettepanekuid. Kas härra Kragh soovib öelda lõpetuseks? Palun.

B. Kragh

Tahaksin kasutada juhust ja kommenteerida mõnd saalist esitatud küsimust ja vastata hr. Veetõusme küsimusele.

Esiteks tahaksin teha kolm täpsustust seoses Eesti Panga juhataja härra Otsasoni ettekandega. Esiteks, elanike hoiuseid ei päästeta Eesti Panga rahareformi kontseptsiooni alusel, sest see tähendab riigi vara müümist Nõukogude rublade eest. Need rublad tuleb käibelt kõrvaldada. Uusi rahalisi vahendeid see meile ei anna.

Teiseks. Hoiupanka pandud raha anti üle Moskvale ja see asjaolu, et teatud osa sellest rahast tuli Nõukogude Liidust tagasi, ei aita NSV Liidu Hoiupanga Eesti Vabariiklikku Panka, sest see ei kuulu nende aktive hulka, need on Moskva investeeringud. Vahetuskursist 1 : 1 on minu meelest üldse mõttetu rääkida, sest kui raha annulleeritakse või järgitakse Poola valitsuse poliitikat, siis tuleb välja, et kurss 1 : 1 on täielik nonsenss ja juba praegu on see minu arvates ebareaalne.

Üks saadik küsis, miks on neile esitatud kaks kontseptsioon. Mõni saadik väitis, et see diskussioon on ära tüüdanud. Tahan öelda vaid seda, et Eesti Pangal oli valitsuskomisjonis oma vaatleja, kes võis seal teha oma ettepanekuid privatiseerimise kohta. Ent neid ei tehtud ja Eesti Panga äge protest valitsuse kontseptsiooni vastu üllatas mind, sest see leidis aset mitu päeva pärast valitsuse rahareformi kontseptsiooni avaldamist. Eesti Panga kontseptsioonis

avastasin ma mulle täiesti uusi küsimusi, sealhulgas ka privatiseerimisküsimuse. Seega ei ole mitte valitsuse süü, et teie ees on kaks kontseptsiooni. Seda võin ma kinnitada.

Lugupeetud härra T. Made soovib moodustada veel ühe komitee või komisjoni. Minu arvates on juba küllalt aega mööda läinud selleks, et te võiksite praegu võtta vastu otsuse selles küsimuses ja selle lahendamist pisutki kiirendada. Hr. Made ei hinda eriti kõrgelt valitsuse rahareformi kontseptsiooni, ta ei pea seda ilmselt kvaliteetseks. Tal on muidugi õigus nii mõelda. Ma ei kuulnud ainult ettepanekut Soome markade kohta. Sügisel, kui ma siin esmakordselt esinesin, siis tegi ta ettepaneku Soome markade kasutusele võtmise kohta. Hiljem oli meil diskussioon leheveergudel ja nüüd ei kuulnud ma enam seda ettepanekut. Soome marga kasutuselevõtt ei lahenda teie probleemi.

Härra Uluots ütles, et ilma kindla idapoolse majanduspiirita ei saa siin rahareformi teostada.

Mina olen just vastupidisel seisukohal. Kui ka Eesti Pangal on mitmesuguseid eeltingimusi, mida ma vastuvõetamatuks pean, siis seda eeltingimust ei ole. Ma olen selle üle rõõmus. Minu meelest ei saa majanduspiiri või muude tingimuste puudumist pidada takistuseks Eesti Vabariigi rahareformi elluviimisel. Ärge unustage palun, et teie vanavanemad viisid läbi oma esimese rahareformi 73 aastat tagasi, kui teie territooriumil seisis neli võõrast armeed: punased, valged, sakslased ja poolakad. Ma ei arva, et keegi oleks siis küsinud, kus on majanduspiir. Teie vanavanemad viisid selle ellu ja ma arvan, et ka teie tulete sellega toime.

Hr. Veetõusme komisjoni ettepaneku kohta tahan ma öelda, et põhimõtteliselt olen ma sellega nõus. Võib öelda, et teatud mõttes on see ettepanek isegi parem, sest see ei piiritle täpselt Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee volitusi. Need on selle komitee üldised erakorralised volitused. Ja seda pean ma vastuvõetavaks.

Jääb veel üks küsimus, mis puudutab selle komitee esimeest. Hr. Veetõusme küsis, kas valitsus nõustub sellega. Tahan juhtida tähelepanu teie otsusele möödunud aasta 28. juunist, mil teie, lugupeetud saadikud, võtsite vastu otsuse anda rahareformi koordineeriv roll üle Eesti Vabariigi Valitsusele. Vastavalt sellele otsusele soovitas valitsuskomisjon määrata selle komitee esimeheks Eesti Vabariigi peaministri. Aga selle probleemi kiiremaks lahendamiseks olen nõus sellega, et küsimus Rahareformi Komitee esimehest jääb lahtiseks seni, kuni pole valitud rahakomitee kolmandat liiget. Pean hr. Veetõusme ja tema komisjoni ettepanekut vastuvõetavaks. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Täna! Härra Otsason ja ka härra Veetõusme on soovinud lõppsõnaks sõna.

R. Otsason

Lubage mul erinevalt oma eelkõnelejast pühendada oma sõnavõtt ainult sellele, et appi tulla ühele daamile. Nimelt proua Lauristin tegi ettepaneku, et saadikutele jaotataks välja otsuseprojekt täielikul kujul. Kahjuks ma ei näinud seda projekti, sest meil oli üks suur projekt, selle kohta mõned parandused, kusjuures mitmete punktide kohta oli härra Veetõusme sõnavõttus esitatud üksikuid teisi variante. Kui ma peaksin hääletama, siis ma paluksin küll, et nii tähtsas küsimuses oleks olemas täielik otsuseprojekt, mille poolt me hääletame. Tänan!

Juhataja

Palun, härra Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud proua Lauristin, lugupeetud kolleegid ja kõik ülejäänud kohalviibijad! Kõik saadikud said selle raamatukese, kus oli sees nii Eesti Panga esialgne otsuseprojekt kui ka praegune valitsuse poolt pakutud seaduseelnõu, mis tõepoolest ei ole vahepeal muutunud. Eelmisel istungjärgul, kui oli selle seaduseelnõu esimene lugemine, jagati teile veel kord välja seaduseelnõu ja jagati välja Eesti Panga Nõukogu poolt välja pakutud variant. Mis puutub eelarve-majanduskomisjoni poolt tehtud kolme parandusse, siis väita, et need on saadikutele tundmatud ja ei saa jälgida, saavad võib-olla ainult need kohalviibijad, kes ei ole saadikud ja kes ei oma neid kontseptsioone. Esimene muudatus, mis puudutab 1. p. kolmandat lõiku, on kirjas Eesti Panga esialgses kontseptsioonis. Sealt on see tekst üle võetud ja pandud valitsuse eelnõusse. See on olemas. Teine punkt, mis puudutab 3. p. muutmist. See on väga lühike punkt: "Panna Eesti Vabariigi Raha Komiteele rahareformi juhtimine, selle tähtaja, tingimuste läbiviimise korra kehtestamine." On võetud Eesti Panga esialgsest kontseptsioonist, mis on ka kõigil must valgel olemas. Praktiliselt on need kaks muudatust toodud Eesti Panga kontseptsioonist, millega ma veel kord rõhutaksin seda, et me vaatame rahulikult kõiki projekte. Ja 4. punkt on ka nendes kontseptsioonides olemas, nüüd ta jäi tõepoolest väga lühike: "Eesti Vabariigi Rahareformi Komiteel on õigus otsustada kõiki rahareformiga seotud küsimusi." Ja vastavalt proua Lauristini palvele on need eelarve-majanduskomisjoni muudatused kõikidele saadikutele välja jagatud.

Pärast esimest lugemist ei ole eelarve-majanduskomisjon saanud täiendusettepanekuid ei meie kolleegidelt Ülemnõukogust ega ka teistelt isikutelt ega organisatsioonidelt. Peale selle ma toonitaksin veel kord, et Rahareformi Komitee saab ikkagi need volitused ainult seoses

sellega, mis on seotud rahareformi läbiviimisega, see on üleminekuga Eesti oma rahale. On kaks põhjust, miks me lähtusime valitsuse esitatud seaduseelnõust. Üks põhjus on see, et Eesti Panga Nõukogu kahjuks ei toetanud Eesti Panga esitatud otsuseprojekti, mis oma ülesehituselt oli analoogne seaduseelnõuga, mille esitas valitsus. Ja sellepärast me võtsime aluseks valitsuse eelnõu, kuna leidsime, et see on konkreetsem ja ei ole mõtet asja edasi lükata, kuid kasutasime seda esialgset projekti, mille esitas Eesti Pank. Teine põhjus on ikka seesama Ülemnõukogu 28. juuni 1930. aasta otsuse p. 1, kus Ülemnõukogu määras Eesti Vabariigi Valitsuse rahareformi läbiviimise koordinaatoriks, sealhulgas üleminekul oma valuutale. Arvestades härra Bo Kraghi nõusolekut kõigi eelarve-majanduskomisjoni ettepanekutega, ja minu ettepanekut jätta välja ütlema, kes on esimees ja kes on liige, oleks see küll selline variant, mis oleks vastuvõetav meile kõigile: Ülemnõukogu liikmetele, valitsusele, Eesti Pangale, et see asi saaks tööle. Sest arvestage, et see asi on ikkagi eelkõige ka riigi funktsioon ja elimineerida valitsust või Eesti Panka ei ole võimalik. See näitab ainult seda, et teoreetiliselt me võime asja paberile panna, aga praktikas tuleb ellu viia see valitsusel ja Eesti Pangal. Ja kui me nüüd teeme teoreetiliselt paberi peal jälle kontseptsiooni valmis, mille peavad Eesti Pank ja Eesti valitsus ellu rakendama, siis võivad sügisel tekkida järjekordsed küsimused. Aitäh!

Juhataja

Hr. Veetõusme, kas ma tohin täpsustada. Kõigepealt vahemärkuseks, et meie reglement näeb ette, et teisele lugemisele esitab juhtivkomisjon eelnõu koostajaga seaduseelnõu muudetud redaktsiooni ja kõik laekunud kirjalikud parandusettepanekud. Aga te ütlesite, et parandusettepanekuid ei olnud, kuid ise esitasite muudetud redaktsiooni, kuid kahjuks suuliselt. Ja selles oli minu nõudmise sisu, mis vastab täielikult reglemendile.

A. Veetõusme

Jaa. Me jaotasime need laiali.

Juhataja

Te jaotasite laiali parandused, kuid mitte täieliku redaktsiooni, seepärast et nii nagu praegu ka teie jutust aru sain, parandused esimesse punkti, mis te suuliselt ütlesite, nimelt et jätta ära sulgudes olevad osad, jäävad siiski jõusse.

A. Veetõusme

Sellist parandusettepanekut eelarve-majanduskomisjonile kirjalikult ei ole laekunud.

Juhataja

Aga te panite ise ette selle.

A. Veetõusme

Jaa. Kuid ma ei ole seda kirjalikult esitanud ja kui on nõudmine, siis ma võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Sellist nõudmist ei ole ka keegi esitanud, te ise esitasite ja see on võimaliku kokkuleppe eeldus. Sellisel juhul tuleb ka see vormistada, kusjuures see teeb muudatusi ka teises lõikes, sest et teine lõige algab sellega, et "juhul kui komitee esimees ..." Järelikult tuleks ka komitee esimehe moodustamise kord sellega ära näha.

A. Veetõusme

Pr. Lauristin, ma võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Te võtate tagasi?

A. Veetõusme

Jah.

Juhataja

Nii. Nüüd me oleme ära kuulanud lõppsõnad. Kas on küsimusi? Pärast lõppsõna esitamist, hr. Made, ei ole vastavalt reglemendile teil enam sõnavõtu õigust. Te olete saanud sõna küsimuseks ja sõnavõtuks, koguni kaheks. (Hääled saalist.)

Palun, hr. Jermoškinil on küsimus? Ei ole küsimus? Või on märkus protseduuri kohta? Palun!

P. Jermoškin

Lugupeetud proua Lauristin, lugupeetud kolleegid! Teen ettepaneku katkestada selle küsimuse arutamine ja rahuldada härra Otsasoni palve, et meile esitataks Eesti Panga projektid. Tänan!

Juhataja

Ma palun, kui võimalik, kirjalikult! Ja ka hr. Made, kui teil on ettepanekuid, kirjalikult te saate neid ju veel esitada. Protseduuri kohta, palun.

T. Made

Austatud eesistuja, mul on teile südantlõhestav palve aidata kaasa, et enne hääletamist oleks kõikidel saadikutel uuesti laua peal kõikide redaktsiooniliste parandustega seaduseelnõu. Ma tänan!

Juhataja

Hr. Made, hr. Jermoškin, ettepanekud, nagu ma aru saan, ühtivad. Hr. Hallaste, ka teil on ettepanek protseduuri kohta? Jaa, palun.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja! Meil on käes kogu selle otsuse või seaduseelnõu nii eesti- kui ka venekeelne tekst koos parandustega, parandused on eraldi lehel. Praegu ei ole protseduuriliselt mingit põhjust seda küsimust edasi lükata ja nõuda, et oleks kirjutatud ühe lehe peale kokku, järelikult sellel kaalutlusel ei saa lükata edasi seaduse hääletamist. Aitäh!

Juhataja

Hr. Hallaste! Ma panen kõik ettepanekud hääletusele ja teil oli lihtsalt hääle ühe ettepaneku vastu nagu ma aru sain. Kõigepealt on laekunud hr. Reinsoni ettepanek ja see kõlab järgmiselt: "Teen ettepaneku katkestada Eesti Vabariigi seaduse Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee moodustamise kohta teine lugemine niikauaks, kuni Ülemnõukogule on esitatud komitee kogu koosseis." Siin on mõeldud, nagu ma täpsustasin vahepeal hr. Reinsoniga, seda kolmandat liiget, kes on valitsuse ettepanekus jäetud lahtiseks. Hr. Reinson paneb ette, et me teeksime ka ettepaneku selle kolmanda liikme kohta, et saaksime hääletada. See on hr. Reinsoni ettepanek. Ja see eeldab siis pikemat vahet, juhul kui seda ei juhtu sellel istungjärgul.

Teine ettepanek protseduuri kohta, mille esitas hr. Jermoškin, mis ei lähe kokku hr. Reinsoni ettepanekuga ja mida toetas ka hr. Made, oli võtta otsuse tegemine ette siis, kui meil on olemas täielikult uus, nii-öelda parandatud majanduskomisjoni redaktsioon, mis praktiliselt tähendaks otsuse tegemise edasilükkamist homseni.

Ma panen kõigepealt hääletusele hr. Reinsoni ettepaneku kolmanda liikme kohta. Hr. Veetõusme soovib sõna.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Ma ütleksin niipalju, et valitsuse poolt on tegelikult kolmanda liikme nimi ju välja öeldud – hr. Rudolf Jalakas. Kuid just arvestades seda, et kui me otsuse vastu võtame ja paneme sinna komisjoni Eesti Panga presidendi ja valitsusjuhi, siis nad saaksid võib-olla ikkagi kokkuleppel esitada kas hr. Jalaka või kellegi teise kandidatuuri.

Juhataja

Ei, see on täiesti arusaadav. Ma saan aru, et hr. Reinson mõtleb, et juhul, kui üks kahest lihtsalt lükkab tagasi hr. Jalaka kandidatuuri, tuleks esitada teine kandidatuur või alternatiivsed kandidatuurid. Tähendab, tegemist oleks konkreetsete nimedega, mitte lahtise reaga.

A. Veetõusme

Aga selleks tuleks kaks esimest isikut sinna komiteesse ikkagi ära määrata. Sellega me tunduvat lihtsustaksime protsessi. Ja mis puutub nende kolme lõigu ja ülejäänud osa uuesti ümbertrükkimisse, siis minu teada on Ülemnõukogu majandusosakond paberiga küllaltki raskes olukorras ja kas see oleks mõttekas. Selles ma küll kahtlen.

Juhataja

Nii, me oleme ära kuulanud kõik ettepanekud protseduuri kohta, mis osaliselt on ka sisulised ja nüüd me saame asuda nende vahel valiku tegemisele. Meil on kõigepealt vaja teha hoopiski põhimõttelisem valik, sest kõik parandusettepanekud puudutavad ainult ühte projekti – see on valitsuse projekt. Me oleme arutanud nii valitsuse poolt esitatud seaduse eelnõu teisel lugemisel kui ka Eesti Panga esitatud alternatiivset otsuse projekt. Reglemendi kohaselt me peame kõigepealt, kui on tegemist alternatiivsete projektidega, otsustama, mis on muudatuste alus, missugune on alusprojekt. Sest sellisel juhul ka tehtud muudatusettepanekuid võib veel tühistada seoses ühe või teise projektiga. Niisiis kõigepealt otsustame aluse küsimuse ja siis

juba otsustame, kas me kanname muudatused täielikult ühte või teise projekti. Või rahuldume selle vormiga, kus meil on tänased muudatused kättesaadavad. Palun, härra Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja! Eelmine kord, kui me esimesel lugemisel need kaks seadust ja otsuseprojekti lükkasime edasi teisele lugemisele, siis me käsitlesime neid koos. Vastasel juhul me oleksime pidanud juba eelmine kord otsuseprojekti kohta otsuse tegema. Nüüd on mul ettepanek, et me kasutaksime sama metoodikat. Sel juhul oleks otstarbekas kõige esimesena panna hääletusele minu ettepanek.

Juhataja

Sellisel juhul ei saa kasutusele võtta teie ettepanekut sellepärast, et otsuseprojekti kohaselt peab alles meie poolt loodav kolmik tegema meile ettepaneku Eesti Raha Komitee konkreetse koosseisu ja tegevuse volituste kohta, see on kaheastmeline täitmine. Teie ettepanek ei ole selle otsuse puhul rakendatav. Paraku nii see on. Niisiis, kõigepealt saame lihthäälteenamusega taha valiku kahe aluse vahel ja siis vaatame, kuidas me edasi talitame. Lugupeetud härra Uluots, üks hetk palun. Sõltumatud demokraadid, nagu ma aru sain, paluvad vaheaega. Härra Veetõusme, palun.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Ma teen siis ettepaneku pikendada tööpäeva niikaua, kuni me võtame vastu mingi seisukoha selles küsimuses. Ja ma teen kirjalikult.

Juhataja

Kas härra Uluots palub vaheaega enne otsuseprojekti hääletamist? Lugupeetud saadikud, palun jääge oma kohtadele. Jaa, minul on veerand tundi ja ma ootan härra Veetõusme ettepanekut. Me hääletame kõigepealt seda, kas me pikendame tänast tööpäeva, sest vastasel juhul me ei saa vastu võtta ka ettepanekut, mida härra Uluots tegi vaheaja kohta enne hääletamist.

Kohaloleku kontroll palun. Kohal on 72 saadikut. Ma panen hääletusele härra Veetõusme ettepaneku pikendada tänase istungi tööaega kuni otsuse vastuvõtmiseni käesolevas päevakorraküsimuses. Palun, kes on selle ettepaneku poolt? Poolt on 54, vastu on 8, 3 erapooletut. Me oleme teinud otsuse tööpäeva pikendamise kohta ja härra Uluotsa palvel on

vaheaeg 10 minutit. Ma paluksin väga, et ka teised saadikute fraktsioonid jõuaksid nõu pidada, et me saaksime kiiremini edasi.

V a h e a e g

Juhataja

Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 69 saadikut, puudub 36. Lugupeetud saadikud, on aeg asuda langetama oma otsust meile esitatud projektide kohta. Härra Uluots, palun.

Ü. Uluots

Peale vaheaega on mul õigus kolm sõna öelda. Me jõudsim arusaamisele, et see asi tuleb tõesti täna ära lõpetada. Me toetame majanduskomisjoni projekti tingimusel, et ka kolmas mees tuuakse siia üldkogu ette. Et siis, kui see ettepanek esitatakse, tuleb ta kinnitamisele siia meie ette.

Juhataja

Ma sain aru, et see kuulub projekti sisse, käib asja juurde, jah. Palun teid, lugupeetud saadikud, hääletada, kes on selle poolt, et võtta aluseks valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu konkureerivana teise eelnõuga? Palun hääletada! Kes on selle poolt, et võtta aluseks valitsuse seaduseelnõu? Selle poolt on 56 saadikut, vastu 7, erapooletuid 4. Kuna tegemist on kahe konkureeriva projektiga, siis korra mõttes hääletaksime läbi ka teise. Kes on selle poolt, et võtta aluseks konkureeriv otsuseprojekt? Kuna arvesse lähevad rohelised hääled, on protokolli mõttes vajalik mõlemad läbi hääletada. Kes on selle poolt, et aluseks võtta konkureeriv projekt? Selle poolt ei olda, vastu on 47, erapooletuid 15. Niisiis, asume meie poolt aluseks võetud seaduseelnõu arutelule või vastuvõtmisele. Nagu te mäletate, meil olid siin ettepanekud katkestada selle vastuvõtmise protseduur, kuni on hr. Reinsoni ettepaneku järgi täiskoosseis, tähendab, ka kolmas isik selgunud. Ja teine ettepanek hr. Jermoškinilt – kuni teie käes olevad majanduskomisjoni parandused on täisteksti sisse viidud.

Tuletan meelde, et hr. Veetõusme loobus puldis olles nõudest esimesse punkti paranduste sisseviimisest, kui seda ei toeta või ei nõua teised saadikud. Ma paneksin kõigepealt siis hääletusele hr. Reinsoni ettepaneku, kui hr. Reinson ei ole loobunud oma ettepanekust. Hr. Reinson, ei ole loobunud? Niisiis, kes on hr. Reinsoni ettepaneku poolt oodata ära kolmanda mehe nimi?

(Stenogrammi lõpp puudub.)

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

35. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

28. märts 1991

Töögrupi moodustamine riigiõiguslike aluste väljatöötamiseks

Juhataja (M. Lauristin)

Tere hommikust, lugupeetud rahvasaadikud! Kohaloleku kontroll. Kohal on 64 saadikut, puudub 41.

Lugupeetud Ülemnõukogu, alustame tööd. Enne kui me asume päevakorra juurde, teatan, et õiguskomisjoni nimel on esitatud kiireloomulise küsimusena päevakorda otsuseprojekti "Riigiõiguslike aluste väljatöötamiseks töögrupi moodustamisest" arutamine ja otsustamine. Selle teate või selle avalduse olen saanud Tõnu Antonilt. Tema paneksin selle küsimuse otsustamisele. Palun, hr. Anton, kas te soovite öelda midagi kommentaariks? Kõigepealt otsustame, kas me arutame seda ja siis sisuliselt.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, palun vaid paariks minutiks teie tähelepanu!

Õiguskomisjoni nimel pöördusin koos justiitsminister Jüri Raidlaga eelmisel nädalal hr. Rüütli ja hr. Savisaare poole, väites et Eesti riigi edasine areng ja iseseisva õigussüsteemi loomine on mõeldamatu, määramata üleminekuperioodi riigiõiguslikke aluseid.

Selle pöördumise alusel võttis valitsus käesoleval nädalal vastu seisukoha, milles toetatakse riigiõiguslike aluste väljatöötamist. Justiitsminister Jüri Raidlale ja riigiminister Raivo Varele tehakse aga ülesandeks valitsuse esindajatena nii sisuliselt, organisatsiooniliselt kui ka finantsmajanduslikult tagada nimetatud aluste väljatöötamine, juhul kui Ülemnõukogu langetab vastava poliitilise otsuse. Selleks, et Ülemnõukogu saaks selles küsimuses väljendada oma seisukohta, töötas õiguskomisjon välja otsuseprojekti, mis on teile välja jagatud. Õiguskomisjoni nimel palun, et te oleksite nõus võtma seda küsimust täna kiireloomulisena päevakorda. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Hr. Panfilovil on küsimus. Ei, on päevakorda võtmise küsimused, mitte sisulised. Palun!

P. Panfilov

Lugupeetud Marju Lauristin, lugupeetud ettekandja! Öelge palun, kas õiguskomisjon töötab plaanita? Kas praegu on vaja nädala jooksul kiires korras välja töötada ja esitada selline ettepanek? Kas see on läbi mõeldud või on tehtud liigselt kiirustades?

Ja teiseks. Miks just see, aga mitte miski muu, mis on põhiseadusega seotud?

T. Anton

Esiteks ei ole küsimus õiguskomisjoni tööplaanis, vaid selles, et Ülemnõukogul tuleks otsustada, kas asuda riigiõiguslike aluseid välja töötama selles korras, nagu õiguskomisjon ette paneb, või mitte. Ja teie teine küsimus?

P. Panfilov

Miks mitte põhiseadus? Miks ei tehtud näiteks ettepanekut töötada välja uus põhiseadus? Selles suunas on vaja töötada ja panna kiires korras päevakorda. Seda enam, et läbirääkimisi peeti.

T. Anton

Ma arvan, et põhiseaduse küsimuste lahendamine võib võtta väga pikalt aega, paraku on aga Ülemnõukogus tõusetunud terve rida küsimusi, mis nõuavad eeskätt riigiõiguslike aluste lahendamist. Nimelt võtab riigiõiguslike küsimuste lahendamine märgatavalt vähem aega kui põhiseaduse väljatöötamine. Kindlasti on aga riigiõiguslike aluste lahendid kasutatavad hiljem põhiseaduse koostamisel.

Juhataja

Veel üks küsimus härra Zöbinilt. Ei ole? Nii. Lugupeetud Ülemnõukogu ...

A. Zöbin

Ma tahaksin oma arvamust avaldada, küsimusi mul pole.

Juhataja

Ei, praegu me ei ava läbirääkimisi, praegu peame kõigepealt otsustama, kas me hakkame arutama, siis saame avada läbirääkimised. Palun, kas me saame panna arutusele kiireloomulise küsimuse? Kõigepealt me peaksime tegema kohaloleku kontrolli. Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 67 saadikut, puudub 37. Lugupeetud saadikud, kes on selle poolt, et Tõnu Antoni ja õiguskomisjoni poolt pakutud küsimust arutada täna kiireloomulisena? Palun hääletada! Poolt on 50 saadikut, seega on otsus vastu võetud lihthäälteenamusega. Ma palun härra Antonil selgitada küsimuse olemust.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, palun veel kord mõneks minutiks teie tähelepanu. Teile välja jagatud otsuseprojekt ei anna mingeid teoreetilisi aluseid, kuidas tuleks lahendada küsimus riigiõiguslikest alustest Eesti Vabariigis. Koostatud otsuseprojekt sätestab vaid korra, kuidas nimetatud küsimused läbi töötada ja saavutada lahendus, mis oleks Ülemnõukogule vastuvõetav. Me oleme mitmel korral põrkunud saalis kokku probleemidega, mille sisuks on ühtse seisukoha puudumine selles, milline staatus on Ülemnõukogul, tema presiidiumil, Ülemnõukogu esimehel ja Ülemnõukogu juhatusel. Ma arvan, et nende küsimustega me põrkume kokku üha sagedamini. Täna on muutunud võimalikuks ja kindlasti ka vajalikuks töötada need küsimused veel kord läbi, aga juba Ülemnõukogu Presiidiumi juhtimisel. Peame püüdma formuleerida Ülemnõukogu seisukoha nimetatud küsimustes.

Otsuseprojekti 2. punktis pöörduakse kõigi alatiste komisjonide ja saadikurühmade poole, et nad esitaksid moodustatavale töörühmale oma ettepanekud riigiõiguslike aluste väljatöötamiseks. Ülemnõukogu kantseleiga on selline kokkulepe, et vahendajaks töögrupi, alatiste komisjonide ja saadikurühmade vahel võiksid olla nemad. Aitäh!

Juhataja

Palun, kas on küsimusi? Jah, palun hr. Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Me võime praegu arutada kaht alternatiivi. Üks on ette valmistada Eesti Vabariigi riigiõiguslikud alused ja teine – nn. üleminekuperioodi Eesti Vabariigi riigiõiguslikud alused.

Kas praegune otsus tähendab, et me valime ühe alternatiivi või moodustame ainult komisjoni, mis hakkab kaaluma mõlemat võimalust? Tänan!

T. Anton

Soovin teie tähelepanu, lugupeetud kolleegid, veel kord juhtida sellele, et käesoleva otsusega ei tehta mitte mingeid sisulisi otsuseid ei ühele ega teisele poole. Selle otsuse mõte on selles, et kõik alatised komisjonid ja saadikurühmad töötaksid selle küsimuse läbi ja esitaksid oma seisukohad moodustatavale töögrupile, kes kannab meile ette üldistuse, analüüsi ja teoreetilise hinnangu tasemel oma arvamuse.

P. Jermoškin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Tõnu Anton! Mul on kaks küsimust.

Esimene puudutab käesoleva otsuse 1. punkti. Selles on öeldud, et presiidium peab 4. aprilliks moodustama töögrupi. Kas peetakse silmas, et töögrupp kinnitatakse hiljem Ülemnõukogu istungil?

Ja teine küsimus. Kas Eesti Vabariigi riigiõiguslikud alused hakkavad kuni põhiseaduse vastuvõtmiseni täitma selle funktsioone meie vabariigis?

T. Anton

Esimene küsimus: kas nimetatud töögrupp tuleks kinnitada Ülemnõukogu poolt? Ma palun, et kolleegid nõustuksid sellega, et selle töögrupi kinnitamist Ülemnõukogu oma ülesandeks ei peaks. Ma arvan, et me raiskame väga palju aega selle peale, et muuta töögrupp mingiks poliitiliseks organiks. Otsuseprojekti mõtte kohaselt on töögrupp selline organ, kes ei langeta poliitilisi otsuseid, vaid töötab läbi alatisete komisjonide ja saadikurühmade poolt tehtud poliitilised ettepanekud. Poliitilised otsused selle kohta, millises suunas liikuda, langetame pärast seda, kui töögrupp on oma töötulemused teatavaks teinud. Ma arvan, et selliseid voorusid võib tulla mitu, kus töö lõpetamiseks tuleb vastu võtta vaheotsuseid. Kordan, palun tungivalt, et me ei võtaks oma ülesandeks töögrupi koosseisu kinnitamise ja jätaksime selle ülesande meie poolt parteilisel alusel valitud presiidiumile, millele me ju lubasime jätta poliitilised funktsioonid. Ja teine küsimus. Kas töö resultaatil, riigiõiguslikel alustel võiks olla või on põhiseaduslik iseloom? Kahtlematult otsustab Ülemnõukogu selle küsimuse siis, kui töögrupp on oma töö lõpetanud ja töö tulemustest selgub, kas neil on põhiseaduslik iseloom või mitte. Isiklikult arvan, et töö tulemus, kui see peaks õnnestuma, on põhiseadusliku kvaliteediga, kuid kordan, ta ei asenda põhiseadust. Põhiseadus on märgatavalt laiem dokument kui riigiõiguslikud alused.

A. Zöbin

Lugupeetud ettekandja! Imelik on muidugi kuulda, et komisjon, mis moodustatakse riikliku korralduse küsimustes, on depolitiseeritud. See pole minu arvates õige. Pealegi ei saa ma aru, miks põhiseaduse väljatöötamiseks moodustatud komisjon ei või neid funktsioone täita. Põhiseaduses kajastuv riiklik korraldus on ju ühtne küsimus. Ja miks ei või komisjon, mis põhiseadust välja töötab, selle küsimusega tegelda? Miks on vaja luua veel üks komisjon nende aluste väljatöötamiseks? Need tuleb ühendada. Komisjonile on vaja teha ülesandeks selle küsimusega tegelda, sest ta töötab välja põhiseadust, mille alla kuulub ka riiklik korraldus.

T. Anton

Me oleme korduvalt pörkunud sellele, et ei ole selgust riigiõiguslike aluste küsimuses. Ma arvan, et me järjest sagedamini puutume kokku selle küsimusega. Seepärast teebki õiguskomisjon ettepaneku moodustada kiires korras presiidiumi poolt töögrupp, kes kannaks Ülemnõukogule ette töö tulemused selles valdkonnas, ja on võimalik, et Ülemnõukogul osutub võimalikuks ja vajalikuks otsustada, milline on Ülemnõukogu, Ülemnõukogu esimehe, Ülemnõukogu Presiidiumi ja Ülemnõukogu juhatuse vahekord.

T. Käbin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Küsimus on minu arvates selge ja õiguskomisjoni esimees põhjendas lühidalt vajadust, miks on meil vaja välja töötada riigiõiguslikud alused ja mida kiiremini, seda parem. Kuid mul on üks täpsustav küsimus esimese punkti juurde. Töögrupp moodustatakse ekspertidest, Ülemnõukogu, ka valitsuse esindajatest, kas ei oleks täpsem kirjutada "Ülemnõukogu liikmetest", sest Ülemnõukogu esindaja võib olla ka mitte Ülemnõukogu liige ja võib tekkida vaidlusi, kas me peame seda siin täiskoguks nimetama, nii et ettepanek oleks sõnastada "ekspertidest, Ülemnõukogu liikmetest ja valitsuse esindajatest". Tänan!

T. Anton

See on hea parandus ja palun Ülemnõukogu liikmetel kirjutada teksti selline parandus: "ekspertidest, Ülemnõukogu liikmetest ja valitsuse esindajatest".

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kas hr. Jermoškinil on veel teine küsimus? Jaa, palun.

P. Jermoškin

Lugupeetud Tõnu Anton! Miks te nii kergesti nõustusite asendama Ülemnõukogu esindajad selle liikmetega? Kas te välistate selle variandi, et grupi koosseisu kuuluksid nii Ülemnõukogu liikmed kui ka esindajad? Asi on ju selles, et riigiõiguslike aluste väljatöötamiseks on vaja sügavaid juriidilisi teadmisi ning meie Ülemnõukogu aparaadis on selliseid asjatundjaid. Sellega me välistame minu arvates nende lülitamise sellesse töögruppi.

T. Anton

Otsuseprojekti koostamisel pidas õiguskomisjon silmas Ülemnõukogu liikmeid ja sellepärast tehtav parandus ühtib selle mõttega, mida pidas silmas õiguskomisjon. Teie kahtlustused, et sel puhul püütakse eksperte jätta justkui ukse taha, et pea paika, sest kui te loete seda teksti veel kord, siis te näete, et esimesena, kes peaksid töögruppi kuuluma, ongi nimetatud eksperdid. Teie poolt silmaspeetud isikud ongi eksperdid ja nad kuuluvad kõige esimesena nimetatud töögruppi.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimused on ammendunud. Kuna ettepanek on küllaltki konkreetne ja mingit kontseptuaalset läbiarutamist on praegu vara teha, kuivõrd see ettepanek ei sisalda endas ühtegi sisulist, vaid ainult organisatsioonilist küsimust, siis ma panen selle hääletamisele.

Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 66 saadikut, 67, palun valmistume nüüd otsuse tegemiseks. Kes on selle poolt, et võtta vastu õiguskomisjoni ettepanek riigiõiguslike aluste väljatöötamise töögrupi moodustamise kohta? Palun hääletada! Poolt on 60, vastu on 1 ja erapooletud on 4 saadikut. Otsus on langetatud.

Eesti Vabariigi kohtunike valimine

Juhataja

Lugupeetud saadikud, läheme nüüd edasi oma tänase päevakorraga. Ja arutusele tuleb 8.

päevakorrapunkt: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus mõne Eesti Vabariigi kohtuniku valimise kohta. Ettekandja peaks olema justiitsminister härra Raidla. Kuna härra Raidla, nagu ma näen, ei ole kohal, siis härra Rask, justiitsministri asetäitja.

M. Rask

Väga austatud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Justiitsministeerium ja Ülemkohus esitavad teile kohtunikuks valimiseks kaks kandidaati: Eha Popova Tallinna Lenini rajooni rahvakohtusse ja Andrei Ruube Narva linnakohtusse. Mõlemad kandidaadid on läbinud vabariigis tegutseva kohtunike kvalifikatsioonikomisjoni. Nende teadmisi ja praktilisi tööoskusi on kontrollitud kogenud kohtunike poolt. Samuti on mõlemad kandidaadid edukalt läbinud Eesti Vabariigi Ülemkohtu juures tegutseva, presiidiumi baasil loodud kvalifikatsioonikomisjoni.

Juhataja

Aitäh! Palun, kas hr. Raskile on küsimusi? Tundub, et ei ole. Võime asuda kandidaatide ükshaaval esitamisele. Härra Rask, kas te esitleksite kandidaate?

M. Rask

Eha Popova kandideerib Tallinna Lenini rajooni rahvakohtusse.

Juhataja

Palun, proua Popova, kas te ütleksite paar sõna enda tutvustamiseks Ülemnõukogule.

E. Popova

Käesoleval ajal töotan Tallinna linna prokuratuuris vanemuurija ametikohal. Varem olen töötanud siseministeeriumi Kalinini rajooni siseasjade osakonna uurimisjaoskonnas uurijana ja vahepeal juriskonsuldina ATK-s. Olen abielus, kasvatan kahte last.

Juhataja

Proua Popova, kas te püüaksite rääkida nii, et mikrofoni oleks teie suu juures, nii et saal kuuleks. Praegu teie hääl ei jõua saali.

E. Popova

...

Juhataja

Kuulsite, kuulsite, jah? Hr. Panfilovil on küsimused.

P. Panfilov

Teil pole ilmselt sageli tulnud nii küsimustele vastata nagu praegu. Varem seisti teie ees ja teie tegite otsuse. Praegu võtame meie vastu otsuse, mis puudutab teid. Kuidas te end tunnete?

E. Popova

Üldiselt mina ei võtnud vastu otsust, sellepärast et otsused kõikides kriminaalasjades, mis minu menetluses on olnud, on kohtu kompetentsis.

Juhataja

Hr. Leisson, palun.

E. Leisson

Lugupeetud kohtuniku kandidaat, öelge palun, kas auto hinna tõstmine toob kaasa ka suurema vastutuse auto varguse puhul? Tänan!

E. Popova

Jah, materiaalsest kahjust sõltub kvalifitseerimine, millise kriminaalkoodeksi paragrahvi liite järgi võetakse inimene kriminaalvastutusele, aga konkreetne karistus sõltub juba konkreetsetest asjaoludest.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Me võime asuda otsustamisele. Aitäh!

Lugupeetud saadikud, palun juurdetulijatel ennast registreerida. Asume otsustama. Palun kõigepealt kohaloleku kontroll. Kohal on 67 saadikut.

Palun, kes on selle poolt, et pr. Eha Popova valida Eesti Vabariigi kohtunikuks? Hääletamine on salajane. Poolt on 56, vastu on 2, erapooletuid on 4. Proua Popova on valitud. Õnnitleme. Järgmine kandidaat on härra Andrei Ruube. Palun kandidaadil öelda enese tutvustamiseks Ülemnõukogule mõned sõnad.

A. Ruube

Olen töötanud õiguskaitseorganites alates 1975. aastast. Töötasin siseministeeriumi süsteemis, kriminaaljälituses, alates 1975. aastast töötan Sillamäe linna prokuratuuris.

Juhataja

Kas on küsimusi härra Ruubele? Anatoli Novohatski, palun.

A. Novohatski

Lugupeetud pr. Lauristin, lugupeetud pretendent! Mul on kaks küsimust.

Kas te lähete uuele ametikohale omal soovil või vajaduse tõttu? Ankeedis on teil kirjas, et te valdate inglise keelt. Mil määral te valdate eesti ja saksa keelt?

A. Ruube

Ma olen igal pool ja ka ankeedis märkinud, et tulen ainult sõnaraamatu abil toime nii saksa kui ka inglise keelega. Ja uuele töökohale lähen omal soovil.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kandidaat! Selles ankeedis, mis meile ette on antud, on teie rahvus sakslane, võõrkeel on inglise keel. Ma küsiksin, mis on teie emakeel ja kas eesti keelt valdate? Aitäh!

A. Ruube

Emakeel on saksa keel, sest olen sakslane. Aga kogu elu olen vene keelt rääkinud.

Juhataja

Te ei vastanud küsimusele eesti keele valdamise kohta.

A. Ruube

Eesti keelt valdan olmetasandil. Praegu õpime kursustel. Need on küll algkooli baasil. Meil Kirde-Eestis pole kahjuks kogenud pedagooge ega ka õppevahendeid, mille abil saaks korralikult eesti keelt õppida.

K. Raud

Lugupeetud kandidaat! Te kandideerite Eesti Vabariigi kohtunikuks Narva linnakohtus. Teatavasti on Narva Linnavolikogu võtnud vastu otsuse, mille kohaselt Narvas toimivad Nõukogude Liidu seadused. Kindlasti on teil teada, et on küllaltki suuri erinevusi mõne Nõukogude Liidu seaduse ja mõne Eesti seaduse vahel. Millistest seadustest teie hakkate oma töös lähtuma? Aitäh!

A. Ruube

Vist möödunud aasta 16. mail te võtsite vastu Ülemnõukogu alused. 4. punktis on selgitatud, kuidas praegu kehtivatest seadusandlikest aktidest juhinduda.

E. Leisson

Lugupeetud pretendent, milline on teie parteilisus?

A. Ruube

Olen NLKP liige.

P. Priks

Lugupeetud kandidaat! Kas te lõpetasite või õppisite Karaganda Riiklikus Ülikoolis kaugõppe teel? Ma ei näe teie teenistuskäigust, et te õppimise ajal oleksite töötanud oma erialal.

A. Ruube

Õppisin kaugõppes.

Juhataja

Härra Leisson, mul on väga kahju, aga te olete selles päevakorraküsimuses juba kaks küsimust esitanud. Esimesele kandidaadile ka, ei, see on üks päevakorraküsimus. Härra Raud, palun.

K. Raud

Lugupeetud kandidaat, ma palun vabandust, aga mul on üks teine küsimus veel, mis mind ka huvitab. Kas Sillamäe linna prokuratuuris prokurörina töötades on teile avaldatud survet partei- või nõukogu organite poolt ja mismoodi teie arvate, milline mehhanism tagab teie sõltumatu töötamise Narvas?

A. Ruube

Parteiorganid ei ole mulle avaldanud mingit survet minu töötamise ajal prokuratuuris. Teisele küsimusele vastates tahan öelda, et ma allun Eesti Vabariigi seadusele parteiorganite depolitiseerimise kohta ja kui te võtate vastu otsuse määrata mind Narva linnakohtu kohtunikuks, siis ma muidugi peatan oma parteilise kuuluvuse.

J. Pöld

Lugupeetud kandidaat, milline on teie suhtumine õiguskaitseorganite depolitiseerimisse ja kas te kavatsete peatada enda tegevuse NLKP-s?

A. Ruube

Ma tervitan seda seadust. Arvan, et just sellistes organites ei tohi inimesed olla politiseeritud. Ma juba ütlesin, et kavatsen peatada oma kuuluvuse NLKP-sse, kui te mu sellele ametikohale määrate.

J. Telgmaa

Lugupeetud pretendent! Kui Narvas võetakse kohtu alla või satub kohtu alla keegi eestlane, kas on Narvas olemas kohtunikku, kes suudaks eesti keeles protsessi läbi viia?

A. Ruube

Ma ei saa praegu üheselt vastata, sest ma ei tunne kogu kohtu koosseisu. Tunnen ainult esimeest. Aga arvan, et osa kohtutöötajaid valdab eesti keelt.

Juhataja

Nii. Tundub, et küsimused on ammendunud. Aitäh, hr. Ruube, asume otsustama.

Palun kohaloleku kontroll. Palun hilinenud saadikutel ennast kohale märkida! Hr. Arjakas, hr. Ammas. Kohal on 64 saadikut, lisandus kaks. 66 saadikut. Kes on selle poolt, et valida hr. Andrei Ruube Eesti Vabariigi kohtunikuks? Hääletamine on salajane. Poolt on 37, vastu on 18, erapooletuid on 4. Otsus jäi negatiivseks.

Sellega on Ülemnõukogu valinud Eha Popova kohtunikuks.

Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise seaduse kehtestamise kohta" projekti teise lugemise jätkamine

Juhataja

Nüüd, lugupeetud Ülemnõukogu, läheme järgmise päevakorraküsimuse juurde. Meil on katkestatud Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate korterite müümise kohta" ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu selle kohta käiva otsuseprojekti arutelu. Täna jätkame seda arutelu ning enne kui asume kuulama saadikute arvamusi, on veel kord soovinud täiendavalt sõna härra Lippmaa, Kommunaalameti juhataja. Palun, härra Lippmaa.

T. Lippmaa

Lugupeetud Ülemnõukogu! Täna on elamute ja korterite erastamise seaduseelnõu teise lugemise, kui mu mälu ei peta, vist viies seanss. Eelarve-majanduskomisjon informeeris mind, et nende komisjoni ettepanek on lükata selle küsimuse arutamine edasi omandireformi aluste seaduse, maaseaduse, aga võib-olla ka elamuseaduse vastuvõtmiseni. Teie, lugupeetud rahvasaadikud, lähtute oma otsuste tegemisel muidugi riigi ja rahva kõrgematest huvidest, mina kui riigiametnik vaatan küsimust madalamalt mättalt ja jätkan, kui nii võib öelda, idioodi järjekindlusega seaduseelnõu kaitsmist. Ma peatuksin mõningatel küsimustel, mis kerkisid üles eelmisel korral ja vahepealsetel päevadel. Eelmisel korral, kui ma vaatasin teie küsimustele, lugupeetud rahvasaadikud, jäi ilmselt mõni minu vastus ebamääraseks ja seetõttu mitmeti tõlgendatavaks. Üks probleem on natsionaliseeritud elamud. 26. märtsi "Rahva Hääles" oli Ülemnõukogu tööd käsitlevas artiklis kirjutatud, et Kommunaalametile on täielik uudis Ülemnõukogu 1990. aasta detsembrikuu otsus omandiõiguse järjepidevuse kohta. Uudis ta ei olnud, aga ma tõlgendasin asja nii, et teile välja jagatud seaduseelnõus on kirjas, et müümisele ei kuulu natsionaliseeritud elamud. Varade küsimus lahendatakse Ülemnõukogu poolt omandireformi seaduses, kas siis tuleb tagastamine või kompenseerimine. Seepärast seda küsimust ei olnud käsitletud teile välja jagatud müügikorra määrustikus, kuna see oli seaduse säte, seaduseelnõu säte. Samas "Rahva Hääles" oli kirjutatud, et puudub täielik ülevaade natsionaliseeritud varade, elamute kohta. Seda ma küll öelda ei saaks. Me oleme

selles valdkonnas teinud tööd ja need andmed on meil arvutis fikseeritud. Eestis on natsionaliseeritud elamuid säilinud ca 15 tuhat, nendest 83% asub linnades ja alevikes, ehk täpselt 12 249 elamut on kantud arvuti andmetesse koos endiste omanike andmetega. Ülejäänud 15%, ligikaudu 15% asuvad maal ja alevikes, mis ei olnud inventariseerimisbüroode tegevusväljas. Nende kohta saab andmeid täpsustada ainult küsitluste teel. Nende elamute taastamisväärtus 1972. aasta põhivahendite ümberhindluse andmete alusel oli 402 680 426 rbl., s.o. ca 403 milj. Jääkväärtus sama seisuga oli 256 milj. rbl. Nendest 12 249 elamust 532 on müüdud aegade jooksul eraisikutele, s.o. uutele omanikele. Nende arvude hulka ei ole arvatud tänase päevani hävinud elamuid, nii 9. märtsi 1944. aasta pommitamisel hävinud või hävitatud elamuid kui ka vahepeal riiklikeks ja ühiskondlikeks vajadusteks lammutatud elamuid. Võib öelda, et 1940. ja 1944. aastal natsionaliseeriti Eestis ca 4,2 milj. ruutmeetrit üldpinnaga elamuid, mis moodustab (18,6 on kogu meie riiklik fond miljonites) umbes 20%.

Keegi rahvasaadikutest, ma kahjuks ei mäleta, kes, küsis, kas on mõeldud ka nendele endistele majaomanikele, kes elavad praegu oma endistes majades, s.o. natsitud majades. Probleemi sisu on minu arusaamise järgi jällegi selles, et me ei müü ju kõnesoleva seaduseelnõu vastuvõtmisel natsionaliseeritud maju ning see küsimus laheneb jällegi omandiõiguse taastamise või kompenseerimisega. Sama kehtib ka juhul, kui endine majaomanik või tema õigusjärglane elab täna riigikorteris. Eelarve-majanduskomisjonile on vahepeal rahvasaadikutelt laekunud mitu huvitavat ettepanekut, ma loodan, et Ülemnõukogu neid ka arutab. Kommunaalamet täiustab pidevalt korterite müüki käsitleva määrustiku projekti, võttes arvesse kõiki laekuvaid ettepanekuid. Teie poolt vastuvõetava seaduse sätteist tuleneb ka lõplik variant, mille me esitame kooskõlastamisele pärast seaduse vastuvõtmist. Nende täienduste hulka kuuluvad näiteks hr. Hallaste ettepanekud oksjoni ja konverteeritava valuuta küsimustes jne. Hr. Fjuk esitas eelmisel korral küsimuse, kuidas on selles valdkonnas olukord Ida-Euroopas. Ma ütlesin, et küsimuse ajalimiidi piires ma ei suuda sellele vastata. Täna ma püüaksin väga lühidalt telegrammi stiilis teid natuke informeerida. Mitmes endises sotsimaas on eravalduses olev elamufond pikemat aega olnud optimaalses variandis, mistõttu neil erilisi probleeme ei ole, näiteks Jugoslaavias, kus on eravaldusi 70%, Bulgaaria 80% see on niisugune optimaalne seis. Mul on olemas andmed 1990. aasta novembrikuu seisuga, kui Ungaris toimus ka elamupoliitikaga tegeleva ÜRO arengumaade abistamise organisatsiooni nõupidamine. Arutati Ida-Euroopa elamute privatiseerimise küsimusi, vaatlejana esindas Eestit ehitusministeeriumi esindaja. Käesoleva aasta 19.–20. aprillil, see tähendab varsti, toimub Stockholmis erastamisealane seminar, kus Lääne-Euroopa maadest esinevad

Inglismaa ja Belgia, Ida-Euroopast Poola ja Ungari. Sellel seminaril, millele ma olen kutsutud, saan ma ka värskemaid andmeid. Mul on olemas andmed Poola, Jugoslaavia, Rumeenia, Ungari, Bulgaaria kohta. Oleks koormav, kui ma hakkaksin nende probleeme siin lahkama, aga ma ütleksin selgitavalt, et mitmel maal on probleemid samad mis meil. Poolas pole privatiseerimisele praktiliselt asutud, vaieldakse, kas anda korterid tasuta või kalli hinna eest. Jugoslaavias ei ole probleeme, seal on uute asustamata elamute, korterite väga keerulised müügisüsteemid, nende andmed on mul olemas. Rumeenias on samad probleemid – üürikortereid ei ole veel müüdud, samad hinnaküsimused on päevakorras. Ungari on muidugi palju edasi läinud. Juba 1989. aastal, kui meie delegatsioon Ungaris asja uuris, ütlesid ungarlased, et neil on privatiseerimine käinud 30 aastat. Selle kohta on mul paks komanderinguaruanne ja ka värsked andmed 1990. aastast. Informatsiooniks niipalju, et Vene NFSV Ülemnõukogu arutas oma elamute ja korterite privatiseerimise seaduseelnõu eelmisel reedel esimesel lugemisel. Kahjuks mul ei õnnestunud seda vaadata KTV II programmilt, mulle öeldi, et ka nendel läks see asi n.-ö. lõhki esimesel lugemisel ja võeti kuuajaline vaheaeg. Minul on Vene NFSV projekt olemas, väga paks materjal, väga keeruliseks aetud materjal, mis tahab seda probleemi kogu Venemaa ulatuses ühe malli järgi lahendada, minu isikliku arvamuse järgi ei ole see muidugi võimalik. Nüüd veel ühest härra Uluotsalt laekunud parandusettepanekust, millest mind informeeris eelarve-majanduskomisjon. Nimelt seaduseelnõu parandusettepanek kanda privatiseerimisest laekunud vahenditest üle mitte vabariigi valitsuse eriarvele, vaid Eesti Panga põhikirjafondi. See on rahanduse valdkonda kuuluv küsimus, milles ma ei pea ennast spetsialistiks, küll aga kaitsen ma seda seisukohta, et Eestis tuleb varem või hiljem moodustada eluasemefond, millest antakse toetusi ja laenusid eluaseme soetamisel, pangalaenude dividendide osaliseks või täielikuks kustutamiseks. Nagu te teate, tõusid pangalaenude protsendid 0,5 protsendilt elamukooperatiividele juba 6-le, räägitakse 11–14 protsendist ja see käib meie praeguse vaesuse juures paljudele elanikekihtidele üle jõu.

Selle eluasemefondi tulude poolele on vaja raha. Kui privatiseerimisel saadavad rahad kantakse siiski Eesti Pangale, siis ainus võimalus sellesse fondi raha saada on riigieelarvetest. Riigieelarvet käsutab muidugi Ülemnõukogu, nii et minu arusaamise järgi on see selline ringiga küsimus ja tuleb jälle Ülemnõukogusse tagasi taotlusega saada eluasemefondi raha. Lõpetuseks veel mõni sõna, siis ma lõpetaksin. Eelmisel korral toimus arutelu minu arusaamise järgi justkui teile välja jagatud müümise korra määrustiku ümber. Tegelikult oli see dokument teile esitatud siiski n.-ö. abimaterjalina. Jutt käib ikka seaduseelnõust ja see määrustiku projekt kuulub ju veel tõsisemale korrigeerimisele. Pärast seda, kui see teile välja

jagati, on meie töögrupp, kes sellega tegeleb, ka targemaks saanud. Teie märkusi arvesse võttes on tehtud juba kaks lisavarianti, aga me lihtsalt füüsiliselt ei suuda neid variante teile pidevalt välja jagada. Kuna ta on eelprojekt, siis lihtsalt paberi ja kõikide muude tehniliste tõrgete tõttu ei suuda me neid kogu aeg uuendada. Sellega ma lõpetaksin. Täna teid tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh, kas härra Mölderile ja härra Lippmaale on küsimusi? Asi on selles, et meil on ettekandjale küsimused tegelikult ammendunud, see oli n.-ö. sõnavõtu korras. Ma soovitaksin küsimused hr. Lippmaale esitada kirjalikult, tal on veel lõppsõna õigus, kui meil ükskord arutelu on lõppenud. Jätkame arutelu, sõna on hr. Zöbinil.

A. Zöbin

Kellelegi pole arvatavasti vaja hakata selgitama, kui tõsine küsimus on arutusele pandud. Möödunud nädalal, kui sellest räägiti, tehti ettepanek need dokumendid trüki avaldada. Praegu ilmub lehti väga palju, aga minu meelest ei avaldanud ükski neid dokumente. Härra Nugis ütles, et meie soov täidetakse, aga seda ilmselt ei tehtud. Ainult ajalehes "Vetšerni Tallinn" oli mingi lühikokkuvõte.

Mulle näib, et kui me otsuse praegusel kujul vastu võtame, siis tähendab see teatud määral otsustamist nende inimeste seljataga, kelle saatuse üle otsustatakse. Tuleb aru saada sellest, et inimesed, kes praegu nendes korterites elavad, on need tegelikult juba välja maksnud. Kas me elasime hästi või halvasti, aga me elasime sellel maal ja kortereid ehitati sellesama raha eest, mis jäi inimestele välja maksmata palga näol või kasumieraldiste näol ettevõtetes. See tähendab, et need rahasummad olid inimeste poolt välja teenitud. Ja nüüd siis, kui inimese elu on juba peaaegu elatud ja ta on töökohast korteri saanud, peab ta oma säästud, kui tal neid on, loovutama selle korteri eest. Miks? Selleks, et eelarvesse raha juurde saada. Tuleb nii välja, et valitsus kavatseb inimestelt nende säästud röövida, et eelarvesse raha juurde saada.

On selge, et see on hukutav poliitika. Eelarvet on vaja kujundada inimeste sissetulekute arvel, see tähendab, võõrandada osa sissetulekutest, aga mitte ära võtta inimeste sääste. Ja seepärast on minu meelest täiesti ebaõige, et inimesed peavad välja maksma korterid, kus nad juba elavad. Kortereid tuleb inimestele anda või siis võimaldada neil need välja osta väikese tasu eest. Kõik oleneb sellest, millise eesmärgi me püstitame. Me ju seadsime eesmärgiks selle, et nende korterite eest paremini hoolitsetaks, et inimene tunneks end korteri omanikuna ja kannaks paremini hoolt trepikodade, keldrite, põõningute ja katuste eest. Järelikult, kui me

anname korterid inimestele minimaalse tasu eest, siis me saavutame eesmärgi. Kui inimesed ostavad suure elamu, siis peavad nad kollektiivselt selle eest hoolitsema, see tähendab, peavad moodustama kooperatiivi või ühisuse. Jõuame sellise olukorrani, et on olemas kooperatiivid, kuid pole selge, kas igal selle kooperatiivi liikmel on õigus oma korter maha müüa, kui ta selle on ostanud. Pole selge, kas korteriomanik võib oma korteri turuhinnaga maha müüa või mitte.

Järgmine küsimus. Kas ühisusel on piiramatult õigus korterite ostu-müüki käsutada? Aga mis saab siis praegustest kooperatiividest? Inimesed on need korterid ostanud, aga nende müümise õigust neil pole. Räägime kogu aeg privatiseerimisest, aga ei taha privatiseerida kortereid, mis kuuluvad kooperatiivi liikmeile. Me tahame luua korterituru, aga kas poleks lihtsam anda kooperatiivkorterid turule, see tähendab, anda kooperatiivi liikmetele õigus oma korteri üle. Uskuge mind, kui selline seadusandlik akt oleks vastu võetud, siis poleks Tallinnas elamu müümisel korter maksnud 150 000 rubla. Tuleb välja, et valitsus pani monopoliõigust kasutades maja müüki ja ajas hinna kõrgeks. Kui me looksime korterituru kooperatiivkorterite arvel, siis meil ei tekiks selliseid tingimusi. Ei tohiks ajada hinda nii kõrgele, et vanade seaduste järgi oleks võinud selle maksja vangi panna, sest pole teada, kust tulevad sellised sissetulekud.

Seltsimehed ja härrad! Küsimus on väga tõsine. Mulle näib, et ei tohi neid inimesi, kellel on korterid, eriti vanu inimesi, paljaks riisuda. Ja ma ei häbene isegi avaldada müügidokumente, et inimesed saaksid teada, mis neid ootab. Kui me tahame asja ära otsustada ja rahvas tahab selliste summade eest kortereid osta, siis korraldame referendumi selles küsimuses. Šveitsis korraldatakse aastas mitu referendumit. Teeme korteriküsimuses referendumi ja esitame küsimuse, kas inimesed tahavad need korterid ära osta. Võidakse muidugi öelda, et ka maal on eramajad ja kooperatiivid maksid korterite eest. See kõik on õige. Privatiseerimisele välja minnes ei võrdsusta me kunagi kõiki. Maal on selles suhtes poolt- ja vastuargumente, see on kahe otsaga asi. Kooperatiividel oli teatud eeliseid, seda enam, et kooperatiivkorteri hind oli suhteliselt madal. Minu meelest tuleks väikese tasu eest müüa, et inimene tunnetaks, et ta on ostanud. Võib müüa hinnaga paarkümmend või, ütleme, kümme rubla ruutmeeter. Aga praeguste hindade juures ei saa nõuda 50–60-aastastelt inimestelt, et nad oma korteri välja ostaksid. See oleks ebainimlik nõudmine. Täna!

R. Veidemann

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Lubage mul teile valgustada selle seaduseelnõu käsitlemist sotsiaal-demokraatlikus fraktsioonis. Meie Ülemnõukogu liikmetena,

rahvasaadikutena ja ka oma fraktsiooni liikmetena tunneme iseäranis huvi selle seaduse vastuvõtmise vastu ja põhimõtteliselt toetame seaduse vastuvõtmist. Me tunnistame selle seaduse kolme põhieesmärki. Esimene eesmärk oleks loomulikult võimaluste loomine ühiskonna omandistruktuuri muutmiseks ja üks selle seaduse eesmärkidest ongi osa omandireformi elluviimine, omanike tekkeprotsessi käsitlemine.

Teiseks tajume väga hästi, et selle kaudu oleks võimalik siduda praegu elanike säästusid, laialt ringlevat raha, akumuleerida seda eelarvetesse ja erifondi. Ja kolmandaks sobib see ka meie arusaamadega, sest selle kaudu väheneks riigi hooldus, kasvaks individuaalne vastutus oma eluruumi, elukoha suhtes. Siiski, kõrvuti nende võitudega, mis kõnesolev seadus kahtlemata loob või toob, näeme sellest sündivat paratamatut eluvõitlust ja meil, sotsiaaldemokraatidel, peaks olema eesmärgiks ja ongi eesmärk selle paratamatu ebaõigluse minimeerimine, selleks, et see ei suurendaks lõhet ühiskonnas, mis nii või teisiti tekib ühiskonna muutudes üleminekul uude olukorda. Et see lõhe ei kasvaks kuristikuks.

Milles me näeme kesksemaid konfliktolukordi, mille leevendamisele peaksime mõtlema? Esiteks selles, et riiklikku elamufondi kuulub praegu ka suur osa natsionaliseeritud elamuid. Hr. Lippmaa osutas sellele, et kõnesolev seadus ei reguleeri seda elamufondi osa ja see tõepoolest on niimoodi, § 2 lg. 4 teeb seda või viitab sellele. Samal ajal osutas juba ka hr. Lippmaa sellele, et represseeritutele vara tagastamise käigus on osa endisi omanikke saanud tagasi oma praegused või endised elamud ja nendes asuvad üürnikud on juba sattunud uusrepresseeritute kirja. Ja me oleme saanud, sealjuures ka meie fraktsioon, meie partei on saanud väga palju pöördumisi nendelt inimestelt, kes on sattunud niisugusesse olukorda.

Tõepoolest, neid tuleb aidata ja meie seisukohalt peaks olema fikseeritud ka siin nende inimeste kaitsemehhanism, kes nüüd on üürnikud endistele omanikele tagastatud elamutes. See on üks probleem. Teine. Praegused kooperatiivkorterite omanikud ja majaomanikud peaksid samuti meie arvates olema võrdsustatud seisus riigimajades elavate üürnikega elamispinna omandamisel. Kas ei peaks kaaluma siiski seda, et väljamakstud kooperatiivkorterite omanikud lugeda automaatselt selle valdaja omandusse kuuluvaks, et need kooperatiivkorterid oleksid siis edaspidi automaatselt nende omand? Me tahaksime juhtida tähelepanu ka sellele, et täielikult reguleerimata on seni ametkondlikul pinnal elavate inimeste võimalus omandada oma korter. Me teame, kui palju ametkondlikul pinnal elavaid inimesi on tegelikult orjad, sõltudes ametkonnast, kelle pinnal nad elavad. Kolmas ja meie arvates tähtsaim koht, mis vajab reguleerimist ja milles sünnib kõige rohkem konflikte, on see, mis puudutab ostutingimusi. Siin meie arvates tekib kõige enam ülekohut. Meil tekib suur hulk inimesi, keda varem või hiljem sunnitakse korterit omandama, kuid kellel puuduvad

selleks rahalised vahendid. Eriti puudutab see pensionäre, aga samuti ka kultuurisfääri ja üldse riigiteenistujate kilda kuuluvaid inimesi. Ja meie ei saa sugugi sellest elanikekihist mööda vaadata. Tõepoolest, kriteeriumi ja järelmaksu kõrval on seda elanikkonna osa arvesse võetud, siin aga meie toetame juba Jaak Alliku poolt läbirääkimiste käigus tehtud ettepanekut, mis puudutab elanikkonna tööpanust, selle arvessevõtmist juba korterite erastamise käigus. Niisiis me leiame, samuti nagu sellel pikalt oma kõnes peatunud härra Reinson, et juba siin kõnesoleva seaduse käigus me peame langetama oma põhimõttelise suhtumise osakutesse, mis kujutaks endast lisavahendit, aga mõnele koguni peamist vahendit omanikuks saamisel. Ja sellega seoses teeb sotsiaaldemokraatlik fraktsioon parandusettepaneku kõnesoleva seaduseelnõu § 4 p. 7, mille esimese lõigu viimane lause kõlaks järgmiselt: "Metoodikas võtta elamute ja korterite hinna määramise orienteeruvaks aluseks nende taastamisväärtus, samuti Eesti püsielanike tööpanus. Selleks Eesti Vabariigi Valitsusel välja töötada ja rakendada sihtotstarbeline osakusüsteem, mis kataks Eestis üle 10 aasta töötanud inimestele, sõltumata nende tööstaažist, teatud osa erastatava korteri hinnast."

Niisiis selle parandusega suunaksime valitsuse tegelema nimelt osakute süsteemi väljatöötamisega ja selle kaudu ka meie kujutluse järgi sündiva ebavõrdsuse vähendamisega. Tänan teid!

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Lippmaa, aga hr. Reinson, ilmselt see peaks minema kohe töösse. Hr. Reinson, palun.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on teile teatavaks teha majanduskomisjoni seisukoht, millest hr. Lippmaa juba rääkis ja mis ilmselt meie reglemendist abi otsides tuleb ka lahendada. Nimelt oma istungil 12. märtsil 1991. aastal otsustas majanduskomisjon teha Ülemnõukogule ettepaneku katkestada Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu teine lugemine omandireformi aluste seaduse ja maaseaduse vastuvõtmiseni. Kohal viibis 6 komisjoni liiget, poolt hääletas 5, vastu 1.

Pärast eelmist, teise lugemise katkestamist laekunud lisaettepanekute läbiarutamist ja valitsuse poolt esitatud hinnamäärustiku ehk korterite müümise korra määrustiku uue projekti

läbiarutamist majanduskomisjonis selle nädala teisipäeval ei pidanud komisjon otstarbekaks ega vajalikuks oma eelmist otsust muuta.

Samas on komisjon valmis igasuguse Ülemnõukogu otsuse korral tööd jätkama, sest me oleme komisjonis läbi hääletanud kõik parandusettepanekud, meil on iga parandusettepaneku kohta komisjoni seisukoht ja selles mõttes komisjoni langetatud otsus ei ole Ülemnõukogu sundkäik, vaid kui Ülemnõukogu otsustab mitte aktsepteerida komisjoni otsust, on komisjon valmis kohe tööd jätkama, aga nüüd ma pean dialoogi proua juhatajaga. Kuidas see reglemendi järgi nüüd on?

Juhataja

Reglement näeb ette teise lugemise katkestamise võimaluse kas ettekandja, kaasettekandja või Ülemnõukogu otsuse põhjal ja teie kui kaasettekandja olete täiesti õigustatud seda ettepanekut tegema, kusjuures katkestamisel tuleb otsustada ka jätkamise tähtaeg.

J. Reinson

Meil on tähtaeg öeldud.

Juhataja

Nii et majanduskomisjoni ettepanek on seega igati reglemendikohane.

J. Reinson

Täienduseks ma võin Ülemnõukogu liikmetele öelda, et ka hr. Kassilt ja hr. Fjukilt on meile laekunud ettepanekud katkestada see lugemine. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, nagu te näete, enam sõnavõtussoovijaid ei ole. On saabunud majanduskomisjoni ettepanek korterite erastamise teise lugemise katkestamise kohta, kusjuures katkestamise tähtajaks pakub komisjon, nagu kuulsime, omandi- ja maareformi vastuvõtmise. Siin ma tahaksin siiski komisjoniga astuda dialoogi. Me võime kujutleda, et omandi- ja maareformi või ühe neist vastuvõtmise protseduur võib osutuda väga pikaks ja keeruliseks, need on väga fundamentaalsed küsimused ja osa neist on koguni põhiseadusliku iseloomuga, samal ajal oleme vastu võtnud väikeprivatiseerimise seaduse. Korterite erastamist on ilmselt siiski võimalik otsustada ka omandiõiguse seaduse arutamise mingil vaheetapil, kui meil põhialused on selgeks tehtud. Kas majanduskomisjon peab ilmtingimata vajalikuks

omandiõiguse seaduse või omandireformi seaduse lõplikku vastuvõtmist või on ta nõus näiteks niisuguse formuleeringuga, et katkestamise tähtaeg seada sõltuvusse või sünkrooni omandireformi seaduse, ütleme, kas või näiteks teisest lugemisest omandiõiguse seadusega, kuid mulle tundub, et omandiseaduse vastuvõtmine võib osutuda väga pikaks protsessiks. Palun, hr. Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et (ilma et me majanduskomisjoniga nõu peaksime, ma loodan, et teised nõustuvad) kõige vastuvõetavam oleks meile see sõnastus "sünkrooni viimine".

Juhataja

Me võiksime sõnastada siis niiviisi, et "katkestada kuni omandireformi seaduse lugemiseni Ülemnõukogus", sest me võime siis jätkata teist lugemist üheaegselt omandireformi seaduse ja korteriseadusega. Nii, palun, lugupeetud saadikud, asume otsustama majanduskomisjoni katkestusettepanekut. Härra Kask soovib öelda.

P. Kask

Lugupeetud proua eesistuja, ma meelsasti näeksin siiski, et tähtaeg oleks konkreetne ja seisneks mingisuguse kuupäeva esitamises, sest kui me nõustume selliste tingimuslike tähtaegadega, siis me varem või hiljem jookseme omadega ummikusse ja oleme sunnitud hiljem oma otsuseid muutma või ümber vaatama või midagi taolist. Muidu me võime kuu või kahe pärast selle juurde tagasi pöörduda ja siis otsustada uuesti võtta uus konkreetne tähtaeg, kui vaja.

Juhataja

Hr. Veidemann, palun.

R. Veidemann

Pr. juhataja, ma pean tunnistama, et ma ei saa hääletada niisuguse ettepaneku poolt, mis on tingimuslikult seotud, vaid ma leian, et neid parandusettepanekuid, mis siin on tehtud, on siiski võimalik juba jooksva töö käigus arvesse võtta ja läbi vaielda ja siiski siduda kõnesoleva seaduse juurde tagasitulek teisel lugemisel veel mingi kindla tähtajaga.

Ü. Uluots

Mulle tundub kallid kolleegid, et mõningad ei saanud hr. Reinsoni jutust aru. Küsimus on ju selles, et kui me võtame praegu mingi tähtaja, võtame selle seaduse vastu. Peale seda teeme omandireformi, mis võib vastuollu sattuda käesoleva seadusega, ja siis tuleb seda seadust hakata muutma, aga samal ajal on protsess juba käivitunud. See on ääretult ohtlik ja sellepärast, kuna ma olen ka majanduskomisjoni liige, siis ütlen, et praegu mingit tähtaega vastu võtta ei saa. Ta tuleb viia sünkrooni omandireformi seadusega.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, te olete kuulnud majanduskomisjoni seisukohta. Majanduskomisjon jääb tingimusliku tähtaja juurde seda sisuliselt põhjendades ja me saame teistsugust otsust teha siis, kui me oleme majanduskomisjoni ettepaneku läbi hääletanud ja see ei leia toetust. Palun, kohaloleku kontroll. Kohal on 66 saadikut, palun hilinejatel ennast juurde märkida. Lugupeetud saadikud, kes on nõus majanduskomisjoni ettepanekuga katkestada korterite erastamise seaduseelnõu teine lugemine kuni omandireformi seaduse arutamiseni Ülemnõukogus? Palun hääletada!

Selle otsuse poolt on 50, vastu 3, erapooletuid 5 saadikut. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud saadikud, meil on võimalik veel enne vaheaega jätkata Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" eelnõu teise lugemisega. Esimene lugemine on lõpetatud ja ettekandja on eelarve-majanduskomisjoni aseesimees hr. Aavo Mölder.

A. Mölder

Austatud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kui me veebruaris lõpetasime seaduseelnõu esimese lugemise, jäi meil edasise töö aluseks kahe saadikurühma poolt esitatud projekt "Muudatuste ja täienduste kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses". Valitsus võttis oma k. a. jaanuaris esitatud, sama probleemi käsitleva eelnõu tagasi, seejuures lubatagu kohe öelda, et

põhimõttelistes küsimustes meil eriarvamusi esimese lugemise lõpetamisel ei jäänud, seega on päevakorras väike eksitus, viidates valitsuse projektile.

Põhiküsimuseks aga selles seaduseelnõus on printsiibi määratlemine, kelle õigus ja kohustus on kehtestada maksud ja kes vastutab maksuseaduste või määruste rakendamise eest. Selle sisu ühene määratlemine võimaldab seadust oluliselt lühendada, võtta välja maksukorralduse seaduse teine peatükk, kaasa arvatud paragrahvid 8–56, mis kehtestab üksikute maksude kompetentsi ning kehtestamise alused, maksude objektid ja maksude saajad. Ma arvan, et paljudel ei ole täna kõiki kolme projekti võrrelda, ja lubatagu sellepärast mõnda asja pikemalt kommenteerida. Kõigepealt on konkretiseeritud seaduse preambulat, on määratletud, et käesolev seadus kehtestab Eesti Vabariigis maksusüsteemi maksude ja riigilõivu näol. Seaduse eesmärk, mis peaks olema enesestmõistetav, on uues variandis välja jäetud. Teil käes olevas projektis on muudetud esimese peatüki pealkirja, see on sõnastatud "Üldsätted ja maksud". Esimeses peatükis § 1 on sõnastatud: "Eesti Vabariigi maksukorralduse seadus määrab Eesti Vabariigis kehtivad maksud ja riigilõivu, nende kehtestamise korra, maksukontrolli ja vastutuse seaduserikkumise eest. Käesoleva seaduse alusel kehtestatud maksud ja riigilõiv laekuvad riigieelarvesse, eelarvevälistesse riiklikesse fondidesse või kohalikesse eelarvetesse. Nende laekumine määratakse normatiivaktidega maksude ja riigilõivu kehtestamise kohta." On ettepanek § 2 esimeses peatükis "Maksukorralduse seadusest" välja jätta, kuna 5. punktis teie käes olevas dokumendis § 4 muudatustega on määratletud, kes fikseerib maksude objekti, maksumäärad ja ka soodustuse andmise. §-s 3 uues variandis on loetletud maksud ja kelle õigus on need maksud kehtestada. Ülemnõukogu poolt on projektis ette nähtud kehtestada aktsiisimaks, ettevõtte tulumaks, kapitalimaks, käibemaks, maamaks, sotsiaalmaks, tegevusloamaks ja üksikisiku tulumaks. Eesti Vabariigi Valitsus kehtestab loodusvarade maksu, riigilõivu, saastemaksu ja tollimaksu. Uues variandis puudub kolm maksu, see on sõidukimaks, investeeringutemaks ja etendusmaks. Samas on uues variandis § 3 lõpus määratletud, et kohaliku omavalitsuse volikogu, ma rõhutaksin, just volikogul on õigus kehtestada oma haldusterritooriumil kohalikke makse. Kohalike maksude üldkorra määrab Eesti Vabariigi Valitsus, seega kohalikul volikogul on õigus kehtestada neid makse oma territooriumil.

Samas punktis 6, kus täpsustatakse § 5, on kirjas, et üht ja sama maksuobjekti võib maksustada ainult ühekordselt, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Konkreetne näide oli siin aktsiisimaks, mida Ülemnõukogu hiljuti arutas. Vahelejäädud punkt 5 § 4 kohta kehtestab üheselt, et maksu või riigilõivu kehtestanud või tema poolt volitatud organ määrab

maksuobjekti, maksumaksjad, maksu laekumise koht, maksumäärad ja maksusoodustuste andmise tingimused ja korra.

Teiselt poolt on üheselt määratletud, et maksude rakendamise korra kehtestab Eesti Vabariigi Valitsus kõikide maksuseaduste osas, loomulikult ka enda poolt kehtestatud määruste osas.

Edasi, 7. punktis on kirjas, et maksud ja riigilõiv tuleb maksta Eesti Vabariigi üldkehtivas rahas, kui Eesti Vabariigi normatiivaktides ei ole ette nähtud teisiti. Vanas variandis ei olnud sõna "riigilõiv" sees ja samuti ka oli "kehtivas rahas", nüüd on siis muudetud, on "üldkehtiv raha".

Kommentaariks me ei oska muud öelda, kui meil omal kuni krooni rakendamiseni puudub oma ametlik raha või valuuta, puudub oma raha seadus ja meil üldkehtiv raha on Nõukogude rubla.

8. punktis on § 7 kohta öeldud, et maksude ja riigilõivu rakendamisel tekkinud vaidluse lahendamise kord määratakse Eesti Vabariigi seadusandlusega. Me oleme korduvalt tõdenud ja peame ka täna tõdema, et eri võimuorganite rollid ei ole täielikult määratletud, meil puudub kas või ajutine põhikorra aluste akt. Valitsus oma 25. veebruari istungil, käsitledes maksuseaduste rakendamisel tekkinud ebakõlasid, lubas selle küsimuse läbi töötada. Maksukontrolli peatüki § 57 uues variandis sätestatakse, et "kontrolli käesoleva seaduse alusel kehtestatud normatiivaktide täitmise üle teostab Eesti Vabariigi Riiklik Maksuamet ja muud kontrollorganid oma pädevuse piires". Uues variandis on tõstetud üksikisiku vastutust maksukorralduse seaduse või selle alusel kehtestatud normatiivakti rikkumise eest. § 63 järgi võib üksikisiku võtta nüüd ka kriminaalvastutusele lisaks administratiiv- või materiaalsele vastutusele. Ülejäänud muudatused on redaktsioonilist laadi. Aasta on asendatud kalendriaastaga. Seaduse tekstis sõnad "Eesti NSV" on asendatud sõnadega "Eesti Vabariik" vastavas käändes. Sõnad "Eesti NSV valitsuse poolt moodustatav vastav amet" on asendatud sõnadega "Eesti Maksuamet" vastavas käändes. Teil on laudadel seaduse projekti juurde lisatud ka Ülemnõukogu otsus, kuna ajakirjanduses on pidevalt arutelu all olnud maksuseaduste määruste ebakõlad maksukorralduse raamseadusega. "Postimehes" oli terve artiklite tsükkel, mis algas Andres Arraku artikliga "Käibemaks – kas totaalne rumalus või rumal kavalus". Üleeile oli "Päevalehes" Tallinna linnaisade pöördumine Ülemnõukogu poole, milles juhiti tähelepanu jätkuvatele vastuoludele maksukorralduse seaduse ja maksuseaduste rakendamise normatiivaktide vahel. Seda eriti käibemaksu osas. Ma usun, et kõik seadusandjad siin saalis soovivad likvideerida selle majanduspoliitilise tülikäsimuse. Selleks on otsuses kaks põhipunkti. Esiteks – kehtestada, et pärast Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" vastuvõtmist jääb kuni

1991. aasta lõpuni jõusse Eesti Vabariigi Valitsuse kehtestatud ettevõtte tulumaksuga, käibemaksuga ja maamaksuga maksustamise kord. Teine punkt: teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks tagada 1. maiks 1991. aastal maksustamise juhendite vastavus kehtivate maksustamisalaste normatiivaktidega. See tähendab, et kuu jooksul peaks valitsus korrastama kõik tänased ebakõlad. 1991. aasta 15. juuniks esitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks ettevõtte tulumaksu, kapitalimaksu, käibemaksu ja maamaksu seaduseelnõud. See tähendab, et meil kõigil on II poolaastal võimalik kõiki makse, mille kehtestajaks peale selle seaduse vastuvõtmist on Ülemnõukogu, teha rohkem meelepärasemaks. Tahaks veel öelda, et majanduskomisjon ei näinud ühtegi vastuolu, mis täna eksisteeriks. Täiendusi maksukorralduse seaduses arutati maasaadikute komisjonis, ka sõltumatute demokraatide saadikurühmas, kelle poolt tuli algatus muudatusteks. Nii kahe saadikurühma kui ka majanduskomisjoni ettepanek on võtta seadus vastu teisel lugemisel. Tänan!

Juhataja

Kas hr. Mölderile on küsimusi? Lugupeetud hr. Mölder, tundub, et küsimusi ei ole. Mul on teile küsimus. Te nimetasite, et see ettepanek on läbi arutatud nii komisjonis kui ka kahe saadikurühmaga, aga te ei nimetanud, kas see on läbi arutatud ka valitsusega, Maksuametiga, rahandusministeeriumiga. Kahjuks meil ei ole praegu ka saalis nende esindajaid, kellelt seda küsida. Ma küsin seda teie käest.

A. Mölder

Ma ütleksin, et on, kui hr. Miller veebruaris toimunud lugemisel juba projekti tagasi võttis, oli sellega nõus, peale seda oli veebruari lõpus komisjoni istung, kus olid ettekandjad nii hr. Miller kui ka hr. Roose ja seal ei jäänud ühtegi küsimust pooleli.

Juhataja

Nii et lahkkelisid valitsuse esindajatega ei olnud?

A. Mölder

Ei olnud.

Juhataja

Tundub, et küsimus on selge, ei ole vajadust täpsustusteks. Kas on vaja avada arutelu, kas on

sõnavõtusoovijaid? Tundub, et ka seda ei ole. Nüüd jään veel ainult üks küsimus. Kas me oleme otsustusvõimelised? Nii. Hr. Telgmaa soovib sõna.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Nimetatud eelnõu oli arutusel maaelukomisjonis. Ja maaelukomisjon otsustas toetada seda sellisel kujul, nagu hr. Mölder ta ette kandis.

Juhataja

Aitäh! Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 61 saadikut, puudub 43. Lugupeetud saadikud, asume otsustama. Kes on selle poolt, et majanduskomisjoni poolt ettevalmistatud seaduseelnõu "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" seadusena vastu võtta? Palun hääletada! Lugupeetud saadikud, ma olen sunnitud panema selle hääletuse kordamisele. Kõik saalisolijad ei suhtunud tähelepanelikult hääletamise protseduuri. Palun kõiki saadikuid saali. Hr. Made.

T. Made

Väliskomisjon palub 10-minutilist vaheaega. Aitäh!

Juhataja

Tühistan eelmise hääletuse. Hääletus tuleb kordamisele pärast vaheaega ja seda reglemendis ettenähtud pausi, mis algab kell 12. Vaheaeg kella 12.15-ni. Jah, 12.15-ni, sest 10 minutit majanduskomisjonile pluss 20 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Enne kui me päevakorraga läheme edasi, palun hetkeks teie tähelepanu. Kõik, kes mäletavad seda saali siin ise kohal viibides või vaadates televiisorit, kui see kogu võttis 16. novembril 1988 vastu märkimisväärse otsuse, millest tegelikult on alanud me tänane protsess, siis sellel kohal, kus mina praegu istun, oli üks mees, kes sel päeval juhatas Ülemnõukogu. Väga paljud ütlesid hiljem, et tänu sellele juhatusele võeti tookord hoopiski mitte nii demokraatliku koosseisuga Ülemnõukogus vastu ajalooline otsus, millest sai alguse Eesti Vabariigi iseseisvumise protsess. Nähtavasti sel päeval ütles mees siin

nii kaaluka sõna, et ta siia saali meie hulka on püsivalt tulnud, teda võib pidada üheks meie kogu suuremaks vaikijaks, kuid sellel vaikimisel on samuti eriline kaal. Täna on sellel mehel väga oluline päev, te saite kõik aru, kellest on jutt, meie kolleeg Vaino Väljas on saanud 60-aastaseks. (Aplaus.) Hr. Väljas soovib Ülemnõukogu poole pöörduda, palun.

V. Väljas

Austatud pr. Lauristin ja kallid kolleegid! Suur aitäh nende sõnade eest, mis te täna mulle ütlesite. Minu jaoks on nendel sõnadel eriline kaal, sest minu jaoks on need sõnad suure tähega ja sellel on nimeks inimlikkus. See on üks meie praegusi väga suuri defitsiite, aga ma usun, et see defitsiit on südame ja tahte mõjul kõige kergemini likvideeritav. Ma tahaksin veel kord ütelda seda, mida täna hommikul just korra ütlesin. Valdav enamus siin saalis olijatest on noored, kes ei mõtle sellele *Rubicole*, mille mina täna lihavõttenädalal ületasin. Kasutades oma auväärse kolleegi veidike parafraseeritud ütlemit, uskuge, ükskord tuleb ta teile niikuinii. Tänu taevale, et täna ei ole nii kõva haamrimeest, nagu on Ülo Nugis, vaid haamrit lüüakse Marju Lauristini oma käega. Tahaksin, et kui teie selle *Rubico* ületate, et siis ei oleks Eestimaa majanduses troopilisi keeristorme, mida ma olen oma silmaga näinud. Ma tahaksin, et see päev oleks teile nagu jaanipäev Väinamere kallastel, kui vesi on tüüne, kui üle vee kostab iga sõna ja inimene on selle sõna vastuvõtmiseks väga aldis, kui vili on juba pea loonud ja kui heinaaeg on juba käes ja kui on lootus, et need asjad mille nimel me oleme siin rahva tahtel teinud tööd, et need on täide läinud, et Eestimaa on iseseisev ja meie oma. Veel korra südamluk tänu heade sõnade eest. (Aplaus.)

Juhataja

Aga, nüüd tagasi argiasjade juurde. Ma näen, et meil on põhjust teha kohaloleku kontrolli optimistlikumate tulemustega, kui enne vaheaega. Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 73 saadikut, puudub 31. Lugupeetud saadikud, nagu te mäletate, enne vaheaega ebaõnnestus meil maksukorralduse muudatuste seaduse hääletus, tuleme selle juurde tagasi. Nüüd on saalis ka rahandusministri asetäitja härra Roose, enne vaheaega ei olnud meil võimalik otse küsida valitsuse esindaja käest, missugune on nende seisukoht, me kuulasime küll majanduskomisjoni esindajalt, et kõik küsimused on kooskõlastatud. Kas rahandusministeeriumi esindaja tahab oma sõna selle kohta öelda? Väga lühidalt.

E. Roose

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud saadikud! Majanduskomisjonis tehtud redaktsioonilised ja osalt ka sisulised parandused, samuti Ülemnõukogu otsuseprojekt on valitsuse poolt täielikult vastuvõetavad, seaduseelnõu on muutunud võib-olla isegi valitsuse poolt esitatust paremaks.

Juhataja

Tänan, hr. Roose. Kas hr. Mölder soovis midagi lisada?

A. Mölder

Ma tahtsin ainult niipalju lisada, et siin nimestikus on ka kapitalimaks ja sellest tuleks aru saada nii, et seda ei pea rakendama, kui valitsus seda ei esita, täna on see esitamata. See ei tähenda, et kapitalimaks tulevikus kindlasti on.

Juhataja

Niisiis, lugupeetud saadikud, küsimus tundub olevat selge. Ja asume teisel katsel hääletamisele. Palun, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi seadus "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses"? Poolt on 63, vastu on 1, erapooletu on 1 saadik. Seadus on vastu võetud.

Sellesama küsimuse kohta on meil tarvilik vastu võtta veel ka otsus Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" rakendamisest. Palun hääletusele! Palun, kes on selle poolt, et nimetatud otsus vastu võtta? Poolt on 65, vastu ei olda, 2 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Asume nüüd meie päevakorra 11. küsimuse käsitlemisele. Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu esimene lugemine. Ettekandja on rahandusministri esimene asetäitja hr. Roose. Palun! Nüüd on siin tekkinud väikene segadus. Hr. Roose ütleb, et esimene lugemine oli ära, peaks olema teine lugemine, meil olevat päevakorras valesti. Kuna mind ei olnud siis siin, kui te

esimest korda lugesite, siis ma vabandan. Asume siis teise lugemise juurde. Hr. Roose, kas teil on teisel lugemisel ka ettekanne ette nähtud? Ei ole. Siis ma palun hr. Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, ma tahaksin siiski meelde tuletada, et eelmisel korral enne jutuaajamise algust oli mul ka tunne, et me tegime eelmine kord esimest lugemist. Kuid tookordne juhataja hr. Nugis tegi selgeks, et see on lihtsalt arvamuste vahetamine ja ametlikult on täna esimene lugemine. Nii nagu on siin kirjas. Nii et ikkagi saab täna lugeda seda 1. lugemiseks.

Juhataja

Täna selgituse eest. Sel juhul, kui ikkagi nii on otsustatud. Kahjuks mina ei olnud siin ja mul on väga raske tagantjärele öelda. N.-õ. telepaatiat ma ei oma. Kui tõesti oli niisugune kokkulepe, et tookordne arutelu oli eelarutelu enne lugemist, siis nähtavasti usaldame majanduskomisjoni kui juhtivat komisjoni ja viime vormikohase esimese lugemise täna siiski läbi. Hr. Roose, palun ettekandeks!

E. Roose

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Ma ei tea, kas on õige, kui ma teeksin täpselt sama sissejuhatuse, millega esinesin vaevalt kuu või poolteist kuud tagasi ja nüüd tuli välja, et tutvumise sildi all. Sellepärast, et kõik materjalid, mis valitsus on esitanud, kaasa arvatud esimese tutvumise seisukohad, ei ole vahepeal muutunud. Paljud või mõned teist ei olnud sel ajal kohal, saal oli küllalt hõre, kui ma lugesin. Kas on siiski vaja need kolm lehte teile ette lugeda?

Juhataja

Kui meil on praegu vormikohane esimene lugemine, siis ettekanne on vajalik.

E. Roose

Aitäh! Alustaksin niimoodi, et valitsuse nimel seda ettekannet muudatuste kohta pangaseaduses ja Eesti Panga põhikirjas on mul ebamugav teha. Esiteks sellepärast, et ma ei ole pangaspetsialist. Ja teiseks on mul tekkinud teatud nõutuse tunne, kuna arvatavasti kõigist valitsuse poolt teile läbivaatamiseks pakutud muudatustest ja täiendustest pole praktilises elus mingit reaalselt kasu. Ja siiski ma pean valitsuse poolt antud ülesande ka täna täitma, kuna teie 28. juulil vastuvõetud otsus panganduse hetkeolukorra ja Eesti rahale ülemineku programmi

täitmise käigu kohta, täpsemalt selle 2. punkti 1. alapunkt nõuab seda. Oli ju seegi teie otsus tõsiseks viiteks sellele, et Eesti Panga tegevusega ühes tema otsese kohustuse valdkonnas ei ole kõik korras. Samas kergendab minu tänast ülesannet aga ka see, et esitatavad ettepanekud ja täiendused ei puuduta otseselt Eesti Panga professionaalse tegevuse detailspetsiifikat, vaid majandusregulatsiooni probleeme üldse, Eesti Panga koostööd oma partneritega jne.

See osa aga, mis puudutab Eesti Panga poolt üldsusele teatavaks tehtud keskpanga tegevuse filosoofiat, seda on meil võimalik olnud kontrollida mitme riigi analoogsetes pankades Saksamaal, USA-s, Rootsis koos suure hulga pangaspetsialistidega. Need aprobeerimised kergendavad täna mul teie ees esinemist.

Kui te 28. juunil eelmisel aastal võtsite vastu panganduse kohta käivad otsused ja seadused, siis tekkis väike lootus, et Eesti Panga juhtkond on saanud Ülemnõukogu poolt küllaldaselt selge juhise koostööks Eesti valitsusega. Need lootused minu arvates ei täitunud. Kui mind määrati täna kõne all olevate muudatuste ja täienduste valitsusepoolse töögrupi juhatajaks, siis kutsus valitsus sellest ettevalmistustööst osalema ka Eesti Panga esindaja. Kahjuks võttis selle töögrupi tööst osa ainult Eesti Panga vaatleja staatuses esindaja, kellel ei olnud mingit kohustust Eesti Panga nimel esineda ja milleski kokku leppida. Hiljem esitas Eesti Pank Ülemnõukogule valitsuse ettepaneku alusel oma ettepanekud. Need esitasid valitsuse ettepanekut. Mõningate paralleelide alusel võib väita, et taoline konstruktiivne koostöö ignoreerimine on olnud Eesti Pangale iseloomulik ka muudes koostöö võimalustes. Näiteks tekkis taoline olukord seoses rahareformi kontseptsiooni ja tegevuskava ettevalmistamisega, mida samuti pidid koostöös tegema valitsus ja Eesti Pank ja mida eile käsitleti detailsemalt. Kui on küsimused olnud näiteks dollariseerimise komisjoni töös, siis Eesti Pank ei ole oma täievolilise esindusega valitsuse töögruppidest osa võtnud. Samuti kui Eesti Pank on oma ettepanekud läbi töötanud ja esitanud need Ülemnõukogule, siis ei ole arutelust osavõtu kutset saanud ka valitsuse esindus. Kuigi analoogilisi koostöö eiramise näiteid on enamgi. Piirdugem siinjuures viitamisele vaid viimasele tüüpiliseks saanud juhule seoses sularaha arvelduse sisseseadmisega. Ja kui Eesti valitsus hakkas sellega tegelema juba avariiolukorras ja alal, mis otseselt peaks kuuluma Eesti Panga tegevusse, siis jällegi oli Eesti Pank see, kes loobus koostööst ja oma vastuväidetega püüdis blokeerida ka nimetatud tegevussuunda. Küsimus on minu arvates kujunenud krooniliseks haigusnähuks ja siinjuures ei tohiks silmi kinni pigistada selle ees, et see haigus on meil sees.

Millest on tingitud need valitsuse esitatud muudatused? Eesti Panga president, kahjuks teda siin ei ole, kaitseb seisukohta, et Eesti Vabariigi keskpank, see tähendab Eesti Pank, peab olema valitsusest ja jooksvast poliitikast sõltumatu. Minu arust on tal selles küsimuses

kahtlemata õigus. Seda aga valdkonnas, mis puudutab rahaemissiooni korraldamist, riigikrediidi suhteid kommertspankadega, osavõttu rahvusvahelisest raharinglusest ja muud sellesarnast. Samal ajal on, juhin teie tähelepanu, Eesti Pank ka Eesti Vabariigi majandussüsteemi üks osa ja küllaltki oluline osa, mis ei saa asuda nagu üksikul saarel, eemal muust Eesti Vabariigi majandusregulatsioonist, mida koordineerib valitsus. Ja majanduspoliitika teostamisel on iga maa keskpank kohustatud toetama vastava maa valitsuse üldist majanduspoliitikat. Seda peab tegema ka Eesti Pank tema kasutuses olevate vahenditega. Samal ajal ei tohi valitsus dikteerida riigi keskpangale oma ambitsioone selles tegevusvaldkonnas, mis on seaduse järgi ainult keskpanga kompetents. Sellest lähtuvalt on valitsuse ettepanekutes palgaseaduse muudatuste ja täienduste kohta toodud § 6 lg. 1, 3 lg. 1 alapunktid 1 ja 2, § 10 lg. 1 ning § 11 lg. 2 ning Eesti Panga põhikirjas § 4, § 5 lg. 1 alapunktid 1, 2 ja lg. 2, § 8 p. 6 ja § 9 p. 5, tähendab, need punktid ja need muudatusettepanekud kajastavad valitsusepoolset ettepanekute tuumikut ja ka pangaseaduse § 8 lg. 1 alapunkt 4, mis käsitleb Eesti krooni kasutuselevõtmist. Eesti Panga president härra Otsason vaidles nendele ettepanekutele Ülemnõukogu majanduskomisjonis põhimõtteliselt vastu, viidates jälle Eesti Panga sõltumatu positsiooni säilitamise vajadusele. Kuid, lugupeetud saadikud, ma pean jälle teie tähelepanu pöörama sellele, et samad põhimõtted, mida Eesti valitsus teile pakub realiseerimiseks, on kasutusel ja fikseeritud ka teiste maade keskpankade kohta käivates seadustes, näiteks Inglismaal, Saksamaal, Prantsusmaal, kusjuures suhete kompleks keskpanga ja valitsuse vahel on väga täpselt reglementeeritud vastavates pangaseadustes, aga ühelgi juhul mitte nii, et ühe organismi üks käsi ei tea, mida teine käsi teeb. Mul on siin saalis kaasas Saksamaa keskpanga kohta käiv seadus "Gesetz über die Deutsche Bunder Bank" ja selle 12. paragrahv (mille pealkiri on "Saksamaa keskpanga suhe Saksamaa Liitvabariigi valitsusega") ütleb sõna-sõnalt, et Saksa riigipank on kohustatud oma pädevuse piires toetama Saksamaa Liitvabariigi valitsuse üldist majanduspoliitikat ja ta on seadusega määratud võimupiiridest lähtuvalt sõltumatu Saksa Liitvabariigi valitsuse korraldustest. See on tegelikult sama, mida Eesti valitsus pakub sisse viia pangaseadusesse ja Eesti Panga põhikirja. Kui see küsimus oli arutusel Ülemnõukogu majanduskomisjonis, siis ma ei tea, kas keeleoskamatusel või muudest põhjustest oli tõlgitud seesama Saksa parandusseaduse § 2 sõna "verblichen" eestikeelseks sõnaks "volitama", mitte aga "kohustama". See tähendab eesti keeles "kohustama". Jutt on panga kohustustest toetada valitsuse majanduspoliitikat. Eesti Ülemnõukogu tegi oma 28. juuni otsusega õigesti, kui ta määras Eesti valitsuse meie rahareformi, sealhulgas Eesti rahale ülemineku koordineerijaks. Ei teostatud ju ka Saksamaa 1918. aasta rahareformi Saksa riigipanga poolt, mis 1948. aastal

Saksa keskpangana veel ei eksisteerinudki. Ka Eesti Vabariigis 1918.–1921. aastal viidi rahareform läbi tingimustes, kus tolleaegset Eesti Panka veel ei olnudki. Võib-olla me oleme tänaseks Eesti Panga rolli nende suurte reformide olukorras põhimõtteliselt ületähtsustanud. Selle näaklemise tõttu, kas Eesti Pank peab valitsusega koostööd tegema või mitte, oleme kaotanud ühe aasta kallist aega ja meil puudub endiselt oma raharingluse süsteem, meie kommertsbankad moodustatakse endiselt Moskva loaga, Eesti krooni ettevalmistamist on avalikkusele esitatud liiga optimistlikult, kui mitte täpsemini ja hullemini öelda. Aga Eesti Panga Nõukogu istungil härra Bo Kraghi poolt teatavaks tehtut võivad paremini kommenteerida Eesti Panga Nõukogu liikmed hr. Veetõusme ja hr. Uluots. On selge, et Eesti valitsus Eesti Panga kompetentsi seadustatud küsimustega tegelda ei saa. Eesti Panga president keeldub koostööst. Seetõttu sõltumata sellest, kas te täna või lähemal ajal valitsuse ettepanekuid aktsepteerite või mitte, midagi tõenäoliselt ei muutu. Tõenäoliselt oleks vaja võtta vastu hoopis teistsugused Eesti Panga kohta käivad otsused. Võib-olla siis saame üle ka olukorrast, kus Eesti Pank oma subjektiivsete otsustega mitte ei soodusta, vaid takistab kommertsbankade tekkimist Eestis, kus ta on püüdnud ainuisikuliselt kinnistada oma õigust välisarveldusteks. Eesti Pank püüab liigselt tegelda kommertsiga, unustab ära keskpanga otsesed funktsioonid ja muud seisukohad. Valitsuse arvates on kaheldav ka Eesti Panga presidendi seisukoht, mille ta esitas Ülemnõukogu majanduskomisjonis, et välismaa pankade asutamine Eestis pidavat välismaale välja andma Eesti ettevõtete ärisaladused. Samal ajal on ka teada, et arvestatavad välisfirmad Eestisse üldse kanda ei kinnitagi, kui neile vastavaid pangateenuseid ei garanteerita. Võib-olla oleks näiteks ühe Soome panga filiaali Eestis olekuga kandnud ka need 200 milj. Soome marka, mida ajakirjanduse arvates on meie inimestel rahana praegu olemas, ka intressi. Iseasi muidugi, kas mõni välismaa pank tahabki üldse Eestisse tulla. Tõkkepuud selleks tulekuks on praegu ikkagi meie enda poolt ette seatud ja seda olukorras, kus meie majandus vajab just välisinvesteeringuid. Seega oleme probleemi ees, mida peab lahendama. Tuleb parandada eelkõige Ülemnõukogu poolt tehtud teatud organisatsioonilisi vigu ja vigu teie poolt vastuvõetud pangaalastes õigusaktides. Võib-olla viimased polegi nii aktuaalsed kui esimesed, s.t. et peaks lahendama organisatsioonilised probleemid ja kõigepealt looma psühholoogilised koostöö eeldused valitsuse ja Eesti Panga vahel. Võib-olla reaalse koostöö käivitamise puhul, kui need organisatsioonilised eeldused luuakse, kaoks ära ka sisuline vajadus muuta pangaseadust ja panga põhikirja, mis teile täna on arutamiseks esitatud. Ja need muudatused oleksid sel puhul vajalikud ainult puhtformaaljuriidiliselt. Sellega lõpetan. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh. Teile on küsimusi. Hr. Uluots, palun.

Ü. Uluots

Hr. Roose! Teie pikast ja segasest jutust mina siiski aru ei saanud, mispärast valitsus tahab segada ennast panga asjadesse ja püüab reformida Eesti Panka, kui selle jaoks on olemas kaks meie poolt kehtestatud organit? Need on Eesti Panga Nõukogu ja Ülemnõukogu tema majanduskomisjoni näol. See on esimene küsimus. Teiseks, põhiline osa teie kõnest oli süüdistus Eesti Panga aadressil. Samal ajal me teame, et valitsus ja sealhulgas rahandusministeerium teevad kõik, et mitte formeerida Eesti Panga põhikirjafondi. Olge pai, hajutage minu kahtlused, et see on šantaaž, väljapressimine, kui me formeerime Eesti Panga põhikirjafondi panga Eesti valitsusele allutamise tingimusel.

E. Roose

Lugupeetud härra Uluots! Vastuseks ütlen, et Eesti Vabariigi Valitsus ei taha ennast segada Eesti Panga kui keskpanga tegevusse. Põhiline eesmärk nendel muudatustel, nii organisatsioonilistel, millest ma rääkisin, kui ka formaaljuriidilistel, mis peavad kajastuma õigusaktides, on see, et luua koostöö Eesti valitsuse ja Eesti Panga vahel. Praegu on Eesti Panga seadus ja Eesti Panga põhikiri või põhimäärus, vabandage, vastu võetud sellisel kujul, et Eesti Pank on end täielikult isoleerinud valitsuse majanduspoliitikast ja ei ole kohustatud tegema koostööd Eesti valitsusega. Ma ütlesin oma kõnes, et teiste maade pangaseadustes ei ole sellist olukorda kusagil lubatud. Harilikult viitab Eesti Pank just sellele, et teiste maade seadustes on keskpank valitsusest sõltumatu. Ma toonitasin, et ta on sõltumatu keskpanga spetsiifilises tegevuses, näiteks raha emiteerimise küsimuses. Kõikides teistes majanduspoliitilistes küsimustes on pankade ja valitsuste vahel kõige tihedam koostöö. Kui te panga nõukogu liikmena olete rahul selle olukorraga, mis eksisteerib praegu panga ja valitsuse vahel, siis ma muidugi jään passima, aga ma tahaksin, et kõik mõistaksid, et see koostöö tuleb luua ja selle koostöö loomise üheks võimaluseks on see koostöö juriidiliselt sätestada kahes dokumendis nende muudatuste näol, mis on praegu valitsuse poolt pakutud. Need ei ole minu süüdistused Eesti Panga aadressil. See oli objektiivse situatsiooni kirjeldus, mis on läbi läinud ka paljudest lehtedest ja muudest massikommunikatsioonivahenditest. Massikommunikatsioonivahenditest tõin ma teile need ära selleks, et tuletada meelde, milline on olukord. On selge, et seda olukorda võib parandada kahel viisil. Ma kordan, et

organisatsioonilisalt on võimalik parandada ja see oli teatud vihjetega arutusel ka majanduskomisjonis. On võimalik arutada, või muuta seda situatsiooni formaaljuriidiliselt.

Nüüd mis puudutab Eesti Panga põhikirjafondi loomist, siis te teate väga hästi, et seda saate otsustada ainult teie, siis kui maksudest või mingitest muudest laekumistest tulev raha on võimalik paigutada Eesti Panga põhikirjafondi. Te võtsite eelmise aasta lõpus vastu Eesti 1991. aasta eelarve seaduse. Sellist vaba raha seal kusagil laekumas ei olnud näha, seetõttu ei saanud ka valitsus teist mööda minnes kusagilt mujalt seda raha eraldada. Ainukene reaalne raha laekumise koht on privatiseerimisest laekuv raha, mis laekub eelarve erikontole, mida valitsus ei saa mitte mingil juhul kasutada. Siis on teil võimalik otsustada, kui see raha on laekunud, kuhu see raha panna. Kui te otsustate panna seda Eesti Panga põhikirjafondi, palun, aga enne peab see raha olema. Aitäh!

L. Annus

Väga austatud Marju Lauristin, lugupeetud ettekandja! Ettekandja kurtis koostöö puudumise üle. Teatavasti koostöö on kahepoolne, nii nagu on ka iga medal kahe poolega ja siit ka minu kaks küsimust.

Esiteks. Milliseid samme teie arvates peaks astuma Eesti Pank, et tekiks mingigi koostöö Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga vahel? Ja teine küsimus. Milliseid samme kavatseb lähemal ajal astuda Eesti Vabariigi Valitsus, et see koostöö saaks olema, või peaks olema selleks kohtunikuks ja selle koostöö paikapanijaks vabariigi Ülemnõukogu? Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud hr. Annus! Seesama seaduseelnõu esitamine ongi üheks valitsusepoolseks sammuks, mis annab juriidilise aluse selleks koostööks. See samm on valitsuse poolt tehtud. Teiseks. Te ise olete teinud vastavad sammud, formeerides osaliselt ümber Eesti Panga Nõukogu koosseisu. On veel vaja, et Ülemnõukogu määraks Eesti Panga Nõukogu esimehe ja ma usun, et Eesti Panga Nõukogu selle kandidatuuri varsti teile ka esitab. Aga muidugi on siis vaja terve rida puhtpraktilisi samme.

P. Lutt

Lugupeetud hr. Roose, te väitsite sellel samal kohal, kus te praegu seisate, et te ei ole panganduse spetsialist. Aga te kritiseerite nii oskuslikult valitsuse ja Eesti Panga vahelisi suhteid. Ma ei saa enam aru, milles on siin küsimus.

E. Roose

Selleks, et neid suhteid lahata, ei pruugi olla sugugi pangaspetsialist. Jutt on puhtorganisatsioonilisest ja psühholoogilisest ebaklapist ja ka seadusandlikust ebaklapist. Ma võin alati võrrelda kahe maa pangaseadusi ma näen, oskan sealt välja lugeda seda, mis ka igale inimesele, igale rahvasaadikule on arusaadav ja väljaloetav. Selleks ei pruugi tõesti palgaspetsialist olla. Me ei käsitle täna mitte mingeid spetsiifilisi panga töö küsimusi, nagu raha, emissiooni või krediidisuhteid. Selletõttu volitas valitsus mind esinema just nendes küsimustes, mis puudutavad organisatsioonilisi küsimusi ja neid põhimõttelisi panga ja valitsuse vahekorra küsimusi, milles me oleme tänaseks veendunud, et neid peab edaspidi teistmoodi käsitlema. Selle veendumuse on nüüd meile andnud nendesamade põhimõtete aprobeerimine väga paljude maade pangaspetsialistide poolt. Kõige olulisemaks pean just Saksa pankade spetsialistide konsultatsiooni, samuti Ameerika pankade spetsialistide konsultatsiooni, kes on need valitsuse ettepanekud läbi töötanud ja esitanud ka omapoolsed arvamused nende kohta.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi rohkem ei ole. Aitäh, hr. Roose! Kaasettekandja on majanduskomisjoni esimees hr. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Täna toimub meil pangaseaduse muudatuste ja täienduste seaduseelnõu esimene lugemine. Esimene kord me avaldasime mõtteid valitsuse esitatud projekti üle ja siis ma esinesin ning rääkisin eelarve- majanduskomisjoni mõtetest. Seepärast tahaksin täna juhtida tähelepanu mõnele asjale.

1. Praegune paber, mis on teile antud, on see variant, mida eelarve-majanduskomisjon on valitsuse ettepanekutest aktsepteerinud. Ja kuna lihtsam oli see trükkida täielikult välja, siis seda me ka tegime. Nende muudatuste juures on arvestatud ka Eesti Panga seisukohti. Me arvamegi nüüd niimoodi, et enne teist lugemist esitavad saadikud oma arvamusi ja siis me saadame selle valitsusele ja Eesti Pangale arvamuse saamiseks. Ühelt poolt tekib küsimus, kas valitsus aktsepteerib meie ettepanekuid või jääb ta oma arvamuse juurde. Siis tuleb juba saalis see lahkarvamus läbi hääletada. Analoogne lugu on ka Eesti Pangaga, kes siis peaks ütlema oma arvamuse nende muudatuste kohta, mida eelarve-majanduskomisjon on aktsepteerinud. Ma juhiksin teie tähelepanu paarile punktile, mille üle paaks enne 2. lugemist eriti mõtleva. Oleks hea, kui teised komisjonid ja kõik saadikud esitaksid oma arvamuse. Kõigepealt

muudatuste neljas punkt käsitleb § 7 lg. 2. Nagu te näete, kuuluksid nõukogusse meie poolt väljapakutud redaktsioonis ametikoha järgi Eesti Panga president ja rahandusminister. Ühesõnaga, nende kahe ametimehe vahetamisel vahetuksid siis ka inimesed.

Ja teiselt poolt on siis ka ära öeldud, et panga president, kuid meie arvates ka rahandusminister, ei või olla panga nõukogu esimees. See on üks olulisemaid erinevusi võrreldes nii valitsuse poolt esitatud projektiga kui ka senise praktikaga.

7. punkti juures on täiendatud § 3, kus on öeldud, et pankade tegevuse reguleerimine Eesti Vabariigi territooriumil on ka Eesti Panga üks põhiülesanne ja meie arvates ongi Eesti Pangal jäänud puudu ülejäänud pankade töö reguleerimisest.

On muudetud § 9 2. lõiget. Siin on probleem selles, et esialgses variandis oli selline punkt, et rahandusministeerium ja Eesti Pank moodustavad Riigivarade Valitsuse. Teatavasti lõi valitsus Riigivaraameti, mis selle seaduse järgi, mis räägib Eesti Vabariigi Valitsusest, on õige, ta võib luua ameteid. Nüüd ongi meie ettepanek selline, et riigivarade erastamisest laekuv raha tuleks ühelt poolt Eesti Panga käsutusse. Vähemalt pooled liikmed selles nõukogus, mis juhib selle valitsusorgani tööd, peab nimetama Eesti Panga Nõukogu. Ühesõnaga, see oleks siis selline variant, mis laseks Riigivaraametil edasi töötada, kuid samas nõuaks ka valitsuselt, et pooled nõukogu liikmed nimetaks Eesti Panga Nõukogu. Siis on üks muudatus 11. punkti all see räägib kommertsbankade ja muude krediitiasutuste asutamise korra. Siin on tehtud muudatusi nii selles paragrahvis kui ka paragrahvides 19, 20 ja 21. Ja nad kõik on seotud sellega, et praegune ettevõtete tegevuse litsentseerimine ei vasta enam pangaseaduses olnud sätetele ja seetõttu me oleme seisukohal, et pankasid võib asutada vastavalt seadusele, kuid tegevuslitsentsi peab andma Eesti Pank. Selle korra kehtestab Eesti Pank. Ja see tuleks ikkagi läbi viia, sest praegune seadusandlus pankadele ei sobi.

Juhiksin tähelepanu veel viimasele punktile, s.o. punktile 13, mis tunnistab § 53 kehtetuks. See räägib sellest, et vabariik ja valitsus vastutavad kommertsbankades olevate hoiuste eest. Ma arvan, ei ole õige, kui valitsus selle eest vastutab, kuna sellel juhul, kui pank läheb pankrotti, peab valitsus, s.t. meie maksumaksjad heastama hoiustajatele tekitatud kahju.

Peale selle, mis siin on nüüd ära toodud, me võtame vastu ka Eesti Panga esitatud muudatused §-s 12, mis räägib pankadest ja muudest krediitiasutustest. Kuna teil seda teksti ei ole, siis ma loeksin selle teksti ette. "§ 12. Pangad ja muud krediitiasutused. Pank on krediitiasutus, mis juriidiliste ja üksikisikutega sõlmitavate lepingute alusel kaasab ja mahutab rahalisi hoiuseid ja krediite, teostab klientide kassalist teenindamist ning sooritab Eesti Panga poolt kehtestatud korraga määratud ulatuses arveldusi. Samuti on pangal õigus sooritada vastavalt põhikirjale

kõiki muid pangaoperatsioone. Pangad võivad jaguneda Eesti Panga poolt kehtestatud korras erinevatesse tüüpidesse."

Muud krediitiasutused on hoiuühistud, krediidiühistud, kindlustusfirmad ja spetsialiseeritud krediitiasutused. Kõik käesolevas seaduses pankadele kehtestatud sätted laienevad ka muudele krediitiasutustele, välja arvatud kindlustusfirmad. Hoiuühistu on põhiliselt oma liikmeks olevatelt üksikisikutelt lepingute alusel kaasatud rahalisi hoiuseid mahutav krediitiasutus. Hoiuühistu võib vastavalt oma põhikirjale sooritada kõiki muid pangaoperatsioone, välja arvatud blankokrediitide väljaandmine. Krediidiühistu on juriidiliste isikutega sõlmivavate lepingute alusel rahalisi krediite kaasav ja mahutav krediitiasutus. Krediidiühistu sooritab arveldusi ulatuses, mis vastab Eesti Panga poolt pankadele esitatavatele nõuetele, samuti kõiki muid pangaoperatsioone vastavalt oma põhikirjale. Krediidiühistu ei tohi vastu võtta elanike hoiuseid. Ja viies: kindlustusfirma on juriidiliste ja üksikisikutega kindlustuslepinguid sõlmiv ettevõtte, kellel on õigus oma vabu rahalisi vahendeid laenata ainult pankadele ja muudele krediitiasutustele. Kuna keeleliselt peaks neid punkte veel lihvima, siis me julgeme teile selle teksti anda alles pärast seda, kui me oleme sellega hakkama saanud ja neid termineid juristidega kooskõlastanud. Peale selle on teinud ettepaneku täiendada § 38 2. alapunkti "Riigikontroll". Nad pakuvad välja sellise teksti: "Eesti Vabariigi Riigikontrolli kontrolöride ja revidentide poolt kontrollitavate ettevõtete, asutuste operatsioonide, rahaliste ja muude operatsioonide kohta võiksid nad saada andmeid." Eesti Pank eitab seda seisukohta ja ka meie arvame, et seda ei saa vastu võtta. Me toetaksime Eesti Panga seisukohta. Need on need põhilised muudatused, mis erinevad valitsuse poolt esitatud parandustest ja täiendustest, ja ma loodan, et lähema kahe nädala jooksul me saame saadikutelt, saadikurühmadelt ettepanekuid ja arvamusi selle eelnõu kohta. Pärast seda me teeme koos valitsuse ja Eesti Pangaga järjekordse ühisarutluse. Aitäh!

P. Priks

Lugupeetud Ants Veetõusme! Ma küsixin täiendavalt veel selle 4. punkti kohta, mis meil siin kirjas on. Eesti Panga presidendi ja nõukogu nimetab 5 aastaks Eesti Vabariigi kõrgem riigivõimuorgan. Siit järeldub, et võib tulla niisugune moment, kus ühel ilusal päeval läheb n.-ö. tuba täitsa tühjaks. Õppustel Rootsi riigipangas panin tähele ühte huvitavat seika, et üks mees jääb alles, see on riigipanga nõukogu juhataja. See on valitud meelega 6 aastaks. Mis see tähendab? See tähendab, et jääb järjepidevus. Kas niisugune asi ei pakuks meile huvi? Sel juhul võiksin kirjutada ettepaneku koos põhjendusega. Et ei oleks nii, et kõik mehed on korraga läinud.

A. Veetõusme

Ma olen põhimõtteliselt nõus selle ettepaneku vastuvõtmisega ja arutamisega Eesti Panga ja valitsusega. Täna on veel selline olukord, et panga nõukogu liikmed on valitud eri aegadel. Järelkult nende nõukogust lahkumise tähtajad on ka erinevad. Kuid põhimõtteliselt ma olen nõus seda arutama.

T. Made

Austatud eesistuja, ma ei ole päris kindel kumb teist peab sellele küsimusele vastama, kuid kelle initsiatiiv see on, et Ülemnõukogu arutab täna Eesti Panga küsimusi panga selja taga. Niisugune komme oli küll kunagi Brežnevi ajal, kui rajoonikomiteedes arutati tagaselja ühe või teise inimese n.-õ. küsimusi. Minu meelest on tänane arutelu täiesti ebaeetiline. Ma loodan, et selles ei ole ometi süüdi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastvalitud juhatus või vast ametisse pandud juhatus. Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud hr. Made! Seda küsimust oli kavas arutada eile õhtul, kui panga esindaja oli kohal. Kui eilne arutelu läks nii pikale, et istung lõppes ja see küsimus nihkus tänasele, oli ka panga esindaja sellest täiesti teadlik, kuna ta viibis kohal. Ma siiski palusin meie aparaadi inimesi kontrollida ja sain informatsiooni, et majanduskomisjon on sellest eelnõust Eesti Panka informeerinud ja et Eesti Pank on arutlusele kutsutud, kuid see algab teisel lugemisel. Täna sisuliselt arutlust ei ole.

T. Made

Lugupeetud Marju Lauristin, see vastus ei rahulda, see on niisugune tüüpiline vastus, kui laps on saanud koolis märkuse, siis ta seletab ära, miks ta ei ole saanud nii või teisiti teha. Arutelu meil praegu käib, panga esindajaid kohal ei ole, nad peaksid kuulma, mida siin öeldakse, küsitakse ja räägitakse. Mul on ettepanek mitte jätkata seda arutelu tagaselja ja tunnistada see praegu kehtetuks.

A. Veetõusme

Ma lisaksin ainult juurde, et see näitab jälle meie reglemendi puudulikkust. Meil tõepoolest ei ole täna kuskil kirjas, kes keda ja millal kutsub. Meie töö on tihtipeale niimoodi, et inimesed istuvad siin nädalala, päevade kaupa, oodates, millal nende punkt tuleb päevakorda. See on selle asja nõrkus. Mis puutub nüüd sellesse, miks siin ei ole Eesti Panga presidenti või

aparaadi töötajaid, siis, mida? ... Jah, siin on muidugi kaks, praegusel juhul kolm Eesti Panga Nõukogu liiget, kes ka esindavad pank ja see ei tähenda, et pank on kõrvale jäänud. Nagu ma ütlesin, on kõigil nendel arutlustel komisjonis olnud panga nõukogu ja panga president. Nagu ma ütlesin, lähevad muudatused Eesti Pangale seisukoha võtmiseks, aga põhimõtteliselt olen täiesti nõus ja nii peakski olema, et ka panga president oleks siin.

Juhataja

Ma kordan veel kord. Panga president oli eile siin, küsimus pidi olema eile arutusel ja ka edasilükkamisest informeeriti teda eile, nii et ...

A. Veetõusme

Hr. Made, siin on muidugi küsimus selles, et seaduseelnõu esitaja teeb ettekande, komisjon teeb kaasettekande ja aruteluga saab Eesti Pank tutvuda ka stenogrammi kaudu, nii et seda ei saa öelda, et ta ei saagi teada, mis siin toimus. Meie reglement seda ette ei näe.

Juhataja

Lubage kohtadelt arutelu siiski lõpetada, meil oli päevakorras selgesti fikseeritud nii ettekandja kui ka kaasettekandja, millest Eesti Pank oli täiesti teadlik, oma ettepanekut kaasettekandeks ta ei teinud. Kui ta oleks teinud, oleks loomulikult see kaasettekanne siia lülitatud. Ega see küsimus ei tekkinud meile praegu päevakorda. Hr. Otsason istus siin eile õhtul teatavasti kuni küsimuse lõpetamiseni ja kogu arutelu käik ja selle punkti saatus oli talle täiesti teada. Kuna küsimusi enam ei ole, siis reglemendi kohaselt on esimene lugemine sellega lõppenud ja teine lugemine koos juba arutelu, panga sõnavõtu ja kõige muuga järgneb reglemendis ettenähtud korras.

Raha eraldamise kohta soojusenergia kallinemise osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale

Juhataja

Lugupeetud saadikud, meil on jäänud käsitleda veel kaks küsimust. Praegu asume vaatama Eesti Vabariigi Valitsuse esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Riigieelarve

vahendite eraldamise kohta soojusenergia tariifide tõusu osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale" projekti. Ettekandja on rahandusminister hr. Miller.

R. Miller

Lugupeetud Ülemnõukogu! Vabariigi valitsus esitas Ülemnõukogule otsuseprojekti, et eraldada vabariigi riigieelarve jääkide arvel soojusenergia, tariifide tõusu osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale 25,6 milj. rbl. Esialgne projekt nägi ette 20 milj. rbl., hiljem täpsustasime linnade ja maakondadega need andmed ning lõplikuks sammuks kujunes eelpoolnimetatud. Millest see küsimus on nüüd käesoleval ajal tingitud? Küsimus on nimelt selles, et seoses mitmesuguste toorainete, materjalide ja kütusehindade tõusuga on 1991. aastal tunduvalt kasvanud sooja tootmise omahind. Tahaksin siin ära märkida EKSE osas kas või järgnevaid tegureid. Seoses kütuse hulgihindadega, kasvavad EKSE tootmiskulud 12,3 milj. rbl, transpordikulude suurenemise tõttu 0,3 milj. rbl., elektrienergia tariifi tõusu arvel 1,8 milj. rbl., seoses vee ja kanalisatsiooni uute tariifide rakendamisega 4,6 milj. rbl., sotsiaalkindlustusmäära tõusu arvel 1,2 milj. rbl. Samuti on kallinenud ka mitmesuguste muude materjalide maksumus. See ei puuduta mitte ainult EKSE süsteemi Eesti Kommunaalsoojusenergiat, vaid ka kõiki teisi süsteeme, sealhulgas Eesti Energiat, aga samuti ka tööstusettevõtete ning põllumajandusettevõtete poolt realiseeritavat soojusenergiat. Tooksin mõne üksiku näite. 1000 m³ maagaasi hakkas maksma senise 18.50 rbl. asemel 61 rbl., tõus 3,3 korda. 1 tonn küttemasuuti maksab nüüd 80 rbl. senise 33 rbl. 50 kop. asemel, kasv 2,9 korda. Kivisüsi keskmiselt 39 rbl. asemel 67 rbl. Selliseid näiteid võiks tuua veelgi. Seoses sellega kasvab märksa soojusenergia omahind ning vabariigi valitsus võttis vastu määruse 31. jaanuarist 1991 nr. 22, millega kehtestati soojusenergia hinnaks elanikkonnale 10 rbl. 1 gigakalor, see kahtlemata tekitas elanikkonnale täiendavaid kulutusi, mis aasta arvestuses moodustas umbes 16 milj. rbl. Seega peavad inimesed kütuse eest täiendavalt maksma 16 milj. rbl. See aga ei kata täielikult soojatootmise tegelikke kulutusi. Kulutused eri süsteemides on väga erinevad ja samal ajal ka üksikute ettevõtete kulutused on süsteemisiselt erinevad. Näiteks kui soojuskoondise EKSE ettevõtetel Tallinnas maksab sooja gigakalor 23 rbl., siis Hiiumaal maksab see 18 rbl. Et katta ettevõtete kahjumit ja et mitte veelgi tõsta elanikkonnale tarbitava soojuse hinda, tegigi vabariigi valitsus ettepaneku lahendada praegu I poolaasta küsimus. Selliseks oleks vaja riigieelarve jääkide arvel eraldada 25,6 milj. rbl. Riigieelarve jäägid 1. jaanuariks k.a. moodustasid 154 milj. rbl. See oleks esimene eraldamine riigieelarve jääkide arvelt. Tahkele kütusele, s.o briketile ja kivisöele on riigieelarves ette nähtud küttekontorite või ETKVL-i kaudu realiseeritava kütuse dotatsioon

kohalikest eelarvetest. Küsimus kerkis puude kohta. Kuna on ette nähtud jaotada 25,6 milj. rbl. linnadele ja maakondadele, siis puude küsimuse võiksid lahendada linnad ja maakonnad iseseisvalt. See oleks kõik. Tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Küsimusi härra Millerile soovib esitada kõigepealt härra Raud. Palun!

K. Raud

Lugupeetud härra Miller! Ma sooviksin saada siiski täpsustust, kas see summa läheb proportsionaalselt ja võrdselt hindade kallinemisega jagamisele kogu vabariigi ulatuses või läheb sellest lõviosa Tallinna kütte kallinemisele. Aitäh!

R. Miller

See summa läheb jaotamisele, nagu ma nimetasin, vastavalt linnade ja maakondade poolt esitatud arvestustele, millesse rahandusministeerium korrektiive ei teinud. Tallinn saab või õigemini on projekteeritud, et Tallinn saab 25,6 miljonist 4,1 milj. rbl.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Mind huvitab, millisele elanike kategooriale see on mõeldud, kas kõigile võrdselt, sõltumata sellest, kus keegi elab, millises majas, kas oma või riigimajas? Tänan!

R. Miller

See on mõeldud kõikidele elanikkonna kategooriatele, kes tarbivad tsentraalküttel saadavat sooja.

J. Kass

Ahaa, vaat see mind ...

R. Miller

Ma juba enne nimetasin, et puude küsimus ja individuaalmajade probleem tuleks lahendada kohalikel omavalitsustel.

J. Kass

Tuleks. See jääb tegelikult tulemata. Ma olen siis sellise seaduse vastu, sest mina maksan praegu gaasiballooni eest 9 rbl., mulle ei kompenseeri mitte keegi.

T. Anton

Lugupeetud ettekandja, mul on samalaadne küsimus. Tekib suur vastuolu. Me juba arutasime elamumajanduse erastamise probleeme. Me teame, et arenenud riikidega võrreldes on meil 3 korda vähem individuaalelamispinda omavaid elanikke. Kuidas me seda protsenti saamegi suurendada, kui need elanikud jäävad üldjuhul kõrvale. Kes on varustatud tsentraalse küttega, need on ikkagi praktiliselt riigi eramufondil ja ka doteerima valmistume neid. Kuidas me niimoodi neid asju edasi lahendame, lahendada saame või kuidas küsimus üldse on püstitatud? Tänan!

R. Miller

Küsimus on kahtlemata põhjendatud, aga ma tahaksin öelda, et see osa, mis inimesed praegu kinni maksavad, 10 rbl. ühe gigakalori eest, ei ole muidugi selle kütteväärtuse täielik omahind ja sellepärast ongi see 25 milj. rbl. nüüd peale makstud.

Väga raske on muidugi töötada välja ühtset kompleksset süsteemi, mis hõlmaks kogu elanikkonda, aga minu arvates tuleb edaspidi küsimus lahendada üldise kompensatsiooni ja elukalliduse süsteemi kaudu. Nimelt meil on majandusministeeriumi poolt välja töötatud indekse süsteem, elukalliduse indeksitest lähtudes tuleb hakata kompenseerima kogu elanikkonda, välja arvatud materiaalse tootmissfääri töötajad, kes peaksid saama kompensatsiooni oma töökoha kaudu. Nii et minu arvates peaks see süsteem minema käiku teisest poolaastast ja see peaks hõlmama ka juba kütuse kallinemisest tulenevate kompensatsioonide küsimust.

Aga tänasel päeval need individuaaltarbijad, kui nii võiks öelda, on mängust välja jäänud. Aga edaspidi, kui läheb käiku elukalliduse indekse süsteem, võetakse need küsimused kahtlemata seal ka arvesse, valitsusel on selline seisukoht, et elukalliduse indeksita süsteemi me hakkaksime põhimõtteliselt rakendama juba käesoleva aasta II poolaastal.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. minister! Olgugi et te ütlesite juba vastuse ära, et see käib kõikide elanike kategooriate kohta, tahaksin siiski veel kinnitust ühe asja kohta. Tihtipeale

kipuvad ikka kolhoosnikud riigiseaduste alt välja jääma. Kas see käib siis ka kolhoosi katlamaja kohta? See on esiteks.

Ja teiseks. Mina sain üürida toa, ei ela hotellis ja tean, et Tallinnas kooperatiivkorterites on juba tõstetud ekspluatatsioonikulusid ca kahekordseks. Peremees küsib ka meie käest rohkem üüri. Sellest põhiline osa on kütte kallinemine. Kas see osa, mis nüüd nende kuude eest on tõstetud, kompenseeritakse tagantjärele?

R. Miller

Kõigepealt tahaksin öelda seda, et see puudutab ka kolhooside katlamaju, samuti sovhooside katlamaju. Samuti hõlmab see ka elamuehituskooperatiive. Ma tahaksin öelda ainult niipalju, et vabariigi valitsus eraldas märtsikuus valitsuse reservfondilt 3 milj. rbl., mis jaotati juba linnade ja maakondade valitsustele avansina ära, et soojusenergiat tootvad ettevõtted pankrotti ei läheks. Ühesõnaga, osaliselt on juba välja antud, aga see laieneb kogu esimese poolaasta peale alates selle aasta 1. veebruarist, kui muudeti soojusenergia tariife.

P. Lutt

Lugupeetud hr. Miller! Kui me nüüd jätame teatud osa vabariigi elanikkonnast kütte hinnatõusu kompensatsioonita, kas siis sellest ei teki mitte pahandus? Mul on siit üks ettepanek. Tähendab, see 25,6 milj. rbl. jagada ära kütuse peale, kõigi kütuseliikide peale, siis saavad kõik meie vabariigi elanikud sellest ühe osa. Aitäh!

R. Miller

Ma ei kujuta ette, kuidas seda praktiliselt oleks võimalik teha, aga ilmselt seda süsteemi tuleks võib-olla kaaluda.

P. Lutt

Istume siis kahekesi maha ja jagame ära.

R. Miller

Jah.

P. Priks

Härra Miller, ma oletan, et sellest 25,6 milj. rublast, mis kompensatsiooniks läheb, on väga suur osa ... ühesõnaga, valitsus maksab kinni soojusvõrkude halvast olukorrast tingitud kaod.

Nüüd võib järgneda niisugune asi, et II poolaastal, kuna soojusvõrgud midagi ette ei võta, tuleb see raha lihtsalt inimestel endal kinni maksta. Ma ei näe mingit perspektiivi, et see majapidamine ükskord korda saab.

R. Miller

Hr. Priks, ausalt öeldes, ega ma ei näe perspektiivi, et lähimal ajal meie soojusmajandus korda saaks. Kui meie trassides on sellised suured ja metsikud kaod ning soojaarvestust üksikute majade viisi ei ole võimalik täna korraldada, samuti nagu veokulu arvestust ei ole võimalik korraldada üksikute tarbijate, üksikute perekondade, üksikute korterite kaupa, siis ma ei leia, et me sellise raske koorma peaksime täna panema täielikult elanikkonna kanda. Need suured kaod, mis meil on trassidel ja võrkudes, ei ole tingitud elanikkonna süüst. Minu arvates on selles süüdi riik ja riik peaks selle ka oma taskust kinni maksma. Muidugi ei tähenda see, et sooja tootvates ettevõtetes ei oleks palju ebamajanduslikkust ja mittevajalikke kulutusi.

A. Novohatski

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Täna on siin tehtud palju erinevaid ettepanekuid, kuidas päästa elanikud soojustootjate ebamajanduslikkuse kinnimaksmisest. Tahan arutelu korras teha ka ühe ettepaneku. Iga maja kohta on ju olemas spetsialistide poolt koostatud projekt ja selles on märgitud soojuse hulk, mis on vajalik elumaja normaalse temperatuurirežiimi tagamiseks antud kliimavööndis. Võib-olla võiks selle arvu aluseks võtta ja kõik, mis soojatootjal üle selle tuleb, s.t. kaod trassidel jne., jäägu tema mureks. Tänan!

R. Miller

Siin on küsimus selles, et ma ei ole selle projektiga tuttav ja sellepärast ei julge ka teie ettepanekut kommenteerida.

A. Novohatski

Ma pean silmas kõigi riiklike organisatsioonide poolt ehitatud elumajade – 5-, 3-, 9-korruseliste elumute projekte. Keerulisem on lugu eramajadega. Nende projektides pole võib-olla soojatarbimist välja arvestatud. Riigimajade kohta on aga sellise arvestused kindlasti tehtud. Teen ettepaneku võtta need aluseks elanikele maksete ja dotatsioonide määramisel. Ülejäänu eest aga hoolitsegu soojusmajandus.

R. Miller

Ma ei tahaks selle põhimõttega päris nõus olla. Mille pärast siis see inimene, kes on saanud riigilt korteri, mis on vähem soojapidav ja mille kütmiseks läheb rohkem energiat, peab maksma sooja eest rohkem? Ta maksab ju rohkem inimesest, kes elab suurema soojuspidavusega majas, mille kütmiseks läheb vähem sooja vaja. Ei tea, kas see oleks päris õige põhimõte.

Juhataja

Lugupeetud saadikud, sellega on küsimused ammendatud. Kas on tarvidust avada arutelu? Kas on sõnasoovijaid? Tundub et ei ole. Küsimus on selge. Konkreetseid parandusettepanekuid otsuse teksti kohta kirjalikult laekunud ei ole. Hr. Miller, teile nähtavasti kirjalikke ettepanekuid paranduseks ei ole. Me saame asuda otsustama. (Hääled saalist.) Ma tahaksin juhtida saadikute tähelepanu ühele asjaolule. Nagu ma märkan, on mitmed saadikud istungilt lahkunud. Osa neist on jätnud teate oma lahkumise põhjuste kohta, osa neist on aga lihtsalt istungilt lahkunud, jätmata mingisugust informatsiooni selle kohta. See on nii eetiliselt kui ka ametialaselt õigustamatu käitumine. Kohaloleku kontroll. Kohal on 57 saadikut. Me peame vastu võtma otsuse riigieelarve vahendite eraldamise kohta soojusenergia tariifide tõusu osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale. Otsuse projekt on teil käes. Palun hääletada! Poolt on 41, vastu on 6, erapooletuid on 4. Mõni saalisviibiv saadik ei võtnud hääletamisest osa. Seega elanikkonnale elektri ja muu energia hinnatõusu kompenseerimiseks vajalik raha jääb praegu Ülemnõukogu poolt eraldamata. (Hääled saalist.) Ei tühista. Kõik inimesed teadsid. Meid oli 72 saadikut kohal, päevakord oli olemas, inimesed olid saalis. Ma usun, et saadikud hääletavad vastutustundlikult. Ma usun, et praegune kohaloleku kontroll ja hääletamise tulemused on vaja ka meie valijatele teatavaks teha. (Hääled saalist.) Palun, hr. Jermoškin.

P. Jermoškin

Lugupeetud pr. Lauristin, lugupeetud kolleegid! Kui me vaatame hääletamise tulemust – 41 oli poolt, 6 erapooletut ja 4 vastu –, siis on selge, et me ei saanud isegi teoreetiliselt seda küsimust positiivselt lahendada. Et end oma valijate ees mitte häbistada, peame praegu lihthäälteenamusega võtma vastu otsuse peatada selle küsimuse lahendamine ja lahendada see esmajärjekorras järgmisel istungjärgul. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud hr. Jermoškin, saalis on 57 saadikut. Kohaloleku kontrolli ajal oli kohal 57 saadikut. Meil oli vajalik 53 häält. Hääletamisest võttis osa, nagu te õigesti märkisite, vähem. Härra Anton, palun.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Vaatamata sellele matemaatikale olen eelkõnelejaga siiski ühel nõul, ise ma hääletasin poolt, olgugi et ma seda dotatsiooni ei saa ja ilmselt ka ei hakka saama, sest ma küsisin seda ka hr. Millerilt. Ta siin küll vaikselt lohutas, aga meie situatsioon on ju praegu selline, et vaatamata sellele, et me võitleme kõigi dotatsioonide ära kaotamise poolt, ei ole meil järsult võimalik neid otsuseid siiski teha. Tekkinud olukorda me ei suuda siin päevapealt muuta. Sellega me viime paljud inimesed lausa ülikeerulisse olukorda, isegi nii kaugele, et võib-olla ei ole mõnel perekonnal võimalik lapsi enam kooli saata, see on juba isegi maal niiviisi, linnas on muidugi palgad üldiselt kõrgemad. Nii et ma tahaksin teid veel kord üles kutsuda see otsus praegu vähemalt kas peatada või oodata, kuni koosseis siin saalis on selline, et seda uuesti päevakorda võtta.

I. Raig

Austatud spiiker, austatud rahvasaadikud! Võis olla ka tehnilisi põhjusi, miks paljud saadikud ei võtnud hääletamisest osa. Kui on saalis saadikuid, kes ei võtnud tehnilisel põhjusel hääletamisest osa, siis me võiksime hääletamist korrata. Kui me teeme uue kohaloleku kontrolli, siis võib kasutusele võtta nõude, et hääletamise tulemustest teatada avalikult rahvale ja panna see küsimus nimelisele hääletamisele. Tänan!

Juhataja

Palun, hr. Anton! Hr. Mölder, palun! Kas hr. Anton võttis ennast maha?

T. Anton

Ma juba sain ennast väljendada, ma ei tea, mikrofoni jäi ilmselt sisse, aga ma kordaksin oma ettepanekut see asi edasi lükata, kuni saal on otsustusvõimeline. Praegu me ei ole suutelised sellist otsust vastu võtma.

Juhataja

Ma palun saadikuid mitte saalist lahkuda, me ei ole seda küsimust lõpetanud. Hr. Mölder, palun.

A. Mölder

Austatud rahvasaadikud! Nüüd oleme teinud selle asja väga dramaatiliseks. Valitsus võttis ju 31. jaanuari määrusega nr. 22 selle otsuse vastu. Võib-olla ta nägi ka mõnda teist teed selle raha saamiseks, sest ega valitsusjuhil ja rahandusministril pole ka miljoneid tagataskus, võib-olla hr. Miller täpsustaks natuke olukorda ja me ei pea oma küsimust ümber vaatama.

Juhataja

Hr. Kass, palun!

J. Kass

Lugupeetud kolleegid, ka mina kutsun teid üles seda küsimust mitte dramatiseerima. Tegelikult tuleb praegune otsus kasuks, sest ees on suvi ja nüüd, kus saadakse teada, et see tuleb maksta oma taskust, forsseerivad ka elanikud kõik jõud selleks, et ära kasutada suve selleks, et juba sügisel vähem maksta, sest kui me praegu silitame pead, siis suvi elatakse rahulikult üle ja talvel jääb täpselt sama probleem edasi kestma. Tänan!

Juhataja

Hr. Arro, palun!

L. Arro

Lugupeetud juhataja ja saadikud! Minu teada valmistas selles küsimuses põhjalikult ette Ülemnõukogu saadik Kalju Koha. Kahjuks ei ole teda kohal ja kui meid täna tõesti nii vähe on ja kõlab ka vastuhääli, kas tasub sellise foorumiga hääletada, võib-olla lükkaks selle küsimuse järgmisele istungile.

Juhataja

Lugupeetud hr. Arro! Me oleme juba hääletanud. (Hääled saalist.) Hr. Kask. Reglemendi seisukohalt teie seisukoht.

P. Kask

Lugupeetud pr. juhataja ja austatud kolleegid!

See probleem kordub meil nädalast nädalasse. Ja minu silmade läbi on põhjuseks tegelikult ebanormaalne hääletuse reegel. Ma olen sellest küllalt rääkinud. Ma arvan, et varem või hiljem, aga mida varem, seda parem, me peaksime lihthäälteenamuse sisse seadma, eriti kui asi puudutab lihtsust. Isegi lihtseadusi võetakse demokraatlikus maailmas vastu eranditult lihthäälteenamusega, aga antud hetkel ma teen rahva-keskfraktsiooni nimel ettepaneku korrata hääletust nimelise hääletusena. Tänan!

Juhataja

Hr. Ugandi. Võttis maha jah. Nii. On kaks samasisulist ettepanekut hr. Raigilt ja hr. Kaselt: korrata hääletust nimelisena, tühistades eelmise hääletuse. Motiiv on öeldud hr. Raigi poolt. Kuna hääletusest ei võtnud osa kõik saalisviibivad saadikud, siis hr. Raig oletas, et see võis olla tingitud ka tehnilistest põhjustest. (Hääled saalist.)

Hr. Fjuk, palun!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, antud juhul ma meenutan reglemendi töögrupi esimehe Jaak Alliku kommentaari, et reglemendis ei ole ühtegi punkti, mis keelaks kordushääletust. Seetõttu sellises uues vormis, nimelisena, on see täiesti lubatud ja ei teki eelmise hääletuse tühistamise küsimust.

A. Tähiste

Mul jääb ikka selgusetuks, milline on juriidiline alus eelmise hääletamise kehtetuks tunnistamise kohta. Õigupoolest võiks siis hakata pihta kas või kõikide asjade ümberhääletamisega, kas või nalja pärast. Või siis valima, et need, mis meile meeldivad, need tühistame. See ei ole ju soliidne.

J. Telgmaa

Kulla sõbrad, me kõik saame väga hästi aru, et sel hetkel niisuguse otsuse vastuvõtmata jätmine on absurdne käik ja Ülemnõukogu tegi ennast praegu narriks tänu sellele, et meid ei ole lihtsalt füüsiliselt kohal. Ei ole mingit mõtet teha kordushääletust. Kokku oli 9 vastu või erapooletut, 72 miinus 9 ei ole 53 häält. Paneme praegu pead tööle ja leiame mingi knihvi, et

see hääletus üle kanda teisele päevale, kui me kohal oleme, ei maksa siit lahkuda niisuguse absurdse otsusega.

Juhataja

On pr. Aaskivil veel midagi lisada? Ei ole. Hr. Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, mul on ettepanek, et Ülemnõukogu, kes ei võtnud seda otsust vastu, teeks veel ühe otsuse – annaks otsuseprojekti eelarve-majanduskomisjonile.

Juhataja

Tähendab tagasi?

A. Veetõusme

Ta ei ole ametlikult meil olnud.

R. Veidemann

Pr. juhataja! Miks ma toetan nimelist hääletamist, nagu pani ette keskfraktsioon? Asi on nimelt selles, et ma tahaksin pärast oma valijatele selgitada, muidu on selline mulje, et hääletamisel jäin alla ja kannan nüüd vastutust kogu Ülemnõukogu eest. Siis oleks aga selge pilt. Näiteks mina hääletasin selle asja poolt. Muidu ma ei saa seletada seda, sellepärast ma toetan keskfraktsiooni ümberhääletamise palvet. Tänan!

Juhataja

Tänan! Nüüd on teie valijad juba teada saanud, et teie hääletasite poolt. Hr. Made, palun!

T. Made

Ma tahtsin repliigi korras tänada hr. Veidemanni. Mina olen tema valija ja mina sain nüüd teada, kuidas ta on valinud. Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud saadikud! Kõigist esitatud ettepanekutest kõige õiguspärasem on hr. Veetõusme ettepanek selle otsuse majanduskomisjoni tagasi suunamise kohta, kuivõrd siin tehti ka mitmeid konkreetseid ettepanekuid, kuidas võiks sedasama küsimust veel täiendavalt

käsitleda. Võimalik, et me saaksime siis tõepoolest ka veidi põhjalikuma, täpsustatud otsuse. See oleks ka meie valijate huvides. Siis on meil võimalik määrata täpne tähtaeg. See oleks siis järgmine istungjärk. Majanduskomisjoni ettekanne selle kohta. Kas oleks võimalik panna see ettepanek hääletusele? Kas sõnasoovijad tahavad siin midagi olulist täiendada või saaksime selle hääletusele panna? Hr. Fjuk, palun.

I. Fjuk

Ma teen ettepaneku viia see hääletamine läbi nimelisena.

J. Lippmaa

Pr. juhataja, head kolleegid! Ma pean praegust pressingut näotuks ja ebaeetiliseks. Mina saan selle poolt hääletada ainult juhul, kui võetakse arvesse härra Luti poolt tõstatatud argumentatsioon. Eramaja elanikuna ei ole ma nõus maksma juurde neile, kes on saanud endale riigi poolt korteri, kuna minul kütuse hinnad tõusevad. Pärnus on enamik maju eramajad, mille omanikud maksavad juurde. Kuhu need reeglina Kesk-Eesti linnade maksumaksjate rahad voolavad? Sellises ettekandes nagu hr. Miller meile esitas on minule see seaduseelnõu absoluutselt vastuvõtmatu ja meie, kolm Pärnu saadikut, hääletasime vastu. Sellepärast niisugune pressing nimeliseks hääletuseks on ebaeetiline. Toetan ettepanekut lükata see asi majanduskomisjoni. Kusjuures majanduskomisjonis võetakse tõsiselt arutusele härra Luti tehtud ettepanek.

Juhataja

Hr. Lippmaa, hr. Veetõusme ettepanek sisaldas juba seda, millest te praegu rääkisite. Ma juhin ainult saadikute tähelepanu sellele, et kui on välja kujunenud selged seisukohad arutuse all oleva projekti kohta, siis on kohane need välja ütelda siis, kui on läbirääkimiste aeg. Kui oli selleks võimalus, siis ei soovinud mitte keegi läbirääkimistel sõna võtta, nähtavasti seetõttu tekkis ka selline passiivsus hääletamisest osavõtmisel.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin käsitleda sama teemat, millest juba räägiti. Ma usun, et need, kes olid siis vastu, kui me kehtestasime 53 hääle tsensus, on nüüd vist lõplikult aru saanud, et me peaksime selle asja veel kord läbi vaatama, või peaksime lähemal ajal selle probleemiga isegi istungjärgule tulema. Kes alguse teeb, kas eelarvekomisjon või õiguskomisjon? Täna!

Juhataja

Lugupeetud saadikud, lubage nüüd panna hääletusele. Lihthäälteenamusega. Majanduskomisjoni ettepanek on suunata otsuseprojekt tagasi eelarve-majanduskomisjoni, kuulates järgmisel istungjärgul ära majanduskomisjoni seisukoha.

Kes on selle ettepaneku poolt? Kas teeme enne uue kohaloleku kontrolli? Jah. Kohaloleku kontroll. See lihtotsus ei vaja 53 häält. Komisjoni suunamisest. Kohal on 56 saadikut. Kas Fjuk jääb selle juurde, et otsus komisjoni suunamisest teha nimeliselt? (Hääl saalist.) Ei jää. Võtab maha.

Palun, kes on majanduskomisjoni ettepaneku poolt? Selle poolt on 55 saadikut, vastu ega erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Sellega, lugupeetud saadikud, oleme peaaegu ammendanud meie päevakorras ettenähtud küsimused. Jäi käsitlemata rahvastikuregistri probleem, mille kohta me loodame järgmisel istungjärgul otsuse vastu võtta.